

2 aprilie
iunie
2015

Gândirea militară românească

Revistă de teorie și știință militară
editată de Statul Major General al Armatei României

Fondată în anul 1864 sub titlul „România Militară“
- serie nouă, anul XXVI -

Gândirea militară românească

EDITOR

STATUL MAJOR GENERAL
AL
ARMATEI ROMÂNIEI

CONSILIUL EDITORIAL

PREȘEDINTE

general-maior dr. Adrian TONEA

MEMBRI

academician Dan BERINDEI

general-maior Cristinel CERNEA

general de brigadă dr. ing. Ovidiu-Ionel TÂRPEȘCU
contraamiral de flotilă Cătălin-Silviu DUMISTRĂCEL

general de brigadă dr. Vasile ROMAN

general de brigadă Marius HARABAGIU

comandor dr. Marian MOȘNEAGU

general de brigadă Dan-Angelo LĂPADAT

colonel dr. Valentin BECHERU

general de brigadă ing. Laurențiu DRĂGUȘIN

comandor dr. Norocel-George RĂDULEȘCU

contraamiral de flotilă Tiberiu FRĂȚILĂ

colonel dr. Mircea TĂNASE

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

general (r.) dr. Dan GHICA-RADU

general (r.) dr. Teodor FRUNZETI

general-maior (r.) dr. Visarion NEAGOE

general de flotilă aeriană dr. Florin MOISESCU

general-maior dr. Dumitru SCARLAT

general-maior Laurian ANASTASOF

contraamiral dr. Alexandru MÎRȘU

colonel dr. Ion ROCEANU

colonel dr. Stan ANTON

colonel (r.) dr. Ion GIURCĂ

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef

colonel dr. Mircea TĂNASE
mirceatanase2003@yahoo.com

Redactor-șef adjuncț

Alina PAPOI
alinagmr@yahoo.com

Redactori

Iulia SINGER

Diana Cristiana LUPU

Adelaida-Mihaela RADU (Layout)

ADRESA REDACȚIEI

București, str. Izvor, nr. 110, Sector 5

Cod postal: 050564

Telefon: +4021.410.40.40/1001731; 1001732

Tel./fax: +4021.319.56.63

<http://www.smg.mapn.ro/gmr>

Revista *Gândirea militară românească*
apare în lunile martie, iunie, septembrie și decembrie.

ISSN 1454-0460 ~ Print

ISSN 1842-8231 ~ Online

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri,
fără perceperea taxelor aferente, cu condiția indicării
precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.

ÎNALTUL DECRET REGAL NR. 3663

PRIN CARE „ROMÂNIA MILITARĂ”

DEVINE REVISTA OFICIALĂ

A MARELUI STAT MAJOR

„Art. I - Se înființează la Marele Stat Major, cu începere de la 1 Ianuarie 1898, revistă oficială sub denumirea de „România Militară”, în care toți ofițerii din armată vor găsi studii militare, care să intereseze instrucțiunea lor.

Prin organul acestei reviste toți ofițerii, de toate armele, aflați în activitate de serviciu, își vor putea publica lucrările lor personale și cari interesează armata”.

Carol - Regele României

Dat în București la 8 decembrie 1897

Ordinul „Meritul Cultural”

în grad de „Ofițer”,

categoria F – „Promovarea culturii”

(Decretul Prezidențial nr. 483 din 30.06.2014)

2 aprilie
iunie
2015

Gândirea militară românească

Revistă de teorie și știință militară
editată de Statul Major General al Armatei României

Fondată în anul 1864 sub titlul „România Militară“
- serie nouă, anul XXVI -

Premiile revistei

Gândirea militară românească

se acordă în fiecare an,
de către Statul Major General al Armatei României,
celor mai valoroase lucrări din domeniul științei militare,
editate în anul precedent.

*Premiul
„General de divizie
Ștefan Fălcoianu“*

*Premiul
„General de brigadă
Constantin Hirjeu“*

*Premiul
„Mareșal
Alexandru Averescu“*

*Premiul
„General de corp de armată
Ioan Sichițiu“*

*Premiul
„Locotenent-colonel
Mircea Tomescu“*

Revista *Gândirea militară românească* este revistă științifică cu prestigiu recunoscut din domeniul „Științe militare, informații și ordine publică“, potrivit evaluării făcute de către Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare în anul 2011 (<http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/reviste-militare1.pdf>)

*Revista Gândirea militară românească
este inclusă în bazele de date Index Copernicus International
și EBSCO, domeniul International Security & Counter-Terrorism
Reference Center*

*Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate
revine în exclusivitate autorilor,
în conformitate cu prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004*

Cuprins

Contents

Editorial

Consolidarea credibilității strategice
Colonel dr. Mircea TĂNASE

7 Strategic Credibility Consolidation
Colonel Dr Mircea TĂNASE

Editorial

Știință militară

Conceptul ISR în Armata României
General-maior Adrian TONEA
Colonel Ionel IRIMIA
Colonel Marius MELENCIUC

1 1 ISR Concept
in the Romanian Armed Forces
Major General Adrian TONEA
Colonel Ionel IRIMIA
Colonel Marius MELENCIUC

Măsurile naționale potențiale
de contracarare a formelor hibride
de război
Colonel dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ

2 4 Potential National Measures
to Counter Hybrid Warfare
Colonel Dr Crăișor-Constantin IONIȚĂ

Managementul activității de evaluare
specific instituțiilor
din cadrul sistemului național
de apărare, ordine publică
și securitate națională
Colonel dr. Dorin-Marinel EPARU

3 5 Assessment Management specific
to the Institutions
in the National Defence, Public Order
and National Security System
Colonel Dr Dorin-Marinel EPARU

*Neopolitică • Neostrategie
Securitate internațională*

Influența crizei din Ucraina
asupra direcțiilor strategice
politico-militare stabilite
la summitul Alianței din Țara Galilor
din 2014 și a relației NATO-Rusia
General-maior
dr. Cătălin Tomiță TOMESCU

Elemente ale războiului hibrid
în acțiunile statului islamic
din Irak și Levant
Colonel Liviu IONIȚĂ
Căpitan-comandor
ing. Iulian AANIȚEI

Provocări transversale de securitate
în vecinătatea României (I)
Dr. Cristina BOGZEANU

Terorismul
– un flagel mereu actual (I)
Dr. Anelis-Vanina ISTRĂTESCU

Securitate cibernetică

Semantica spațiului cibernetic
la nivelul NATO
Colonel dr. ing. Dan COLESNIUC
Maior Marian TURLEI

Cartografierea spațiului cibernetic
Ing. Alexandra DINULESCU
Ing. Gheorghe URSULEAN

*Neopolitics • Neostrategy
International Security*

43 The Influence of the Ukraine Crisis
on the Political-Military Strategic
Directions Established
at the NATO Summit Wales 2014
and on the NATO-Russia Relationship
Major General
Dr Cătălin Tomiță TOMESCU

57 Elements of Hybrid Warfare
in the Islamic State
of Iraq and Levant Operations
Colonel Liviu IONIȚĂ
Lieutenant Colonel
BEng Iulian AANIȚEI

70 Cross-Cutting Security Challenges
in Romania's Vicinity (I)
Dr Cristina BOGZEANU

79 Terrorism
– A Continually Actual Scourge (I)
Dr Anelis-Vanina ISTRĂTESCU

Cyber Security

90 Cyberspace Semantics at NATO Level
Colonel Dr BEng Dan COLESNIUC
Major Marian TURLEI

103 Cyberspace Cartography
BEng Alexandra DINULESCU
BEng Gheorghe URSULEAN

Opinii

Politica sancțiunilor între state
– o formă de război nedeclarat
General (r.) dr. Mihail ORZEAȚĂ

Opinii privind înființarea regimentului
de cercetare la eşalonul divizie
General-maior Adrian TONEA
Colonel Ionel IRIMIA
Colonel Marius MELENCIUC

Războiul de tip nou: perspectiva rusă
General de brigadă (r.)
dr. Viorel BUȚA
Colonel Valentin VASILE

Vânătorii de munte
din Armata României
– între necesitate istorică
și repere ale prezentului
Locotenent-colonel Nicolae USZKAI

Regimentul 30
Gardă
„Mihai Viteazul”

Regimentul 30 Gardă „Mihai Viteazul”
la aniversare
Colonel Bogdan CERNAT

Opinions

1 1 7 States Sanctions Policy
– A Form of Undeclared War
General (r.) Dr Mihail ORZEAȚĂ

1 2 9 Opinions regarding the Establishment
of Reconnaissance Regiment
at Division Level
Major General Adrian TONEA
Colonel Ionel IRIMIA
Colonel Marius MELENCIUC

1 3 5 The New Type of War: the Russian
Perspective
Brigadier General (r.)
Dr Viorel BUȚA
Colonel Valentin VASILE

1 5 2 The Romanian Mountain Troops
– Between Historical Necessity
and Present Milestones
Lieutenant Colonel Nicolae USZKAI

The 30th Guard
Regiment
“Mihai Viteazul”

1 6 1 The Anniversary of the 30th Guard
Regiment “Mihai Viteazul”
Colonel Bogdan CERNAT

Pagini de istorie militară

În avanpostul luptei
pentru supraviețuire
– acțiuni de consolidare
a apărării naționale a României
în vâltoarea anilor 1938-1940 (IV)
Colonel dr. Dan PRISĂCARU

Din activitatea poliției speciale
de campanie de la Odessa.
1943-1944 (I)
Dr. Pavel MORARU

Ion Gheorghe (1893-1957)
– generalul diplomat
Alina-Cristina IANCU

Istoria devenirii publicațiilor
Statului Major General
– repere cronologice
Alina PAPOI

Pages of Military History

166 In the Outpost of the Fight for Survival
– Actions to Consolidate
Romania's National Defence
between 1938 and 1940 (IV)
Colonel Dr Dan PRISĂCARU

173 The Special Police Activity
in Odessa Campaign. 1943-1944 (I)
Dr Pavel MORARU

178 Ion Gheorghe (1893-1957)
– General and Diplomat
Alina-Cristina IANCU

191 The History of the General Staff
Publications Development
– Chronological Milestones
Alina PAPOI

GMR News

201

GMR News

Evenimente editoriale 203

Editorial Events

Consolidarea credibilității strategice

Sub deviza „O Românie puternică în Europa și în lume“, *Strategia Națională de Apărare a Țării* pentru perioada 2015-2019, aprobată de către Parlament, va fi documentul de linie care definește interesele și obiectivele naționale de securitate și care va asigura cadrul strategic pentru organizarea și coordonarea unitară a activităților ce privesc apărarea și securitatea națională.

Prin evaluarea lucidă a mediului actual de securitate, prin identificarea principalelor amenințări, riscuri și vulnerabilități la adresa intereselor fundamentale ale României și formularea direcțiilor de acțiune pentru asigurarea securității naționale, *Strategia Națională de Apărare a Țării* devine instrumentul pe care se sprijină planificarea apărării la nivel național pentru următorii cinci ani. Va urma elaborarea strategiilor, doctrinelor, programelor și planurilor de activitate subsecvente, de către instituțiile cu responsabilități în atingerea obiectivelor asumate prin prezentul document programatic.

Întemeiată pe valori precum demnitate, coeziune civică și afirmarea identității naționale, democrație constituțională și stat de drept, integritate statală și teritorială, *Strategia* își propune să răspundă unor nevoi și așteptări ale societății și privește fiecare cetățean, dar și societatea, în ansamblu, și instituțiile statului. Printr-o abordare integratoare și multidimensională, în care apărarea se îmbină și se echilibrează reciproc cu o serie de alte dimensiuni – ordinea publică, activitatea de informații, contrainformații și de securitate, diplomația, economia, infrastructura, educația –, noua *Strategie Națională de Apărare a Țării* asigură, prin conceptul de „securitate națională extinsă“, convergența cu principiile europene de securitate, dezvoltate în *Strategia de Securitate Europeană* și în *Strategia de Securitate Internă a Uniunii Europene*.

În ceea ce privește dimensiunea de apărare, România trebuie să își concentreze eforturile strategice pentru apărarea și securitatea cetățenilor, a teritoriului național, dar și pentru acordarea de sprijin statelor aliate și partenerere, în conformitate cu angajamentele asumate prin tratate internaționale. În domeniul militar, direcțiile de acțiune ale *Strategiei* vizează consolidarea capacității naționale de apărare,

inclusiv prin utilizarea eficientă a mecanismelor existente în cadrul NATO, prin întărirea cooperării militare, pe teritoriul național și în regiunea Mării Negre. Parteneriatul strategic cu SUA, apartenența la NATO și la UE sunt reafirmate ca piloni ai politicii externe și de securitate, dar trebuie avut în vedere că soliditatea relației transatlantice depinde de menținerea angajamentului SUA în Europa, precum și de modul în care aliații și partenerii europeni vor aloca resurse pentru dezvoltarea propriilor capacități de apărare.

Apărarea și securitatea depășesc sfera de responsabilitate a unui singur stat, însă niciunul dintre membrii Alianței nu trebuie să se bazeze exclusiv pe sprijinul militar al partenerilor europeni sau al NATO, ci trebuie să își dezvolte și să posedे propriile forțe militare și de securitate. Dezvoltarea economică a unei țări îi creează resursele necesare pentru a face față tuturor amenințărilor, riscurilor și vulnerabilităților și, în acest sens, noua noastră *Strategie* prevede continuarea procesului de transformare, modernizare și înzestrare a Armatei României, prin alocarea anuală a minimum 2% din PIB bugetului apărării, timp de 10 ani, începând din 2017, ca o condiție esențială a atingerii standardelor de performanță necesare, dar și de realizare a interoperabilității cu armatele celorlalte state membre ale Alianței.

Consolidarea credibilității strategice a României, prin continuitate în angajamente și predictibilitate în acțiuni, într-un mediu internațional de securitate dinamic, complex și din ce în ce mai greu de anticipat, impune, în continuare, accentuarea rolului și a prezenței naționale în misiunile civile și în operațiile militare, de monitorizare și gestionare a crizelor din zonele de interes prioritar.

Într-o arhitectură europeană de securitate tot mai amenințată de crize și conflicte, cele mai multe asimetrice și de tip hibrid, România poate deveni o țară sigură și puternică, o țară credibilă și o resursă de încredere. Este nevoie, pentru implementarea eficientă a *Strategiei Naționale de Apărare a Țării*, de coeziune și consens la nivel național, de efortul comun al instituțiilor responsabile, pentru că, în problemele vitale pentru țară, opțiunile trebuie să se îndrepte, prin dialog, spre identitate de opinii.

Situată la întretăierea unor drumuri de mare interes geopolitic, României îi revine obligația de a păstra un echilibru strategic în această zonă de interferență a unor distonante complexe de securitate regionale. În mecanismul de răspundere colectivă la apărarea spațiului euroatlantic, convergența obiectivelor și direcțiilor de acțiune stabilite de către *Strategia Națională de Apărare* este menită să asigure consecvență și coerență strategică în îndeplinirea angajamentelor asumate.

 Colonel dr. Mircea TĂNASE

Strategic Credibility Consolidation

Having as a central theme “**A strong Romania in Europe and the world**”, *Romania’s National Security Strategy* for the period 2015-2019, adopted by the Parliament, will be the guiding document that defines national security interests and goals and ensures the strategic framework for the unitary organisation and coordination of the activities relating to national defence and security.

By lucidly assessing the current security environment, identifying the main threats, risks and vulnerabilities to Romania’s fundamental interests, and formulating the courses of action to be followed in order to ensure national security, *Romania’s National Security Strategy* becomes the instrument that lies at the basis of national defence planning for the next five years. Strategies, doctrines, programmes and plans will be developed by the institutions with responsibilities in the field in order to meet the goals set in this programmatic document.

Built on values such as dignity, social cohesion and assertion of national identity, constitutional democracy and rule of law, state and territorial integrity, the *Strategy* aims to meet the needs and expectations of society. It is directed towards each and every citizen, society as a whole, and state institutions. Through an integrative and multidimensional approach, which combines and balances defence and a series of other dimensions – public order, intelligence, counterintelligence, security, diplomacy, economy, infrastructure, education –, the new *National Security Strategy* ensures, under the concept of “*wider national security*”, compliance with the European security principles developed in the *European Security Strategy* and the *European Union Internal Security Strategy*.

As far as defence is concerned, Romania has to focus the strategic efforts on the defence and security of its citizens, of the national territory, as well as on the support provided for its allies and partners, in compliance with its commitments under international treaties. As for the military, the courses of action mentioned in the *Strategy* are aimed at strengthening the national defence capability, including through the effective use of NATO existing mechanisms and through the enhancement

of military cooperation within the national territory and the Black Sea region. The strategic partnership with the USA and the membership of NATO and the EU are reaffirmed as pillars of foreign security policy, taking into consideration that the transatlantic relationship solidity depends on maintaining the US commitment to Europe as well as on the way in which the European allies and partners will allocate resources to develop their own defence capabilities.

Defence and security are beyond the responsibility of a single state. However, none of the Alliance members should rely solely on the European partners or NATO support, needing to have and develop their own military and security forces. The economic development of a country generates the necessary resources to cope with threats, risks and vulnerabilities and, in this respect, our new *Strategy* stipulates the continuation of the process of transformation, modernisation and equipment of the Romanian Armed Forces, the annual allocation of at least 2% of GDP to the defence budget, for 10 years, beginning in 2017, being a prerequisite for meeting the required performance standards as well as for achieving interoperability with the armed forces of other NATO member states.

Strengthening Romania's strategic credibility, through continuity in commitments and predictability in actions, in a dynamic, complex and increasingly difficult to predict international security environment, requires having a more important role and national presence in civilian missions and in military operations, by participating in monitoring missions and crisis management operations in the areas of priority interest.

In a European security architecture increasingly threatened by crises and conflicts, most of them asymmetric and hybrid, Romania can become a strong and safe country, a credible country, and a source of reliability. Therefore, to effectively implement the *National Security Strategy*, the consensus and cohesion at national level and the joint effort of all responsible institutions are necessary because, as far as vital issues for the country are concerned, options should be directed towards dialogue and consensus of opinions.

Situated at the crossroads of great geopolitical interests, Romania needs to preserve strategic balance in this area where dissonant regional security complexes interact. As for the mechanism of collective defence in the Euro-Atlantic area, the convergent goals and courses of action set by the *National Security Strategy* are meant to ensure consistency and strategic coherence in meeting commitments.

***English version by
Diana Cristiana LUPU***

CONCEPTUL ISR ÎN ARMATA ROMÂNIEI

General-maior Adrian TONEA

Colonel Ionel IRIMIA

Colonel Marius MELENCIUC

Intelligence is fundamental to the planning and the conduct of military operations, the force protection and the control over the threat and the operational environment, and the Intelligence, Surveillance and Reconnaissance systems represent the specialised assets to meet the above-mentioned challenges. The operational environment evolution, anticipated for the next 10-15 years, entails a significant increase in the intelligence support importance during the planning and the conduct of military operations. Hence, the review of the current Intelligence, Surveillance and Reconnaissance capabilities from strategic, operational and tactical levels, as well as their enhancement in relation to the projected structure of the Romanian Armed Forces ought to remain a constant concern for both strategic decision-makers and intelligence professionals.

Keywords: *architecture; capability; reconnaissance; intelligence; operational environment; process; system; surveillance*

1. Definirea conceptului

Informațiile, supravegherea și cercetarea/ Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR) reprezintă un set de capacități de informații și operații care sincronizează și integrează planificarea și operațiile tuturor capacităților de culegere cu procesarea, exploatarea și diseminarea informațiilor rezultate în sprijinul direct al planificării, pregătirii și executării operațiilor¹.

Părțile componente ale conceptului sunt definite astfel:

- **Informații/Intelligence** reprezintă produsul rezultat din culegerea direcționată și procesarea datelor și informațiilor cu privire la mediu, capacitățile și intențiile actorilor în scopul identificării amenințărilor și prezentării oportunităților pentru exploatare de către decidenți². În cadrul acronimului *ISR*, „I” reprezintă atât disciplinele de culegere a informațiilor, cât și rezultatul pe care aceste discipline îl pot asigura comandantului și/sau elementelor statului major.

General-maior Adrian Tonea – locțiitorul șefului Statului Major General al Armatei României.
Colonel Ionel Irimia, colonel Marius Melenciu – Direcția informații militare, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

¹ Cf. *AJP-2.7, Allied Joint Doctrine for Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance*, Edition A, Study Draft 1 (aprilie 2015), p. 17.

² *Ibidem*.

• **Supravegherea/Surveillance** reprezintă observarea sistematică a spațiului aerian, a zonelor de suprafață, subterane/subacvatice, a locurilor, persoanelor sau obiectelor prin mijloace vizuale, acustice, electronice, fotografice sau de altă natură³. Mijloacele de altă natură pot include (dar nu se limitează la acestea) sisteme dispuse în spațiu, echipamente specifice structurilor CBRN, de artilerie, de geniu, de apărare antiaeriană, de forțe pentru operații speciale. Supravegherea implică observarea unei zone pentru a culege informații, este adesea pasivă și nu este orientată către o țintă specifică, exceptând cazul în care supravegherea se execută ca parte a unei misiuni de cercetare. Supravegherea este, în mod normal, un proces continuu, în mod deosebit atunci când este desfășurată prin intermediul mijloacelor tehnice. Ea poate pune în evidență modificările survenite față de situația inițială, contribuind, astfel, la avertizarea timpurie, monitorizarea misiunilor, protecția forței și planificarea misiunilor *ISR*.

• **Cercetare/Reconnaissance** reprezintă o misiune întreprinsă pentru a obține, prin observare vizuală sau alte metode de detecție, informații despre activitățile și resursele unui adversar/potențial adversar sau de a procura date referitoare la caracteristicile meteorologice, hidrografice sau geografice ale unei anumite zone⁴. Alte metode de detecție includ utilizarea semnalelor electromagnetice, imagistica, măsurarea amprentelor caracteristice țintei etc. Operațiile de cercetare sunt în mod normal limitate ca durată și destinate, în general, să culeagă informații în mod activ despre ținte specifice, pentru o anumită perioadă de timp, de către un element de culegere care nu rămâne lângă obiectiv sau în raion. O misiune de cercetare poate include perioade de supraveghere.

2. Domeniile misiunilor sistemelor *ISR*

Obiectivul principal al sistemelor *ISR* îl reprezintă desfășurarea operațiilor specifice pentru asigurarea oportună a culegerii și satisfacerea cerințelor de informații. Sistemele *ISR* pot fi strategice, operative sau tactice, deși misiunile îndeplinite sunt, în principiu, aceleași pentru fiecare nivel al operațiilor. Variabilele sunt reprezentate de adâncimea operațiilor, timpul operațional, nivelul de detaliere, oportunitatea și nivelul riscului acceptabil. Sistemul *ISR* strategic culege date și informații care, atunci când sunt procesate, analizate și integrate cu alte informații, sprijină factorii de decizie politică și factorii de decizie militară în formularea politicii și a planurilor militare la nivel național sau la nivel de alianță. Sistemul *ISR* la nivel operativ culege date și informații care sprijină planificarea și desfășurarea

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

operațiilor întrunită, iar sistemele *ISR* tactice culeg date și informații care sprijină planificarea și desfășurarea luptei.

Domeniile misiunilor sistemelor *ISR* sunt, în principal, aceleași pentru nivelurile strategic, operativ și tactic. Stabilirea sarcinilor în cadrul acestor domenii va diferi în funcție de nivel, obiective, cerințe și forțe disponibile. Domeniile misiunilor sistemelor *ISR* includ⁵: asigurarea indiciilor și avertizării; pregătirea întrunită de informații a mediului operațional; identificarea compunerii de luptă și dispunerea forțelor inamicului; estimarea situației; monitorizarea situației; sprijinul pentru protecția forței; sprijinul procesului de management al țintelor.

3. Mediul operațional

Mediul operațional reprezintă un complex de condiții, circumstanțe și factori care influențează angajarea capacităților și deciziile comandantului, iar cunoașterea și înțelegerea acestuia sunt fundamentale pentru succesul acțiunii militare și obținerea stării finale dorite. Cunoașterea/înțelegerea acestui mediu necesită o perspectivă integrată, care se extinde dincolo de forțele militare și alte capacități de luptă ale adversarului din cadrul zonei de operații. Perspectiva integrată a mediului operațional cuprinde: zonele și factorii fizici ce privesc mediile aerian, terestru, maritim și spațial; mediul informațional, care include și mediul cibernetic; mediul electromagnetic; sistemele și subsistemele *PMESII*⁶ proprii, ale adversarului și ale părților neutre care sunt relevante pentru o operație întrunită. Cunoașterea/înțelegerea mediului operațional este fundamentală pentru: identificarea condițiilor necesare realizării obiectivelor stabilite; evitarea efectelor ce pot împiedica îndeplinirea misiunii (efecte nedorite); evaluarea influenței forțelor proprii, ale adversarului și ale altor actori, precum și a populației locale asupra *CONOPS* și progresul către obținerea stării finale dorite⁷.

Caracteristicile mediului operațional. Conform concluziilor specialiștilor, există trei factori care extind semnificativ mediul operațional în care vor desfășura operații forțele armate, și anume: tehnologiile emergente, influența generată de terenul urban și restrictiv, precum și influența exercitată de către organizațiile neguvernamentale (*ONG*).

Tehnologiile noi și emergente și proliferarea acestora vor transforma paradigmele existente cu privire la lupta armată și, implicit, la *ISR*. Potențialii adversari au sau pot dobândi senzori și tehnologii informaționale emergente și vor încerca

⁵ Cf. *I.A.-2.3, Doctrina întrunită pentru cercetare și supraveghere*, 2011, p. 12.

⁶ Politic, militar, economic, social, informațional și de infrastructură.

⁷ Cf. *SMG/Cc.-2.4, Manualul privind pregătirea întrunită de informații a mediului operațional*, 2014, pp. 11-12.

să neutralizeze capacitățile *ISR* ale Armatei României. O altă amenințare o reprezintă utilizarea de către potențialii adversari a tehnologiilor de management al informațiilor și a senzorilor dispuși în spațiu, proprii sau asigurați de către o terță națiune sau organizație. De asemenea, potențialii adversari vor avea acces, prin mijloace legitime sau nelegitime, la o multitudine de produse și servicii *ISR*, inclusiv capacitatea de a limita sau împiedica accesul sau angajarea capacităților *ISR* ale forțelor noastre.

În mediul operațional actual, precum și în viitor, adversarul acționează și va acționa într-un teren urban, complex, diminuând capacitatea forțelor noastre de a cunoaște situația în afara contactului și evitând activitățile de supraveghere. Elementele *ISR* vor opera într-un mediu geo-strategic instabil, cu dinamici demografice, geo-politice, economice și tehnologice semnificative, în care va exista posibilitatea apariției unor fricțiuni generate de culturi și religii diferite, accesul la resursele limitate și efectele globalizării.

Prezența populației în mediul operațional determină necesitatea ca elementele *ISR* să interacționeze cu aceasta. În operațiile de sprijin și stabilitate, complexitatea interacțiunii este mult mai evidentă, deoarece unele persoane pot fi neutre, altele nedecise, iar o parte din populație se va opune prezenței forței militare. De asemenea, în mediul operațional va exista o prezență și o influență a organizațiilor neguvernamentale, ale căror obiective și pot fi diferite de cele ale forțelor proprii.

Implicațiile mediului operațional asupra *ISR*. Superioritatea informațională îi permite comandantului să modeleze mediul operațional, totuși există factori importanți care influențează capacitatea *ISR* de a sprijini modelarea operațiilor. Acești factori includ: integrarea informațiilor întrunite, interagenții, interguvernamentale și multinaționale/*Joint Interagency Intergovernmental and Multinational (JIIM)* și a surselor de informații; dimensionarea capacităților *ISR* pentru a culege informații relevante, în teren urban și cu restricții, despre forțele adversarului care utilizează tactici asimetrice și hibride; dimensionarea capacităților *ISR* pentru a culege informații relevante într-un mediu influențat de *ONG*; diseminarea mai rapidă a informațiilor. Scopul final al operațiilor *ISR* îl reprezintă sprijinul pentru luarea deciziei, eficient și oportun, prin răspunsurile la cerințele de informații.

Forțele armate vor fi mai vulnerabile la atacurile directe datorită proliferării comunicațiilor, senzorilor, rachetelor, capacităților de vedere pe timp de noapte, munițiilor de precizie, forțelor neregulate, forțelor pentru operații speciale și creșterii amenințării posibilităților de utilizare a armelor de nimicire în masă. Majoritatea adversarilor vor utiliza tactici, tehnici și proceduri de mascare și de inducere în eroare, care, în combinație cu dispersarea forțelor și a mijloacelor, vor influența negativ culegerea de informații și procesul de management al țintelor.

Informațiile inițiale despre o zonă de interes vor fi primite, adesea, de la sursele *JIIM*, iar elementele *ISR* de la nivelurile strategic, operativ și tactic trebuie să culeagă, să fuzioneze, să analizeze și să disemineze informații relevante în relație cu mediul operațional, capacitatea forțelor și a mijloacelor *ISR* de a se integra cu partenerii din mediul *JIIM* fiind esențială.

Forțele adversarului vor căuta să exploateze condițiile de mediu în sprijinul propriilor acțiuni. Într-un mediul operațional cu teren urban și complex, majoritatea acțiunilor militare vor avea loc la nivel tactic, descentralizate la nivelul batalionului, companiei, plutonului și grupeii și vor fi foarte dispersate. Pentru a gestiona eficient mediul operațional, la nivel operativ trebuie să fie luați în considerare numeroși factori fizici asociați cu operațiile aeriene, terestre și navale. Acești factori, în principiu, includ: terenul (inclusiv așezările urbane), starea vremii, topografia, hidrografia, spectrul electromagnetic și condițiile de mediu din zona de operații; distanțele asociate cu dislocarea în zona de operații, angajarea forțelor și a altor capacități întrunite; situația infrastructurii; forțele proprii și ale adversarului și existența altor capacități în mediul operațional. Combinația acestor factori influențează semnificativ designul operațional și susținerea operațiilor întrunite.

4. Capabilități de culegere *ISR*

Capabilitățile de culegere asigură datele, informațiile și produsele de informații pentru un grup divers de beneficiari, în special pentru a sprijini luarea deciziei și desfășurarea acțiunilor la diferite niveluri. Capabilitățile de culegere pot fi categorisite în: capabilități de culegere specifice sistemelor dispuse pe platforme aeriene/spațiale; capabilități de culegere specifice sistemelor dispuse la sol; capabilități de culegere specifice sistemelor dispuse pe platforme maritime; capabilități pentru cercetarea și studierea mediului înconjurător.

Sistemele dispuse pe platforme aeriene pot folosi diverse capabilități de detectare pentru a obține o gamă întregă de date și informații. Sistemele dispuse pe platforme aeriene/spațiale, inclusiv pe cele comerciale includ, în principiu, următoarele capabilități de culegere: capabilități electrono-optice și în spectrul infraroșu; capabilități de supraveghere aeriană, maritimă, terestră prin radar; capabilități radar cu apertură sintetică; capabilități de supraveghere și cercetare electronică; capabilități radar pentru detectarea țintelor terestre în mișcare etc.

Sistemele dispuse la sol sunt variate și asigură capabilități de culegere continuă, care acoperă toate mediile (terestru, aerian, maritim și spațial). Mai mult decât atât, aceste sisteme asigură anumite capabilități unice pentru culegerea informațiilor referitoare la obiecte, activități și fenomene de interes din mediul terestru, prin punerea la dispoziție a unor informații detaliate care nu pot fi obținute

prin alte mijloace. Sistemele dispuse la sol includ, în principiu, următoarele capacități de culegere: capacități de cercetare și supraveghere îmbarcate/debarcate; capacități de supraveghere terestră, aeriană, maritimă prin radar; capacități de supraveghere electronică; capacități de localizare prin radar a sistemelor de armament; capacități de localizare acustică a sistemelor de armament; capacități de observare înaintată; capacități de detectare terestră prin senzori automați/neasistați; capacități de cercetare de geniu; controlori aerieni înaintați; capacități specifice structurilor *CIMIC*; capacități de *debriefing* și de chestionare tactică; capacități biometrice etc. Sistemele de culegere dispuse pe platforme maritime, care operează atât la suprafața apei, cât și subacvatic, inclusiv pe fundul mării, asigură capacități de culegere în special cu privire la mediul maritim. Multe mijloace de culegere au capacitatea de a rămâne active pentru o perioadă îndelungată, asigurând o supraveghere continuă. Sistemele dispuse pe platforme maritime, în principiu, includ următoarele capacități de culegere: capacități de supraveghere aeriană, maritimă, terestră prin radar; capacități de supraveghere electronică; capacități de detectare acustică; capacități electrono-optice și în spectrul infraroșu; capacități de observare vizuală; capacități de cercetare specifice infanteriei marine etc.

Datele și informațiile referitoare la mediul natural și cel construit de om sunt cerințe de bază ale beneficiarilor, dar și pentru operarea eficientă a majorității sistemelor de culegere. Anumite capacități pentru cercetarea și studierea mediului și furnizarea unor servicii (meteorologice, geografice etc.) pot fi asigurate de structuri specializate (guvernamentale sau private); în acest sens, sunt necesare conexiuni corespunzătoare cu structurile respective pentru asigurarea datelor și informațiilor relevante despre mediu. Capacitățile de cercetare oceanografice și hidrografice specifice sistemelor dispuse pe platforme maritime pot furniza date și informații referitoare la mediul marin care nu ar putea fi obținute prin alte mijloace. Capacitățile aeropurtate și spațiale de cercetare a mediului asigură o mare varietate de date și informații, unele sisteme specializate putând executa atât misiuni de supraveghere și cercetare, cât și de studiere a mediului.

5. Orientări privind dezvoltarea capacităților ISR

Realizarea capacităților *ISR* trebuie susținută de un cadru conceptual care privește aspectele doctrinare, organizatorice, instruirea, echipamentele, conducerea, personalul, infrastructura și interoperabilitatea. O structură *ISR* va fi în măsură să-și îndeplinească cerințele operaționale dacă dispune de tehnici, tactici și proceduri adecvate, este organizată, încadrată, dotată cu echipamente, instruită corespunzător și are un nivel de interoperabilitate adecvat.

Doctrina asigură principiile și terminologia care direcționează întrebuințarea forțelor armate în operații. Doctrina constituie baza pentru instruire și trebuie să fie actualizată pentru a fi utilă în operațiile curente. Lecțiile învățate, după validare, pot fi folosite ca bază pentru actualizarea doctrinei și instruirii, atunci când doctrina este învechită. În domeniul *ISR* este necesar un grad mai mare de sinergie pentru a face față atât amenințărilor convenționale, cât și celor neconvenționale, precum și pentru a exploata corespunzător capacitățile *ISR* viitoare. Specialiștii în domeniul informații trebuie să revadă modul de abordare a aspectelor referitoare la *ISR* în doctrinele întrunite, doctrinele categoriilor de forțe ale armatei, manualele de stat major, manualele de luptă ale marilor unități, unități și subunități și să determine modificările doctrinare necesare pentru a sprijini domeniul/operațiile *ISR*. De asemenea, revederea manualelor de luptă specifice domeniului *ISR* și determinarea cerințelor de abrogare, revizuire, elaborare, precum și analiza/implementarea lecțiilor identificate privind tacticile, tehnicile și procedurile specifice executării misiunilor/sarcinilor *ISR* în operații vor constitui alte direcții de acțiune.

Specialiștii în domeniul informații, în cooperare cu cei din domeniul instrucție și doctrină, trebuie să răspundă, în principiu, la următoarele întrebări: Aspectele referitoare la *ISR* (organizare, angajare etc.) sunt abordate adecvat în actualele doctrine și manuale de la nivelurile strategic, operativ și tactic? Ce modificări doctrinare sunt necesare pentru a sprijini structurile *ISR*? Tehnicile, tacticile și procedurile actuale sunt adecvate executării misiunilor/sarcinilor *ISR* în operații? Ce modificări sunt necesare în privința tehnicilor, tacticilor și procedurilor? Care este combinația potrivită de senzori la fiecare eșalon pentru a executa culegerea în toate tipurile de operații?

Organizarea. Capacitatea de a culege și accesa informațiile culese sau obținute de la capacitățile *ISR* trebuie să existe la toate eșaloanele, iar interdependența dintre parteneri, în mediul *JJIM*, este esențială pentru obținerea și menținerea superiorității informaționale și cunoașterea situației. Pentru aceasta, structurile/sistemele *ISR* trebuie să fie organizate corespunzător pentru a îndeplini cerințele operaționale specifice. La proiectarea structurilor *ISR* se va avea în vedere realizarea concordanței dintre structura organizatorică și cerințele operaționale.

Pentru a sprijini analiza cu privire la proiectarea structurilor *ISR*, specialiștii în domeniul informații, în cooperare cu cei din domeniul structuri și planificarea înzestrării, trebuie să răspundă, în principiu, la următoarele întrebări: Care sunt capacitățile *ISR* necesare la fiecare eșalon (începând cu eșalonul batalion/similar)? Care este combinația/raportul potrivit de structuri și capacități *ISR* la fiecare eșalon (începând cu nivelul batalion/similar)? Ce configurație trebuie să aibă structura organizatorică pentru a răspunde capacităților solicitate? Arhitectura de culegere

ISR răspunde cerințelor operaționale? Care este structura cea mai potrivită a arhitecturii de fuziune *ISR*? Care configurație organizațională a *ISR* asigură cea mai bună capacitate de dislocare, de a acționa întrunit și de a fi interoperabil?

Instruirea. Sistemele de instruire trebuie să mențină pasul cu evoluțiile care au loc în doctrină, organizare și echipamente. Instruirea asigură realizarea deprinderilor și a competențelor necesare pentru desfășurarea operațiilor *ISR*, iar cunoașterea de către comandanți a capacităților și limitărilor forțelor și mijloacelor *ISR* este la fel de importantă ca și instruirea acestora. Instruirea trebuie să fie suficient de flexibilă, astfel încât să utilizeze scenariile de luptă, în diferite medii de instruire, precum și cooperarea cu capacitățile *JIIM* la care forțele ar putea avea acces. De asemenea, este necesar ca fiecare militar să aibă deprinderi de bază pentru a acționa ca cercetaș. Pentru adaptarea procesului de instruire a forțelor pentru a executa operații *ISR* eficiente, se vor avea în vedere analizarea cursurilor actuale de carieră/de nivel specifice domeniului *ISR*, organizate de centrele de instruire, identificarea unor cerințe noi de pregătire a personalului, identificarea cerințelor de înființare/reorganizare a unor cursuri de carieră/de nivel, identificarea cerințelor de cooperare între categoriile de forțe ale armatei pe linia pregătirii personalului, corelarea cerințelor de pregătire cu posibilitățile centrelor de instruire.

Specialiștii în domeniul informații, în cooperare cu cei din domeniul instrucției trebuie să răspundă, în principiu, la următoarele întrebări: Ce tip de instruire trebuie să se desfășoare pentru a permite executarea de operații *ISR* eficiente? Care sunt cerințele/nevoile de instruire pentru soldați/gradati profesioniști, subofițeri/maiștri militari și ofițeri? Ce tip de exerciții *ISR* și de terenuri de instruire sunt necesare? Este necesară o concepție privind instruirea pe linie de specialitate în domeniul *ISR*?

Echipamentele. Pentru obținerea unui avantaj decisiv în desfășurarea operațiilor militare, starea și capacitatea echipamentelor *ISR* ar trebui să preocupe comandanții de la toate eșaloanele. Elementele *ISR* sunt, de obicei, primele angajate să desfășoare culegerea de informații cu privire la punctele tari, punctele slabe, poziția, organizarea și dispunerea adversarului în mediul operațional, pentru realizarea unei imagini de informații holistice. Aceasta se realizează prin angajarea atât a senzorilor specializați, a senzorilor sistemelor de apărare antiaeriană și antirachetă dispuse pe platforme terestre sau aeriene și a senzorilor sistemelor de arme care au capacitatea de a detecta, localiza, urmări, clasifica și identifica țintele adversarului, cât și prin observarea directă de către militarii care desfășoară acțiuni specifice.

Specialiștii în domeniul informații, în cooperare cu cei din domeniul structuri și planificarea înzestrării și din domeniul comunicații și informatică vor avea în vedere aspectele care se referă la senzorii și platformele *ISR*, sistemele de comunicații și informatică, capabilitățile de procesare și diseminare, interoperabilitatea sistemelor *ISR* de culegere, fuziune, procesare și diseminare, instrumentele *BDA* (*Battle Damage Assessment*) necesare la fiecare eșalon și trebuie să răspundă, în principiu, la următoarele întrebări: Senzorii și platformele *ISR* actuale sunt suficiente și adecvate? Ce tipuri de senzori și platforme *ISR* sunt necesare? Ce combinații de senzori sunt necesare la nivelul fiecărui eșalon? Sistemele de comunicații și informatică actuale sunt adecvate pentru a îndeplini cerința de transmitere a informațiilor în timp real/aproape real? Ce mijloace de comunicații și informatică sunt necesare? Cum trebuie fuzionate datele și informațiile transmise de senzori într-o bază de date standardizată, pentru a obține o imagine operațională relevantă, oportună și exactă? Ce capabilități de procesare și diseminare sunt necesare la nivelul fiecărui eșalon? Cum pot fi afișate datele/informațiile obținute în centrul de operații întrunite/tactice?

Conducerea. Pentru desfășurarea eficientă a acțiunilor militare într-un mediu operațional complex, incert și dinamic, comandanții și personalul de stat major trebuie să fie educați, instruiți și dezvoltati profesional pentru a fi inventivi și adaptabili pe timpul exercițiilor și operațiilor. De asemenea, instruirea liderilor trebuie să asigure cunoașterea capabilităților și limitărilor forțelor și mijloacelor *ISR*, precum și a modului de angajare a sistemului *ISR* în operații. Obiectivul principal îl reprezintă formarea de lideri capabili să gestioneze complexitatea aspectelor *ISR*.

Specialiștii în domeniul informații, în cooperare cu cei din domeniul resurse umane și din domeniul instrucție trebuie să răspundă, în principiu, la următoarea întrebare: Ce tipuri de programe de formare/dezvoltare a liderilor în domeniul *ISR* sunt necesare pentru ofițeri, maiștri militari și subofițeri?

Personalul. Timpul îndelungat de formare, dezvoltare și perfecționare a competențelor și deprinderilor determină necesitatea unei stabilități mai mari pe funcție a personalului din domeniul *ISR*. Aceasta se poate realiza prin reanalizarea cerințelor de personal pentru anumite funcții de execuție (de exemplu: analiști la nivel tactic etc.) sau pentru funcții de conducere (comandanți de grupuri cercetare etc.) prevăzute a fi încadrate cu ofițeri și posibilitatea încadrării acestora cu subofițeri. De asemenea, trebuie să fie determinate funcțiile din statul de organizare considerate critice și menținerea acestora încadrate cu personal. Deoarece toți militarii contribuie la *ISR*, este esențial ca aceștia să fie capabili să acționeze ca elemente de culegere a informațiilor.

Specialiștii în domeniul informații, în cooperare cu cei din domeniul resurse umane vor avea în vedere aspectele care se referă la selecția personalului pentru încadrarea funcțiilor în domeniul *ISR*, evoluția în carieră, formarea analiștilor, pregătirea rezervei și, totodată, trebuie să răspundă, în principiu, la următoarele întrebări: Care sunt criteriile de selecție (deprinderi, cunoștințe, experiență) pentru încadrarea funcțiilor din domeniul *ISR*? Care sunt posibilitățile de evoluție în carieră în cadrul structurilor *ISR*? Este necesară elaborarea unei concepții de evoluție în carieră a personalului *ISR*? Cursurile de formare a analiștilor militari acoperă toate nivelurile? Care sunt funcțiile de analiști care pot fi încadrate cu subofițeri? Care sunt modalitățile de pregătire a rezervei de personal în domeniul *ISR*?

Infrastructura trebuie să asigure sprijinul necesar forțelor și mijloacelor *ISR* la toate nivelurile. Elementele fixe trebuie, la rândul lor, să asigure sprijin pentru îmbunătățirea cunoașterii situației de către structurile dislocate, iar elementele mobile trebuie să fie conectate virtual sau fizic la punctele de comandă de la nivelurile operativ și tactic. Elementele de infrastructură, fixe și mobile, sunt vulnerabile la o gamă largă de amenințări, fiind necesare măsuri corespunzătoare de protecție.

Infrastructura pentru instruire reprezintă un element important în realizarea capacității, iar specialiștii în domeniul informații, în cooperare cu cei din domeniul instrucție trebuie să răspundă, în principiu, la următoarele întrebări: Baza materială de instrucție disponibilă permite realizarea și menținerea unui nivel acceptabil de instruire a personalului din domeniul *ISR*? Ce poligoane specifice și facilități de simulare sunt necesare?

Interoperabilitatea. Capacitatea diferitelor forțe, la nivel național, NATO și UE sau în cadrul unei coaliții, de a se instrui, a desfășura exerciții și operații împreună, în mod eficient și economic, depinde de interoperabilitatea procedurilor lor operaționale, doctrinei, echipamentelor, tehnologiei și aspectelor administrative. Aceasta presupune că toate părțile trebuie să aibă aceeași interpretare a „*interoperabilității*” și, de aceea, este important ca la dezvoltarea capacităților *ISR* să se urmărească respectarea STANAG-urilor, atât a celor operaționale (doctrină, proceduri, instruire), cât și a celor tehnice (echipamente esențiale).

6. Arhitectura generală a sistemelor *ISR*

Arhitectura *ISR* cuprinde organizații/structuri, procese și sisteme care conectează elementele de culegere, bazele de date, serviciile, aplicațiile, producătorii și consumatorii/beneficiarii de informații și datele operaționale într-un mediu de operații⁸. Arhitectura *ISR* este doar o parte a arhitecturii operaționale

⁸ Cf. AJP-2.7, *Allied Joint Doctrine for Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance*, doc. cit., p. 48.

generale, trebuie să fie integrată cu C2 și capabilitățile operaționale, să respecte constrângerile legale naționale/NATO și prevederile pe linie de securitate specifice. Arhitectura sistemului *ISR*, în principiu, cuprinde: subsistemul de comandă-control și de fuziune a informațiilor; subsistemul de culegere; subsistemul de comunicații și informatică; procesele care se derulează în cadrul fiecărui subsistem; relațiile care se stabilesc cu alte sisteme *ISR*.

Subsistemul de comandă-control și de fuziune a informațiilor este reprezentat de structurile J2, G2, S2, A2, N2-Informații, organizate funcțional, astfel încât să fie capabile să gestioneze procesele și relațiile *ISR* specifice. Subsistemul de comandă-control și fuziune a informațiilor trebuie: să dispună de echipamentele de comunicații și informatică și aplicațiile informatice pentru transferul și integrarea în *COP (Common Operational Picture)* a informațiilor primite de la structurile coordonate/controlate și diseminarea acestora beneficiarilor autorizați; să aibă capacitatea de a exercita comanda și controlul structurilor *ISR* din organică sau puse temporar la dispoziție; să ofere posibilitatea integrării de specialiști, pentru domeniile de informații care nu există în mod curent în organică.

Subsistemul de culegere diferă în funcție de eșalon și de tipul de mare unitate/unitate în folosul căreia acționează și trebuie să asigure informațiile din zona de responsabilitate informativă a structurii respective. Subsistemul de culegere cuprinde elemente specializate care au misiunea principală de cercetare și supraveghere, precum și alte elemente, care culeg date și informații ca o misiune colaterală sau care au capacitatea de a executa o astfel de misiune. La nivelul structurilor unde nu există un subsistem de culegere bazat pe capabilități din organică, informațiile necesare planificării și conducerii operațiilor sunt furnizate pe cale ierarhică de către structurile specializate din subordine și de către structurile *ISR* puse temporar la dispoziția comandamentului respectiv, coordonate prin planul de culegere a informațiilor. În funcție de cerințele operației, comandamentul respectiv poate primi în sprijin capabilități *ISR* aparținând altor structuri, iar structura de informații se poate completa cu specialiști pentru unele domenii de informații.

Subsistemul de comunicații și informatică al unui sistem *ISR* este componentă a *sistemului de comunicații și informatică (CIS)* organizat la nivelul respectiv. Subsistemul de comunicații și informatică trebuie să asigure: o lărgime de bandă și o viteză suficiente pentru transmiterea unui volum mare de date, specifice *ISR*; posibilitatea asigurării unei protecții suplimentare împotriva erorilor de sistem sau a acțiunilor adversarului; capacitatea de modificare rapidă, pentru a menține flexibilitatea structurii de informații; capacitatea de a lucra întrunit și colaborativ, fie direct, fie prin interfețe, în scopul asigurării comunicațiilor în timp real; securitatea corespunzătoare pentru protecția datelor și informațiilor

pe care le transmite sau le primește structura de informații; capacitatea de corelare a datelor și informațiilor; capacitatea de a stoca și a reda, pe posturi de lucru independente din cadrul comandamentului, imaginea din spațiul terestru, maritim, aerian și mediul electromagnetic; la nivel operativ, imaginile trebuie integrate într-o imagine comună și distribuită altor eșaloane; capacitatea de stocare suficientă pentru datele și informațiile obținute; capacitatea de arhivare a datelor și informațiilor; condiții de interoperabilitate cu *CIS* naționale, precum și ale aliaților și partenerilor; o arhitectură deschisă și interfețe standard pentru transmițeri vocale, schimb de date, videoteleconferință, permițând interconectarea prin legături tactice de date; redundanță ridicată.

Procesele specifice. Comandanții și statele majore trebuie să înțeleagă procesul *ISR*, relațiile dintre date, informații și produse de informații și modul în care această succesiune interacționează continuu cu procesul/ciclul informațional și etapele operației, pentru a răspunde cerințelor de informații.

Procesul *ISR* este, în esență, un pas al etapei de culegere din cadrul procesului informațional, care presupune mai mult decât activitățile *ISR*. Procesul *ISR* și procesul informațional produc rezultate diferite. Procesul *ISR* produce date și informații rezultate din surse/discipline de culegere individuale, care au fost exploatate pentru a răspunde unei cerințe de informații, în timp ce procesul informațional generează produse de informații multi-sursă, care au fost fuzionate și analizate cu informații din toate disciplinele de informații. *ISR* asigură cunoașterea situației pe termen scurt și este folosit în special la nivel tactic și operativ, în timp ce procesul informațional asigură o perspectivă pe termen scurt, mediu și lung asupra mediului operațional la toate nivelurile. *ISR* sprijină planificarea operației, culegerea de informații și execuția operației pentru a îndeplini obiectivele comandantului.

Managementul operațiilor de culegere și managementul cerințelor de culegere se desfășoară la toate nivelurile. Fiecare nivel interacționează pe verticală cu nivelurile superioare și inferioare, precum și pe orizontală, cu structuri de același nivel. La eșaloanele superioare există o perspectivă și o sferă a responsabilităților mai extinsă, pe când la eșaloanele inferioare funcțiunile sunt mult mai specifice. De aceea, pentru a maximiza eficiența și eficacitatea capacităților disponibile, procesul presupune colaborarea și comunicarea constantă între beneficiari și comunitatea *ISR*.

Conexiunile care se stabilesc cu alte sisteme *ISR* (naționale, NATO/UE sau din cadrul unei coaliții) trebuie să le permită specialiștilor de informații o perspectivă sistemică a mediului operațional și să asigure cunoașterea/înțelegerea relațiilor importante din cadrul sistemelor interconectate și a altor sisteme relevante

pentru o operație, fără a lua în calcul limitele geografice, având în vedere focalizarea pe o zonă specificată de către comandant. Această zonă, de regulă, va fi bazată pe contingente potențiale sau pe alți factori de interes pentru comandant.

Perspectiva sistemică ajută analiștii de informații să identifice sursele potențiale care ar putea furniza indicii și informații privind amenințările și care ar facilita înțelegerea interacțiunii continue și complexe dintre sistemele proprii, ale adversarului și cele neutre. Cunoașterea/înțelegerea relațiilor din cadrul sistemelor facilitează identificarea și folosirea punctelor decisive, a liniilor de operații și a altor elemente de design și permite comandanților și statelor majore să ia în considerare un set mai larg de opțiuni pentru a concentra resursele limitate, a crea efectele dorite și pentru a realiza obiectivele.

Niciun domeniu/disciplină de informații, în mod individual, nu poate realiza o imagine completă sau realistă a mediului operațional, de aceea, pentru a asigura un sprijin sigur, concentrat, continuu și dedicat forțelor luptătoare, capacitățile *ISR* trebuie dezvoltate și dimensionate pentru fiecare eșalon de comandă. Pentru realizarea acestui obiectiv, specialiștii din domeniul informații, în cooperare cu specialiștii din alte domenii funcționale, lucrează la elaborarea unei concepții care va reprezenta un document de referință pentru dezvoltările ulterioare privind capacitățile *ISR* la nivelurile strategic, operativ și tactic, corelat cu viitoarea structură de forțe a Armatei României. Concepția va asigura fundamentul pentru elaborarea documentelor cu nevoile misiunii, documentelor cu cerințele operaționale, studiilor concept, doctrinelor, manualelor, tehnicilor, tacticilor și procedurilor, schemelor de organizare, planurilor de înzestrare, instruirii, formării liderilor etc. în relație cu domeniul *ISR*, fiind utilă și pentru coordonarea îndeplinirii țintelor de capacități specifice.

MĂSURI NAȚIONALE POTENȚIALE DE CONTRACARARE A FORMELOR HIBRIDE DE RĂZBOI

Colonel dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ

The Ukraine Crisis represents, for many military theorists, a huge opportunity to restart debates regarding hybridity in future warfare. Some definitions and conceptual elements regarding hybrid threats and hybrid challenges have been developed since the Second Lebanon War of 2006 and improved after the Chechen War of 2008.

In this context, the author shows that, in conjunction with reviewing and adjusting strategies and warfighting concepts, the defence community should reevaluate the force structure needed for future conflicts and build adequate capabilities. Given the wide range of threats that may require the need to employ various capabilities simultaneously, NATO and member states must continue to strive for greater joint operations and interdependence.

Keywords: *hybrid warfare; hybrid threats; hybrid conflict; hybrid challenges; comprehensive approach*

Primele decade ale mileniului III au fost marcate de modificări profunde în mediul internațional de securitate, cu implicații majore în toate domeniile existenței sociale. Cele mai importante se referă la apariția unor situații noi politico-economice și strategice de insecuritate în proximitatea României și a aliaților săi, precum și de relansare a geostrategiei centrelor de influență și a spațiului vital la nivel mondial.

Sporirea ideologiilor extremiste politice, religioase și etnice amplifică, de asemenea, situația de insecuritate la nivel global și regional, iar absența unei guvernări eficiente în multe locuri din lume creează sanctuare pentru teroriști, criminali și insurgenți. Noile state emergente care reclamă monopolul centrelor de putere regionale, precum și numeroase state situate în multe regiuni de pe glob sunt incapabile sau nu doresc să exercite control asupra teritoriului sau frontierelor lor, lăsându-le deschise exploatarea de către actorii nestatali. State slabe sau falimentare, cu economii stagnante, instituții politice corupte, probleme de mediu, cu sistem slab de sănătate publică

Colonel dr. Crăișor-Constantin Ioniță – Direcția planificare strategică, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

sau epidemii ori acelea care sunt angrenate în competiție multinațională pentru resursele naturale devin, adesea, zone de conflict.

Noua percepție a cetățenilor asupra noțiunii de *securitate proprie și colectivă* va schimba, probabil, actuala arhitectură internațională de securitate, precum și contextul geopolitic în care statele și actorii nestatali își propun să-și realizeze obiectivele politice și militare. Raportul dintre noțiunile de *securitate* și *apărare* este determinat, tot mai pregnant, de percepția cetățeanului privind modul în care este afectată normalitatea existențială și de conștientizarea unor mijloace și acțiuni de protecție și de apărare.

Din ce în ce mai mult se constată tendința de a înlocui dorința de expansiune teritorială cu interesul de a influența evenimentele dintr-o anumită regiune sau chiar la nivel mondial, prin renunțarea la ideea prezenței fizice într-o zonă de interes strategic în favoarea exigenței de a controla acea zonă, spre a o influența și, eventual, spre a interveni, dacă mai este cazul. Ca urmare, se dorește, pe cât posibil, evitarea confruntărilor armate directe și se observă o schimbare a dezideratului de a produce pierderi substanțiale adversarului cu acela de a le evita.

Astfel, viitorul mediu de securitate include o combinație de provocări militare și nemilitare din partea unor actori statali și nestatali, cu *războiul hibrid* ca tip nou de conflict violent, aflat la granița civil-militară. O caracteristică aparte a actorilor implicați în acest nou tip de conflict o reprezintă dorința de a respecta, la limită, legile internaționale și de a realiza o abordare justificativă, de tipul „*Jus bellum*“, a acțiunilor întreprinse.

Viitoarele conflicte se vor desfășura, cel mai probabil, între oameni, printre oameni, limitând utilitatea aplicațiilor convenționale ale puterii militare. Această problemă va fi exacerbată de numărul sporit de state ostile dotate cu arme de distrugere în masă și capacități sofisticate anti-acces, care pot preceda opțiunile militare directe.

Considerăm că, prin aplicarea ei, această nouă teorie a războiului hibrid va provoca realinieri și reacții în lanț atât la nivel național, cât și la nivel regional și mondial, având în vedere faptul că înglobează amenințările prezente, posibili protagoniști ai confruntării, de la state la actori nestatali și grupuri etnice transnaționale, dar și întreaga paletă de amenințări – de la cele simetrice la cele complet asimetrice –, precum și întregul spectru al formelor de luptă – de la cele tradiționale la cele neconvenționale, fără restricții, inclusiv lupta pentru perceperea corectă a derulării conflictului și obținerea sprijinului populației.

Schimbările majore petrecute în fizionomia derulării conflictelor demonstrează faptul că menținerea securității naționale depășește atât capacitatea potențială, cât și sfera de responsabilitate a unei singure țări, ba chiar implicarea Alianței Nord-Atlantice. Mai mult, securitatea nu mai poate fi garantată doar prin aplicarea

strictă a puterii militare, ci printr-o altă abordare conceptuală (*abordarea cuprinzătoare/Comprehensive Approach – CA*) și o nouă intensitate de ducere a acțiunilor civil-militare, incluzând metode neconvenționale, de utilizare a tehnicilor și mijloacelor indirecte, pentru a atinge obiectivele strategice. Totodată, va impune o abordare sistemică a adversarului (*PMESII*¹) pentru a răspunde angajării în medii multi-dimensionale, din care unele nou apărute, precum cel energetic, spațial sau virtual.

Ca urmare, se conturează ideea necesității unor structuri și mecanisme flexibile și agile, în primul rând în ceea ce privește adaptarea rapidă a tacticilor la ciclul de luare a deciziilor, care este foarte scurt, întrebuintarea unor structuri suple, dislocabile, capabile să acționeze în medii urbane, aglomerate și împotriva metodelor multiple de acțiune, teroriste, criminale, convenționale și chiar împotriva armelor de distrugere în masă portabile.

După cel de-al Doilea Război Mondial, conflictele violente au fost caracterizate printr-o abordare mai mult sau mai puțin tradiționalistă, aspectele asimetrice apărând, mai ales, în cadrul conflictelor intra-state (*figura 1*).

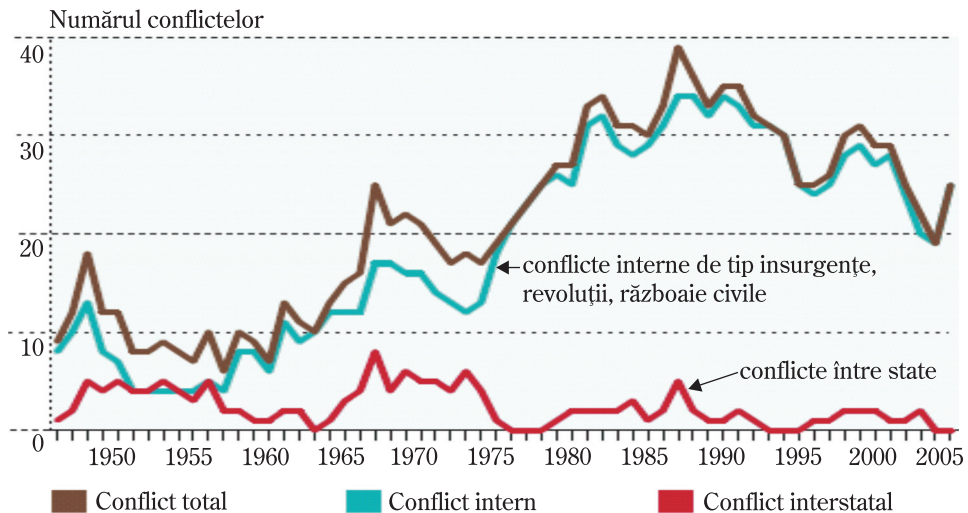

Figura 1: Ce este convențional în conflictele din perioada 1946-2005²

După anul 2005, putem constata o schimbare în fizionomia desfășurării conflictelor, îndeosebi după transformarea al-Qaeda într-o organizație teroristă internațională și când apare teoria *amenințărilor hibride*, nominalizând insurgenții irakieni, facțiunile fanatice și religioase din Orientul Mijlociu – cum ar fi Hezbollah

¹ Politic, militar, economic, social, informațional și de infrastructură.

² J. Joseph Hewitt, Jonathan Wilkenfeld, Ted Robert Gurr, *Peace and Conflict 2008 Executive Summary*, Center for International Development and Conflict Management, Universitatea din Maryland.

și Hamas –, precum și luptătorii străini jihadiști din Afganistan. Mai târziu, folosind experiențele acumulate în Afganistan și Irak, precum și analizele desfășurate după cel de-al doilea război din Liban, din 2006, și războiul din Cecenia, din 2008, teoreticienii militari americani au adăugat statele falimentare și unele grupări hibride în definierea și descrierea amenințării hibride. Evoluția acestei definiții este prezentată în *figura 2*.

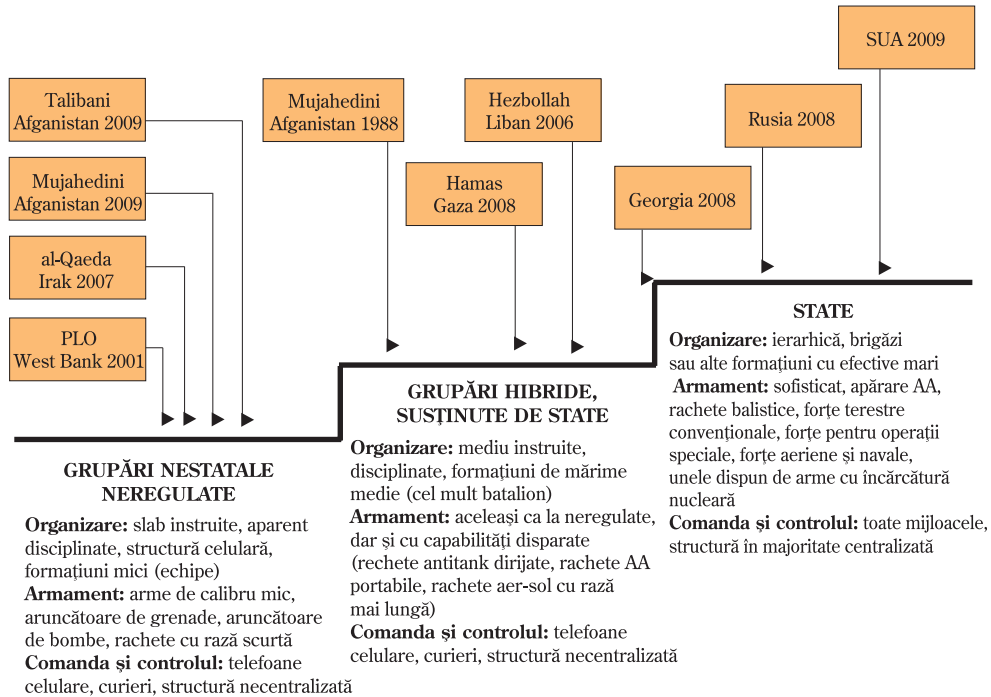

Figura 2: Evoluția teoriei amenințărilor hibride³

La acea dată, amenințarea hibridă a fost analizată mai mult ca o problemă și nu ca abordare conceptuală, care să presupună și o soluționare. De aceea, unii teoreticieni militari ai conflictelor viitorului au considerat evenimentele din Irak și Afganistan un ciclu de învățare accelerată pentru insurgenți și teroriști (amenințări hibride) în ceea ce privește dobândirea și utilizarea, din ce în ce mai eficientă, a tacticilor și tehnicilor de luptă, precum adaptarea continuă a *dispozitivelor explozive improvizate (IEDs)* la mediul operațional.

O primă încercare a NATO de a defini această nouă amenințare a fost realizată de către *Comandamentul Suprem Aliat pentru Transformare (HQ SACT)* în anul 2009, când a descris amenințarea hibridă drept „*una percepută din partea oricărui adversar*”

³ David Johnson, *RAND OP295-1*, 2009.

stabilit sau potențial, fie că este vorba de state sau actori nestatali și teroriști, care are abilitatea, demonstrată sau probabilă, de a întrebuița, simultan și într-un mod adaptabil, mijloace convenționale și neconvenționale pentru a-și realiza obiectivele stabilite⁴. Preocupările Alianței Nord-Atlantice în acest domeniu au fost stopate în anul 2013.

Alte definiții apărute în perioada 2009-2013 se referă atât la amenințările hibride, cât și la conflictul hibrid și aparțin diferitelor școli americane, canadiene sau englezești. Aceste definiții le-am prezentat, pe larg, în articolul din revista *Impact strategic* nr. 4/2014, intitulat „Este războiul hibrid ceva nou?”.

Ce au în comun toate aceste definiții poate fi grupat în două mari domenii de acțiune – **actorii diversificați și modalitățile multiple de acțiuni militare și nemilitare** care pot fi folosite, sinergetic și inovativ, de către aceștia. Actorii pot fi state sau/și actori nestatali, incluzând teroriști și crima organizată. Acțiunile militare și nemilitare combină forțe și capabilități convenționale cu tactici și formațiuni neconvenționale, acte teroriste care includ violență și coerciție generalizată, destabilizarea ordinii publice și atacuri cibernetice. O listă neexhaustivă a acestor acțiuni este prevăzută în *tabelul 1*:

Tabelul 1

• Asasinări	• Război de gherilă	• Terorism
• Genocid	• Subversiune	• Rebeliune
• Intimidare	• Sabotaj	• Insurgentă
• Propagandă	• PSYOPS	• Sinucigași cu bombe
• Com. Strateg	• Finanțare ilegală	• Piraterie
• Operații info.	• Război cibernetic – internet	• Trafic de droguri
• Trafic armament	• Infometare	• Coruperea Guvernului
• ADM	• Război asimetric	• Crime transnaționale
• Răpiri	• Îndoctrinare extremistă	• Crimă organizată
• Piața neagră	• Atacuri asupra ambasadelor	
• Curățare etnică		

Războaiele hibride amestecă letalitatea conflictelor statale cu fanatismul și durata războiului neconvențional. În astfel de conflicte, viitorii adversari (state, grupuri sponsorizate de stat sau actori auto-finanțați) exploatează accesul la capacități militare moderne, precum sistemele criptate de comandă, sistemele portabile sau chiar cele ale rachetelor sol-aer și sol-sol sau alte sisteme letale moderne și caută să promoveze insurgențe prelungite, care să angajeze acțiuni neconvenționale de tip ambuscade, IED și asasinate coercitive. Acest tip de război ar putea include state care să combine o varietate de capabilități înalt-tehnologizate,

⁴ *Multiple Future Projects. Navigating towards 2030. Findings and Recommendations*, aprilie 2009, pe site-ul www.act.nato.int/nato-multiple-futures-project-documents, p. 8.

precum armele anti-satelit și anti-aeriene, cu desfășurarea de acțiuni teroriste, de război informațional și cibernetic, îndreptate împotriva unor ținte financiare internaționale. Destabilizarea, „decapitarea” administrațiilor sau folosirea mass-mediei în scopul influențării nu reprezintă tactici noi, dar au efecte strategice.

Provocările hibride nu se limitează la actorii statali sau nestatali. Acest lucru este demonstrat de faptul că repercusiunile crizei din Ucraina pot merge dincolo de frontierele sale. Aceste provocări mai pot include și actori regionali sau chiar internaționali, care își pot pierde neutralitatea sau imparțialitatea. Afirmatia repetată a lui V. Putin, potrivit căreia „apărarea etnicilor ruși nu este asigurată în țările în care locuiesc de guvernele și constituțiile acestora, ci de către Rusia”⁵, provoacă o ruptură în prevederile dreptului internațional. Această mențiune a obligat organizații precum OSCE, NATO și UE să ia măsuri adecvate pentru sancționarea sau diminuarea amenințării pentru statele membre. În figura 3 prezentăm aspectele de noutate pe care războiul hibrid îl aduce confruntărilor tradiționale.

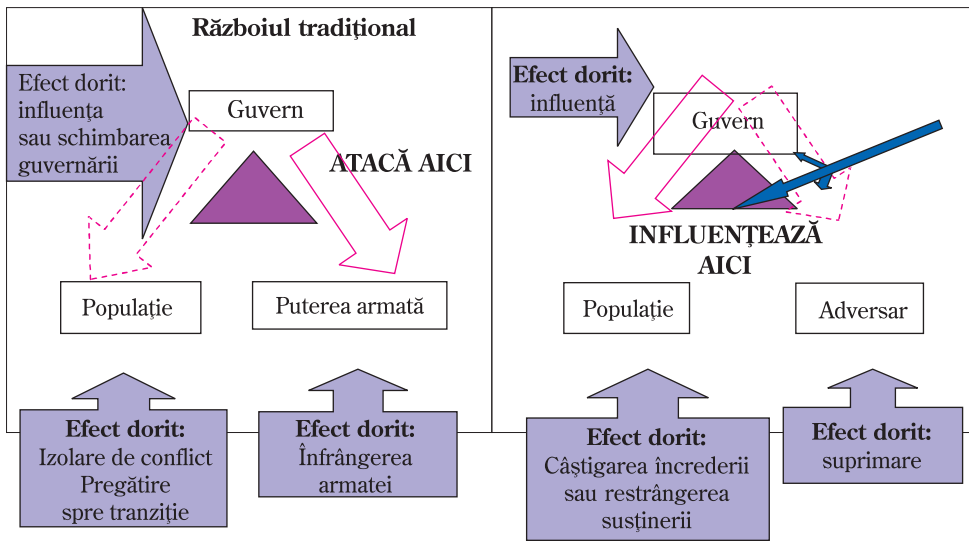

Figura 3: Asemănări și diferențe specifice între războiul tradițional și cel hibrid

Războaiele hibride reprezintă mai mult decât confruntarea dintre state și alte grupuri armate. Sunt punerea în aplicare a diferitelor forme de conflict care evidențiază la maximum amenințările sau conflictele hibride. Acest lucru este valabil mai ales ca urmare a faptului că războaiele hibride pot fi efectuate în comun de către state și o varietate de actori nestatali, implicând, de asemenea, numeroase organizații internaționale pentru securitate.

⁵ *Hybrid War, Hybrid Response?* – un material video de pe site-ul www.nato.int, accesat la 30 aprilie 2015.

Etapele războiului hibrid pot fi definite, după intensitatea agresiunii și gradul de asumare al acesteia, în **patru etape**. În esență, așa cum se poate observa în *figura 4*, este vorba despre generare de haos social și canalizarea acestuia în scopul atingerii obiectivului politic final:

Etapa 1 reprezintă **desfășurarea acțiunilor subversive** și este o fază inițială, de intensitate redusă, iar acțiunile sunt acoperite, neasumate oficial, de către niciun actor participant. Acțiunile militare și nemilitare constau în:

- ocuparea clădirilor guvernamentale și a altor puncte de interes administrativ, de infrastructură și de apărare;
- sabotaje, asasinat, terorism;
- propagandă, agitație, campanie media;
- introducerea de agenți;
- activarea elementelor subversive (crimă organizată, radicali politici).

A doua etapă este cea a **acțiunilor prin proxy/interpuși** și este caracterizată de o creștere a intensității conflictului și de un amestec de acțiuni acoperite și directe, precum:

- consolidarea controlului asupra zonei de interes;
- apariția și consolidarea milițiilor, „*voluntarilor*” și a conducerii acestor miliții (separatiste);
- distrugerea infrastructurii guvernamentale (eliminarea controlului statului);
- recrutări locale (desăvârșirea noii structuri de putere).

Etapa a 3-a este cea a **intervenției directe**, în care crește intensitatea conflictului, iar acțiunile sunt din ce în ce mai directe, dar tot neasumate. Printre aceste acțiuni, putem distinge:

- pregătirea invaziei și amenințarea cu începerea acesteia;
- distrugerea forțelor guvernamentale izolate;
- asigurarea sprijinului de foc și a celui logistic (ca și C4ISR) pentru proxy;
- continuarea atacurilor asupra infrastructurii guvernamentale (atac cibernetic);
- intervenție militară directă, dar neasumată (forțe pentru operații speciale, forțe aeropurtate, alături de sprijinul de foc, sprijin logistic, C4ISR).

Ultima etapă este cea a **descurajării coercitive**, în care intensitatea este ridicată, iar acțiunile sunt directe și asumate. Acestea includ:

- aducerea în discuție a aspectelor privind armele nucleare;
- demonstrații de forță (exerciții militare de amploare la graniță);
- dislocarea în zonă de rachete sol-sol cu încărcătură duală (pot avea încărcătură clasică sau nucleară: de exemplu, sistemele *TOCIKA U* și *ISKANDER*);
- amenințarea cu escaladarea.

Războiul hibrid aduce pericolul ștergerii limitelor dintre pace și război, dar, odată recunoscut obiectivul strategic, mijloacele și modul de implementare al acestuia, nu va fi greu să fie recunoscute „*semnele schimbării*“.

Strategiile naționale actuale (de apărare și militară), concepțiile, doctrinele și manualele de luptă, precum și structurile de forță nu sunt adaptate la acest tip mixt de război. Același lucru este valabil pentru *conceptul strategic al NATO* din 2010, doctrinele și conceptele aliate deja dezvoltate și experimentate, precum și pentru *Strategia Europeană de Securitate* (2003) și *Tratatul privind UE* (2009). Ca urmare, organizațiile de securitate și apărare, statele membre și forțele armate din Occident pot fi considerate nepregătite atât instituțional, cât și intelectual pentru a face față acestor provocări ale războiului.

Pentru a contracara, într-un mod mai eficient, amenințările hibride, toate organizațiile de securitate și apărare, precum și statele membre, trebuie să combine productiv toate elementele de putere în planurile de campanie și acțiunile strategice pe care le întreprind. Componentele politice, sociale, diplomatice, precum și cele informaționale ale puterii trebuie să ofere sprijin total organismelor militare. Conducătorii trebuie să încurajeze și să asigure resursele necesare abordării cuprinzătoare pentru a descuraja conflictele prin acțiuni statale, dezvoltând și menținând, în același timp, capacități militare robuste pentru a-și apăra interesele vitale. Acestea ar trebui să folosească toate elementele de putere aflate la dispoziția lor pentru a acționa indirect, uneori, consolidând capacitatea guvernelor și a forțelor de securitate partenere de a preveni situațiile de criză, înainte ca acestea să devină conflicte. Acest lucru va servi la izolarea amenințării, pregătind, influențând și stabilizând mediul internațional de securitate, prin parteneriate și angajamente globale.

Pe plan intern, în vederea creșterii capacității de a aborda aspectele nemilitare ale conflictelor, guvernele trebuie să-și îmbunătățească procesele de planificare și integrare inter-agenții, prin coordonarea eforturilor militare cu cele ale instituțiilor cu responsabilități în domeniile securității și apărării, valorificarea expertizei din zona sectorului privat, inclusiv a organizațiilor neguvernamentale și a mediului academic. Dincolo de puterea diplomatică și militară, guvernele trebuie să dezvolte o capacitate mai mare și mai eficient integrată pentru stabilizare și reconstrucție, asigurând, în primul rând, resursele necesare și, apoi, coordonând eforturile dintre agențiile civile și categoriile de forțe ale armatei.

Ca urmare, abordarea noului conflict trebuie să fie una integrată, cuprinzătoare, civil-militară, prin angajarea tuturor elementelor de bază ale puterii naționale – diplomatic, informațional, militar și economic, inter-instituțional.

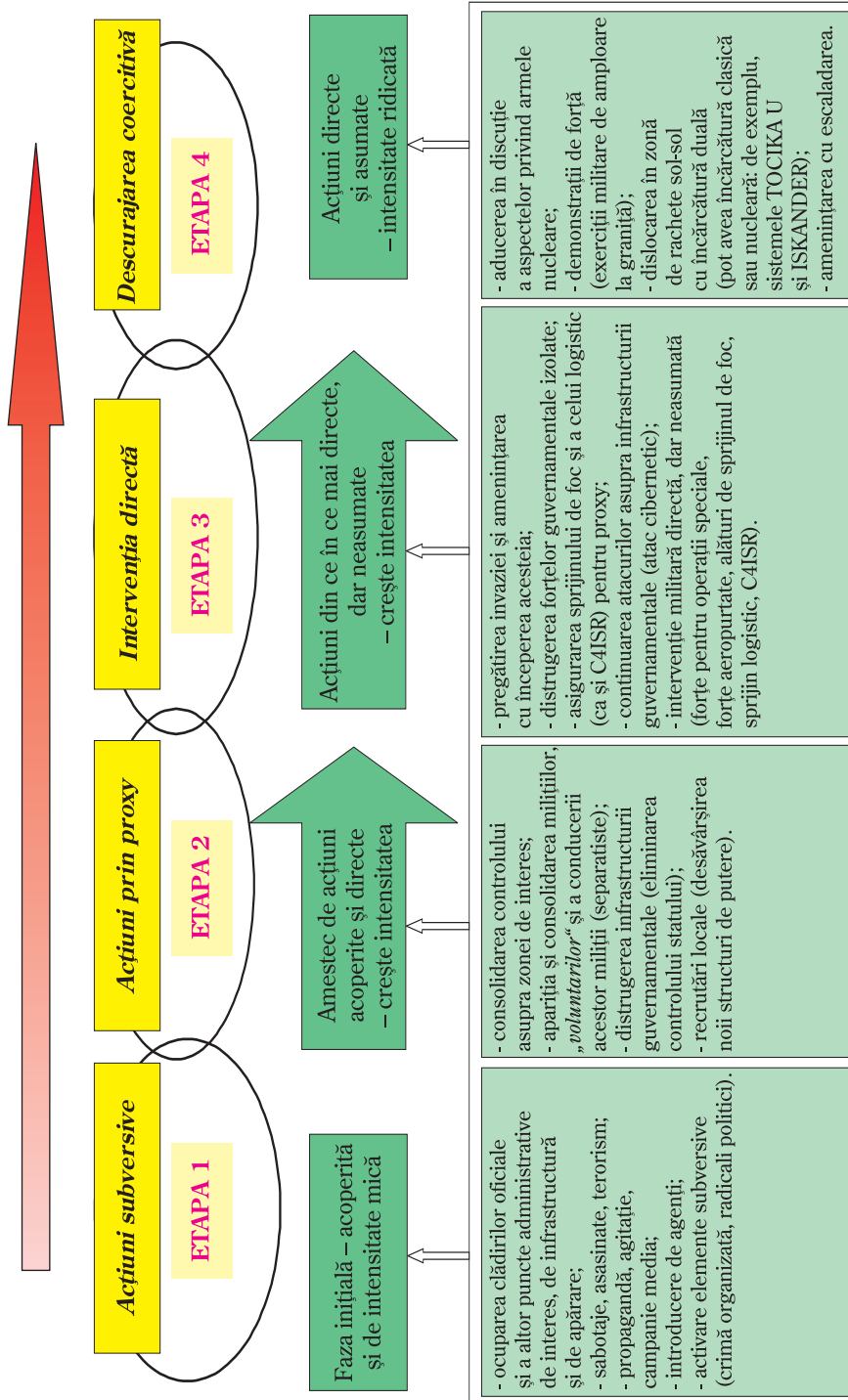

Figura 4: Etapele războiului hibrid

Câteva **măsurî naționale necesare contracarării unui astfel de conflict** ar putea consta în:

➤ o strategie și un plan general, în care să fie incluse responsabilitățile, precum și modul de pregătire a tuturor celor implicați pentru soluționarea nu numai a măsurilor de apărare și de desfășurare a operațiilor militare, ci și a măsurilor din sfera securității – politice, sociale, economice, administrative, de păstrare a ordinii de drept, prin implicarea tuturor capacităților de care dispun instituțiile participante la conflict;

➤ realizarea cadrului legal de cooperare interministerială, la nivel politic și de experți și elaborarea unor hotărâri de guvern și dispoziții interne la nivelul ministerelor. Stabilirea grupurilor de lucru interministerial, la nivel de experți pe problematica planificării participării la operații și a subgrupurilor de lucru la nivelul ministerelor pe problematica menționată;

➤ dezvoltarea și asigurarea capacităților necesare pentru participarea la astfel de conflicte, pe domenii de interes majore (poliție, jandarmerie, protecție civilă, administrație, justiție) și asigurarea instruirii diferențiate, specifice, dar împreună cu componentele militare destinate.

Pentru această ultimă măsură propusă, este necesară stabilirea unor **cerințe operaționale** care să definească nevoia unor noi capacități specifice, precum: flexibilitate organizațională; avertizare timpurie, prin culegerea de informații; mobilitate, manevrabilitate și modularitate, inclusiv în structurile de conducere; adaptabilitate și flexibilitate; descentralizarea execuției și dispersare; simultaneitate și continuitate; rigurozitate în organizarea și pregătirea acțiunilor; inițiativă, rapiditate și precizie; utilizarea de tehnologii performante; acțiuni în zone dens populate și stabilirea unui cadru legislativ propice participării.

Pe lângă pregătirea specifică a capacităților existente pentru a face față acestui nou tip de război, considerăm că ar fi indicată **dezvoltarea unor capacități speciale pentru contracararea războiului hibrid**, precum cele necesare planificării și pregătirii pentru contracararea/ducerea războiului neconvențional (*Irregular Warfare – IW*), apărării cibernetice, ducerii operațiilor informaționale (*Information Operations – INFO OPS*), sincronizării comunicării strategice (*Strategic Communications – STRATCOM*), ducerii operațiilor psihologice (*Psychological Operations – PSYOPS*), a operațiilor civili-militari (*Civil-Military Operations – CIMIC*), forțe pentru operații speciale (*Special Operations Forces – SOF*), ducerii operațiilor de contra-insurgență (*Conterinsurgency – COIN*), precum și pentru evaluarea acestora.

Dezvoltarea acestor noi capacități specifice contracarării războiului hibrid se poate realiza pe următoarele **direcții de acțiune**, astfel:

➤ abilitatea de a desfășura și a sprijini operații multinaționale, întrunite și expediționare, cu sprijin limitat sau nul al națiunii gazdă, și susținerea forțelor

în teatrele de operații pentru perioade mari de timp – aceasta implică existența unor baze întrunite, realizarea transportului strategic, SOF, managementul sistemului logistic al operațiilor, realizarea interoperabilității C2 și sprijin logistic;

➤ abilitatea de a desfășura operații în medii geografice solicitante, prin recunoașterea, supravegherea și sistemele de predicție/avertizare și realizarea imaginii operaționale recunoscute, comune și unice a mediului și posibilitatea evaluării rapide a situației;

➤ abilitatea de a adapta structura forțelor, dislocarea și modul de acțiune a acestora într-o manieră rapidă și eficientă, corelată condițiilor neprevăzute – îmbarcare/debarcare, structura forței/modularitate/ flexibilitate, protecția forței și exploatarea tehnologică;

➤ abilitatea și flexibilitatea de a desfășura operații într-un mediu caracteristic inter-instituțional, care presupune existența unei legislații/aspecte juridice comune, precum și pregătire și acțiune în comun.

Pentru a putea stabili măsuri concrete de contracarare a unui potențial război hibrid, va fi necesară clarificarea acestui nou concept în perspectiva modificării mediului de securitate internațional, precum și răspunsul la unele întrebări ce se nasc din analiza crizei din Ucraina – *Este capabilă Federația Rusă să pornească un război hibrid împotriva NATO? Dar împotriva României? Dacă da, în ce mod: direct sau indirect? În modul indirect, ce state vor fi folosite: Ungaria sau R. Moldova?*

Plecând de la certitudinea că mediul complex în care se va desfășura un viitor conflict, fie el tradițional sau hibrid, diferă esențial de ceea ce știam până acum, abordarea noului conflict trebuie să fie una integrată, cuprinzătoare, civil-militară, prin angajarea tuturor elementelor de bază ale puterii naționale – diplomatic, informațional, militar și economic, inter-instituțional. În acest sens, considerăm că este benefică ideea introducerii în documentele naționale strategice, directoare, a elementelor definitorii pentru conceptul războiului hibrid.

MANAGEMENTUL ACTIVITĂȚII DE EVALUARE SPECIFIC INSTITUȚIILOR DIN CADRUL SISTEMULUI NAȚIONAL DE APĂRARE, ORDINE PUBLICĂ ȘI SECURITATE NAȚIONALĂ

Colonel dr. Dorin-Marinel EPARU

Assessment management can be defined as a management system based on rigorously setting goals, as well as on closely correlating rewards and penalties with the established goals and levels of achievement. Moreover, in the mentioned system, performers are directly involved in setting goals. The central premise of the assessment management system is that the effectiveness and efficiency of any institution depend on the interplay between its goals and its subsystems goals, which entails a close "goals – assessment – results" correlation.

Keywords: *assessment activity; educational management; profile of the assessor in the institutions specific to the national defence, public order and security system*

1. Activitatea de evaluare în cadrul managementului educațional specific instituțiilor din cadrul sistemului național de apărare, ordine publică și securitate națională

Realitățile generate de necesitatea modernizării și integrării depline a României în structurile europene și nord-atlantice au demonstrat că, în managementul educațional specific instituțiilor din sistemul național de apărare, ordine publică și securitate națională, managementul activității de evaluare este sistemul cel mai eficace și cu posibilități reale de aplicare a feedback-ului în cadrul sistemului.

Sistemul de învățământ, în general, și cel de instruire, în special, trebuie să beneficieze continuu de clarificări și chiar de rezolvări de probleme în cadrul procesului educațional: „*Este foarte important*

Colonel conf.univ.dr. Dorin-Marinel Eparu – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „*Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească*”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Proiectul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. *Investește în Oameni!*

ca orice proces educațional să se desfășoare în concordanță cu evoluția societății și a cerințelor membrilor săi, deci, să fie flexibil, eficient și eficace¹.

Un management riguros al activității de evaluare din instituțiile specifice domeniului de apărare presupune, în opinia mea, întrunirea următoarelor *caracteristici esențiale*:

- instituirea riguroasă a unui sistem de obiective pentru instituție, care să coboare până la nivelul executanților;
- participarea întregului personal, a fiecărui component al instituției la stabilirea obiectivelor în a căror realizare este nemijlocit implicat;
- instituirea unui sistem de control-evaluare continuu, bazat pe metoda abaterilor semnificative;
- mutații în mentalitatea personalului instituției, în atitudinea sa față de obiectivele propuse și a modului de evaluare în special în direcția creșterii participării, a inițiativei, a colaborării în procesul stabilirii și îndeplinirii lor.

Este necesar ca aceste caracteristici să fie completate cu diverse metode de aplicare tocmai pentru a continua, într-un mod eficient, procesul instructiv-educativ specific personalului din cadrul instituțiilor sistemului național de apărare: *„Instruirea personalului, ca act social determinant, prezent în viața socială, în toate formele sale de manifestare, devine eficientă prin mijloacele și metodele de transmitere la nivelul fiecărui individ, al comunității respective, al modului său cultural, economic, tehnologic, istoric, social, deci al civilizației care o caracterizează”*².

Ca urmare, în urma unor analize comparative ale **managementului activității de evaluare** practicat în diferite instituții ale sistemului specific, se demonstrează că acesta are o structură complexă, alcătuită, în principiu, din următoarele **componente**:

➤ *sistemul de obiective al instituției* (obiective fundamentale, obiective individuale); acestea trebuie definite într-o manieră cât mai concretă și operațională, facilitând, astfel, realizarea lor. Esențial este ca sistemul de obiective să se integreze armonios pe verticala sistemului de management, asigurând realizarea obiectivelor cuprinse în planul sau programul instituției din cadrul sistemului național de apărare, pe baza integrării eficiente a eforturilor și rezultatelor fiecărui component al ei;

➤ *programele de acțiuni* întocmite pentru fiecare structură principală a instituției; în cadrul programelor de acțiuni sunt cuprinse, într-o modalitate foarte precisă, resursele umane, materiale și financiare aferente realizării obiectivelor previzionate, împreună cu specificarea acțiunilor necesare în acest scop; stabilirea acțiunilor de întreprins, ca și a mijloacelor disponibile se efectuează cu luarea în considerare a priorităților diferitelor categorii de obiective;

¹ G.A. Cole, *Management: teorie și practică*, Editura Știința, Chișinău, 2004, p. 72.

² Mircea Cosma, Oana Brândușa Cosma, *Educația interculturală: de la teorie la practică*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006, p. 112.

➤ *calendarele de termene*, care să reprezinte corolarul programelor de acțiuni; pentru a asigura o sincronizare temporară adecvată, în elaborarea lor se pornește de la termenele finale pentru obiectivele fundamentale și obiectivele derivate, utilizându-se principiul urmăririi inverse;

➤ *metodele utilizate* în munca de conducere și execuție reprezintă suportul logistic al managementului activității de evaluare; adoptarea acestora trebuie făcută în urma unui proces de selecție a celor mai adecvate metode și tehnici, ținând seamă de caracteristicile obiectivelor stabilite și ale proceselor de muncă implicate;

➤ *instrucțiunile de respectat* în implementarea procedurilor de evaluare; pentru a corespunde menirilor, instrucțiunile trebuie să reflecte legislația, să sintetizeze experiența instituției.

Managementul activității de evaluare trebuie să cuprindă, de regulă, ansamblul activităților desfășurate într-o instituție. De aici rezultă deosebita sa complexitate și multiplele aspecte la care trebuie să se refere.

Pentru eficientizarea managementului de evaluare propun, în *figura 1*, câteva direcții de acțiune.

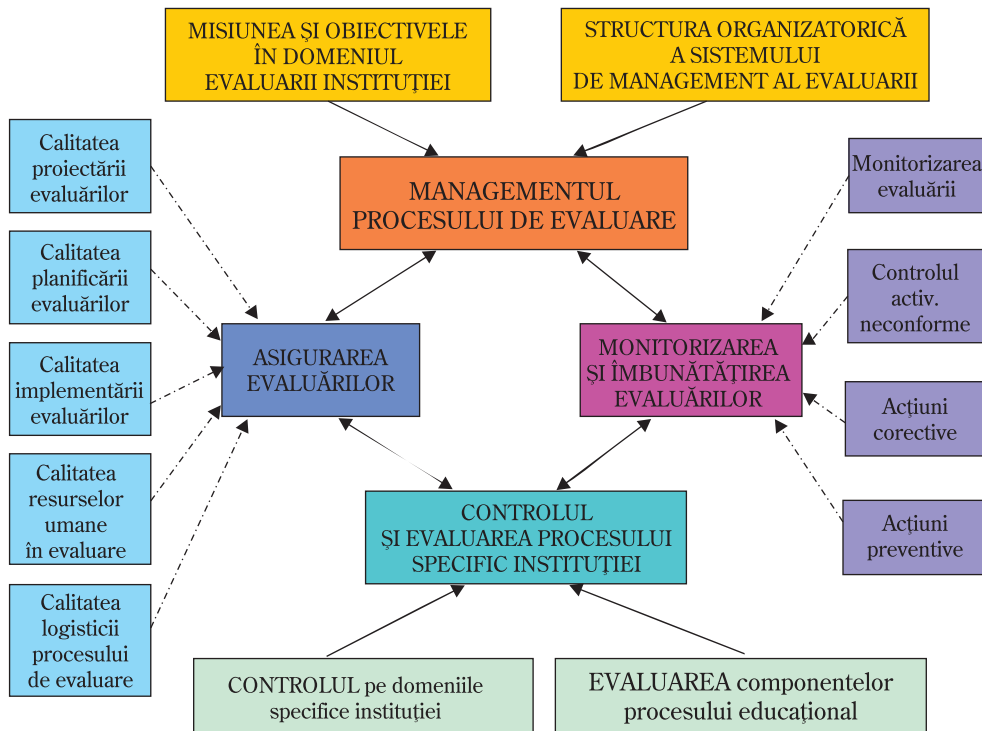

Figura 1: Managementul activității de evaluare specific instituțiilor din cadrul sistemului național de apărare, ordine publică și securitate națională (o variantă)

În procesul de aplicare a managementului educațional specific instituțiilor din cadrul sistemului național de apărare, ordine publică și securitate națională, prin evaluare sunt implicate câteva **etape principale**, astfel:

- *stabilirea obiectivelor fundamentale* ale respectivei structuri militare; în scopul constituirii unui fundament adecvat pentru managementul activității de evaluare, obiectivele fundamentale, ca, de altfel, și celelalte categorii de obiective, trebuie să fie realiste, stimulative și mobilizatoare;
- *stabilirea obiectivelor derivate*, specifice și individuale, pe baza obiectivelor fundamentale; în acest proces, este necesar să se evidențieze zonele cheie implicate în fiecare obiectiv de evaluat, asupra cărora își vor concentra atenția factorii principali participanți la realizarea evaluării; în derularea acestei etape, se stabilesc, pe scară largă, dialogurile bilaterale și multilaterale dintre cadrele de conducere și subordonați, ceea ce garantează realismul și caracterul stimulatив al obiectivelor;
- *elaborarea celorlalte componente* ale managementului activității de evaluare (programe, calendare de termen, bugete de cheltuieli, lista metodelor);
- *urmărirea permanentă a realizării obiectivelor*; fundamentul acestei etape este asigurat de mecanismul de conexiune inversă, instituit în etapa precedentă, bazat pe transmiterea abaterilor semnificative; operativ, ori de câte ori situația o reclamă, se iau decizii cu caracter profilactic sau corectiv, astfel încât realizarea obiectivelor să decurgă cât mai aproape de ritmurile stabilite prin planul sau programul de activitate al instituției;
- *evaluarea realizării obiectivelor și recompensarea personalului*; în această perioadă, se compară rezultatele obținute cu obiectivele și standardele stabilite la începutul perioadei de pregătire.

Aplicarea pragmatică a acestor etape și utilizarea progresivă a managementului activității de evaluare sunt determinate de numeroasele **avantaje** pe care le prezintă, astfel:

- ⇒ asigurarea unui realism mai pronunțat în stabilirea obiectivelor;
- ⇒ amplificarea nivelului de motivare a personalului;
- ⇒ îmbunătățirea utilizării timpului cadrelor de conducere, ca urmare a diminuării sarcinilor de supraveghere și control, reflectare a sporirii motivării personalului, a promovării pe scară largă a autocontrolului;
- ⇒ creșterea responsabilității față de realizarea obiectivelor;
- ⇒ sporirea eficienței procesului de pregătire specifică.

Rolul cel mai important în utilizarea cu succes a managementului activității de evaluare trebuie să îl aibă conducerea structurii, de a cărei pricepere și consecvență

depind, în ultimă instanță, pregătirea și menținerea unui climat favorabil operaționalizării managementului activității de evaluare.

Se știe, în general, că profilul specialiștilor rezultă din articularea competențelor sale definitorii. Competențele personalului din instituțiile specifice sistemului de apărare, ordine publică și securitate națională sunt formate instrucțional-educativ, în ansamblul treptelor de instruire militară și în ansamblul existenței și acțiunii profesionale. În virtutea competențelor, acest personal realizează coerența și siguranța funcțională necesare în cadrul profesiei sale, în instituțiile specifice apărării și în viața socială.

În linii mari, competența, în acest caz, semnifică totalitatea capacităților cognitive, psiho-morale și psihomotrice prin care militarul își fundamentează și își exprimă funcțiile profesiei militare, desfășurând activități specifice profesiei sale.

Altfel spus, „*competența cristalizează, la modul esențializat, conceptualizat, ansamblul componentelor practicii unei profesii*”³, în cazul nostru ale profesiei de *evaluator în instituțiile din cadrul sistemului național de apărare*. În această perspectivă, importanța competențelor în fundamentarea pregătirii este deja vizibilă.

Pentru mai multă claritate, este oportună o evaluare primară a modului de fundamentare a sistemelor instrucționale. În diverse proporții, diferite sisteme de învățământ (sisteme naționale, sisteme de domeniu, specializate) s-au structurat și evoluează încă (în bună măsură), sub pecetea organizării tradițional-disciplinare a conținuturilor învățării, sistemele care angajează seturi de discipline și conținuturi impuse în primul rând prin forța inerțială a tradiției.

În contextele de mai sus, sunt frecvente semnalările privind acumularea unor riscuri, precum: posibilitatea apariției unor „*zone albe*” în pregătirea unor categorii de personal cu atribuții speciale, prin nașterea și chiar lărgirea divergenței dintre planuri/programe de învățământ și necesitățile practice, actuale și de perspectivă, ale profesiei sau chiar păstrarea, la niveluri scăzute, a posibilității valorificării potențialului formativ al inter- și transdisciplinarității etc.

Nu lipsite de semnificație, ci, dimpotrivă, sunt încercările care vizează constituirea, prin profesiograma armeei, a unui tablou al competențelor personalului cu atribuții speciale. Important este ca acest întreg efort de proiectare a pregătirii specifice să fie și finalizat, cu consecvență și coerență. Astfel, proiectarea curriculum-ului specific, plecând de la proiectarea competențelor, implică, în sens larg, competențele, care, în ipoteza, evident, de dorit, că sunt ele însele corect proiectate, generează:

- garanția „*dotării*” evaluatorului cu capacitatea răspunsului optim, eficient la orice solicitări (cunoscute și previzibile) ale profesiei specifice;

³ Paul Marinescu, *Evaluarea performanțelor angajaților*, în revista *Raporturi de muncă*, nr. 6, Editura Tribuna Economică, București, 2004, p. 29.

- garanția acumulării în institutele de învățământ a fondului de cunoștințe, de capacități necesare atât pentru construcția bazelor profesiei specifice, cât și pentru acoperirea, în întregime, a sarcinilor primei (primelor) trepte ale traiectoriei profesionale;
- posibilitatea eliminării „zonelor” parazitare, slab productive în pregătirea specialiștilor din instituțiile sistemului național de apărare, deschizând drum valorificării optime, ridicate, a timpului de școlarizare și a mijloacelor de învățământ;
- proiectarea pregătirii, plecând de la proiectarea competențelor, care nu necesită investiții financiar-materiale directe și masive; este, în primul rând, o investiție de inteligență;
- proiectarea competențelor, în sine și prin consecințele angajate, ceea ce determină realizarea demersului de proiectare propriu-zis, într-un mod riguros științific;
- proiectarea pregătirii potrivit competențelor, în ritm (timp) optim, cu suficiente mijloace de autocontrol și de control, prin înregistrarea efectelor, ceea ce înlătură (sau reduce la limite tolerabile) riscul discontinuității în pregătirea cadrelor necesare instituțiilor din sistemul național de apărare.

În ultimă instanță, „*fundamentarea pregătirii evaluatorilor privind competențele are menirea de a raționaliza și optimiza întregul sistem instrucțional-educativ*”⁴, în special atunci când ne raportăm instituțional la sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională.

2. Particularitățile stabilirii competențelor evaluatorului din instituțiile sistemului de apărare, ordine publică și securitate națională

Pentru proiectarea *competențelor evaluatorului*, trebuie să plecăm de la *rolurile și funcțiile* pe care acesta le îndeplinește în ansamblul activităților sale (rolul social și rolul militar, funcțiile caracteristice).

Prin utilizarea *metodei determinărilor*, consider că setul rolurilor personalului destinat să lucreze în instituții din cadrul acestui sistem național de apărare (om, cetățean, militar) constituie și modelul socio-uman al acestuia. Pentru identificarea și proiectarea *funcțiilor* caracteristice pe care și le asumă, trebuie construit, în etape, un model socio-profesional, iar structura setului de funcții ale unei specialități

⁴ Dorin-Marinel Eparu, *Strategii privind evaluarea procesului de instruire a personalului militar*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013, p. 59.

este posibilă și prin analiza sarcinilor profesionale. În proiectarea profilului specialiștilor se identifică, în practica profesiei, competențele existente, efectiv practicate. Simultan, rezultă funcții (dimensiuni ale funcțiilor) noi. Acestea sunt proiectate ca atare. Deci, în sens metodologic, identificarea este o parte a proiectării, chiar o primă etapă a acesteia. Este necesar și util ca demersul analitic început să fie extins prin:

- *analiza istorică* (întrebări la timpul trecut, care să opereze în momente cheie ale acțiunii militare);
- *analiza prospectivă* (întrebări la timpul viitor asupra evoluțiilor posibile și probabile în planuri vitale pentru exercitarea profesiei); determinări ale evoluțiilor în contextul geopolitic global și regional, în logica și mijloacele desfășurării luptei;
- *analiza combinată* a profesiei de militar (praxiologia istorică și prospectivă).

Toate acestea ne dau un model socio-profesional al evaluatorului, realizându-se doar sub garanția unor criterii de corectitudine și viabilitate, cum sunt: criteriul completitudinii, criteriul esențialității sau criteriul perenității.

Practic, trebuie să se opereze în interiorul fiecăruia dintre rolurile sociale ale evaluatorului (om, cetățean, militar).

În completare, vor trebui identificate acele componente, dimensiuni, trăsături existente ale personalității umane, vital necesare militarilor, componente și trăsături pe care acțiunea instructiv-educativă de formare (perfecționare) se sprijină, se fundamentează și care sunt preluate și specializate în sens militar. În această logică, analizând **rolurile evaluatorului**, vom observa ce funcții angajează și, implicit, ce fel de competențe ale evaluatorilor trebuie proiectate, astfel:

rolul de om:	rolul de cetățean:
- funcția civismului;	- funcția raționalității;
- funcția patriotismului.	- funcția socialității.
rolul de apărător al securității:	
- funcția de luptător;	
- funcția de specialist;	
- funcția de educator;	
- funcția de conducător.	

Figura 2: Funcțiile evaluatorului din instituțiile de apărare, ordine publică și securitate națională

Competențele evaluatorului, proiectate printr-o analiză de acest gen, pot fi: *competențe general-umane; competența raționalității; competența socialității; competențe cetățenești; competența civismului; competența patriotismului; competențe militare; de luptător; de specialist în armă; competența de educator și, nu în cele din urmă, competența de conducător.*

- Practic, - **funcția de evaluator** interferează cu cea de conducător potențial al grupului de specialiști/luptători;
- **funcția de specialist** se interferează cu cea de proiectant (instructor) și de conducător în utilizarea tehnicii din dotare;
 - **funcția de educator** este indisolubil legată de cea de conducător al micro- (macro-) sistemelor și al proceselor educației/managementului educațional.

În concluzie, în instituțiile din cadrul sistemului de apărare, ordine publică și securitate națională, *competențele evaluatorului* sunt generate de profilul specific militar, dar, în proiectarea capacităților pentru fiecare competență și a conținuturilor învățării, trebuie să se țină seamă de asocierea funcției de conducător, pe de o parte, și de funcțiile de specialist și educator, pe de altă parte.

Demersul de evaluare desfășurat în cadrul instituțiilor responsabile cu aplicarea politicilor din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională trebuie să fie însă însoțit de un „*Program de formare a evaluatorilor din domeniu*“, program cu un specific aparte, căruia îi vom acorda o analiză separată, într-un articol special.

Bibliografie selectivă

1. Dragoș Ibric, Dorin-Marinel Eparu, *Elemente specifice de management educațional necesare în învățământul superior din cadrul sistemului de apărare, ordine publică și securitate națională*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I“, București, 2014.
2. Constantin Popescu, *Concepte strategice specifice mediului de securitate contemporan*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I“, București, 2014.
3. ***, *Cartea albă a apărării*, București, 2013.
4. ***, *Strategia națională de apărare*, București, 2008.

INFLUENȚA CRIZEI DIN UCRAINA ASUPRA DIRECȚIILOR STRATEGICE POLITICO-MILITARE STABILITE LA SUMMITUL ALIANȚEI DIN ȚARA GALILOR DIN 2014 ȘI A RELAȚIEI NATO-RUSIA

General-maior dr. Cătălin Tomiță TOMESCU

NATO Summit declaration starts like that: “We, the Heads of State and Government of the member countries of the North Atlantic Alliance, have gathered in Wales at a pivotal moment in Euro-Atlantic security. Russia’s aggressive actions against Ukraine have fundamentally challenged our vision of a Europe whole, free, and at peace”.

In this context, in my opinion, the question is: Where are we going in NATO – Russia relations? It remains for the Alliance member states to be determined to implement the provisions approved at the NATO Wales Summit to deter any aggressive intervention of Russia, and for the Kremlin to become aware of the fact that time works in the Alliance and not in its favour.

Keywords: NATO; collective defence; Russia; art. 5; stability operations

Summitul NATO din Țara Galilor din 4 și 5 septembrie 2014 reprezintă, cu certitudine, unul dintre cele mai importante și mai relevante întâlniri de acest fel din istoria organizației.

Apreciez că importanța deosebită a evenimentului se datorează, în principal, noilor condiții geopolitice create pe continentul european prin evoluția stării de tensiune și insecuritate din Ucraina care, de la o manifestare populară, de tip „*revoluție orange*” pe „*maidanul*” Kievului, a continuat, prin implicarea politică și militară substanțială a Rusiei, la preluarea Crimeii de către acest stat și la crearea mai multor zone separatiste, locuite preponderent de cetățeni de etnie rusă, în partea de est a Ucrainei.

Conflictul apărut pe teritoriul Ucrainei a cauzat, și o face și în prezent, un număr semnificativ de victime, militari și civili, de ambele părți.

General-maior dr. Cătălin Tomiță Tomescu – Comandantul Diviziei 1 Infanterie „DACICA”.

Această lucrare a fost posibilă cu sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/195/1.5/S138822, cu titlul „*Rețea transnațională de management integrat al cercetării doctorale și postdoctorale inteligente în domeniile ‘Științe militare’, ‘Securitate și informații’ și ‘Ordine publică și siguranță națională’ – Program de formare continuă a cercetătorilor de elită – ‘SmartSPODAS’*”.

Dar cine sunt părțile?! Aparent, se poate spune că este un conflict în care se luptă forțele de securitate ale statului ucrainean cu cetățeni ucraineni, separatiști de origine rusă și care solicită protecția Moscovei. De acord, numai că separatiștii duc lupte intense de mai multe luni și au o dotare și o „*pricepere militară*” inimaginabile în lipsa unui sprijin semnificativ din partea Rusiei. Astfel, în derularea evenimentelor apare ca evidentă susținerea forțelor separatiste de către Moscova.

Evoluția, în timp, a stării conflictuale a traversat perioade de acalmie reprezentate prin acțiuni specifice dialogului și negocierii, ca și perioade tensionate, chiar fierbinți, ilustrate prin acțiuni militare în care structuri militare rusești au desfășurat acțiuni ostile pe teritoriul ucrainean. Acțiunile militare au fost completate și de un număr semnificativ de persecuții și „*riposte*” economice și financiare menite să „*sensibilizeze*” partea ucraineană și unele state europene, dependente, în mare măsură, de resursele energetice rusești.

Bineînțeles că, în acest context, comunitatea euroatlantică nu a putut rămâne insensibilă și a trebuit să reacționeze corespunzător. Reacția comunității euroatlantice a fost promptă și a parcurs toate treptele specifice unui astfel de demers. De la mesaje politice de dezavuare și combatere a acțiunilor și până la sancțiuni politice, economice și financiare dure îndreptate către liderii de la Kremlin au fost nenumărate încercările SUA, ale statelor europene sau ale UE de a determina încetarea stării conflictuale.

Alături de UE, și NATO, prin Secretarul său general (la început, dl Rasmussen și, ulterior, dl Stoltenberg), a folosit pârgăile diplomatice la dispoziție pentru a dezavuare și combate implicarea Rusiei în problemele interne ale Ucrainei și, mai ales, acțiunea de preluare a teritoriului Crimeei. Din păcate, starea de conflict existentă și la începutul anului 2015 demonstrează că această disensiune iscată pe teritoriul Ucrainei mai are mult până la a fi soluționată și va necesita eforturi de orice natură din partea principalilor „*actori*” implicați, respectiv Rusia, Ucraina, UE, NATO și, bineînțeles, anumite țări din cele două organizații, în care rolurile principale le dețin SUA, Germania, Marea Britanie și Franța.

Analiza mea nu își propune să găsească o soluție și nici măcar o explicație asupra cauzelor care au generat și energizat situația conflictuală. Vă propun o abordare și o relatare a unui punct de vedere asupra modului în care summitul NATO din Țara Galilor a reliefat situația prezentată și, mai ales, modul în care organizația a decis să răspundă politic și militar, prin documentul agreat de șefii de stat și de guvern ai țărilor membre, la interferența fățișă a Rusiei în problemele interne ale statului ucrainean. De asemenea, supun atenției riposta și reacția Kremlinului la măsurile NATO, dintre care cea mai importantă este intervenția militară a Rusiei, care a culminat cu preluarea teritoriului Crimeei. De aici, viitorul în relația

dintre NATO și Rusia este greu de previzionat, dar pot fi luate în considerare câteva variante. Rămâne ca luciditatea, responsabilitatea și înțelepciunea liderilor politici implicați să decidă în ce direcție vom merge în următoarea perioadă.

Mesajul politic

„The greatest responsibility of the Alliance is to protect and defend our territories and our populations against attack, as set out in Article 5 of the Washington Treaty. As stated in the Transatlantic Declaration that we issued today, we are committed to further strengthening the transatlantic bond and to providing the resources, capabilities, and political will required to ensure our Alliance remains ready to meet any challenge. We stand ready to act together and decisively to defend freedom and our shared values of individual liberty, human rights, democracy, and the rule of law“¹. În opinia mea, acest lucru înseamnă că membrii NATO au decis să se întoarcă la fundamentele articolului 5.

Summitul a avut loc în luna septembrie, deci după o perioadă relativ mare de timp de la începutul ostilităților și, implicit, a stării conflictuale. Dar, în momentele de început, adică din luna februarie, acestea au produs mare îngrijorare și derută în multe capitale din spațiul euroatlantic, cu o notă aparte în țările de la marginea de est a Alianței.

Astfel, liderii Țărilor Baltice, ai Poloniei și României și-au exprimat cu claritate îngrijorarea față de evenimentele ce se petreceau pe teritoriul ucrainean și, mai ales, față de atitudinea agresivă a Rusiei. În acest context, ca membri ai NATO, au folosit acest prilej pentru a le solicita celorlalți membri ai organizației un răspuns ferm și neechivoc. Să nu se înțeleagă că răspunsul puterilor militare, economice și financiare al celorlalte țări europene a fost slab sau diminuat, ci doar că poziționarea geografică a statelor menționate și anumite „sensibilități istorice“ în relația cu Rusia au făcut ca îngrijorarea acestora să fie mai mare și, de aici, și reacția față de acțiunile Moscovei să fie exprimată pe un ton mult mai concis.

¹ *Wales Summit Declaration*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales, pe site-ul http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm, accesat la 3 octombrie 2014. Pentru traducere în limba română, vezi site-ul Ministerului Afacerilor Externe, *Declarația summitului din Țara Galilor, adoptată de șefii de stat și de guvern participanți la reuniunea Consiliului Nord-Atlantic din Țara Galilor*, 4-5 septembrie 2014, art. 2, p. 1 („Cea mai mare responsabilitate a Alianței este să protejeze și să apere teritoriile și populațiile noastre împotriva unui atac, așa cum prevede Art. 5 al Tratatului de la Washington. Așa cum am afirmat în Declarația Transatlantică pe care am adoptat-o astăzi, ne-am angajat să consolidăm mai departe legătura transatlantică și să asigurăm resursele, capacitățile și voința politică necesare pentru a ne asigura că Alianța noastră rămâne gata să facă față oricărei provocări. Suntem pregătiți să acționăm împreună și cu hotărâre pentru a apăra libertatea și valorile noastre comune privind libertatea individului, drepturile omului, democrația și statul de drept“).

Așa cum afirmam, summitul a avut loc în septembrie, deci la o dată care a asigurat un spațiu temporal suficient de mare pentru a elabora un răspuns adecvat. Răul fusese făcut, în mai puțin de trei săptămâni Crimeea a fost alipită de Rusia, iar aliații au concluzionat că și răspunsul trebuie să fie ferm: „*We condemn in the strongest terms Russia’s escalating and illegal military intervention in Ukraine and demand that Russia stop and withdraw its forces from inside Ukraine and along the Ukrainian border. This violation of Ukraine’s sovereignty and territorial integrity is a serious breach of international law and a major challenge to Euro-Atlantic security*”².

Pentru unii cititori, este posibil ca terminologia să nu pară suficient de dură sau de explicită, dar, în continuare, vă reamintesc doar câteva referiri la relația cu Rusia, exprimate în *conceptul strategic* din 1999: „*Close relations between NATO and Russia are of great importance to stability and security in the Euro-Atlantic area. Since the conclusion of the Founding Act in May 1997, considerable and encouraging progress has been made in intensifying consultation and co-operation with Russia*”³, precum și opinia mai nuanțată a grupului de experți care au elaborat un document consultativ pentru crearea *conceptului strategic* din 2010 (summitul de la Lisabona): „***Engaging with Russia. The NATO-Russia partnership was conceived as a means for fostering security in the Euro-Atlantic region; the Alliance remains dedicated to that goal. The principal forum for communication through the Alliance has been the NATO-Russia Council (NRC). This venue – which has not always been adequately employed – was designed to provide the means for preventing crises, analyzing events, broaching ideas, and agreeing on joint actions to deal with mutual concerns. Although the Alliance neither poses a military threat to Russia, nor considers Russia a military threat to the Alliance, doubts persist on both sides about the intentions and policies of the other. Consistent with the NATO-Russia Founding Act, the new Strategic Concept should reaffirm NATO’s desire to help build a cooperative Euro-Atlantic security order which includes security cooperation with Russia. Bearing this principle in mind, NATO should pursue a policy of engagement with Russia while reassuring all Allies that their security and interests***

² *Ibidem*, art. 16, p. 4 („*Condamnăm în termenii cei mai fermi intervenția militară ilegală și în creștere a Rusiei în Ucraina și cerem Rusiei să oprească și să retragă forțele din interiorul și de-a lungul granițelor Ucrainei. Această violare a suveranității și integrității teritoriale a Ucrainei constituie o încălcare gravă a dreptului internațional și o provocare majoră la adresa securității euroatlantice*”).

³ *Washington Summit Communiqué*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of North Atlantic Council in Washington, D.C. on 24 April 1999, *An Alliance for the 21st Century*, art. 27, accesat la 3 octombrie 2014 („*Relațiile strânse dintre NATO și Rusia sunt de o importanță deosebită pentru stabilitatea și securitatea în zona euroatlantică. De la semnarea Actului Fondator, în mai 1997, au fost făcute progrese considerabile și încurajatoare în scopul intensificării consultării și cooperării cu Rusia*”, trad. redacției).

will be defended⁴. Oricum am „citi printre rânduri“, formulările au fost destul de politicoase și exprimate „politically correct“.

Dacă adăugăm, în continuare, câteva dintre exprimările esențiale din documentul aprobat în Țara Galilor, observăm că terminologia utilizată este extrem de clară și de explicită în sensul formulării dezacordului Alianței față de implicarea Rusiei în Ucraina și față de decizia Rusiei de alipire a Crimeei. Astfel, **„We demand that Russia comply with international law and its international obligations and responsibilities; end its illegitimate occupation of Crimea; refrain from aggressive actions against Ukraine; withdraw its troops; halt the flow of weapons, equipment, people and money across the border to the separatists; and stop fomenting tension along and across the Ukrainian border**⁶.

O altă exprimare, în acest context: **„We are deeply concerned that the violence and insecurity in the region caused by Russia and the Russian-backed separatists are resulting in a deteriorating humanitarian situation and material destruction in eastern Ukraine**⁶.

De asemenea, **„Russia has breached its commitments, as well as violated international law, thus breaking the trust at the core of our cooperation. The decisions we have taken at the Summit demonstrate our respect for the rules-based European security architecture**⁷.

⁴ NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement, Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO, 17 mai 2010, pe site-ul http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_63654.htm, p. 10 („**Angajamentul cu Rusia. Parteneriatul NATO-Rusia a fost conceput ca un mijloc pentru promovarea securității în regiunea euroatlantică; Alianța rămâne dedicată acestui obiectiv. Principalul forum de comunicare este Consiliul NATO-Rusia (NRC). Acest forum – care nu a fost folosit întotdeauna în mod adecvat – a fost conceput spre a oferi mijloacele pentru prevenirea crizelor, analiza evenimentelor, abordarea ideilor și convenirea asupra unor acțiuni comune pentru a face față preocupărilor reciproce. Deși Alianța nu reprezintă o amenințare militară pentru Rusia și nici nu consideră Rusia drept o amenințare militară la adresa Alianței, îndoielile persistă totuși de ambele părți cu privire la intențiile și politicile celuilalt. În concordanță cu Actul Fondator NATO-Rusia, noul concept strategic ar trebui să reafirme dorința NATO de a contribui la construirea unei ordini de cooperare și securitate euroatlantică, aceasta incluzând cooperarea în domeniul securității cu Rusia. Ținând seamă de acest principiu, NATO ar trebui să urmeze o politică de angajare cu Rusia în timp ce toți aliații vor fi asigurați că securitatea și interesele lor vor fi apărate**“, trad. redacției).

⁵ Declarația summitului din Țara Galilor, doc. cit., art. 16, pp. 4-5 („Cerem ca Rusia să se conformeze dreptului internațional, obligațiilor și responsabilităților sale internaționale; să pună capăt ocupării ilegite a Crimeei; să se abțină de la acțiuni agresive împotriva Ucrainei; să își retragă trupele; să oprească fluxul de armament, echipament, oameni și bani peste granița către separatiști și să oprească alimentarea tensiunilor de-a lungul și peste granița ucraineană. Rusia trebuie să își utilizeze influența asupra separatiștilor pentru a de-escalada situația și să întreprindă pași concreți pentru a permite o soluție politică și diplomatică, prin care să respecte suveranitatea, integritatea teritorială și granițele recunoscute internațional ale Ucrainei“).

⁶ Ibidem, art. 17, p. 4 („Suntem extrem de îngrijorați că violențele și insecuritatea în regiune cauzate de Rusia și de separatiștii sprijiniți de Rusia conduc la deteriorarea situației umanitare și distrugerii materiale în estul Ucrainei“).

⁷ Ibidem, art. 21, p. 5 („Rusia și-a încălcat angajamentele conținute în acestea, a încălcat și dreptul internațional, înșelând astfel încrederea care a stat la baza cooperării noastre. Deciziile pe care le-am luat la summit demonstrează respectul nostru pentru arhitectura europeană de securitate bazată pe norme“).

Cel mai important semnal politic dat de către liderii statelor membre ale Alianței către Rusia și către propriul sistem militar este întoarcerea la prevederile art. 5 din Tratatul de la Washington, respectiv apărarea colectivă, după o lungă perioadă de operații de stabilitate derulate în afara teritoriului NATO: „*The greatest responsibility of the Alliance is to protect and defend our territory and our populations against attack, as set out in Article 5 of the Washington Treaty. No one should doubt NATO’s resolve if the security of any of its members were to be threatened. NATO will maintain the full range of capabilities necessary to deter and defend against any threat to the safety and security of our populations, wherever it should arise*”⁶.

Termenul de *apărare colectivă* a fost folosit insistent, mult peste norma obișnuită uzitată în documentele importante aprobate la summiturile anterioare.

Tot în acest context, mesajul politic a căpătat și directive financiare semnificative, chiar detaliate pe categorii de țări și pe destinația cheltuielilor: „*Allies currently meeting the NATO guideline to spend a minimum of 2% of their Gross Domestic Product (GDP) on defence will aim to continue to do so. Likewise, Allies spending more than 20% of their defence budgets on major equipment, including related Research & Development, will continue to do so. Allies whose current proportion of GDP spent on defence is below this level will: ⇒ Aim to move towards the 2% guideline within a decade with a view to meeting their NATO Capability Targets and filling NATO’s capability shortfalls; ⇒ Allies who currently spend less than 20% of their annual defence spending on major new equipment, including related Research & Development, will aim, within a decade, to increase their annual investments to 20% or more of total defence expenditures*”⁶.

⁶ *Ibidem*, art. 48, p. 11 („Responsabilitatea cea mai importantă a Alianței este de a proteja și apăra teritoriile și populațiile noastre împotriva atacurilor, după cum este specificat în articolul 5 al Tratatului de la Washington. Nimeni nu trebuie să pună la îndoială hotărârea NATO de a acționa în cazul în care securitatea unuia dintre Aliați ar fi amenințată. NATO va menține întreaga gamă de capacități necesare pentru descurajarea și apărarea împotriva oricărei amenințări la adresa siguranței și securității populațiilor noastre, oriunde o astfel de amenințare ar apărea”).

⁹ *Ibidem*, art. 14, p. 4 („Aliații care respectă în prezent valoarea de referință a NATO de minimum 2% din Produsul Intern Brut (PIB) pentru cheltuielile pentru apărare își vor fixa ca obiectiv să continue să respecte această valoare. De asemenea, Aliații care cheltuiesc peste 20% din bugetele lor pentru apărare pentru echipamente de importanță majoră, inclusiv pentru activitatea de cercetare și dezvoltare aferentă, vor continua să facă acest lucru. Aliații a căror cotă actuală din PIB destinată cheltuielilor de apărare este sub acest nivel: ⇒ își vor fixa ca obiectiv să avanseze spre asigurarea valorii de referință de 2% într-un interval de un deceniu, pentru a-și realiza capacitățile țintă NATO și pentru a elimina neajunsurile NATO în domeniul capacităților; ⇒ Aliații care cheltuiesc în prezent mai puțin de 20% din bugetele lor anuale destinate apărării pentru echipamente de importanță majoră noi, inclusiv pentru activitatea de cercetare și dezvoltare asociată acestora, își vor fixa drept obiectiv ca, într-un deceniu, să-și sporească investițiile anuale la 20% sau mai mult din totalul cheltuielilor pentru apărare”).

Consider extrem de important acest demers, pentru că astfel se vor atinge, din punctul meu de vedere, mai multe obiective. În primul rând, țările membre ale NATO care au neglijat (sau nu au avut posibilități) alocarea de resurse financiare pentru apărare vor fi forțate să își revizuiască poziția și să reconsidere procentul de alocare de fonduri (de exemplu, Polonia a alocat, din acest an, 2% din PIB, iar în România, președintele însuși a chemat la discuții Guvernul și toate partidele importante și au semnat un acord-cadru care stipulează asigurarea, din anul 2017, a unui procent de 2% din PIB pentru o perioadă de minim 10 ani, ceea ce înseamnă 2027 (apreciez aceasta ca un demers extrem de concludent ca semnal politic).

În al doilea rând, prin previziunile de cheltuire a banilor pentru cercetare și pentru producerea și achiziționarea de mijloace performante, investițiile care vor urma vor forța marii producători de armament occidentali să intre în cooperare cu țările membre ale NATO din estul Europei, care încă mai au anumite capacități specifice industriei de apărare. Cooperarea va duce negreșit la creșterea calității echipamentelor de luptă care se vor produce, totodată cu revigorarea economică a industriilor de apărare din aceste țări, lucru extrem de benefic cel puțin pentru Polonia și România.

În continuare, vă propun spre analiză și o serie de măsuri de ordin militar stipulate în declarația din Țara Galilor care apreciez că au fost generate de situația din Ucraina și de existența posibilității ca aceasta să se înrăutățească vizavi de Rusia.

Mesajul militar

„In order to ensure that our Alliance is ready to respond swiftly and firmly to the new security challenges, today we have approved the NATO Readiness Action Plan. It provides a coherent and comprehensive package of necessary measures to respond to the changes in the security environment on NATO's borders and further afield that are of concern to Allies. It responds to the challenges posed by Russia and their strategic implications”¹⁰. Cu alte cuvinte, un „*master plan*“ va fi eficient în curând.

Din punct de vedere militar, liderii Alianței au precizat noi perspective corelate cu *programul CFI (Connected Forces Initiative)* adoptat în 2012, la summitul de la Chicago, și cu prevederile *noului concept strategic* adoptat la Lisabona, în 2010. Astfel, a fost decisă elaborarea unui *plan de acțiune (NATO Readiness Action Plan)* prin care sunt implementate principalele măsuri militare considerate necesare

¹⁰ *Ibidem*, art. 5, p. 1 („Pentru a ne asigura că Alianța noastră este pregătită să răspundă rapid și ferm la noile provocări de securitate, am aprobat astăzi Planul de acțiune al NATO pentru creșterea nivelului de reacție. Acesta furnizează un pachet coerent și cuprinzător de măsuri necesare pentru a răspunde schimbărilor mediului de securitate atât de la granițele NATO, cât și mai îndepărtate, care reprezintă o preocupare pentru Alianță. El răspunde provocărilor Rusiei și implicațiilor strategice ale acestora“).

pentru descurajarea oricărei agresiuni militare împotriva NATO și prin care se exprimă coerența și determinarea deciziei politice de a rămâne fermi în respectarea principiilor fundamentale ale Tratatului de la Washington.

De asemenea, au fost lansate noi inițiative, precum cea de realizare a *Grupării de forțe cu un nivel de reacție foarte ridicat (Very High Readiness Joint Task Force – VHRJTF)* și alte inițiative care vizează realizarea de capacități operaționale de luptă și logistice pe teritoriul țărilor de la marginea de est a Alianței. În acest context, în document se afirmă: „*We will significantly enhance the responsiveness of our NATO Response Force (NRF) by developing force packages that are able to move rapidly and respond to potential challenges and threats. As part of it, we will establish a Very High Readiness Joint Task Force (VJTF), a new Allied joint force that will be able to deploy within a few days to respond to challenges that arise, particularly at the periphery of NATO’s territory. This force should consist of a land component with appropriate air, maritime, and special operations forces available. Readiness of elements of the VJTF will be tested through short-notice exercises. We will also establish an appropriate command and control presence and some in-place force enablers on the territories of eastern Allies at all times, with contributions from Allies on a rotational basis, focusing on planning and exercising collective defence scenarios*”¹¹.

Sunt vizate și elementele specifice de pregătire a infrastructurii militare în țările de la marginea de est a Alianței, și nu numai: „*We will further enhance NATO’s ability to quickly and effectively reinforce those Allies, including through preparation of infrastructure, prepositioning of equipment and supplies, and designation of specific bases*”¹².

La îngrijorarea țărilor de la marginea de est a NATO, organizația a răspuns cu un pachet intensiv de exerciții (care au presupus participarea a zeci de mii de militari și a mii de mijloace de luptă) desfășurate, în principal, în țările Alianței riverane Mării Baltice și Mării Negre. A fost aprobat și un nou concept, care urmărește

¹¹ *Ibidem*, art. 8, p. 2 [„*Vom crește semnificativ capacitatea de răspuns a Forței de Răspuns a NATO (NRF) prin dezvoltarea unor pachete de forțe care vor fi capabile să acționeze rapid și să răspundă la potențiale provocări și amenințări. Ca parte a acestei forțe, noi vom stabili o Grupare Multinațională de Forțe cu un Nivel de Reacție Foarte Ridicat (VHRJTF), ca nouă forță comună Aliată care va putea fi dislocată în câteva zile pentru a răspunde provocărilor ce apar, în special la periferia teritoriului NATO. Această forță va include o componentă terestră cu forțe corespunzătoare aeriene, maritime și de operațiuni speciale disponibile. Nivelul de reacție a elementelor VHRJTF va fi testat prin exerciții derulate la notificări în timp scurt. Noi vom stabili, de asemenea, o prezență adecvată de comandă și control și unii facilitatori de forțe în teren pe teritoriile Alianțelor estice, în orice moment, cu contribuții din partea Alianțelor pe bază rotațională, concentrate pe scenarii de planificare și exerciții de apărare colectivă”].*

¹² *Ibidem*. („*Vom spori în continuare capacitatea NATO de a întări rapid și eficient pe Alianții respectivi, inclusiv prin pregătirea infrastructurii, pre-poziționarea echipamentelor și mijloacelor de aprovizionare și desemnarea bazelor specifice*”).

realizarea unor pachete de forțe sub coordonarea unor țări care și-au oferit disponibilitatea. Realizarea acestora se va face sub așa-numitul concept de „națiune cadru“. Este demn de salutat reacția Franței, care a renunțat la livrarea, către Rusia, a navei *Mistral*, un demers important și un semnal politic indubitabil că limitele rezonabile ale acțiunilor Rusiei au fost depășite de Kremlin și, prin urmare, nu mai poate fi vorba de a vinde echipamente militare sofisticate către Rusia.

Toate aceste decizii politice și militare sunt elemente clare prin care Alianța ia în serios, în principal, temerea țărilor de la marginea de est a NATO și din întreaga organizație vizavi de contracararea unor posibile intenții ale „marelui vecin de la Răsărit“ de a trece la eventuale acte ostile pe teritoriul lor. Limbajul folosit și măsurile stabilite demonstrează că statele membre sunt decise să aplice prevederile Tratatului de la Washington pentru prezervarea și asigurarea propriei securități împotriva oricărui agresor.

Reacția Rusiei

„NATO is identified as a source of dual danger; its <global ambitions> are seen as detrimental to Russia's interests, as is its <infrastructure>“¹³.

De la început, Rusia a urmărit cu atenție evoluția situației din Ucraina și a fost afectată de înlăturarea de la putere a fostului președinte, pro rus, Viktor Ianukovici. Astfel, munca Moscovei desfășurată în perioada președinției lui Ianukovici, în scopul îndepărtării Kievului de UE și NATO, s-a pierdut în doar câteva zile. Propriile interese strategice au determinat-o să intervină în scopul împiedicării forțelor prooccidentale de a prelua puterea. Vladimir Putin declara: „*Sper foarte mult să nu fiu nevoit să trimit armata rusă în Ucraina. Singura soluție pentru puterea de la Kiev este dialogul și nu folosirea forței, care duce țara spre haos*“¹⁴. Dar, în realitate, armata a fost trimisă în Crimeea și, în doar 3 săptămâni (la 1 martie, premierul Crimeei a cerut Rusiei „ajutorul“ pentru crearea păcii în regiune, pe 16 martie s-a organizat referendum în Crimeea, care, evident, datorită structurii sociale, a fost favorabil alipirii la Rusia, iar în 18 martie, Duma de stat a votat integrarea regiunii la Rusia), această regiune a fost alipită, iar în câteva luni au fost create alte două regiuni separatiste la granița de est a Ucrainei – Lugansk și Donețk (parte din așa-numita regiune Donbas), în care continuă luptele și acum. A fost găsită și scuza de rigoare: „*Să mă scuzați, dar noi nu puteam proceda altfel în aceste condiții,*

¹³ Maria Lipman, Nikolay Petrov, *RUSSIA in 2020 – „Scenarios for the Future“*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C., 2011, p. 355 („*NATO este identificat ca o sursă cu dublu pericol; <ambitiile sale globale> sunt văzute ca fiind în detrimentul intereselor Rusiei, la fel ca și <infrastructura sa>*“; trad. redacției).

¹⁴ Pe site-ul <http://www.hotnews.ro>, accesat la 28 ianuarie 2015.

când un teritoriu cu o populație preponderent de origine rusă risca să ajungă într-o alianță militară internațională, deși locuitorii Crimeei voiau să fie în componența Rusiei¹⁵.

Moscova a negat, uneori mai „tare”, că „Rusia își rezervă dreptul să folosească toate mijloacele pentru a proteja rușii din Ucraina”¹⁶, alteori mai nuanțat: „Rusia nu face decât să apere națiunea-soră ucraineană, care se confruntă acum cu o instabilitate periculoasă și cu o mișcare naționalistă și extremistă din ce în ce mai puternică”¹⁷, ca și orice amestec în treburile interne ale Ucrainei. Rămâne ca istoria să demonstreze la ce intensitate și cu ce mijloace au fost susținute forțele separatiste de către Moscova.

Important, în acest context, nu este numai implicarea Moscovei pe teritoriul Ucrainei, ci și răspunsul politic și militar dat țărilor și organizațiilor euroatlantice.

Politic, a acuzat Occidentul de implicare în situația din Ucraina prin susținerea acțiunilor decise de noua conducere de la Kiev. În 16 octombrie 2014, președintele Putin declara, într-un interviu pentru cotidianul sârb *Politika*: „Cine a început, de fapt, conflictul din Ucraina? A fost o înscenare, toți trebuiau să dea vina pe RUSIA... Sperăm că partenerii noștri vor înțelege caracterul imprudent al tentativelor de a exercita șantaj asupra Rusiei” și „că își vor aminti că discordia între marile puteri nucleare poate provoca stabilitatea strategică a lumii”¹⁸. De asemenea, Putin a efectuat numeroase vizite diplomatice în țări importante, cum ar fi India, China, Iran, Turcia, în scopul identificării unor aliați și al încheierii unor contracte economice prin care să contrabalanseze sancțiunile economice și financiare occidentale. și în domeniul economic a „jucat” dur, speculând, mai mult sau mai puțin eficient, dependența unor țări europene de resursele energetice ale Rusiei.

Militar, Rusia a decis, ca răspuns la exercițiile militare desfășurate de NATO, derularea de exerciții impresionante la granița de vest, în Crimeea și pe teritoriile limitrofe granițelor cu Ucraina și cu Țările Baltice, în Marea Neagră și în Marea Baltică, tip „show of force”, inclusiv o paradă impresionantă, cu ocazia zilei naționale. De asemenea, a redirectionat interesul strategic spre tehnica de luptă convențională care, în ultimii 20 de ani, fusese lăsată pe planul doi, în detrimentul capacităților nucleare și al proiectului *Bulava*: „Astfel, în 2014, Rusia a anunțat un număr imens

¹⁵ Pe site-ul <http://www.dcnews.ro>, accesat la 28 ianuarie 2015.

¹⁶ Pe site-ul <http://www.wall-street.ro>, accesat la 28 ianuarie 2015.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Pe site-ul <http://www.hotnews.ro>, *ibidem*.

de noi proiecte strategice de mari dimensiuni: rachete balistice intercontinentale «Yars» și «Rubej», ICBM «Sarmat», complex ICBM feroviar «Barguzin», submarinele Borei cu rachete strategice «Bulava», complex de aviație strategică de rază lungă, rachete de croazieră X-101/102, rachete de croazieră pentru marina «Zircon», două sisteme de apărare anti-rachetă bazate pe C-50 și A-135M, o rețea extinsă de radare pentru rachete tip «Voronej», sistem unic de comandă și control pentru detectare cosmică, o nouă linie de vehicule pentru rachete – lista poate continua¹⁹ ... cu numeroase anunțuri de intrare în dotare a sute de mijloace blindate și neblindate pentru forțele terestre, elicoptere și avioane de luptă pentru forțele aeriene, nave de suprafață și submarine de luptă pentru forțele navale. Rămâne de văzut dacă Rusia își poate permite asemenea cheltuieli pentru înarmare: „*Putin has always been generous with promises of military hardware, but the short period of reform has seen an unprecedented avalanche of «defense orders» – hundreds of helicopters and T-90/T-95 tanks, Ruslan transport planes and «fifth-generation» fighters, several aircraft carriers, and the French helicopter – carrier Mistral; a minimally realistic assessment shows that deliveries on this spectacular wish list remain problematic*”²⁰.

Totuși, în cursul anului 2014, rușii au anunțat creșterea bugetului apărării pe 2015 cu 24% față de bugetul anului 2014, ceea ce, la sumele de care vorbim, reprezintă destul de mult, fără a menționa cheltuielile ascunse pentru cercetare, despre care nimeni nu vorbește, dar cu toții știm că există. O atenție deosebită se acordă și în continuare mijloacelor nucleare strategice care erau, până acum câțiva ani, principala grijă a Kremlinului în comparație cu echipamentele convenționale: „*The pivotal importance of nuclear weapons for guaranteeing Russia’s security is one of the fundamental postulates of its macrostrategic dogma that is ritually confirmed in all key documents and speeches... This reliance on the „absolute weapon” is nevertheless far more controversial than the mental habit of connecting great power status with the possession of a vast nuclear arsenal would admit*”²¹.

¹⁹ Pe site-ul <http://www.paginaderusia.ro>, accesat la 28 ianuarie 2015.

²⁰ Maria Lipman, Nikolay Petrov, *RUSSIA in 2020 – „Scenarios for the Future”*, lucr. cit., p. 362. („*Putin a fost întotdeauna generos în promisiuni în materie de hardware militar, dar perioada scurtă de reformă a cunoscut o avalanșă fără precedent de «comenzi pentru apărare» – sute de elicoptere și de tancuri T-90/T-95, avioane de transport Ruslan și avioane de luptă de generația a cincea, mai multe portavioane, portelicopterul francez – Mistral; o minimă evaluare realistă arată că livrările de pe această spectaculoasă listă de dorințe rămân problematice*” – trad. redacției).

²¹ *Ibidem*, p. 354 („*Importanța capitală a armelor nucleare pentru a garanta securitatea Rusiei este unul dintre postulatele fundamentale ale dogmei sale macrostrategice, care este confirmat, în mod ritualic, în toate documentele cheie și în discursuri... Această încredere în «arma absolută» este de departe mai controversată decât stereotipul de a lega statutul de mare putere de posesia unui mare arsenal nuclear*” – trad. redacției).

Apreciez că situația tinde să rămână tensionată, pentru o perioadă nedefinită de timp. Relevante sunt două declarații ale liderului de la Kremlin, care sintetizează direcțiile strategice de viitor ale conduitei Rusiei. Astfel, în plan **politic**, „*trebuie să începem imediat discuții substanțiale (...) privind chestiunile referitoare la organizarea politică a societății și crearea unui stat pentru sud-estul Ucrainei, în scopul de a proteja interesele legitime ale persoanelor care trăiesc acolo*”²². Teama Kremlinului mai poate fi sintetizată și astfel: „*Vreau să fiu clar și sincer. Mențineam un dialog cu partenerii noștri – cu europenii și americanii – folosind doar instrumente diplomatice și pașnice. Însă, la încercările noastre de a continua acest dialog, ei ne-au răspuns prin susținerea unei lovituri de stat anticonstituționale în Ucraina. Nu aveam nicio garanție că Ucraina nu va deveni mâine parte a NATO*”²³. În plan **militar**, acesta menționează: „*Nu avem de gând, ca unii, să umblăm și să fluturăm cu sabia prin lume. Dar, toți trebuie să înțeleagă că și noi avem așa ceva în arsenal*”²⁴.

Concluzie

„*We continue to believe that a partnership between NATO and Russia based on respect for international law would be of strategic value*”²⁵.

NATO și-a demonstrat determinarea de a nu renunța la principiile fundamentale ale Alianței, menținând totuși o „*ușă deschisă*” pentru dialogul diplomatic: „*We continue to aspire to a cooperative, constructive relationship with Russia, including reciprocal confidence building and transparency measures and increased mutual understanding of NATO’s and Russia’s non-strategic nuclear force postures in Europe, based on our common security concerns and interests, in a Europe where each country freely chooses its future*”²⁶. Pe de altă parte, liderul de la Kremlin a declarat că „*Rusia o să ia mai departe măsuri de autoapărare, dar nu cu prețul unei confruntări cu restul lumii*”²⁷, dar, în realitate, a demonstrat că este hotărâtă să nu ia în seamă recomandările UE și ale NATO și pe cele ale țărilor occidentale puternice,

²² Pe site-ul <http://www.hotnews.ro>, *ibidem*.

²³ Pe site-ul <http://www.dcnnews.ro>, *ibidem* (05.06.2014 – interviu acordat postului de radio *Europe 1* și postului de televiziune *TFI*).

²⁴ Pe site-ul <http://www.europalibera.org>, accesat la 28 ianuarie 2015.

²⁵ *Declarația summitului din Țara Galilor, doc. cit.*, art. 22, p. 6, accesat la 3 octombrie 2014 („*Continuăm să aspirăm la o relație de cooperare constructivă cu Rusia, incluzând măsuri reciproce de creștere a încrederii și transparenței și înțelegere reciprocă crescută a posturii forțelor nucleare non-strategice ale NATO și Rusiei din Europa, bazată pe preocupări și interese de securitate comune, într-o Europă în care fiecare țară este liberă să își aleagă viitorul*”).

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ În cadrul discursului la o întâlnire, în Crimeea, cu deputați locali și alte oficialități din Ialta – 14.08.2014.

continuând să „alimenteze” zona de conflict atât prin demersuri politice, cât și prin sprijin militar (pentru că de unde altfel ar exista atâtea mijloace de luptă în dotarea separatiștilor ruși de pe teritoriul ucrainean), probabil aplicând o altă directivă a comandantului suprem care a continuat, în același context, cu faptul că „trebuie să ne consolidăm și să ne mobilizăm, nu pentru război sau vreun fel de confruntare, ci pentru muncă asiduă în numele Rusiei”²⁸.

Viitorul relației NATO-Rusia este dependent de modul în care se va soluționa starea conflictuală de pe teritoriul Ucrainei, în condițiile în care Crimeea rămâne o cauză soluționată în favoarea Rusiei. Apreciez că rezolvarea stării actuale de conflict poate să ducă, în viitor, spre mai multe variante, cum ar fi: preluarea controlului de către Kiev asupra provinciilor separatiste și revenirea la normalitate; preluarea controlului de către Kiev, dar în condițiile unui stat federal; escaladarea stării conflictuale, care să genereze crearea unei regiuni separatiste similară cu situația din Transnistria, specific pentru conflictele înghețate) și, cel mai rău, izbucnirea unui conflict militar între Ucraina și Rusia. Față de aceste posibile variante, relația NATO-Rusia poate evolua pozitiv și reveni la starea de normalitate (așa cum s-a întâmplat după intervenția militară a Rusiei în Georgia, din 2008) sau poate evolua negativ la starea specifică războiului rece (așa cum a fost până în 1990) ori chiar poate escalada spre o posibilă stare de conflict, preluând diferite forme.

Problema este: Oare, Rusia va rezista?!? În perioada lui Gorbaciov, URSS a renunțat la cursa înarmărilor tocmai pentru că nu mai putea rezista din punct de vedere economic și financiar. Încercările de a muta efortul pe relații strategice, economice și financiare în relația cu India, China și Iran (demonstrate de ultimele vizite la nivel înalt ale președintelui Putin) s-ar putea să meargă pe termen scurt, dar, pe termen lung, nu vor avea eficiență. Pentru aceste țări, viața merge înainte și fără problemele rușilor. Chiar și politica Moscovei, conform căreia „*Oil is money and gas is power*”, este pe cale să-și piardă relevanța, iar Europa va reuși să trăiască și fără resursele energetice cu care Rusia condiționează reacția anumitor capitale europene. Nu în ultimul rând, semnificativele probleme interne sociale, economice și demografice cu care Rusia se confruntă de câțiva ani nu vor mai putea fi „ținute sub plapumă” de autoritățile de la Kremlin și vor fi forțate să schimbe direcția efortului politic și economic de la exterior la interior. Să nu uităm că și Ucraina are un „cuvânt” important de spus, și anume, cât de departe va merge cu acțiunile sale de preluare a controlului regiunilor separatiste fără a afecta decisiv populația rusofonă și, astfel, să necesite un răspuns militar din partea Moscovei. Această situație poate duce la război între cele două țări.

²⁸ Pe site-ul <http://www.europalibera.org>, *ibidem*.

Dar, este NATO în măsură să își asume rolul de a se confrunta cu Rusia, dacă va fi cazul, pe o problemă de interferență militară într-una din țările Alianței sau în Ucraina!? Așa cum scrie în documentul semnat în Țara Galilor și în articolul 5 al Tratatului de la Washington, am spune că „Da“, dar să sperăm că nu va fi nevoie să se ajungă la o asemenea situație. Rămâne ca determinarea țărilor membre ale Alianței să pună în practică prevederile aprobate la summitul din Țara Galilor și să descurajeze orice intervenție agresivă a Rusiei, iar Kremlinul își va da seama că timpul lucrează în favoarea Alianței și nu în favoarea sa și va renunța la o eventuală escaladare a conflictului, lăsând, astfel, Ucraina să își croiască viitorul așa cum și-l dorește.

Bibliografie selectivă

1. Teodor Frunzeti, Sebastian Oprescu, *Lumea marilor puteri (2011-2013)*, Editura Top Form, București 2013.
2. Antonio Missiroli (editor), *Enabling the Future – European Military Capabilities 2013-2025: Challenges and Avenues*, EU Institute for Security Studies, Paris, 2013.
3. ***, *The Military Balance 2013*, The International Institute for Strategic Studies Routledge, Londra, 2013.

ELEMENTE ALE RĂZBOIULUI HIBRID ÎN ACȚIUNILE STATULUI ISLAMIC DIN IRAK ȘI LEVANT

Colonel Liviu IONIȚĂ
Căpitan-comandor ing. Iulian AANIȚEI

The Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) has risen to prominence as a danger to peace and a regional threat with global impact. This perception comes, in large measure, from its successes in Syria followed by the rapid takeover of Northern Iraq. Its military victories are largely due to successful recruiting, intra-insurgent conflict, large cash reserves, as well as ineffective opponents.

As US President Barack Obama warned in September last year, ISIL represented a new type of challenge, a "sort of a hybrid of not just the terrorist network, but one with territorial ambitions, and some of the strategy and tactics of an army". Transnational aspirations, blended tactics, structured formations, propaganda and information warfare, and cruel use of terror as part of their arsenal reveal the hybrid nature of ISIL threat.

Keywords: *ISIL; hybrid warfare; terrorism; threats; regional stability*

Perpetuarea unei stări de neîncredere mutuală și ură interconfesională în Orientul Mijlociu, precum și promovarea unor politici interne discreționare de către guvernele de la Damasc și Bagdad au alimentat tensiunile existente între diversele comunități etnico-religioase, disensiunile dintre sunniți și șiiți manifestându-se cel mai intens, cu impact puternic la nivel regional. Frământările intense din ultimii ani din Siria și Irak au generat viduri socio-politice și de securitate care au constituit un teren fertil pentru manifestarea și dezvoltarea rapidă a militantismului jihadist sunnit, care a găsit sprijin important în cadrul unor comunități locale, dominate de sentimente ostile la adresa puterii. Cel mai notabil caz, în acest context, este evoluția *statului islamic din Irak și Levant (SIIL)*. Acesta s-a dezvoltat, într-o perioadă relativ scurtă, de la un grup terorist

Colonel Liviu Ioniță, căpitan-comandor ing. Iulian Aaniței – experți în probleme de securitate în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

Această lucrare a fost posibilă cu sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „*Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile «Științe Militare», «Securitate și Informații» și «Ordine Publică și Siguranță Națională – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – SmartSPODAS»*.”

care acționa preponderent în vestul Irakului la o organizație cu o structură complexă, cu o zonă operațională și de influență extinsă, care prezintă o reală amenințare la adresa stabilității regionale și a securității internaționale.

SUA au avut inițiativa formării unei coaliții internaționale extinse *anti-SIIL*, sprijinită, în prezent, de peste 60 de state și organizații internaționale. Ulterior, președintele Barack Obama a prezentat planul de contracarare a amenințării reprezentate de *SIIL*, al cărui obiectiv final este distrugerea grupării, prin intermediul unei strategii cuprinzătoare și susținute de combatere a terorismului. Pentru atingerea obiectivului anunțat, autoritățile de la Washington au în vedere o abordare integrată, la nivel internațional, regional și local, prin combinarea mijloacelor militare, de impunere a legii, economice și diplomatice. Această abordare vorbește de la sine despre complexitatea problematicii *SIIL* și subliniază natura hibridă a amenințării prezentate de gruparea teroristă atât la nivel regional, cât și internațional.

1. Ascensiunea statului islamic din Irak și Levant

1.1. Evoluția grupării teroriste

SIIL își are originile în 1999, când iordanianul Abu Musab Al Zarqawi a fondat o grupare extremistă, care, ulterior (anul 2004, după intervenția americană în Irak), s-a mutat pe teritoriul irakian; liderul său a jurat loialitate către al-Qaeda (AQ) și a denumit gruparea sa al-Qaeda în Irak (AQI).

Formarea grupării și dezvoltarea acesteia au fost favorizate de vidul de securitate și guvernare, generat de dezintegrarea forțelor de securitate irakiene și a regimului condus de Saddam Hussein, la care s-a adăugat creșterea nemulțumirilor comunității sunnite față de guvernul šiit de la Bagdad, sprijinit de către SUA. Ulterior, AQI a adoptat numele de *statul islamic în Irak (SII)* și, în contextul luptei împotriva forțelor americane și a aliaților lor din Irak, a reușit să devină elementul central al insurgenței irakiene anti-americane.

Retragerea SUA din Irak (decembrie 2011) și politicile discreționare și sectare promovate ulterior de guvernul šiit condus de Nouri Al Maliki au favorizat revigorarea *SII* și au avut ca efect recrudescența fenomenului terorist în Irak. Izbucnirea războiului civil în Siria (martie 2011) a creat un teren fertil pentru extinderea acțiunilor *SII* și pe teritoriul sirian, context în care numele grupării a fost schimbat în *statul islamic din Irak și Levant*.

SIIL s-a dovedit a fi extrem de eficientă în Siria, reușind să se impună în fața celorlalte grupări înarmate de opoziție siriene și să controleze arii întinse din nordul și vestul țării. În luna iunie 2014, a lansat o ofensivă de amploare în nordul Irakului, preluând, într-o perioadă scurtă, controlul unor suprafețe

considerabile de pe teritoriul irakian și localități importante, precum Mosul (al doilea oraș ca mărime din Irak) și Tikrit. Pe fondul obținerii acestor succese operaționale semnificative, în vara aceluiași an, *SIIL* a anunțat înființarea Califatului Islamic, sub conducerea liderului grupării, Abu Bakr Al Baghdadi (care s-a autointitulat Califul Ibrahim)¹.

1.2. Organizare și capabilități

1.2.1. Leadership și administrarea afacerilor

SIIL a evoluat în timp, de la o forță orientată exclusiv pe acțiuni de luptă către o grupare cu o structură complexă, capabilă să gestioneze activitatea de guvernare a teritoriilor controlate, dar în care procesul de luare a deciziei politice nu poate fi separat de cel de comandă și control militar. Sistemul are la bază o ierarhie birocratică asemănătoare cu cea prezentă în structura de conducere a multor state occidentale (ale căror valori sunt însă respinse de grupare)².

Abu Bakr Al Baghdadi este liderul *SIIL* și, împreună cu echipa sa de consilieri și cu cei doi loțiitori (responsabili cu problemele pe Siria, respectiv Irak), formează puterea executivă centrală, cunoscută sub denumirea de „*Al Imara*“. Prezența lui Al Baghdadi în fruntea grupării conferă un nivel ridicat de legitimitate islamică, justificată prin titlul de doctor în studii islamice, pe care l-ar fi obținut la Universitatea Islamică din Bagdad, dar și prin trecutul său religios. Consiliul Shura raportează în mod direct puterii executive și este responsabil cu probleme religioase, asigurându-se că toate guvernele și consiliile locale respectă întocmai versiunea legii islamice promovată de *SIIL*. De asemenea, monitorizează activitatea conducerii pentru a fi sigur că aceasta rămâne ancorată la standardele religioase impuse. În zonele asupra cărora a preluat controlul, gruparea a instituit sisteme administrative alternative, care le înlocuiesc pe cele oficiale (irakiene sau siriene). Acestea includ rețele educaționale, impunere și respectare a legii, poliție, juridice și sunt folosite pentru a furniza servicii, dar și de a asigura aplicarea ideologiei salafist-jihadiste de către populație.

1.2.2. Capabilități militare

SIIL dispune de un arsenal consistent de armament și echipamente militare, majoritatea obținute ca urmare a preluării controlului unor baze militare și facilități aparținând forțelor de securitate siriene și irakiene. Inventarul include echipamente

¹ Aaron Y. Zelin, *Abu Bakr Al-Baghdadi: Islamic State's Driving Force*, Washington Institute for Near East Policy, 31.07.2014, pe site-ul BBC News, disponibil la <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28560449>, accesat la 03.02.2015.

² Nick Thompson și Atika Shubert, *The Anatomy of ISIS: How the 'Islamic State' Is Run, from Oil to Beheadings*, 14.01.2015, pe site-ul CNN News, disponibil la <http://edition.cnn.com/2014/09/18/world/meast/isis-syria-iraq-hierarchy>, accesat la 03.02.2015.

tactice, armament ușor de infanterie, proiectile reactive și bombe de aruncător, rachete anti-tanc și anti-aeriene, precum și autovehicule tactice ușoare și de transport logistic. În plus, *SILL* deține armament greu și alte tipuri de tehnică de luptă care, în mod normal, se află în dotarea unor armate regulate, convenționale – piese de artilerie, mitraliere și sisteme portabile pentru apărare antiaeriană, tancuri și alte tipuri de vehicule blindate.

Estimările privind efectivele grupării se situează între 20 000 și 31 000 de luptători³, din care aproximativ 15 000 de luptători străini, provenind din state europene, Africa, Asia Centrală și de Est, Federația Rusă, Canada, SUA, Australia.

1.2.3. Zone controlate. Resurse financiare

La sfârșitul lunii noiembrie 2014, gruparea teroristă controla aproximativ o treime din suprafața Irakului și între un sfert și o treime din suprafața Siriei, ariile controlate extinzându-se de la periferiile estice ale orașului sirian Aleppo până în proximitatea capitalei irakiene Bagdad. Potrivit unor estimări, populația acestor zone este de 6-8 milioane de locuitori. De asemenea, câteva orașe importante se află sub controlul *SILL*, printre care Mosul, Fallujah (simbol al luptei împotriva prezenței americane în Irak), Ar Raqqa („capitala” declarată a statului islamic, în partea de nord a Siriei) și Deir Az Zowr (în vestul Siriei).

Din perspectivă financiară, *SILL* este considerată cea mai bogată organizație teroristă, veniturile sale provenind din multiple surse. Organizația a reușit să intre în posesia unor capacități și resurse financiare extraordinare care i-au permis să-și susțină operațiile militare și să stabilească un sistem guvernamental și administrativ funcțional alternativ.

Cea mai importantă resursă este petrolul. În timpul acțiunilor desfășurate în Siria și Irak, gruparea a preluat controlul unor importante elemente de infrastructură națională, incluzând o mare parte din câmpurile petrolifere siriene și câteva din Irak⁴, iar comerțul cu petrol și produse rafinate a generat cea mai consistentă sursă de profit.

În toamna anului trecut, veniturile zilnice provenite din comercializarea petrolului și a produselor rafinate erau estimate la unul până la trei milioane de dolari⁵. Totuși, acestea s-au diminuat considerabil odată cu lansarea campaniei de raiduri aeriene ale coaliției internaționale, care a vizat, printre altele, și infrastructura petrolieră.

³ „IS Has 20,000/31,500 Fighters in Iraq and Syria: CIA”, Yahoo! News, 12.09.2014.

⁴ Ben Hubbard și Eric Schmitt, *Military Skill and Terrorist Technique Fuel Success of ISIS*, 27.08.2014, în *The New York Times*, disponibil la http://www.nytimes.com/2014/08/28/world/middleeast/army-know-how-seen-as-factor-in-isis-successes.html?_r=0, accesat la 30.01.2015.

⁵ *Ibidem*.

O altă sursă importantă de finanțare a constituit-o devalizarea Băncii Centrale din Mosul și a altor instituții economice și financiare. La acestea se adaugă acte de șantaj și extorsione⁶, confiscarea proprietăților persoanelor strămutate, perceperea de taxe (de tranzit, de protecție etc.), trafic cu armament și bunuri de larg consum, dar și „*sponsorizări*” și donații primite din partea unor entități particulare locale sau regionale (din zona Golfului)⁷.

2. Dimensiunea hibridă a acțiunilor SIIL

2.1. SIIL ca amenințare hibridă

În ultimii ani, *SIIL* și-a extins considerabil aria de operații și de influență printr-o strategie deliberată și susținută metodic, care a constat, printre altele, în alimentarea conflictului sectar, exploatarea slăbiciunilor politice interne și exercitarea eficientă și în mod brutal a puterii militare.

Chiar dacă structura ei fundamentală rămâne cea a unei organizații teroriste, expansiunea sa și obiectivele urmărite sunt mult mai avansate, în condițiile în care *SIIL* încearcă să construiască și să securizeze un proto-stat eficient pe teritoriile Siriei și Irakului. Din punct de vedere militar, gruparea s-a dovedit capabilă să lupte ca o forță de infanterie ușoară, sprijinită de armament greu, dar și ca o grupare de gherilă care se face „*pierdută*” în rândul populației din localitățile în care este angajată în luptă. Din aceste considerente, *SIIL* trebuie tratată ca o entitate cu mod de acțiune mult diferit față de o grupare teroristă.

Începând cu anul 2010, se apreciază că *SIIL* a evoluat dintr-un grup terorist într-o „*armată adevărată*”, a cărei strategie generală de consolidare și extindere a Califatului „*s-a bazat în mod fundamental pe superioritatea sa militară pentru a prelua controlul de teritorii și localități de la state moderne*”⁸. În consecință, *SIIL* nu poate fi considerată o grupare exclusiv teroristă, ci trebuie percepută și analizată ca o amenințare hibridă. Această afirmație este susținută și justificată

⁶ *How ISIS Works*, pagina electronică a *The New York Times*, 16.09.2014, disponibil la <http://www.nytimes.com/interactive/2014/09/16/world/middleeast/how-isis-works.html>, accesat la 05.02.2015.

⁷ Jacob Shapiro, *Smuggling, Syria, and Spending*, în *Bombers, Bank Accounts, and Bleedout: Al-Qa'ida's Road in and out of Iraq*, Combat Terrorist Centre at West Point, 22.07.2008, disponibil la <http://www.juancole.com/2008/08/ctc-west-point-al-qaidahs-road-in-and.html>, accesat la 05.02.2015.

⁸ Jessica Lewis, *The Islamic State: A Counter-Strategy for a Counter-State*, Institute for the Study of War, iulie, 2014, disponibil la <http://www.understandingwar.org/report/islamic-state-counter-strategy-counter-state>, accesat la 06.02.2015.

⁹ Scott Jasper și Scott Moreland, *The Islamic State Is a Hybrid Threat: Why Does that Matter?*, în *Small Wars Journal*, 01.12.2014, disponibil la <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-islamic-state-is-a-hybrid-threat-why-does-that-matter>, accesat la 03.02.2015.

de natura hibridă a caracteristicilor sale și a modului său de operare, care implică, printre altele, următoarele aspecte⁹:

- *Tactici combinate*: gruparea combină acțiunile și capacitățile militare convenționale cu atacuri asimetrice și tactici de gherilă.
- *Flexibilitate și adaptabilitate*: gruparea dispune de forțe paramilitare care se pot organiza și acționa atât în formațiuni convenționale de dimensiuni mari, cât și în celule formate dintr-un număr redus de membri.
- *Controlul și administrarea teritoriului*: gruparea are o componentă de guvernare, care asigură stabilitatea în zonele controlate și sprijină operațiile desfășurate de grupare.
- *Propaganda și războiul informațional*: gruparea exploatează rețelele de comunicații globale pentru a promova valorile și ideologia jihadistă, radicalizare, recrutare și strângere de fonduri.
- *Terorism*: gruparea recurge la acțiuni teroriste pentru a genera teroare și sentimente de ură și disperare, precum și frică și groază în rândul forțelor adverse.
- *Activitate criminală*: folosește acțiunile criminale ca surse de bază pentru obținerea de fonduri în vederea susținerii acțiunilor de luptă, recrutare, instruire, dar și pentru procesul de guvernare.

Principala caracteristică a dimensiunii hibride a *SIIL* este *capacitatea grupării de a angaja acțiuni de luptă complexe, combinând tactici, tehnici, proceduri (TTP) și capacități convenționale cu atacuri asimetrice*. Această caracteristică s-a manifestat în evoluțiile grupării din ultimii ani, fiind evidențiată cu pregnanță în timpul ofensivei din Irak, din vara anului 2014.

2.2. Convențional și neconvențional în acțiunile SIIL

Ofensiva desfășurată în vara anului 2014, în Irak, poate fi înțeleasă doar pusă în contextul mai larg al campaniilor politico-militare ale *SIIL* din ultimii aproximativ 5 ani, mai precis din luna mai 2010, când gruparea a fost, practic, „resetată” sub conducerea actualului lider Abu Bakr Al-Baghdadi¹⁰. *SIIL* nu a devenit eficientă dintr-o dată, ci s-a întărit permanent și a pregătit viitorul mediu operațional, timp de patru ani, printr-o planificare meticuloasă. Concomitent cu slăbirea forțelor de securitate irakiene, Al-Baghdadi a folosit anii premergători verii 2014 pentru a construi o forță armată puternică. Retragerea trupelor americane din Irak și războiul civil din Siria i-au oferit *SIIL* posibilitatea stabilirii unor baze sigure și revigorarea

¹⁰ Murad Batal Al-Shishani, *The Islamic State's Strategic and Tactical Plan for Iraq*, în *Terrorism Monitor*, 2014, The Jamestown Foundation, disponibil pe site-ul http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=42728&cHash=25347708f9a0fc36db1096e5a68e13#. VOI2HPmsVjY, accesat la 12.02.2015.

rețelei proprii de atentatori sinucigași. De asemenea, începând cu anul 2012, *SIIL* și-a dezvoltat forțe bine pregătite și motivate de infanterie ușoară, care au câștigat experiență de luptă în războiul din Siria, dar și de la foști jihadiști care au participat, de-a lungul timpului, în cadrul războaielor din Balcani și Cecenia¹¹. Concomitent, Abu Bakr Al-Baghdadi a organizat și dezvoltat un sistem de comandă și control foarte eficient, bazat pe formula „*comandă centralizată, execuție descentralizată*“.

În acțiunile sale, *SIIL* a demonstrat că are abilitatea de a forma, disloca și angaja în luptă forțe combatante convenționale. Această capacitate majoră de luptă a fost susținută de elemente de dimensiuni reduse și tactici specifice abordării neconvenționale, care i-au permis să se adapteze rapid, în funcție de condițiile operaționale de pe câmpul de luptă și să minimizeze vulnerabilitatea forțelor proprii la acțiunile de contraofensivă și atacuri aeriene ale inamicului.

În iunie 2014, *SIIL* a lansat ofensiva în Irak, atacând orașul Mosul cu o forță principală de lovire dislocată din Siria, formată din aproximativ 150 de autovehicule și efective cuprinse între 500-800 de luptători¹². În această campanie ofensivă, *SIIL* a aplicat o strategie bine pusă la punct de expansiune, prin care a izolat, în unele cazuri, în mod deliberat, o parte din forțele de securitate irakiene și a înaintat către capitala Bagdad simultan din direcțiile nord și vest. Aceste acțiuni ofensive au fost susținute de o putere de foc convențională robustă și de o mobilitate foarte ridicată, care i-au permis grupării să preia controlul, în timp scurt, asupra unor importante centre urbane, căi de comunicații principale și suprafețe mari din teritoriul irakian.

Când ofensiva *SIIL* a fost încetinită și ulterior stopată, ca urmare a raidurilor aeriene ale Coaliției Internaționale, militanții jihadiști s-au adaptat noilor condiții, dispersându-și efectivele și tehnica de luptă în centrele populate, unde au operat preponderent pe timp de noapte și și-au redistribuit forțele în elemente tactice de dimensiuni reduse, simultan cu limitarea comunicațiilor radio și de telefonie mobile nesecurizate¹³.

De asemenea, luptătorii *SIIL* au amplasat numeroase mine și dispozitive explozive improvizate (DEI) pentru a limita sau chiar a interzice libertatea de mișcare a forțelor de securitate irakiene și a forțelor kurde Peshmerga,

¹¹ Douglas Ollivant și Brian Fishman, *State of Jihad: The Reality of the Islamic State in Iraq and Syria*, War on the Rocks, 21.05.2014, disponibil pe site-ul <http://warontherocks.com/2014/05/state-of-jihad-the-reality-of-the-islamic-state-in-iraq-and-syria/>, accesat la 10.02.2015.

¹² Jessica Lewis, *The ISIS Battle Plan for Baghdad*, Institute for the Study of War, 27.06.2014, disponibil pe site-ul <http://www.understandingwar.org/backgrounders/isis-battle-plan-baghdad>, accesat la 09.02.2015.

¹³ Nour Malas, Dion Nissenbaum și Maria Abi-Habib, *U.S.-led Airstrikes Disrupt Islamic State, but Extremists Hold Territory*, în *The Wall Street Journal*, 5 octombrie 2014, disponibil pe site-ul <http://www.wsj.com/articles/u-s-led-airstrikes-disrupt-islamic-state-but-extremists-hold-territory-1412555718>, accesat la 08.02.2015.

pe timpul contraofensivelor inițiate de acestea. Amplasarea de mine s-a dovedit a fi un mijloc foarte eficient pentru protejarea pasivă a unor raioane de interes, în condițiile în care aceste mijloace nu sunt vulnerabile la atacurile aeriene. În plus, neutralizarea acestora este un proces foarte anevoios și presupune tehnici de deminare care expun foarte mult forțele terestre angajate în astfel de acțiuni. *SIII* folosește drone pentru misiuni de recunoaștere și cercetare aeriană, precum și numeroase alte tipuri de tehnică, unele dintre acestea capturate pe timpul acțiunilor ofensive, cum ar fi mașini de luptă ale infanteriei, piese de artilerie și armament de infanterie. Dovezi recente indică faptul că militanții jhadiști au folosit agenți chimici pe timpul ofensivei lansate în luna octombrie 2014 asupra orașului irakian Dhuluiya¹⁴.

2.3. Tehnici, tactici și proceduri utilizate în acțiunile ofensive

Succesele în plan operațional obținute de *SIII* s-au datorat, într-o mare măsură, acțiunilor cu caracter convențional în care s-a pus în valoare **capacitatea ridicată de manevră** a forțelor și mijloacelor și cea de **realizare a surprinderii**. Dacă analizăm acțiunile ofensive desfășurate de *SIII*, în vara anului 2014, în Irak, principalele caracteristici ale acestora au fost **mobilitatea trupelor și surprinderea tactică** a forțelor atacate (irakiene sau kurde). Acestea au fost obținute prin executarea unor marșuri și desfășurări de forțe rapide care au folosit rețeaua densă și de calitate a căilor de comunicație și care, adesea, au culminat cu atacuri executate pe timpul nopții sau dimineața devreme¹⁵. Concentrarea de forțe și mijloace de luptă în apropierea unui obiectiv vizat a fost favorizată și de lipsa capacităților de supraveghere pe timp de noapte ale forțelor adverse, precum și a abilităților de analiză a situației și informațiilor de pe teren.

Beneficiind de **mobilitate ridicată** și apelând la **tehnicile de inducere în eroare**, *SIII* a obținut, în multe cazuri, **superioritate numerică** locală, chiar dacă, per ansamblu, forța efectivelor participante la acțiune era mai mică în comparație cu cele ale adversarului.

De asemenea, **tacticile de cercetare, testare și simulare (inducere în eroare)** a adversarului au fost utilizate destul de des în acțiunile ofensive, cu scopul de a verifica nivelul de alertă și reacție a acestuia, a evita zonele cu dispozitiv de apărare solid, dar și pentru a distra atenția forțelor adverse de la ținta principală

¹⁴ Tamer El-Ghobashy și Ghassan Adnan, *Iraqi Officials Say Islamic Militants Used Chlorine Gas North of Baghdad*, în *The Wall Street Journal*, 24 octombrie 2014, disponibil pe site-ul <http://www.wsj.com/articles/iraqi-officials-say-islamic-militants-used-chlorine-gas-north-of-baghdad-1414164016>.

¹⁵ Lauren Squires și Nichole Dicharry, *Iraq Situation Report: August 13, 2014*, Institute for the Study of War, 21.08.2014, disponibil pe site-ul <http://iswiraq.blogspot.ro/2014/08/iraq-situation-report-august-13-2014.html>, accesat la 11.02.2015.

și a le redirecționa către una secundară. O astfel de situație a fost semnalată pe timpul atacului asupra orașului Jalula (10.08.2014), forțele *SIIL* reușind să preia controlul după ce au disimulat un atac asupra unei alte localități din proximitate (Makhmour) și au atras forțele kurde în această zonă.

În ceea ce privește **utilizarea tehnicii blindate**, odată cu capturarea unor stocuri semnificative de tehnică, *SIIL* a introdus în grupările de manevră un număr (2-5) de vehicule blindate (inclusiv tancuri) pentru a adăuga putere de foc și de distrugere forțelor ofensive. În alte cazuri, utilizarea elementelor blindate în acțiunile ofensive a avut scop psihologic, pentru a surprinde adversarul și a-i induce acestuia un sentiment profund de teamă și de neputință (așa-numitul efect „*tank fear*“).

În sprijinul acțiunilor ofensive, *SIIL* folosește, în unele cazuri, mijloace de artilerie în scopul executării unor atacuri indirecte, pentru a slăbi pozițiile defensive ale inamicului. O asemenea situație a fost semnalată pe timpul atacurilor asupra localităților Zummar și Kisik (la vest de Mosul) sau Zowiya (unde, potrivit unor aprecieri, au fost trase aproximativ 500 de proiectile)¹⁶.

Atunci când dorește să provoace panică și să destabilizeze sistemul defensiv al inamicului, aproape întotdeauna *SIIL* inițiază ofensivele asupra obiectivelor vizate cu unul sau mai multe **atacuri cu DEI** asupra sediilor comandamentelor locale sau asupra punctelor de control, cu scopul de a cauza un număr cât mai mare de victime. Acest mod de a iniția o ofensivă a fost exersat și perfecționat încă din anul 2010; unul dintre primele atacuri de acest gen a avut loc chiar în capitala irakiană Bagdad, în luna iunie 2010, asupra unor puncte de control al forțelor de poliție din zona Adamiyah¹⁷.

Începând cu vara anului 2011, frecvența acestor incidente a crescut considerabil, fiind utilizate tot mai des mașini-capcană pentru a crea haos și breșe în sistemul de securitate cu scopul de a permite, ulterior, accesul, în complexe vizate¹⁸, al unor atentatori sinucigași sau al altor luptători înarmați cu armament ușor (adesea îmbrăcați în uniforme aparținând forțelor de securitate).

¹⁶ Mohammed Al-Dulaimy și Hannah Allam, *Witnesses Describe How Islamists Leveled Sunni Village as a Warning*, McClatchy Newspapers, 11.07.2014, disponibil pe site-ul <http://www.mcclatchydc.com/2014/07/11/233107/witnesses-describe-how-islamists.html>, accesat la 10.02.2015.

¹⁷ Forțele de securitate guvernamentale sosite ulterior în sprijin au fost atacate cu mai multe DEI amplasate de-a lungul căii de comunicație pe care se deplasau. Acțiunea s-a soldat cu moartea a cel puțin 23 de militari și a avut un puternic efect mediatic. Vezi Michael Knights, *Back with a Vengeance: Al-Qaeda in Iraq Rebounds*, în *IHS Defense, Security & Risk Consulting*, disponibil pe site-ul http://more.ihs.com/IHSJanesDefense?retURL=http%2FThe_Islamic_State_expands_its_influence_in_Asia%2Epdf&a=1, accesat la 10.02.2015.

¹⁸ Michael Knights, *op. cit.*.

SIIL folosește, de asemenea, numeroase tipuri de **violență extremă** pe timpul acțiunilor ofensive – denumite de unii specialiști „*strategic killings*” –, cu scopul de a genera groază în rândurile forțelor inamice și ale civililor¹⁹. La data de 11.06.2014, în Tikrit, *SIIL* a executat circa 100 de membri ai forțelor de securitate irakiene care au refuzat să treacă de partea grupării; această acțiune a fost intens mediatizată, fiind folosită ca exemplu pentru viitoare opoziții ale militarilor irakieni împotriva *SIIL*²⁰.

2.4. Tehnici, tactici și proceduri utilizate în acțiunile defensive

Apărarea zonelor controlate a reprezentat o provocare majoră pentru *SIIL*. Înainte de înființarea Califatului, *SIIL* își putea permite să cedeze anumite teritorii fără a-i fi afectată imaginea²¹. Ulterior, pentru „*a-și valida statalitatea, SIIL a trebuit să demonstreze că poate apăra teritoriile controlate sau că poate preveni un atac al forțelor rivale*”²². În acest context, în condițiile unor contraatacuri de intensitate redusă ale forțelor de securitate irakiene, gruparea a dovedit că are capacitate de adaptare la condițiile din teren și deține capacități defensive destul de bune, fapt care a relevat, încă o dată, caracterul hibrid al acțiunilor sale.

În mod curent, *SIIL* a adoptat o **strategie defensivă de tip „apărare în zonă”**, în care au fost utilizate tehnici, tactici și proceduri complexe. Un exemplu elocvent l-a constituit dispozitivul defensiv organizat pentru apărarea barajului Mosul (în luna august 2014), care a cuprins zone populate și a inclus diverse tipuri de forțe, de la elemente tactice la grupări paramilitare. În sistemul defensiv au fost integrate, de asemenea, tehnică blindată și armament greu. De asemenea, *SIIL* a făcut apel la războiul informațional, publicând în mod constant mesaje amenințătoare, potrivit cărora, în cazul în care vor intra în conflict direct, forțele inamice vor fi distruse, iar acțiunile de luptă vor fi extinse în zonele lor de origine. Amplasarea de obstacole și numeroase DEI a avut ca efect scăderea ritmului acțiunilor forțelor inamice și blocarea acestora în zone strategice („*kill zones*”), unde erau expuse focului direct al forțelor aflate în apărare. De asemenea, *SIIL* a menținut un grad ridicat de reacție, organizând numeroase ambuscade și contraatacuri de amploare redusă,

¹⁹ Robert Scales și Douglas Ollivant, *op. cit.*

²⁰ Sarah Leah Whitson, *Iraq: ISIS Abducting, Killing, Expelling Minorities: Armed Group Targeting Christian Nuns, Turkmen, Shabaks, Yazidis*, Human Rights Watch, 19.07.2014, disponibil pe site-ul <http://www.hrw.org/news/2014/07/19/iraq-isis-abducting-killing-expelling-minorities>, accesat la 10.02.2015, și Damien McElroy, *Islamic State Jihadists Issue 30-Minute Killing Spree on Video*, în *Daily Telegraph*, 30.07.2014, disponibil pe site-ul <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/11000079/Islamic-State-jihadists-issue-30-minute-killing-sprees-on-video.html>, accesat la 10.02.2015.

²¹ J.M. Berger, *Gambling on the Caliphate*, Intelwire blog, 29.06.2014, disponibil pe site-ul <http://news.intelwire.com/2014/06/gambling-on-caliphate.htm>, accesat la 11.02.2015.

²² Jessica D. Lewis, *op. cit.*, nota 12.

în care au fost utilizate elemente de luptă dotate cu armament ușor și lansatoare de grenade, vehicule utilitare echipate cu armament de calibru mare, iar ocazional și vehicule blindate. În plus, au fost folosite în mod frecvent tehnici de camuflare, ascundere, disimulare și inducere în eroare. De asemenea, forțe de rezervă au fost pre-poziționate în poziții de luptă, fiind pregătite să intervină în funcție de evoluțiile pe teren.

Strategia de apărare zonală a inclus următoarele acțiuni:

- **amenajări genistice și minarea terenului**, folosind personal specializat în acest domeniu și tehnică de geniu, pe direcțiile cele mai probabile pe care forțele inamice ar fi putut lansa contraatacuri.

După ce au ocupat orașul Jalula (11.08.2014), militanții jihadiști au construit un sistem defensiv format din șanțuri și baraje consolidate din pământ, blocând căile principale de contraatac care ar fi putut fi folosite de forțele kurde. Suplimentar, pe căile de comunicație și principalele rute de deplasare au fost amplasate numeroase DEI²³. Ulterior, au distrus podul dintre Jalula și Kalar peste râul Diyala, aceasta fiind o tactică des utilizată de SIIL pentru a modifica geografia locală cu scopul de a obtura contraatacurile sau dislocarea unor forțe inamice suplimentare.

- puncte defensive cu capabilități de apărare puternice, incluzând **armament de luptă anti-blindaj** (lansatoare portabile de grenade și rachete dirijate anti-tanc) întărite, de regulă, cu **tehnică blindată** (tancuri T-55 sau T-62) și armament de infanterie²⁴;
- ambuscade și contraatacuri, folosind forțe cu mobilitate ridicată și bine înarmate.

În urma preluării controlului asupra unor baze militare și depozite de armament ale forțelor militare irakiene și siriene, dar și datorită sprijinului primit din partea unor actori internaționali, gruparea a intrat în posesia unor **capabilități de apărare antiaeriană**. În prezent, este posibil ca SIIL să dețină un număr limitat de sisteme de apărare anti-aeriană, precum ZU-23s, FN-6, SA-7s și SA-16s²⁵. Aceste sisteme au o rază scurtă de acțiune, distanța maximă la care sunt eficiente fiind de 6 km, iar altitudinea maximă de 4,5 km. Având în vedere numărul redus al acestor sisteme, foarte probabil că utilizarea lor ar putea fi concentrată pentru apărarea

²³ Isabel Coles, *Purge of Minorities Re-draws Iraq Map*, Reuters, 24.07.2014, disponibil pe site-ul <http://in.reuters.com/article/2014/07/24/uk-iraq-security-minorities-idINKBN0FT1IJ20140724>, accesat la 12.02.2015.

²⁴ Brown Moses, *ISIS Deploys Croatian Weapons against the Iraqi Army*, Brown Moses Blog, 08.03.2014, disponibil pe site-ul <http://brown-moses.blogspot.ro/2014/03/isis-deploys-croatian-weapons-against.html>, accesat la 12.02.2015.

²⁵ Jake Bierbaum, *ISIL Background and Fighting Techniques*, National Ground Intelligence Center (NGIC), 12.09.2014.

unor centre urbane de importanță majoră sau a zonelor sigure („safe havens“) ale grupării²⁶. Pentru a apăra aceste zone, este probabil ca *SIIL* să folosească sisteme multiple și un volum mare de foc.

În acțiuni defensive, *SIIL* folosește aceste sisteme integrate în cadrul unor poziții de luptă complexe, combinat cu alte tipuri de forțe și tehnică, pentru protecția personalului și a echipamentului propriu, limitarea libertății de mișcare a inamicului, controlul terenului sau pentru a câștiga timp.

După preluarea controlului (11.08.2014) asupra orașului Jalula, SIIL a organizat poziții de luptă pentru a apăra căile de comunicație către localitate, prin dispunerea unor tancuri T-55 sau T-62, arme fără recul și lansatoare de rachete anti-tanc²⁷.

3. Concluzii

Evoluțiile din Orientul Mijlociu și din nordul Africii, din ultimele decenii, au scos în evidență o dezvoltare neliniară a amenințărilor, la început de natură asimetrică, având un puternic caracter transnațional, urmate de un amalgam de manifestări neconvenționale cu valențe hibride. Actorii nestatali care, anterior, acționau independent în această zonă și-au conjugat eforturile în vederea realizării surprinderii adversarului și obținerii superiorității fizice și psihice. Un exemplu, în acest sens, îl poate constitui zona Irak-Siria, unde acționează entități teroriste independente sau tradiționaliste unite sub stindardul statului islamic, apte să supraviețuiască atacurilor unui aparat militar convențional.

Situația actuală din Irak-Siria constituie o importantă amenințare la adresa Occidentului. În ceea ce privește amenințările la adresa securității Europei, acestea sunt generate din ce în ce mai mult de-a lungul unei axe verticale: migrații, traficantii și teroriștii care folosesc Marea Mediterană drept rută de tranzit către Uniunea Europeană. Apariția bazelor de antrenament și a zonelor de refugiu în teritoriile controlate de *SIIL* în Siria și Libia pentru cei care comit acte teroriste în Europa, în special ulterior atacurilor de la Paris și Copenhaga, reamintește de existența acestei amenințări. Diminuarea puterii regimurilor autoritare care, anterior, au contribuit la garantarea securității, parțial ca rezultat al *Primăverii Arabe*, a eliminat o parte din liniile de apărare care au protejat în trecut membrii

²⁶ *Islamic State: An Assessment of Capabilities and the Effectiveness of International Intervention*, IHS Jane's, 30 octombrie 2014, disponibil pe site-ul <http://www.janes.com/events>, accesat la 12.02.2015.

²⁷ Michael Knights, *ISIL's Political-Military Power in Iraq*, West Point Combating Terrorism Center: CTC Sentinel, 27.08.2014, disponibil pe site-ul <https://www.ctc.usma.edu/posts/isils-political-military-power-in-iraq>, accesat la 11.02.2015.

sudici și vestici ai NATO și plasează mai multe responsabilități asupra statelor europene din prima linie²⁸.

Principala problemă cu care s-a confruntat comunitatea internațională încă de la așa-numita „*invazie din Irak*“ (2003) este abordarea convențională a unei amenințări asimetrice, fapt ce nu a dat rezultate, ci a mărit aria de instabilitate și a generat noi motive de conflict. Pe fondul discrepanțelor tot mai accentuate dintre cele două culturi și civilizații (arabă și occidentală), entitățile jihadiste din Orientul Mijlociu s-au dezvoltat și au adunat adepți de pe întreaga Planetă, toți cei care, dintr-un motiv sau altul, aveau să-și exprime o frustrare sau nemulțumire față de mediul social în care au trăit.

Deși componenta convențională a amenințării *SIIL* vulnerabilizează organizația, o face mai predictibilă și îi demască identitatea, caracterul hibrid al acțiunilor grupării îi lărgeste aria de manifestare și îi potențează capacitatea de a genera riscuri și amenințări cu caracter global.

²⁸ Nikolas Gvosdev, *Crises in Ukraine, Libya Confront NATO with Risk of Division*, în *The World Politics Review*, 18.02.2015, disponibil pe site-ul <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/15106/crises-in-ukraine-libya-confront-nato-with-risk-of-division>, accesat la 19.02.2015.

PROVOCĂRI TRANSVERSALE DE SECURITATE ÎN VECINĂTATEA ROMÂNIEI (I)

Dr. Cristina BOGZEANU

Romania has been often considered a “victim” of geopolitics, its geographical location exposing it to various risks and threats in the course of its entire history. Recent events show that, despite the security guarantees achieved as NATO and EU member state, Romania is still placed in an arc of instability, giving rise to considerable security challenges.

The premise of the present study is that, although the escalation of the Ukrainian crisis fully justifies the extent to which the attention and resources are directed in this sense, instability in Western Balkan space should not be underestimated and, so much the less, omitted.

Keywords: *Western Balkans; Wider Black Sea Area; Russian Federation; Ukrainian crisis; security*

1. România sub arcul de instabilitate din sud-estul Europei

Atât abordarea academică, precum și cea politică a actualei crize politico-militare din Ucraina au fost construite pe două direcții majore. Prima dintre ele, cea mai frecvent întâlnită și concretizată în numeroasele sancțiuni economice impuse Rusiei, a constat în condamnarea acțiunilor Federației Ruse în Ucraina, considerate încălcări grave ale normelor dreptului internațional. O altă abordare, nu la fel de celebră, dar cu impact considerabil, se fundamentează pe ideea că acțiunile Moscovei în Ucraina au fost determinate, stimulate, provocate într-o anumită măsură de acțiunile actorilor occidentali¹. Criza ucraineană, ale cărei prime faze au avut loc la finele anului 2013, a fost rezultatul suprapunerii unor interese antagonice

Dr. Cristina Bogzeanu – cercetător științific gradul III în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare, „Carol I”, București.

Această lucrare a beneficiat de sprijinul financiar al Programului Operațional pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat de Fondul Social European, în cadrul proiectului cu nr. POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea transnațională de management integrat al cercetării doctorale și postdoctorale inteligente în domeniile «Științe militare», «Securitate și informații» și «Ordine publică și siguranță națională» – Program de formare continuă a cercetătorilor de elită – «SmartSPODAS»”.

¹ John J. Mearsheimer, *Why the Ukraine Crisis is the West's Fault. The Liberal Delusion that Provoked Putin*, în *Foreign Affairs*, septembrie-octombrie 2014, pe site-ul <http://www.foreignaffairs.com/articles/141769/john-j-mearsheimer/why-the-ukraine-crisis-is-the-west-s-fault>, accesat la 15 noiembrie 2014.

ale Kremlinului, pe de o parte, și, de cealaltă, ale actorilor occidentali, în special NATO și UE.

Concluziile sunt certe și unanim acceptate – evenimentele recente constituie cea mai notabilă provocare de securitate la adresa Europei de la finele războiului rece. Agresiunea Rusiei² în Ucraina a adus din nou „spectrul războiului“ în Europa. La fel de certă este și apariția unei reale crize diplomatice între actorii occidentali (în speță, SUA, NATO și UE) și Federația Rusă, cooperarea dintre părți fiind considerabil redusă, dialogul dificil și tensionat, procesul de negociere lent, toate aceste aspecte fiind marcate de sancțiunile economice impuse de Occident Rusiei și de menținerea unei retorici negative a Federației la adresa acțiunilor NATO și UE, în special în ceea ce privește extinderea celor două organizații, încercările de consolidare a parteneriatelor cu statele foste sovietice și plasarea de echipamente militare ale Alianței pe teritoriul statelor din apropierea granițelor rusești.

Amplourea consecințelor crizei ucrainene, dar și a celei diplomatice în relațiile dintre actorii occidentali și Federația Rusă a fost subliniată de cancelarul Germaniei, în cadrul unui discurs ținut la Institutul Lowry pentru Studii de Politică Internațională (Sidney, 17 noiembrie 2014): „Nu este vorba doar despre Ucraina. Este vorba despre Republica Moldova, despre Georgia și, dacă evenimentele continuă, atunci va trebui să ne ridicăm întrebări cu privire la Serbia și la celelalte state din Balcanii de Vest”³.

În cadrul prezentei lucrări, vom considera provocări transversale de securitate acele tendințe în planul securității care se petrec în vecinătatea României, similare ca natură sau care se potențează reciproc și influențează

² Oficial, Federația Rusă a negat, în repetate rânduri, implicarea sa militară în conflictul din estul Ucrainei. Totuși, declarațiile și pozițiile oficiale adoptate de actorii occidentali indică, în mod clar, existența unor dovezi evidente că realitatea este una cu totul distinctă. Spre exemplu, chiar textul declarației în urma summitului de la Wales cuprinde referiri la identificarea unor acțiuni agresive ale Rusiei în Ucraina: „*Condamnăm în cei mai puternici termeni intervenția militară din ce în ce mai mare și ilegală a Rusiei în Ucraina (...). Cerem Rusiei (...) să se abțină de la acțiuni agresive împotriva Ucrainei (...). Suntem extrem de îngrijorați de continuarea escaladării acțiunilor agresive în estul Ucrainei. Observăm o campanie violentă derulată împreună de Rusia și de separatiștii sprijiniți de Rusia menită să destabilizeze Ucraina ca stat suveran*“. Pentru detalii, a se vedea *Declarația summitului din Țara Galilor*, 24 septembrie 2014, în forma originală pe site-ul http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm, accesat la 8 iunie 2015. De asemenea, pentru informații detaliate referitoare la negarea implicării militare a Rusiei în Ucraina și dovezi care relevă existența acesteia, a se vedea Maksymilian Czuperski, John Herbst, Eliot Higgins, Alina Polyakova, Damon Wilson, *Hiding in Plain Sight. Putin's War in Ukraine*, Atlantic Council, Washington D.C., mai 2015, pe site-ul <http://www.atlanticcouncil.org/publications/reports/hiding-in-plain-sight-putin-s-war-in-ukraine-and-boris-nemtsov-s-putin-war?gclid=CKDGpMuDgsYCFY7MtAodV3AAQQ>, accesat la 8 iunie 2015.

³ Roland Oliphant, *Angela Merkel Warns Russia Could Seek to Destabilize whole of the European Peace and Order*, în *The Telegraph*, 17 noiembrie 2014, pe site-ul <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/germany/angela-merkel/11236622/Angela-Merkel-warns-Russia-could-seek-to-destabilise-whole-of-the-European-peaceful-order.html>, accesat la 1 aprilie 2014.

securitatea națională a României. Sunt tendințe care nu vizează direct și nu sunt neapărat caracteristice României, dar, prin instabilitatea creată, determină adoptarea unor măsuri pentru gestionarea efectelor pe care le generează.

Posibilitatea existenței unei legături între criza din spațiul adiacent Mării Negre și destabilizarea Balcanilor de Vest poate fi considerată o exagerare, o supralicitare a potențialului crizei ucrainene de a se repercuta asupra mediului de securitate european. Totuși, aspectele comune celor două spații justifică pe deplin luarea în calcul a acestei posibilități. Cele două regiuni sunt similare în ceea ce privește instabilitatea structurală (state fragile, slabă dezvoltare economică, sisteme democratice insuficient de consolidate), îndelungata istorie conflictuală, precum și valoarea de spații de importanță strategică, în special în plan energetic, constituind zone de tranzit pentru hidrocarburile de origine rusească sau central-asiatică spre centrul și vestul Europei. Nu întâmplător, statele din Zona Extinsă a Mării Negre (ZEMN), precum și cele din Balcanii de Vest au atras interesul marilor puteri regionale, toate încercând să obțină o influență mai mare prin comparație cu cealaltă.

Pentru România, stat de graniță al NATO și al UE, contextul este considerat cu atât mai plin de provocări, dată fiind granița de aproximativ 600 de kilometri cu Ucraina. Din perspectiva noastră însă, provocările de securitate ale României nu se conturează în exclusivitate în vecinătatea estică, ci și în cea sud-estică. Dinamica securității în Balcanii de Vest a fost caracterizată de creșterea, într-o anumită măsură, a nivelului de securitate din acest spațiu, fără a putea vorbi însă de formarea unor state stabile sau relativ stabile în această zonă.

Plasarea geografică a României a fost evidențiată ca vulnerabilitate de numeroase studii de factură geopolitică. Localizarea la Marea Neagră a însemnat, de-a lungul întregii istorii, aflarea într-un spațiu disputat de marile puteri, cu potențialul de a deveni scena unor confruntări.

Importanța Mării Negre în calculele geopolitice ale Rusiei, dar și ale României, precum și potențialul destabilizator al acestui spațiu au fost abordate și de către Gheorghe I. Brătianu care, în cadrul cursului susținut la Universitatea din București (1941-1942), „*Chestiunea Mării Negre*“, sublinia că, la Marea Neagră, există două poziții cheie, pe care România trebuia să le includă în calculele ei geostrategice: a) intrarea Bosforului și b) Crimeea care, „*prin porturile ei naturale, prin cetățile ei din timpurile cele mai vechi, prin bastionul maritim înaintat pe care-l reprezintă în Marea Neagră, este evident o poziție stăpânitoare peste tot complexul maritim de aici. Cine are Crimeea poate stăpâni Marea Neagră. Cine n-o are, n-o stăpânește*“⁴.

⁴****, *Viața și activitatea lui Gheorghe I. Brătianu*, Asociația Europeană de Studii Geopolitice și Geostrategice „Gheorghe I. Brătianu“, pe site-ul <http://www.aesgs.ro/page.php?id=8&s1=67>, accesat la 16 decembrie 2014.

Într-o lucrare mult mai recentă, vorbind despre viziunea lui Mackinder asupra statelor din estul Europei, Ilie Bădescu descrie istmul ponto-baltic ca fiind un spațiu tampon între puterea eurasiatică și cea europeană, subliniind importanța menținerii independenței statelor din acest spațiu pentru securitatea europeană. În viziunea geopoliticianului român, statele din estul Europei constituie „**buturuga geopolitică ce poate răsturna carul geopolitic al marilor state**”⁵.

Nu este lipsită de relevanță nici plasarea în vecinătatea Balcanilor de Vest. Crizele politico-militare din acest spațiu parcurg deja etapele de deescaladare, actorii implicați aflându-se pe drumul stabilizării și al reconstrucției post-conflict. Totuși, potențialul regiunii de a fi scena unor crize noi sau a unor reescaladări a acestora este considerabil, mai ales în ceea ce privește Bosnia-Herțegovina și Kosovo. Aceasta cu atât mai mult, cu cât, în geopolitica Balcanilor de Vest, ca și în cea a Zonei Extinse a Mării Negre, Rusia joacă un rol important.

De asemenea, nu trebuie minimizat potențialul destabilizator al regiunii, a cărei stabilitate stă încă sub semnul provocărilor aduse de multitudinea de etnii și religii, existând încă puternice sentimente de ostilitate între grupurile etnice, care, sporadic, rezultă, în lupte de stradă. Prezența misiunilor de menținere a păcii în Kosovo, spre exemplu, este încă un indiciu relevant în acest sens. Mai mult, dincolo de menținerea tensiunilor inter-etnice, Balcanii de Vest aduc provocări de securitate pentru care nu au fost identificate până acum soluții politice consistente.

Din punct de vedere geopolitic, România se regăsește plasată într-un context unic, cel puțin la nivel regional. Este unicul stat de graniță al NATO și al UE învecinat direct cu două spații cu potențial destabilizator major, extrem de vulnerabile în ceea ce privește organizarea internă în plan politic, economic, social, dar și în ceea ce privește influența exterioară. De asemenea, este un spațiu al presiunilor de ambele părți, mai ales în contextul antagonizării clare a intereselor și pozițiilor exprimate de Moscova și actorii occidentali (SUA, NATO și UE) în contextul crizei din Ucraina.

Diferența dintre a deveni o punte de stabilitate, cu funcție majoră în propagarea stabilității și securității atât spre nord-est, cât și spre sud-vest, sau o punte de instabilitate, va fi dată de modul în care statul român își va valorifica poziția geopolitică extrem de valoroasă, deși, în mod clar, nu este lipsită de dificultăți, dar și de asumarea cu responsabilitate a vulnerabilităților sale, a punctelor slabe care îi pot știrbi din capacitatea de a face față consecințelor crizelor politico-militare din Balcanii de Vest și ZEMN.

⁵ Ilie Bădescu, *Geopolitica Heartlandului Eurasiatic. Rusia: o perspectivă non-ideologică*, în Ilie Bădescu, Lucian Dumitrescu, Veronica Dumitrașcu, *Geopolitica noului imperialism*, Editura Mica Valahie, București, 2010, pp. 287-288.

2. Factori de destabilizare în Balcanii de Vest și relevanța acestora în contextul crizei ucrainene

2.1. Serbia

Deși au în comun o istorie profund conflictuală, cele două spații se conturează a fi diferite din multe perspective. Astfel, spațiul adiacent Mării Negre se află sub o clară influență din partea Rusiei din punct de vedere economic, politic, militar și chiar social. Considerat tradițional sferă de influență a Rusiei, aceasta și-a menținut influența în acest spațiu, după finalul *războiului rece*, prin utilizarea șantajului economic (în special în plan energetic), dar și prin prezența și întreținerea conflictelor înghețate, păstrând statele din această regiune într-o permanentă stare de instabilitate. Desigur, apropierea fizică de spațiul euroatlantic a determinat și inițiative de cooperare din partea actorilor occidentali, astfel încât actorii din acest spațiu au fost incluși în diverse formate de cooperare atât cu UE, cât și cu NATO. Uniunea s-a axat preponderent asupra cooperării în plan economic, lansând inițiative precum Parteneriatul Estic, în timp ce cooperarea cu NATO s-a derulat în cadrul Parteneriatului pentru Pace. Mai mult, orice tentativă a actorilor occidentali de a spori, de a consolida și chiar aprofunda cooperarea cu statele din Zona Extinsă a Mării Negre a fost urmată de reacții dure din partea Moscovei. Nu este întâmplător războiul din Georgia, din 2008, imediat după ce, în cadrul summitului de la București din același an, NATO a deschis perspectiva aderării la Alianță pentru Kiev și Tbilisi, iar UE se pregătea să lanseze Parteneriatul Estic.

În Balcanii de Vest, predominantă este influența occidentală, deși nu pot fi ignorate nici interesele ruse în zonă. Chiar dacă marea parte a actorilor din acest spațiu sunt încă departe de a putea fi caracterizate drept stat auto-guvernabile și stabile, prezența și influența NATO și a UE au avut cu certitudine un impact pozitiv în ceea ce privește stabilizarea regiunii și dezvoltarea unei culturi a cooperării între aceste state după finalizarea războaielor iugoslave. Mai mult, spre deosebire de statele din ZEMN, unde relațiile cu cele două organizații se derulează în virtutea unor parteneriate, în cazul Balcanilor de Vest se poate vorbi despre o perspectivă clară în ceea ce privește viitorul acestora ca state membre ale celor două organizații euroatlantice. În plus, eforturile acestora de a îndeplini standardele de aderare au constituit unul dintre principalii stimuli de dezvoltare și modernizare în plan economic, politic și chiar militar.

Atmosfera conflictuală este întreținută de un cumul de factori care se potențează reciproc, creându-se un cerc vicios al instabilității: tensiuni interetnice, dificultăți economice ce se reflectă într-un nivel scăzut al calității vieții cetățenilor, lipsa coeziunii la nivelul claselor politice, amploarea considerabilă a fenomenului corupției etc.⁶.

⁶ Această stare a lucrurilor este vizibilă în evoluțiile acestor state în *Indexul Statelor Eșuate/Fragile*, pe site-ul <http://library.fundforpeace.org/library/cfsir1423-fragilestatesindex2014-06d.pdf>, accesat la 21 ianuarie 2015.

Totuși, Balcanii de Vest capătă o semnificație crescută în contextul evenimentelor din Ucraina, fiind, de asemenea, un spațiu care atrage interesele Occidentului și Federației Ruse. Dacă rolul jucat de NATO și UE este unul foarte evident, nu același lucru se poate spune și despre cel al Rusiei sau, cel puțin, nu are o vizibilitate la fel de mare precum cea a actorilor occidentali sau precum cea pe care o are în Zona Extinsă a Mării Negre: „Deși extinderea UE către est a contribuit la consolidarea flancului estic al Europei, în prezent este necesară concentrarea atenției către statele prinse la mijloc. Într-o perioadă în care geopolitica s-a reîntors pe agenda de securitate, situația din Balcani ar trebui să revină în centrul atenției. În ciuda faptului că se află la o distanță considerabilă de punctul fierbinte, starea economică precară și menținerea unor conflicte nerezolvate fac din aceste state cea mai vulnerabilă parte a Europei”⁷.

Unul dintre cele mai nevrăgite aspecte în acest sens este constituit de relația Rusiei cu Serbia care, în contextul crizei ucrainene, și-a exprimat neutralitatea, refuzând să se ralieze sancțiunilor economice impuse Moscovei de către UE, deși este stat candidat al Uniunii. Pentru a-și justifica poziția față de această problemă de securitate, Belgradul a invocat interesele naționale sârbești, în special pe cele legate de dependența, din perspectivă energetică, de Rusia. Însă, ralierea altor state vest-balkanice, clar angajate pe calea integrării euroatlantice, la sancțiunile împotriva Rusiei relevă că acest tip de motivație nu justifică în întregime atitudinea Serbiei în acest context.

Serbia este, adesea, definită drept „aliat tradițional” al Moscovei în virtutea unul fond cultural comun. Raporturile ruso-sârbești au cunoscut, recent, o etapă de consolidare și extindere. În mai 2013, Moscova și Belgradul semnau un parteneriat strategic, în noiembrie 2013, un acord bilateral asupra cooperării militare, iar în aprilie 2013, Serbia a devenit observator în cadrul *CSTO (Collective Security Treaty Organization – Organizația Tratatului de Securitate Colectivă)*⁸.

În acest sens, util ar fi să reamintim faptul că Serbia a fost, în timpul războaielor ce au dus la dezintegrarea Republicii Federale a Iugoslaviei, una dintre țintele bombardamentelor NATO. De atunci, Belgradul a cooperat cu Alianța Nord-Atlantică în numeroase aspecte care țin de securitate și de reforma în sistemul apărării, cea mai importantă arie de cooperare fiind contribuția KFOR la menținerea securității în provincia Kosovo. Totuși, spre deosebire de toate celelalte state

⁷ Raquel Montes Torralba, *Belgrade at the Crossroads: Serbian-Russian Relations in Light of the Ukraine Crisis*, Elcano Royal Institute, Análisis del Real Instituto Elcano, nr. 63/2014, 22 decembrie 2014, pe site-ul http://www.realinstituto-elcano.org/wps/portal/web/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari63-2014-montes-belgrade-crossroads-serbian-russian-relations-ukraine-crisis. VTPbpSHBzRY, accesat la 12 aprilie 2015.

⁸ Constituită în 1992, CSTO este o organizație politico-militară, fiind alcătuită din 6 state membre (Rusia, Armenia, Belarus, Kazahstan, Kirghistan, Tadjikistan).

vest-balkanice, Serbia este unicul actor care nu a inclus aderarea la NATO printre prioritățile politicii sale externe. Mai mult, prin „*Rezoluția Adunării Naționale asupra protecției suveranității, integrității teritoriale și ordinii constituționale a Republicii Serbia*”⁹, Belgradul își declară neutralitatea militară, ceea ce se traduce în excluderea obiectivului de integrare completă în cadrul Alianței, fără ca acest lucru să presupună și o renunțare la cooperarea cu NATO. De altfel, relațiile dintre Serbia și NATO au trecut printr-o etapă de răcire în perioada 2008-2010, când Alianța și-a exprimat sprijinul pentru independența Kosovo. În plus, proiectul aderării la Alianță nu se bucură nici de sprijinul populației, fiind respins de 7 din 10 cetățeni sârbi¹⁰, ceea ce indică faptul că bombardamentele NATO din anii '90 în contextul războaielor iugoslave sunt încă prezente în memoria populației.

Dincolo de cultura creștin-ortodoxă invocată adesea ca fundament al relațiilor ruso-sârbești, istoria recentă a acestora a fost marcată de sprijinul oferit Belgradului de către Moscova în ceea ce privește problema separării provinciei Kosovo, cu atât mai mult, cu cât Kremlinul se putea opune actului de independență al kosovarilor în cadrul Consiliului de Securitate al ONU. Atitudinea Rusiei s-a dovedit a fi însă una ambivalentă, valorificând problema separării provinciei în interesul propriu. Dacă, în 2008, și-a utilizat dreptul de veto în Consiliul de Securitate al ONU în legătură cu declarația de independență a Kosovo, în același an, s-a prevalat de faptul că majoritatea statelor membre ale NATO și ale UE au recunoscut independența provinciei sârbești pentru a justifica legitimitatea declarației de independență a celor două republici separatiste georgiene – Abhazia și Osetia de Sud. Mai mult, recunoașterea independenței Kosovo de către actorii occidentali a fost invocată de Putin ca precedent în deja celebrul discurs din 18 martie 2014: „*un precedent creat de colegii noștri occidentali cu propriile mâini, într-un context foarte similar*”¹¹. În cadrul aceluiași discurs, V. Putin a făcut referire la o Declarație scrisă a SUA conform căreia, deși actele de independență pot constitui o violare a legislației interne, nu reprezintă în mod necesar și o violare a dreptului internațional, subliniind că este exact ceea ce au făcut și rușii, ucrainenii și tătarii din Crimeea¹².

⁹ *** , *Serbian Parliament's Kosovo Resolution*, 27 decembrie 2007, pe site-ul http://www.b92.net/eng/insight/strategies.php?yyyy=2007&mm=12&nav_id=46517, accesat la 4 octombrie 2014.

¹⁰ *** , *Serbia's Stance on NATO and the EU*, în *Stratfor Analysis*, 2 august 2012, pe site-ul <https://www.stratfor.com/analysis/serbias-stance-nato-and-eu>, accesat la 3 septembrie 2014.

¹¹ *** , *Full Text of Putin's Speech on Crimea*, în *Prague Post*, 19 martie 2014, pe site-ul <http://praguepost.com/eu-news/37854-full-text-of-putin-s-speech-on-crimea>, accesat la 12 februarie 2015.

¹² *Ibidem*.

De asemenea, nu este întâmplătoare consolidarea relațiilor ruso-sârbești în contextul crizei din Ucraina; în plus, nu este nici prima oară când Moscova adoptă o asemenea strategie. Imediat după ce, în cadrul summitului de la București (2008), NATO și-a declarat intenția de a deschide calea integrării pentru Ucraina și Georgia, eveniment urmat de războiul din Georgia (2008), în 2009, ministrul de interne sârb și ministrul pentru situații de urgență al Rusiei semnau un acord pentru a crea un centru umanitar pentru urgențe, la Nis, până în 2012. Situat la aproximativ 200 de kilometri de România și în apropierea provinciei Kosovo, Nis este cunoscut ca un important centru militar atât în cadrul Iugoslaviei, cât și în cel al Serbiei¹³. Acesta este motivul pentru care au fost emise supoziții că natura centrului umanitar de la Nis ar putea evolua către o bază militară¹⁴.

Din punct de vedere economic, relațiile ruso-sârbești se conturează a fi departe de a juca un rol semnificativ în viața economică a Serbiei. Astfel, deși prezența economică a Rusiei, concentrată preponderent în Serbia și Bosnia și Herțegovina (în special, în Republica Srpska), este cea mai mare din 1990 până în prezent, *Economist Intelligence Unit* arăta că, în 2013, doar 8,5% din relațiile comerciale ale Serbiei erau îndreptate către Rusia, în timp ce 62,4% din comerțul Serbiei viza UE¹⁵.

Totuși, în acest sens, o importanță deosebită este comportată de relațiile dintre acești actori din perspectivă energetică. Balcanii de Vest constituie, cu siguranță, un spațiu de interes major nu doar datorită dependenței statelor din regiune de importurile de hidrocarburi rusești, ci și ca spațiu de tranzit pentru resursele energetice de proveniență rusească (în special gaz natural) către Europa Centrală. Proiectul *South Stream* este elocvent în acest caz. Proiectul era considerat una dintre principalele alternative pentru a continua exportul de gaz natural către centrul Europei, ocolind Ucraina, dar și o alternativă pentru proiectul *Nabucco*, susținut de UE. Totuși, la 1 decembrie 2014, președintele rus a anunțat anularea proiectului, semn al reescaladării tensiunilor dintre Moscova și Occident.

¹³ *** , *Serbia: Russia's Eyes on the Balkans*, în *Stratfor Geopolitical Diary*, 21 octombrie 2009, pe site-ul <https://www.stratfor.com/geopolitical-diary/serbia-russias-eyes-balkans>, accesat la 10 aprilie 2015.

¹⁴ *** , *Russia's Opportunity in Serbia*, în *Stratfor*, 6 mai 2011, pe site-ul <https://www.stratfor.com/analysis/russias-opportunity-serbia>, accesat la 10 aprilie 2015.

¹⁵ *** , *Russia in the Balkans. Conference Report, The Balkans in Russia's Foreign Policy Strategy, Russia and Conflict Resolution in the Balkans*, The Economic Dimension, London School of Economics Research on South-Eastern Europe & South East European Studies at Oxford, 13 martie 2015, pe site-ul http://www.lse.ac.uk/european_institute/research/LSEE/Events/2014-2015/Russia-in-the-Balkans/merged-document.pdf, pp. 8-9, accesat la 15 aprilie 2015.

La toate acestea se adaugă și investiții masive ale Moscovei în rețeaua de transporturi pe calea ferată în Serbia (750 de milioane de euro), dar și faptul că Lukoil deține 79,5% din rețeaua locală de benzinării – Beopetrol, iar Gazprom posedă majoritatea acțiunilor din cel mai mare furnizor de gaz natural al țării. Practic, prin această strategie, Rusia realizează o contrapondere la influența strategică a NATO și a SUA în acest spațiu. Astfel, companiile energetice rusești controlează în bună măsură „*complexe moderne de prelucrare, rețele de benzinării și de transporturi de petrol și gaze, care fac ca economiile balcanice să depindă în acest domeniu de relația cu Rusia*”¹⁶.

*

În partea a doua a materialului, autoarea va trata fenomenul separatismului în Bosnia și Herțegovina, precum și problema extremismului în Europa.

¹⁶ Vasile Leca, *‘Independența’ Crimeei și implicațiile asupra zonei Mării Negre și Balcani*, în *Revista 22*, 19 martie 2014, pe site-ul <http://www.revista22.ro/independenta-crimeei-si-implicatiile-asupra-zonei-marii-negre-si-balcani-39469.html>, accesat la 25 martie 2014.

TERORISMUL

– UN FLAGEL MEREU ACTUAL – (I)

Dr. Anelis-Vanina ISTRĂTESCU

The expansion of terrorism at global level represents a reason for great concern as it threatens the security of mankind. New forms of aggression and threat permanently occur and, in order to eradicate them, states have to improve their laws, intensify cross-border cooperation for collecting information on terrorism, and create efficient judiciary mechanisms for the proper punishment of terrorist crimes.

The article approaches terrorism from both doctrinarian and normative perspectives, with a view to reflecting the evolution of the international perception about this destructive phenomenon. Moreover, cyber-terrorism is analysed in correlation with national and international legal standards.

Keywords: *military affairs; security; terrorism; cyber-terrorism; human rights*

Introducere

Efectele atacurilor sângeroase din 11 septembrie 2001 se resimt și în zilele noastre, iar recrudescența fenomenului, sub diversele sale fațete și valențe, continuă să erodeze arhitectura mediului actual de securitate, în care nu doar confruntarea fizică periclitează stabilitatea omenirii, ci și cea purtată în spațiul virtual, tehnologic sau informațional, cu consecința afectării siguranței statelor, în însăși substanța sa. Actele teroriste din ianuarie 2015, din Franța, și extinderea amenințărilor de același gen în țări considerate în trecut drept „oaze” ale securității (Belgia, Danemarca, Germania) ne arată cât de vulnerabili suntem în fața acestui pericol, a cărui uriașă dimensiune ne creează o stare permanentă de angoasă, dar și un sentiment de revoltă, dublat de simțirea firească de a ne solidariza și coopera, pentru că, doar printr-o conlucrare eficientă și efectivă, vom putea traversa „prăpastia” haosului pe cale să se instaureze.

Dr. Anelis-Vanina Istrățescu – asist.univ. la Facultatea de Relații Internaționale, Istorie și Filozofie – Universitatea „Spiru Haret”, București.

Această lucrare a fost posibilă cu sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile «Științe Militare», «Securitate și Informații» și «Ordine Publică și Siguranță Națională» – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – «SmartSPODAS».

În tot acest labirint al terorii, siguranța cibernetică se dovedește a fi un imperativ al listei de priorități pe care decidenții statali o întocmesc periodic, în încercarea de a le oferi celor guvernați protecția de care au nevoie atât de stringent, ca parte integrantă din ordinea socială și juridică aflată la temelia oricărei națiuni guvernată de lege și de valorile create în jurul ei.

1. Conceptul de „terorism”, între viziunea doctrinară și cea normativă

Este notoriu că terorismul subminează forța statelor, punându-le la încercare capacitățile umane, materiale și tehnologice, ca și viteza de reacție și de adaptabilitate la noile forme de diseminare a terorii și panicii, pe fondul temerii extreme la care sunt expuse, accentuată de neputința sau imposibilitatea de a riposta adecvat. Teroarea poate surveni și fără terorism, dar, în același timp, teroarea este cheia care declanșează terorismul¹.

Asimetria războiului condus pentru contracararea actelor ori faptelor teroriste se datorează tocmai faptului că inamicii declarați ai ordinii globale acționează concertat, din umbră, punându-i pe decidenții statali în situații cu totul imprezvizibile, în cele mai nebănuite forme, soldate cu producerea de victime sau cu pagube substanțiale, de multe ori iremediabile. Pe acest fundal, deșeurile planurilor teroriste rămâne instrumentul cel mai eficient de apărare a umanității în fața pericolelor ce o pândesc, prevenția eficientă reclamând perfecționarea sistematică a personalului cu atribuții în acest sens, ca și a echipamentelor și dotărilor utilizate pentru eradicarea unui fenomen a cărui propagare ne menține în stare de alertă permanentă.

Terorismul nu este doar răul care se abate asupra planetei, ci este chiar răul din lume, adică răul nostru, partea fanatică dintre noi și, adesea, din noi, fanatismul obsesiv al puterii, al răzbunării, al egocentrismului, al pedepsirii cu orice preț, al purificării prin ucidere și prin distrugere². O definiție exhaustivă a terorismului nu s-a putut elabora până în prezent, cercetarea aprofundată a conceptului reliefând abordări multiple și extrem de variate, explicabile în contextul vastei diversități a formelor sale de manifestare; cu toate acestea, din multitudinea de definiții date terorismului, au fost identificate trei elemente comune (utilizarea violenței, obiective politice și intenția de a induce teamă în rândul populației-țintă),

¹ C. Albu, *Arma psihologică – între limite și performanțe*, Editura Ministerului Internelor și Reformelor Administrative, București, 2008, p. 18, pe site-ul www.editura.mai.gov.ro.

² Gh. Văduva (coordonator), colectiv de autori, *Terorismul. Dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului*, Centrul de Studii Strategice de Securitate, București, 2002, p. 4.

terorismul fiind direct influențat de globalizare, fapt materializat prin posibilitatea teroriștilor de a circula în mod liber în orice colț al lumii, ca și prin extinderea maximă a ariei de desfășurare a propriilor activități logistice și acțiuni operative, cu consecința îngreunării operațiunilor de monitorizare destinate prevenirii răspândirii fenomenului³.

În opinia noastră, terorismul reprezintă, în fapt, o „armă“ folosită, în mod ilicit și imoral, pentru atingerea unor scopuri de natură politică, ideologică, religioasă ori culturală, prin recurgerea la acte de ucidere în masă, cruzime și violență extremă, care eludează flagrant principiile dreptului internațional, normele de orânduire socială, preceptele religioase și bunele moravuri.

Dacă, în plan doctrinar, nu s-a ajuns la o definiție unanim acceptată, în plan normativ au fost adoptate variate instrumente juridice interne și internaționale privitoare la faptele ce intră sub incidența terorismului, a căror modificare a fost rezultatul firesc și inevitabil al schimbărilor produse pe harta geo-politică și economică a lumii, dar și al dezvoltării fără precedent a domeniului tehnologic și informațional. Dificultatea unei delimitări conceptuale exacte subzistă chiar și din perspectivă normativă, căci instrumentele elaborate în domeniul terorismului la scară regională sau internațională nu au caracter unitar, vizând domenii distincte de protecție a valorilor sociale ocrotite prin incriminarea faptelor de terorism și includerea lor în categoria infracțiunilor.

După edictarea *Convenției pentru prevenirea și reprimarea terorismului din 1937*, evoluția reglementărilor internaționale inițiale de combatere a terorismului a stat sub semnul *Rezoluției nr. 303 (XXVII) din 18 decembrie 1972*, adoptată de Adunarea Generală a ONU, în succesiunea căreia au urmat alte acte internaționale cu reverberații adânci în strategiile ulterioare destinate salvagărdării păcii și securității omenirii: *Convenția asupra prevenirii și pedepsirii crimelor împotriva persoanelor protejate pe plan internațional, inclusiv agenții diplomatici* (1973), *Convenția împotriva luării de ostatici* (1979), *Convenția internațională împotriva recrutării, folosirii, finanțării și instruirii de mercenari* (1989) ori *Convenția privind securitatea personalului Națiunilor Unite și a celui asociat* (1994).

Sistemul implementat de ONU în lupta împotriva terorismului s-a perfecționat prin deciziile adoptate la nivelul acestui organism internațional, fie de Adunarea Generală (rezoluțiile nr. 34/145 din 1979, nr. 39/159 din 1984, nr. 40/161 din 1985, nr. 46/51 din 1991), fie de Consiliul de Securitate al organizației (rezoluțiile nr. 579/1985, nr. 1373/2001, nr. 1540/2004, nr. 1904/2009). Eforturile constante

³ Pentru comentarii în acest sens, M. Atanasiu, F. Repez, *Securitatea și apărarea țării în contextul amenințărilor teroriste*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013, pp. 15 și 18.

depuse de ONU în direcția anihilării terorismului au culminat cu adoptarea *Rezoluției din 24 septembrie 2014 privind amenințările la adresa păcii și securității internaționale cauzate de actele teroriste* (nr. 2178/2014), prin care s-a stipulat, între altele, obligația statelor membre de a preveni și suprima recrutarea, organizarea, transportarea sau aprovizionarea cu echipamente a persoanelor aflate în tranzit pe teritoriul altor state, în scopul comiterii, planificării, pregătirii sau participării la acțiuni teroriste, ori furnizarea sau primirea de instruire pentru comiterea de acțiuni teroriste, precum și finanțarea deplasărilor ori a activităților de acest gen, cu precizarea că limitările aplicate vor respecta condițiile reglementate prin normele internaționale de protecție a drepturilor omului, dreptul internațional al refugiaților și dreptul internațional umanitar.

Cadrul juridic internațional de reprimare a terorismului a fost completat concomitent și prin intermediul tratatelor internaționale adoptate în domeniul securității aviației civile (*Convenția referitoare la infracțiuni și la anumite alte acte săvârșite la bordul aeronavelor*, semnată la Tokyo, în 1963; *Convenția pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor*, semnată la Haga, în 1970; *Convenția pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securității aviației civile*, semnată la Montreal, în 1971), ca și în domeniul siguranței navigației maritime (*Convenția pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate împotriva siguranței navigației maritime și Protocolul pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate împotriva siguranței platformelor fixe situate pe platoul continental*, ambele adoptate la Roma, în 1988).

Ulterior, conlucrarea interstatală în lupta contra terorismului s-a intensificat, prin adoptarea unor măsuri menite să anihileze susținerea financiară a faptelor teroriste, reunite sub forma *Convenției ONU privind reprimarea finanțării terorismului*, din 1999⁴, în cuprinsul căreia au fost declarate ilicite activitățile de furnizare sau strângere de fonduri, cu intenția de a le utiliza sau știind că vor fi utilizate pentru comiterea unor infracțiuni în domeniul deturnării de aeronave, actele ilicite îndreptate împotriva securității aviației civile, infracțiunile îndreptate împotriva persoanelor aflate sub protecție internațională, luarea de ostatici, actele ilicite referitoare la protecția fizică a materialelor nucleare, actele ilicite de violență în aeroporturi ori îndreptate împotriva securității navigației maritime sau a platformelor fixe situate pe platoul continental, atentatele teroriste cu explozivi, precum și faptele de natură să determine moartea sau vătămarea corporală gravă a unui civil sau a altei persoane care nu participă la conflicte armate, atunci când faptele respective au ca scop intimidarea populației sau constrângerea unui guvern

⁴ Convenția de la New York din 09.12.1999 a fost ratificată de România prin *Legea nr. 623/2002* publicată în *Monitorul Oficial (M. Of.)*, nr. 852/26.11.2002.

sau a unei organizații internaționale să îndeplinească sau să se abțină de la îndeplinirea unor acte (art. 2 din amintita Convenție).

Consolidarea ansamblului de măsuri juridice internaționale de prevenire și combatere a terorismului s-a realizat odată cu implementarea *Convenției internaționale privind reprimarea actelor de terorism nuclear*⁵ din 2005, care sancționează deținerea de materiale radioactive sau producerea ori deținerea de dispozitive, în scopul de a provoca moartea ori vătămarea corporală gravă ori daune importante bunurilor ori mediului, ca și folosirea de materiale sau dispozitive radioactive. Ulterior, prin adoptarea, în 2006, de către Adunarea Generală a ONU, a *Strategiei globale privind combaterea terorismului*, s-a completat cadrul normativ de eradicare a acestui fenomen la scară planetară.

În plan european, cooperarea interstatală s-a concretizat prin instituirea extrădării ca formă de reprimare a terorismului, pentru fapte reglementate expres prin art. 1 din *Convenția europeană pentru reprimarea terorismului din 1977*⁶, constând în infracțiuni comise în materia deturnării de aeronave ori a siguranței aviației civile, atacuri împotriva vieții, integrității corporale sau libertății persoanelor aflate sub protecție internațională, răpirea, luarea de ostatici sau sechestrarea ilegală, folosirea de bombe, grenade sau rachete, arme de foc automate ori scrisori sau colete-bombă, ca și pentru tentativa comiterii unor astfel de fapte ori pentru participarea la săvârșirea lor, în calitate de autor sau complice.

Reevaluarea priorității legislative de combatere fermă a terorismului și de redefinire a conținutului faptelor teroriste a impus adoptarea unui nou tratat european de restabilire a legalității, materializat în *Convenția privind prevenirea terorismului*, adoptată în 2005 de statele membre ale Consiliului Europei, prin intermediul căreia s-au pus bazele unor noi politici și măsuri de cooperare interstatală cu caracter preventiv. Particularitatea tratatului amintit a constat în aceea că a calificat drept infracțiuni de terorism faptele incriminate ca atare în convențiile internaționale anterioare privitoare la deturnarea de aeronave, acțiuni ilicite comise în sfera aviației civile, navigației maritime ori asupra persoanelor aflate sub protecție internațională, la care ne-am referit în paragraful precedent.

În România, actul normativ fundamental de reglementare a infracțiunilor de terorism îl reprezintă *Legea nr. 535/2004*⁷, modificată și completată, prin care s-a implementat *Sistemul național de prevenire și combatere a terorismului*,

⁵ Convenția de la New York din 14.09.2005 a fost ratificată de România prin *Legea nr. 369/2006* publicată în *M. Of.*, nr. 847/16.10.2006.

⁶ Convenția de la Strasbourg din 27.01.1977 a fost ratificată de România prin *Legea nr. 19/1997* publicată în *M. Of.*, nr. 34/04.03.1997.

⁷ *Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului* a fost publicată în *M. Of. al României*, nr. 1161/08.12.2004.

în corelație cu *Strategia națională de prevenire și combatere a terorismului*, bazată pe trei reguli fundamentale: *principiul deplinei legalități, principiul prevenirii săvârșirii de acte teroriste, principiul complementarității și coerenței în cooperare*.

Evenimentele intervenite în Europa la începutul anului 2015 au marcat un moment de turnură în istoria relațiilor internaționale, demonstrând, fără echivoc, că terorismul poate afecta pe oricine și poate apărea în orice moment, ceea ce i-a determinat pe liderii europeni să se reazeze la masa tratativelor și să conștientizeze uriașa lor responsabilitate de regândire și implementare a unei noi strategii de securitate menită să asigure combaterea fermă a acțiunilor teroriste.

În această ordine de idei, în lumina *Strategiei de securitate internă a Uniunii Europene* din 25 februarie 2010 și a *Rezoluției Parlamentului European din 17 decembrie 2014 referitoare la strategia de securitate internă din spațiul unional*, a fost adoptată și *Rezoluția Parlamentului European din 11 februarie 2015 referitoare la măsurile de combatere a terorismului*, care aduce modificări de substanță cadrului instituțional și legislativ preexistent referitor la terorism, prin obiectivele primordiale afirmate:

- rezolvarea eficace a problemei „*combatanților străini*“, inclusiv din perspectiva nevoii de a formula o definiție armonizată a conceptului de către Comisie, concomitent cu incriminarea penală în legislația internă a statelor membre a călătoriei într-o zonă de conflict în scopul aderării la o organizație teroristă;
- necesitatea fundamentării și aplicării unui pact antiterorism cu abordare la mai multe niveluri, care să trateze radicalizarea, dezvoltarea coeziunii și incluziunii sociale, prin promovarea toleranței politice și religioase, contrabalansarea incitărilor *online* la acte de terorism, prevenirea și reprimarea recrutărilor în organizații teroriste și a angajării în conflicte armate, stoparea activităților de finanțare a actelor teroriste și deferirea promptă a participanților la acțiuni teroriste către organele judiciare competente cu cercetarea, judecarea și condamnarea lor;
- implementarea noului mecanism de evaluare Schengen și adoptarea de directive referitoare la registrul cu numele pasagerilor (PNR) și la păstrarea datelor;
- utilizarea mai eficientă a capacităților Europol, inclusiv sub aspectul autorizării sale de a identifica materiale sau conținuturi extremiste sau teroriste *online*, precum și reglementarea unui sistem european de urmărire a finanțării terorismului;
- creșterea eficienței și coordonării reacției justiției penale prin intermediul Eurojust, prin armonizarea legislației referitoare la combatanții străini

în spațiul UE și facilitarea cooperării transfrontaliere pentru colectarea probelor în cauzele de terorism;

- promovarea unui parteneriat global împotriva terorismului și intensificarea colaborării cu Uniunea Africană, Consiliul de Cooperare al Golfului și Liga Arabă, cu Organizația Națiunilor Unite.

Extinderea fără precedent a fenomenului terorist ne face să înțelegem că problema în discuție nu mai poate fi tratată doar la nivel formal sau contemplativ, ci necesită o abordare *multi-level*, în care interesul fiecărei națiuni să se îmbine cu interesul comunității internaționale și cu necesitățile de protecție a ființei umane, independent de apartenența ei la o societate sau alta.

2. Perspectivele abordării terorismului în practica judiciară internațională actuală

Studiul practicii judiciare cu relevanță pentru cercetarea noastră aduce în prim-plan o schimbare de optică în privința subiectului activ al faptelor de terorism în sfera relațiilor internaționale, decurgând din extinderea câmpului de aplicare al actelor normative asumate de state la nivel național sau internațional cu privire la terorism asupra operațiilor militare. Cu alte cuvinte, pentru a înțelege terorismul, trebuie să stabilim mai întâi cine poate avea calitatea de autor, instigator sau complice al infracțiunilor ori al actelor teroriste?

O astfel de lămurire a fost solicitată recent de instanțele olandeze, care s-au adresat Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) în cauza C-158/14⁸ pentru pronunțarea unei decizii preliminare pentru statele membre ale UE, de natură să clarifice dacă activitățile forțelor armate, pe durata unui conflict armat, potrivit dreptului internațional umanitar, pot constitui infracțiuni teroriste, în sensul Deciziei-cadru 2002/475/JAI⁹, sau acte de terorism, în sensul Poziției comune 2001/931/PESC¹⁰ și al Regulamentului CE nr. 2580/2001¹¹.

⁸ Cererea de adoptare a unei decizii preliminare a fost formulată de instanța olandeză la data de 4 aprilie 2014, în urma unei acțiuni introduse în baza art. 263 din *TFUE*, pentru înscrierea unei grupări autohtone (*Tigrii eliberării Tamil Eelam*) pe lista reglementată prin Regulamentul 2580/2001.

⁹ Solicitarea instanței olandeze se referă la Decizia-cadru a Consiliului 2002/475/JAI din 13 iunie 2002 privind combaterea terorismului, modificată prin Decizia-cadru 2008/919/JAI a Consiliului din 28.11.2008. Potrivit Deciziei-cadru, terorismul reprezintă o combinație de două elemente: obiectiv (din punctul de vedere al faptelor incriminate) și subiectiv (din punctul de vedere al scopului urmărit).

¹⁰ Clarificarea a fost cerută în raport de Poziția comună a Consiliului din 27 decembrie 2001 privind aplicarea de măsuri specifice pentru combaterea terorismului.

¹¹ Regulamentul (CE) nr. 2580/2001 al Consiliului din 27 decembrie 2001 privind măsuri restrictive specifice îndreptate împotriva anumitor persoane și entități în vederea combaterii terorismului a fost eficientizat prin Regulamentul nr. 610/2010 al Consiliului din 12 iulie 2010, prin care s-a dispus punerea în aplicare a art. 2, alin. 3 din primul regulament menționat.

Soluționarea unei asemenea cereri de decizie preliminară de către instanța europeană din Luxemburg va avea implicații majore asupra cauzelor, având ca obiect judecarea unor fapte de terorism de către organele judiciare naționale ale fiecărui stat unional, atât din perspectiva calității persoanelor chemate să răspundă pentru astfel de fapte (între care și militarii), cât și prin prisma normelor juridice aplicabile în asemenea cazuri, aspecte de care strategiile militare ale viitoarelor conflicte armate vor trebui să țină seamă.

Stabilirea unei practici europene unitare sub acest aspect va produce consecințe și asupra României – stat membru al UE –, a cărei legislație națională privitoare la terorism nu conține dispoziții care să stipuleze expres că membrii forțelor armate ar putea fi anchetați, judecați și condamnați pentru fapte de terorism, tăcerea legii putând fi interpretată în sensul că orice persoană, deci inclusiv militarii, ar putea constitui subiecți activi ai crimelor și delictelor de terorism. Sediul materiei îl constituie dispoziția art. 4, pct. 1-5 din *Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului*, cu modificările și completările ulterioare, în cuprinsul cărora se explicitează noțiunile de „entitate teroristă”, „terorist”, „grup structurat”, „grupare teroristă”, „organizație teroristă”, dar și art. 32-38 din aceeași lege, în care regăsim faptele incriminate ca infracțiuni de terorism, fără ca în reglementarea acestora să se facă referiri privitoare la calitatea persoanelor a căror răspundere penală s-ar putea angaja în temeiul respectivului act normativ.

Interpretarea extensivă a chestiunii de drept dedusă soluționării CJUE ar putea genera întrebarea subsecventă dacă actele comise de militari în contracararea unor acte teroriste ar putea îmbrăca, la rândul lor, forma unor acte de terorism. Întrucât acțiunile tipic antiteroriste șterg adesea distincțiile tradiționale între pace, stabilitate, securitate și acțiuni de tip militar, între etapa de conflict propriu-zis și cea de postconflict, chiar și asumarea unei operațiuni nobile de menținere a păcii poate genera imediat controverse, atunci când forțele militare sunt obligate să răspundă sau să acționeze militar pentru a reface stabilitatea sau, pur și simplu, pentru a se proteja de acțiunile violente ale unor grupuri sau rețele teroriste¹².

Realitatea prezentului ne arată că nu mai avem de-a face cu războiul antiterorist de tip clasic, ci cu acțiuni antiteroriste desfășurate în cadrul „războiului hibrid”.

Raportându-ne la legislația națională, opinăm că acțiunile militare de prevenire și combatere a terorismului nu ar putea fi calificate drept acte de terorism, având în vedere specificul intervențiilor antiteroriste și contrateroriste, în al căror conținut legal se înglobează atât măsuri de tip defensiv, cât și măsuri de tip ofensiv,

¹² G.C. Maior, *Incertitudine. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI*, Grupul Editorial RAO, București, 2009, pp. 211-212.

destinate reducerii vulnerabilităților factorilor umani și materiali, capturării sau anihilării teroriștilor, eliberării ostaticilor și restabilirii ordinii juridice. Aceasta, întrucât strategiile de combatere a terorismului se fundamentează pe ideea dreptului la auto-apărare. Ceea ce trebuie însă subliniat este că intervențiile militare de anihilare a terorismului se vor subsuma, în toate situațiile, *principiului legitimității uzului de forță armată*, ca și exigenței *proporționalității cu scopul urmărit* și, mai cu seamă, cerinței *respectării drepturilor omului*, în caz contrar, angajându-se răspunderea factorilor militari culpabili de săvârșirea faptelor ilicite vătămătoare. De altfel, principiul garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale individului reiese și din actele anterioare adoptate la nivel internațional, din care ar fi suficient să amintim Rezoluția nr. 1373/2001 a Consiliului de Securitate al ONU, prin care li s-a cerut statelor membre ale organizației să adopte măsuri adecvate conform standardelor internaționale ale drepturilor omului (pct. 3, lit. f), sau Rezoluția nr. 60/158 din 2005 a Adunării Generale a ONU referitoare la apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în contextul luptei anti-terorism (pct. 1, 3, 5, 7 și 10).

Rămâne de văzut care va fi optica CJUE în cauza C-158/14 și în ce măsură considerentele curții vor impune completarea și armonizarea legislației românești aplicabile actelor sau faptelor de terorism săvârșite în cursul derulării operațiilor militare sau conflictelor armate.

La fel de decisivă pentru ordinea juridică din spațiul unional va fi și decizia Curții de Justiție a Uniunii Europene referitoare la condițiile excluderii persoanelor participante la organizații teroriste sau condamnate pentru acte teroriste, din categoria beneficiarilor statutului de refugiați sau a celor care necesită luarea altor măsuri de protecție internațională, o astfel de problemă formând obiectul cauzei înregistrate pe rolul instanței europene sub nr. C-573/14 și declanșate la cererea Belgiei¹³. Speța la care ne referim pune în discuție două aspecte esențiale: pe de o parte, se solicită lămurirea sferei de aplicare a Directivei 2004/83/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004¹⁴, astfel încât să se determine dacă înlăturarea protecției internaționale este condiționată de preexistența unei decizii judiciare de condamnare pentru acte de terorism prevăzute

¹³ Cererea de decizie preliminară a fost formulată la data de 11 decembrie 2014 de Consiliul de Stat din Belgia.

¹⁴ Directiva specificată se referă la standardele minime pe care trebuie să le îndeplinească o persoană aparținând unui alt stat sau o persoană fără cetățenie pentru a dobândi statutul de refugiat sau altă formă de protecție internațională. Potrivit art. 14, pct. 4 din Directivă, statele-părți pot revoca, înceta sau refuza reinnoirea statutului de refugiat al unei persoane, în situația în care există motive temeinice pentru a-l considera un pericol la adresa securității naționale sau dacă, în urma condamnării sale pentru o infracțiune gravă, constituie un pericol pentru comunitatea statului respectiv.

în Decizia-cadru 2002/475/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 sau poate fi dispusă chiar în absența unei asemenea hotărâri, în ipoteza existenței unor suspiciuni rezonabile de acte de terorism în privința solicitantului protecției; pe de altă parte, CJUE este investită cu cererea de a analiza și explicita sfera actelor de terorism reglementate prin Directiva nr. 2004/83/CE anterior specificată, prin raportare la scopurile și principiile ONU, ceea ce va aduce modificări notabile în percepția judiciară europeană despre faptele teroriste, sub aspectul cercetării, urmării, judecării și sancționării lor.

Credem că o astfel de clarificare din partea Curții devine imperativă și în considerarea sistematizării exigențelor de protecție a drepturilor omului, pentru ca simpla bănuială de terorism să nu se transforme într-un pretext pentru comiterea de abuzuri ori pentru aplicarea de restricții nejustificate în cazul persoanelor aflate în nevoia reală de a obține protecție internațională. De altfel, standardele de protecție internațională conferite persoanelor suspectate de terorism au fost abordate inclusiv de CEDO în jurisprudența sa recentă, din care amintim decizia dată în *cauza Husain (Abu Zubaydah) contra Poloniei*¹⁵, în care instanța de la Strasbourg a condamnat statul pârât pentru încălcarea dreptului petentului de a nu fi supus la tortură ori tratamente inumane ori degradante și a dreptului său la libertate și siguranță garantate de art. 3 și 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, încălcări produse în urma încarcerării victimei într-o închisoare secretă din Polonia aparținând CIA, utilizarea unor tehnici inumane de interogare și facilitarea extrădării în alte centre secrete de detenție ale CIA, expunând-o astfel riscului de a fi supusă altor tratamente inumane.

CEDO a statuat, între altele, că responsabilitatea autorităților publice ale statelor-părți la convenție intervine nu doar în situația comiterii directe a unor încălcări ale normelor convenționale anterior menționate, dar și în cazul în care agenții statali tolerează sau permit comiterea unor astfel de violări pe teritoriile aflate sub jurisdicția lor. În egală măsură, decizia instanței europene reprezintă o formă de avertizare a liderilor statali preocupați de anihilarea fenomenului terorist, determinându-i să conștientizeze că nimeni nu este exonerat de răspundere atunci când încalcă legea sau comite abuzuri, sub pretextul salvagărdării securității, căci asemenea acte ar constitui, la rândul lor, veritabile forme de terorism. Hotărârea menționată devine, în acest context, un reper jurisprudențial pentru autoritățile statale implicate în opera colectivă de eradicare a terorismului, a cărui combatere promptă și eficientă nu înlătură responsabilitatea pentru practicile

¹⁵ Hotărârea pronunțată de CEDO în data de 24.07.2014 în dosarul nr. 7511/13 a rămas definitivă la data de 16.02.2015.

incompatibile cu principiul prioritar al respectării demnității umane, în jurul căruia gravitează oricare națiune civilizată.

Reținem, în esență, că reprimarea terorismului nu poate servi drept cauză justificativă pentru atingerile aduse drepturilor și libertăților fundamentale individuale, așa încât între imperativul menținerii securității locale, regionale sau globale și cel privitor la protecția individului suspectat de terorism trebuie identificat un just echilibru, un raport de proporționalitate fondat pe teoria supremației legii în societatea democratică. Deși dilema *acțiune vs. inacțiune* va continua să alimenteze polemicile referitoare la acțiunile militare antiteroriste, membrii forțelor armate vor avea obligația permanentă de a corela necesitatea strategică cu nevoia de protecție a ființei umane, pornind de la premisa că omul este figura centrală a Universului, în care obiectivul primordial constă în respectarea legii și a valorilor proteguate prin edictarea ei.

*

În partea a doua a materialului, autoarea va aborda problematica cyber-terorismului, perceput ca un nou instrument de subminare a securității umane.

SEMANTICA SPAȚIULUI CIBERNETIC LA NIVELUL NATO

Colonel dr. ing. Dan COLESNIUC
Maior Marian TURLEI

One of NATO responsibilities is represented by the analysis of the current or ongoing threats to member countries. A series of events have revealed that cyber activities can affect both national and transatlantic prosperity, security and stability. In this context, the authors consider that terminology should be defined for unitary semantics within the Alliance. Moreover, a pattern connected to the level of cyber threats should be introduced. This approach will determine an objective assessment of threats and will enable issuing correct political-military decisions. The authors conclude that, given the challenges created by the virtual space, NATO must play a significant role. Therefore, cyber semantics is essential in the light of the initiatives related to diminishing the development of prospective conflicts launched from the cyberspace.

Keywords: NATO; cyberspace; cyber semantics; cyber conflict; cyber defence

NATO și spațiul cibernetic

În prezentările mass-mediei referitoare la scenariile cele mai defavorabile cu privire la spațiul virtual, sunt omniprezente o serie de sintagme de genul: „Cyber-warfare: Hype and fear“ („Război-cyber: Proliferare și teamă“), „Cyber-security: War on terabytes“ („Securitate-Cyber: Război pe terabytes“) sau „Escalating cyber-attacks – It’s about time“ („Escaladarea atacurilor cyber – Este o chestiune de timp“). Din perspectivă militară, este explicitată alegerea expresiilor anterioare, prin care se sugerează, de fapt, existența unei provocări majore de securitate pentru NATO.

Spațiul cibernetic nu este un mediu fizic, ci unul virtual, fiind mai mult decât ceea ce reprezintă internetul, prin faptul că este un mediu format din rețele de calculatoare și din tot ceea ce contribuie la interconectarea și controlul acestora. Mediu se caracterizează prin utilizarea dispozitivelor electronice, cum ar fi calculatoarele pentru memorarea, prelucrarea și schimbul datelor, atât în mediul internetului, cât și în cadrul rețelelor cu caracter restrictiv. În acest cadru, prefixul „cyber“ definește tot ceea ce face referire la *spațiul cyber/cibernetic*.

NATO acordă o mare importanță securității spațiului cyber, prin similitudine cu alte autorități sau companii, a căror funcționalitate este centrată pe existența

Colonel dr. ing. Dan Colesniuc, maior Marian Turlei – Ministerul Apărării Naționale.

unei infrastructuri IT. Alianța deține 30 de rețele de comunicații semnificative și peste 100 000 de PC-uri. Un spațiu cibernetic securizat este esențial nu numai pentru obiectivele imediate determinate de nevoia de comunicații, ci și pentru funcționarea sistemelor și a echipamentelor, în special pe timpul desfășurării operațiunilor militare. Conform rapoartelor curente ale NATO, între 8 și 10 atacuri de intruziune, cu un grad ridicat de complexitate, dar și altele, de o amploare mai redusă, au ca ținte rețelele IT ale Alianței. În acest context, NATO înregistrează în fiecare an un număr de peste 2 500 de incidente cibernetic semnificative, dar fără ca acestea să producă întreruperea serviciilor de la nivelul rețelelor. În general, incidentele cyber de intensitate redusă, cu scopul de intruziune și spionare a sistemelor organizației, sunt cele mai frecvente, în timp ce incidentele militare majore sunt fie rare, fie nu sunt raportate cu regularitate. Prin natura lor, amenințările cyber au un caracter global, iar riscurile generate de spațiul virtual înregistrează un trend crescător. Infrastructura internetului este esențială pentru statele membre ale NATO, având în vedere faptul că societățile comerciale și economiile naționale se bazează pe funcționalitatea acestora. De aceea, guvernele țărilor membre ale Alianței își manifestă îngrijorarea față de escaladarea amenințărilor provenite din spațiul cibernetic.

Lucrările de specialitate ilustrează preocupările actuale cu privire la terminologia semantică a spațiului cyber, în sensul dificultăților de a aborda topica într-o manieră clară, într-un limbaj precis și fără exagerări. De remarcat este termenul *cyber war* (*război cibernetic*), folosit excesiv și care produce numeroase erori de înțelegere. Acest lucru se datorează faptului că spațiul virtual este descris, în mod neadecvat, prin numeroase metafore și analogii cu câmpul de luptă, nu numai de către mass-media, dar și de cercurile academice și politice. În condițiile în care amenințările cyber nu sunt predominant militare, Alianța tinde să utilizeze un limbaj destul de rațional, fără să definească, până la acest moment, o terminologie oficială dedicată domeniului cyber. Pe fondul persistenței lipsei unui consens, termeni ambigui, ca *cyber attack* (*atac cyber/cibernetic*) sau *cyber war* (*război cyber/cibernetic*), trebuie să fie definiți cu exactitate. În condițiile în care deciziile NATO sunt rezultatul negocierilor, retorica devine extrem de importantă. Terminologia și limbajul actual sunt centrate pe reprezentarea amenințării și evaluarea acesteia. De aceea, NATO, ca jucător important în politica de securitate globală, trebuie să-și exprime poziția față de tendințele generale, de exagerare și ambiguitate cu privire la semantica cyber.

Articolul are în atenție trei evenimente majore care au adus pe agenda NATO aspecte referitoare la securitatea cibernetică și modul în care Alianța a răspuns acestor provocări: incidentele cibernetic majore din Kosovo (1999) și Estonia (2007),

precum și efectele propagării produsului software de intruziune, de tip *malware*, *Stuxnet* (Iran, 2010). În urma acestor experiențe, evaluarea amenințărilor la nivelul NATO s-a schimbat semnificativ, materialul urmărind să surprindă varietatea terminologiei cyber și modul în care este utilizată în cadrul Alianței. Prin introducerea unei scalabilități referitoare la escaladarea conflictelor cyber, se urmărește răspunsul la întrebările despre modul în care NATO poate realiza o consecvență semantică în evaluarea unei amenințări concrete și, respectiv, ce tipuri de atacuri cyber trebuie să fie abordate și analizate de către Alianță.

Una dintre prioritățile NATO o reprezintă preocuparea pentru amenințările curente și viitoare ale membrilor săi. O serie de evenimente au relevat faptul că activitățile cyber pot afecta prosperitatea, securitatea și stabilitatea națională și transatlantică. Configurarea spațiului virtual permite conversia afișării, modificarea și/sau ștergerea informațiilor existente pe calculatoarele individuale sau/și la nivelul rețelelor, fiind extrem de dificilă, uneori chiar imposibilă atribuirea responsabilității acestor acțiuni. Motivul principal se datorează faptului că identitățile în mediul cibernetic pot fi ușor disimulate, permițându-le celor responsabili să rămână anonimi.

În general, trei tehnici diferite sunt aplicate în conflictele cyber: *DoS (Denial of Service)*, *malware* și *atacuri directe pentru accesul neautorizat (hacking attack)*. *DoS* se referă la încercările premeditate de a face un server indisponibil, prin *inundarea* sa cu o cantitate inimaginabilă de trafic, creată artificial în cadrul rețelei. Cea mai cunoscută variantă este *DDoS (Distributed Denial of Service)*, prin care sisteme multiple și conexiuni internet contribuie adesea la generarea de *botnets* la nivelul calculatoarelor țintă, având ca obiective blocarea site-urilor web și a serverelor. Prin contrast, *malware* utilizează metode diferite de infiltrare clandestină într-un calculator, cu scopul de a schimba sau a șterge fișiere. Un exemplu obișnuit de *malware* este așa-numitul virus, un cod care se reproduce singur în aplicațiile existente, putând produce daune majore, de exemplu distrugerea hardisk-ului prin coruperea informațiilor. În plus, *Worms (viermi)* sunt tipuri specifice de viruși, care se transmit agresiv de la un calculator la altul și sunt mult mai independenți.

❖ **Semantica cyber – termeni și definiții**

La acest moment, nu există o accepțiune comună privind definirea corespunzătoare evenimentelor ostile provenite din spațiul cibernetic. În acest context, nu există o înțelegere universală a termenilor cheie specifici domeniului cyber, fapt pentru care NATO nu acceptă nicio definiție existentă pentru aceștia. Prin urmare, de cele mai multe ori, în declarațiile oficiale referitoare la incidentele cyber, reprezentanții NATO nu reușesc să utilizeze o terminologie coerentă. De exemplu,

în cazul asaltului cibernetic din Kosovo, Alianța a făcut referire la simple informații asupra aspectelor de ordin tehnic și a consecințelor acestora, în timp ce atacurile DoS (Estonia) au fost calificate ca fiind un „*bombardament strategic*“, menționându-se implicațiile de natură strategică. Termeni nespecificați, ca „*cyber-attack*“ și „*cyber-defence*“, au fost utilizați de nenumărate ori pe timpul derulării acestor evenimente, care au fost privite ca o anticipare a noilor provocări de securitate ale secolului 21. În acest context, fostul Secretar al general al NATO, Jaap de Hoop Scheffer, a subliniat, cu diferite ocazii, faptul că „*spațiul cibernetic a devenit un fel de câmp de luptă pe timp de pace*“. Astfel de comentarii indică tendința remarcată în declarațiile oficiale, de la nivelul comunității militare și de apărare, de a evita utilizarea expresiei „*cyber war*“. Totuși, ministrul apărării al Estoniei, Jaak Aavicksoo, declara: „*atacurile cyber împotriva Estoniei au fost acte reale de război cibernetic și de terorism cibernetic*“. Însă, retorica războiului este destul de problematică, în sensul că reprezentarea conflictului în acest mod contribuie la creștea riscului escaladării incidentelor cibernetic non-militare, în cadrul conflictelor armate internaționale. Referirile la *Stuxnet* în comunicările publice ale NATO au arătat faptul că organizația și-a intensificat retorica utilizând reprezentările militare pentru reflectarea naturii severe și fără precedent a evenimentelor. Comunicatele oficiale ale Alianței au făcut, de regulă, referire la „*atacul cyber asupra sistemului de operare al centralei nucleare*“, *Stuxnet* fiind descris ca „*o armă cibernetică ofensivă*“. Având în vedere terminologia utilizată, se remarcă faptul că „*atac cyber*“ este cel mai utilizat termen.

Reprezentarea lingvistică a topicii cyber la nivelul NATO și al statelor membre este influențată, cu certitudine, de sistemul de evaluare și explicitare al SUA. De aceea, este interesant de examinat semantica cyber în sens larg în cadrul Alianței, în special la nivelul celor mai puternici membri. La data de 11 octombrie 2012, Secretarul Apărării al SUA, Leon Panetta, a sintetizat viziunea SUA privind securitatea cyber într-un discurs paradigmatic. El a prezentat demonstrativ spațiul cibernetic ca „*un nou teren de ducere a războiului*“ și „*câmp de luptă al viitorului*“. Panetta a transferat două dintre cele mai traumatizante evenimente ale istoriei SUA în domeniul cyber; el nu numai că a prezis „*un cyber Pearl Harbour*“, dar, totodată, a făcut referire și la „*un moment pre-9/11*“. Datorită acestei percepții a amenințării, el a concluzionat că „*cea mai importantă investiție*“ trebuie să fie făcută „*în luptători cyber de înaltă calificare*“. Acest limbaj evidențiază în mod clar intenția de a poziționa spațiul cibernetic în spectrul domeniului militar și a sublinia raționalitatea soluțiilor militare, cu focalizare pe necesitatea asigurării suportului financiar corespunzător.

Absența unei terminologii unitare domeniului cyber contribuie la existența de concepte neclare și inexacte, ceea ce generează confuzii în dezbaterile privind conflictele cyber. Clasificări diferite au semnificații și consecințe variate, de exemplu, discursurile bazate pe conceptul *criminalitate cibernetică (cyber crime)* îl plasează în interiorul sferei de influență al poliției, în timp ce sintagma *război cibernetice (cyber war)* semnifică faptul că este o problemă ce trebuie abordată de către armată. Astfel, modul în care sunt selectate cuvintele influențează deciziile politice și, totodată, contribuie la dorința de clarificare a răspunsului cu privire la modul în care *amenințările cibernetice* pot fi tratate eficient, respectiv ce rol îi revine Alianței în raport cu acestea. Acest lucru are o importanță crucială, deoarece diferențele în evaluarea amenințărilor pot face dificile eforturile de cooperare de la nivel național și internațional.

În acest cadru, încercarea de a crea în interiorul NATO definiții acceptate cu privire la terminologia fundamentală domeniului cibernetice devine prioritară, în condițiile în care aspectele legate de atribuirea și identificarea autorilor atacurilor cibernetice nu pot fi întotdeauna stabilite cu exactitate. Cu toate acestea, se poate face o distincție între diferitele tipuri de conflicte din punctul de vedere al naturii și al actorilor implicați, al intențiilor și efectelor urmărite de către aceștia. Definițiile prezentate în continuare nu au un caracter exhaustiv, dar reprezintă baza dezbaterilor actuale și de perspectivă.

• ***Hactivism și vandalism cibernetice***

Cuvântul *hactivism* se compune din termenii *hacking* și *activism*. El descrie activitatea unor persoane independente sau grupuri care exploatează calculatoarele și rețelele de calculatoare prin tehnici speciale de *hacking (acces neautorizat)*, utilizând astfel spațiul cibernetice ca un mediu pentru proteste și promovarea de scopuri politice. Intenția o reprezintă perturbarea utilizării legitime a informațiilor, de exemplu prin distrugerea site-urilor web sau întreruperea serviciilor web. Prin contrast, *vandalismul cyber* este motivat de curiozitatea *hackerilor* și afirmarea propriei personalități profesionale, în lipsa unei agende politice.

• ***Criminalitate cibernetice***

Criminalii cyber utilizează avantajul spațiului cibernetice pentru promovarea activității lor ilegale, uneori desfășurate în interiorul unor organizații. *Criminalitatea cyber (cyber crime)* este motivată de câștigul financiar și include o paletă largă de infracțiuni, cum ar fi fraudarea cardurilor de credit, furtul identității sau extorcarea de fonduri, având ca ținte atât persoanele fizice, cât și companiile.

- **Spionaj cibernetic**

O serie de companii, state, precum și reprezentanțele lor – prin intermediul hackerilor privați – își spionează țintele prin utilizarea de tehnici complexe (*cyber espionage*). Spionajul economic trebuie diferențiat de spionajul politic și cel militar, în sensul că, în primul caz, se urmărește furtul informațiilor confidentiale privind afacerile și proprietatea intelectuală a valorilor economice semnificative, în timp ce, în al doilea caz, scopul prioritar este accesul la informațiile sensibile și clasificate ale agențiilor guvernamentale străine, referitoare la aspectele de securitate națională, strategii și capacități militare. Un alt obiectiv potențial îl reprezintă testarea configurațiilor de apărare a unor ținte aparținând arhitecturilor de comunicații și informatică.

- **Sabotaj cibernetic**

Din nou, considerăm că este necesară o distincție între sabotajul economic și sabotajul politico-militar. Delimitarea între *spionajul cibernetic* și *sabotajul cibernetic* este neclară, aceiași actori fiind implicați uneori în ambele tipuri de activități. Ambele pot opera în secvență, în sensul că *sabotajul cyber* exploatează avantajele oferite de breșele de securitate și vulnerabilitățile identificate de *spionajul cyber*. Sabotajul cibernetic este direcționat împotriva integrității și disponibilității proceselor economice sau politico-militare și funcționării principalelor sisteme IT, perturbând funcționalitatea sau chiar distrugând echipamente sau informații. Sabotajul cibernetic, spre deosebire de hacktivism sau vandalismul cyber, afectează securitatea națională, dar rămâne sub pragul corespunzător conceptului de război cyber.

- **Terorism cibernetic**

Grupurile sau rețelele teroriste, precum și indivizii cu viziuni radicale s-ar putea folosi de spațiul cibernetic pentru atragerea atenției publice privind propriile revendicări, prin planificarea sistematică de acțiuni violente, care cauzează, de regulă, distrugerii componentelor corespunzătoare infrastructurilor critice. Rezultatele posibile ale atacurilor de tip *terorism cibernetic* (*cyber terrorism*) urmăresc prăbușirea avioanelor, contaminarea apei sau întreruperi ale sistemelor de furnizare a energiei electrice. Terorismul cibernetic este mai mult decât o faptă condamnabilă, având în vedere victimele și daunele materiale produse.

- **Război cibernetic**

Forțele armate naționale, precum și cele finanțate de un guvern, respectiv milițiile autorizate ale statului, cum ar fi mercenarii, ar putea utiliza tehnicile cyber pentru producerea de daune, distrugerii sau blocarea capacităților militare ale unei națiuni adverse, sistemele de comunicații sau infrastructurile critice.

Fără existența pagubelor sau a distrugerilor fizice, un *conflict cibernetic* nu poate fi considerat ca fiind un *război cibernetic*. În plus, dacă agresorul nu este un actor statal, nu se poate vorbi de un astfel de război. În conformitate cu definițiile acceptate, un act de război trebuie să fie instrumental și trebuie să implice folosirea forței în scopuri politice, acest principiu aplicându-se, de altfel, și conflictelor militare din spațiul cibernetic.

Războiul cibernetic (*cyber war*) este un termen ambiguu și controversat, fapt pentru care se impune o examinare mai detaliată. Având perspectiva acestei preocupări, trebuie specificat că războiul cyber evoluează în mod normal împreună cu activitățile de tip militar, constituind, de altfel, o capacitate de sprijin. Aceasta înseamnă că este mult mai potrivită referirea la tipul de conflict descris ca *cyber warfare*. Ca și în strategia militară convențională, *tactical cyber warfare* trebuie privit distinct de *strategic cyber warfare*. În termeni tactici, forțele armate cyber au ca obiectiv atingerea unei poziții dominante pe câmpul de luptă, prin intermediul sistemelor de comunicații și informatică, facilitând atacurile cinetice, de exemplu prin penetrarea și coruperea datelor sistemelor de conducere, prin utilizarea mijloacelor specifice tehnologiilor cyber. Cu alte cuvinte, capacitățile cyber reprezintă un facilitator pentru operațiile militare tradiționale sau un mijloc de reducere a vulnerabilităților față de armamentul inamicului. Pe de altă parte, când un beligerant urmărește să obțină pe timpul confruntării un avantaj strategic, capacitățile funcționale ale inamicului devin ținte, de exemplu sunt atacate infrastructurile critice naționale. De remarcat este faptul că ambele niveluri de război cyber prezentate anterior vor juca, probabil, un rol semnificativ pe timpul viitoarelor conflicte armate. În contrast, experții consideră că un război cyber de tipul *stand-alone*, independent de conflictele pe scară largă, dar totuși cu un potențial ridicat pentru derularea de atacuri ciberneticе, pare a fi puțin probabil în prezent. China, Rusia, Israel, Franța, Marea Britanie și SUA posedă capacitățile tehnologice necesare pentru lansarea unei agresiuni cyber, care poate crea daune semnificative, până la atingerea nivelului corespunzător unui act de război. De aceea, este foarte puțin probabil ca liderii politici să autorizeze asalturi cyber de nivel înalt, situație similară ca în cazul unei decizii privind lansarea unui atac cu rachete. Beneficiile unui atac cyber sunt greu de estimat, din cauza riscurilor existente, rezultatele pot fi incerte și, în plus, este posibil ca și combatanții să nu dețină abilitățile necesare de apărare în fața unor atacuri cyber de mare complexitate. Trebuie menționat însă și faptul că, uneori, efectele distructive ale armelor cyber sunt exagerate de mass-media sau de către consultanții societăților comerciale. În mod uzual, atacurile cyber nu pot fi comparate cu violența acțiunilor militare, dacă ne gândim, de pildă, la consecințele lansării

unei rachete nucleare, fapt pentru care nu poate fi subminată decisiv capacitatea totală de rezistență și de contraacțiune a unui potențial inamic. Cu toate acestea, problematica armelor cyber reprezintă o preocupare serioasă în cadrul NATO, care își focalizează cu prioritate strategia pentru apărarea împotriva amenințărilor cibernetică, ținând cont de aspectele de natură legală și etică cu privire la utilizarea unor instrumente cyber. De aceea, decidenții politici și militari trebuie să acorde o atenție specială circumstanțelor în care utilizarea armelor cyber poate produce beneficii, în afara spațiului clasic de ducere a luptei.

Termenului de atac cibernetic (*cyber attack*) trebuie să i se acorde o atenție specială, deoarece are o varietate de semnificații în funcție de domeniul de securitate. Pentru reducerea confuziei și incertitudinii în domeniul militar, termenul de *atac cyber* ar trebui să fie utilizat numai pentru descrierea *conflictelor cibernetică* cu dimensiune militară. Efectele lor trebuie să fie dăunătoare într-o măsură semnificativă (distructive, evidente și imediate) sau coruptive (subtile și persistente). În consecință, numai cazurile de *sabotaj cibernetic, terorism cibernetic și război cibernetic* ar trebui să fie identificate ca *atacuri cibernetică*.

Devine important de definit, în special la nivelul NATO, cadrul care autorizează utilizarea forței prin intermediul *tehnologiei cibernetică*. Manualul privind legea internațională aplicabilă în cazul războiului cyber, lansat de CCDCOE (*Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence in Tallinn*)¹ al NATO (nefiind însă o directivă a NATO), definește un atac cyber relevant din punct de vedere miliar ca „o operație cyber, ofensivă sau defensivă de la care se așteaptă să producă rănirea sau moartea persoanelor, respectiv deteriorarea sau distrugerea obiectelor”. Definiția este caracterizată de natura rezultatului, în sensul că, dacă o operațiune cyber este urmată de consecințe distructive semnificative, aceasta este calificată ca fiind atât un *atac cyber*, cât și o utilizare a forței. În cazul în care ostilitatea activității cyber produce numai iritare și disconfort, aceasta nu constituie nici un *atac cyber* și nici o manifestare a forței. Înțelegerea acestui termen este esențială, având în vedere faptul că evaluarea acestuia face obiectul deciziilor politice ulterioare.

Scara escaladării conflictelor CYBER

Analizele și evaluările anterioare evidențiază că există un fenomen general de abordare a *semanticii cyber*, caracterizată uneori de exagerări și modele nediferențiate de limbaj. Pentru rezolvarea acestei probleme, lucrarea propune o vizualizare scalabilă (*figura 1*) a tipurilor de conflicte cyber prezentate mai sus

¹ *Centrul de excelență cooperativ de apărare cibernetică.*

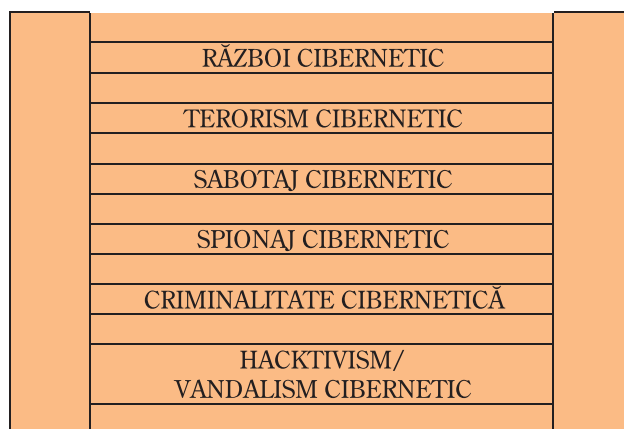

Figura 1: Scara escaladării conflictelor cibernetice

(*hacktivism, vandalism cibernetice/cyber vandalism, criminalitate cibernetice/cyber crime, spionaj cibernetice/cyber espionage, sabotaj cibernetice/cyber sabotage, terorism cibernetice/cyber terrorism și război cibernetice/cyber war*), având în vedere două caracteristici centrale – frecvența de producere și gradul de deteriorare sau severitatea efectelor.

În acord cu acest model, formele dominante de conflict cyber sunt hacktivismul, vandalismul cibernetice, criminalitatea cibernetice și spionajul cibernetice. Primele două au un impact de securitate limitat și nu afectează interesele naționale, fiind nerelevante din punctul de vedere al misiunilor și al mandatului NATO. Ele influențează numai nivelul standard de pregătire și fac obiectul procedurilor de securitate de rutină al *CIRC (Computer Incident Response Capability)*² de la nivelul NATO. Aceste tipuri de conflicte reprezintă infracțiuni supuse legilor naționale, iar urmărirea penală revine instituțiilor civile abilitate.

Spionajul cibernetice ocupă o poziție specială, daunele indirecte cauzate putând înregistra pierderi uriașe. Pe de o parte, tranziția spre sabotajul cyber este fluidă, iar pe de altă parte, informațiile obținute pot fi utilizate pentru terorismul cyber sau/și războiul cyber. De aceea, acest tip de activități au un impact deosebit asupra securității naționale, situație în care NATO trebuie să acorde o prioritate specială măsurilor de contracarare a spionajului cyber. Implementarea unor metode elaborate de securitate este obligatorie pentru rețelele operaționale și clasificate ale Alianței. Legile internaționale nu interzic, în general, spionajul cyber, fiind considerat, ca și spionajul convențional, o infracțiune criminală, pedepsită conform legislației naționale. În plus, responsabilitatea combaterii acțiunilor de spionaj cyber le revine agențiilor specializate în activitățile de contraspionaj.

² *Capabilitate de răspuns la incidente și atacuri informatice.*

Scara escaladării conflictelor cyber ilustrează faptul că sabotajul cibernetic, terorismul cibernetic și războiul cibernetic se produc ocazional. Există puține exemple de atacuri cyber care au cauzat distrugereri fizice sau pagube pe termen lung, cum s-a întâmplat în cazul *Stuxnet*, singurul exemplu de atac cyber interstatal de acest gen. De remarcat este faptul că, până la acest moment, nu a fost declanșat niciun război cyber. Cu toate acestea, NATO trebuie să acorde o atenție particulară acestor trei tipuri de conflicte cyber, deoarece acestea dețin un potențial ridicat, care poate produce daune substanțiale atât la nivel național, cât și internațional. De aceea, ministerelor apărării, forțelor armate naționale și celor ale Alianței le revine un rol important în abordarea acestor amenințări. În acest context, în *figura 2* sunt prezentate tipurile de conflicte cyber, din punctul de vedere al impactului nivelului de securitate.

CATEGORII DE ACTIVITĂȚI CIBERNETICE	IMPACTUL NIVELULUI DE SECURITATE		
	FURT	SCĂZUT	ÎNALT
		HACKTIVISM	SPIONAJ CIBERNETIC
CRIMINALITATE CIBERNETICĂ			
VANDALISM CIBERNETIC			
PERTURBARE	HACKTIVISM	SABOTAJ CIBERNETIC	
	CRIMINALITATE CIBERNETICĂ	TERORISM CIBERNETIC	
	VANDALISM CIBERNETIC	RĂZBOI CIBERNETIC	

Figura 2: Conflictele ciberneticе în funcție de impactul nivelului de securitate

În ceea ce privește dimensiunea militară a amenințării ciberneticе, NATO își manifestă interesul în două direcții. În primul rând, atacurile cyber pot fi relevante pentru Articolul IV al Tratatului de la Washington. Ca alianță politico-militară, NATO se consultă cu statele membre oricând „*integritatea teritorială, independența politică sau securitatea oricărei Părți este amenințată*“. În ceea ce privește securitatea cyber, acest lucru este important, deoarece facilitează proceduri pentru consultare și asistență, dacă atacurile cyber se află sub pragul unui atac armat. În al doilea rând, atacurile cyber ar putea fi calificate ca atacuri armate, situație în care sunt îndeplinite condițiile pentru aplicarea Articolului V, urmând logica potrivit căreia „*un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele (state membre) în Europa sau America de Nord va fi considerat un atac împotriva tuturor*“.

Opțiuni NATO în spațiul cibernetic

În ceea ce privește provocările generate de spațiul virtual, NATO trebuie să joace un rol relevant, chiar dacă acest lucru va intensifica dezbaterile în domeniu. Toate armatele importante se înarmează în domeniul cyber atât din punctul de vedere al preocupărilor de natură analitică, precum și în ceea ce privește înzestrarea cu tehnică de înaltă tehnologie. Cu siguranță, capacitățile cyber vor fi desfășurate în orice conflict militar viitor. Potrivit experților în domeniu, există o mică probabilitate de a se produce un război cibernetic devastator. Oricum, există, în schimb, o mare probabilitate de război cyber de nivel tactic și strategic, în contextul războiului tradițional. Misiunea NATO, ca alianță politico-militară, este de natură defensivă și acest aspect se aplică și în planul securității cibernetice. Cu toate acestea, NATO trebuie să ia în considerare amenințările cibernetice și dintr-o perspectivă militară. Aceasta nu înseamnă, totuși, militarizarea amenințărilor cyber non-militare, cum ar fi, de exemplu, numeroasele intruziuni cyber de impact redus cu care NATO se confruntă în mod curent.

Pentru o analiză corespunzătoare a riscului, Alianța trebuie să țină cont de potențialul și motivația oponentilor posibili. Întrebarea esențială trebuie să se refere la: „*Cine are un interes în atacarea spațiului cibernetic al NATO sau al membrilor săi și capacitatea de a realiza acest lucru?*“ și mai puțin pentru: „*Unde suntem (NATO) vulnerabili?*“. De altfel, în ceea ce-i privește pe militari, planificarea pentru confruntarea în situația celor mai defavorabile scenarii reprezintă un curs legitim. Cu toate acestea, utilizarea resurselor multiple pe fondul posibilităților îndepărtate de producere a unor incidente catastrofice nu are sens atât din punct de vedere strategic, cât și din perspectivă financiară. O concluzie este totuși clară: cea mai importantă sarcină a NATO o reprezintă pregătirea continuă din perspectivă tehnică, dar și în ceea ce privește semantica terminologiei domeniului cibernetic.

❖ **Securizarea infrastructurilor IT**

Având în vedere natura amenințărilor cyber, măsurile de realizare a siguranței tehnice reprezintă o prioritate pentru consolidarea elementelor de apărare cibernetică. Aceste măsuri ar trebui să cuprindă sistemele administrative și operaționale ale NATO, deoarece majoritatea riscurilor sunt înregistrate la nivelul acestora. Mai mult, pot fi adoptate proceduri de tip *vetting* mai bune, pentru prevenirea atacurilor din interior sau tehnici de *baiting* (programe spion de tipul *cal troian*).

Este puțin probabil ca aceste intruziuni cyber să fie evitate complet, dar devine esențială dezvoltarea capacităților pentru reducerea efectelor acestora. Sistemele ar trebui să aibă abilitatea de recuperare rapidă, iar dacă este necesar, în contextul conflictului militar, să poată rezista acestor atacuri.

Sistemele de comunicații cheie ale NATO sunt inevitabil interconectate, de aceea, nefuncționalitatea unuia dintre ele se propagă la nivelul celorlalte. Statele membre sunt responsabile pentru propria securitate cibernetică, prin urmare și pentru implementarea măsurilor de protecție preventivă. Totuși, pentru securizarea acestor sisteme cruciale, NATO ar trebui să-i sprijine pe aliați, consolidând capacitățile de apărare cyber ale acestora, în ceea ce privește protecția infrastructurilor cibernetiche civile și militare.

❖ **Terminologia corectă din punct de vedere semantic**

În afara măsurilor de natură tehnică, reprezentarea semantică proprie amenințărilor cibernetiche este o cerință esențială pentru definirea conceptuală a securității cibernetiche. Într-un spațiu virtual securizat, o concepție neclară și o utilizare imprudentă a termenilor de *război cibernetic (cyber war)* și *atac cibernetic (cyber attack)* pot deveni periculoase. NATO ar trebui, în opinia noastră, să accelereze eforturile pentru clasificarea conflictelor cyber și detalierea terminologiei cibernetiche, care ar asigura clarificarea aliaților și a statelor partenere. În acest cadru este primordială introducerea definițiilor comune, similare prezentării descrise mai sus, precum și o scară de referință pentru evaluarea gradului de escaladare a conflictelor.

Modelul scalabilității conflictuale sugerează faptul că numai sabotajul cibernetic, terorismul cibernetic și războiul cibernetic sunt amenințări relevante pentru NATO, în calitate de alianță defensivă, nefiind de dorit coborârea acestui prag, în timp ce criminalitatea cyber și spionajul cyber nu trebuie confundate cu războiul cyber. Termenul de *război cibernetic* ar putea fi utilizat numai pentru descrierea unui conflict cyber major, în care sunt implicate mai multe state, și cu impact în lumea reală. În contextul unei organizații de apărare internațională, termenul *atac cibernetic* ar putea fi folosit numai pentru *activitățile cyber* care aduc prejudicii persoanelor și proprietăților materiale.

Utilizarea unui limbaj specific domeniului militar – incluzând folosirea excesivă a termenului de *război cyber* – creează premisele pentru declanșarea unui sentiment de teamă față de capacitățile cyber ale adversarilor. O retorică deschisă de descurajare ar putea, de asemenea, să crească tensiunile, cauzând mai degrabă o escaladare în militarizarea spațiului virtual și a conflictului cyber decât o evitare a acestora. Delimitarea clară a definițiilor ar putea minimiza riscul. În același timp, o terminologie semantică bine construită va contribui la prevenirea escaladării incidentelor cyber non-militare în conflicte armate, context în care NATO și-ar putea aduce contribuția la detensionarea retoricii, dar cu menținerea unei atenții sporite asupra amenințărilor cyber. NATO are un mare potențial pentru dezbatere și implementarea măsurilor de securitate cibernetică

împreună cu țările membre și cu alți parteneri. Alegerea corespunzătoare a limbajului va promova un mediu propice creării urgente a normelor necesare și a acordurilor internaționale pentru managementul spațiului virtual. Actuala zonă gri a legislației internaționale trebuie să se îndrepte spre definirea clară a tipurilor de activități cibernetice care sunt permise actorilor (non-) statali.

În cadrul NATO, dimensiunea militară a amenințărilor cibernetice trebuie să fie definită într-o manieră clară și unanim acceptată. Natura și pragul daunelor care ar putea declanșa aplicarea Articolului V ar trebui să fie în mod clar explicitate pentru cazul conflictelor cyber. În cele din urmă, va fi o decizie politică dacă un anumit conflict cyber va fi evaluat ca un război cyber. Pentru o mai mare siguranță, această decizie trebuie să aibă un fundament lingvistic cât mai precis.

NATO ar putea promova ca o prioritate globală, referitoare la aspectele de securitate cibernetică, obiectivul de reducere al amenințărilor provenite din spațiul virtual, prin aplicarea celor mai eficiente mecanisme politico-militare. În acest domeniu, semantica cyber este esențială prin prisma inițiativelor privind diminuarea escaladării conflictelor potențiale lansate din spațiul cibernetic.

De asemenea, NATO ar trebui să-și afirme permanent poziția față de scenariile cyber cele mai defavorabile, promovate pe baza evaluărilor imprecise ale amenințărilor, pe senzational și o retorică dramatică, chiar dacă acestea aparțin spectrului mass-media sau unei multitudini de factori decizionali.

BIBLIOGRAFIE

1. Myriam Dunn Caveltry, *The Militarization of Cyber Security as a Source of Global Tension*, Ed. Daniel Mockli, Zürich, 2012.
2. James A. Lewis, *Conflict and Negotiation in Cyberspace*, 2013, pe site-ul <http://csis.org/files/publication/130208>.
3. Bruce Schneider, *When Does Cyber Spying Become a Cyber Attack*, Ed. Atlantic, Berlin, 2014.
4. ***, *Answer to Your Questions*, 2011, pe site-ul http://atlanticcommunity.org/index.php/Open_Think_Thank_Article.
5. ***, *Conceptul strategic pentru apărarea și securitatea membrilor NATO*, adoptat de șefii de state și de guverne, Lisabona, 2010.
6. ***, *Glosary of Terms and Definitions*, Agenția de standardizare a NATO, pe site-ul <http://www.fas.org/irp/doddir/other/nato2008.pdf>.
7. ***, *Talinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare*, Ed. Michael N. Schmitt, Tallinn, 2013.

CARTOGRAFIERA SPAȚIULUI CIBERNETIC

Ing. Alexandra DINULESCU
Ing. Gheorghe URSULEAN

The information technology development and its use in everyday life have led to a mainly virtual artificial environment, called cyberspace. According to one of the widely accepted definitions, cyberspace comprises all the elements that store, transport and process information, as well as all the procedures associated to them. Apart from the fact that the processes that are carried out within this environment have changed the lifestyle drastically, cyberspace is also considered a strategic field. Moreover, it is a place where both offensive and defensive cyber operations able to reach the extent of cyber wars can occur. Taking decisions related to cyber defence requires maps for the area of responsibility or the locations where operations could take place. Although some key features belonging to traditional operational maps are preserved, cyber maps are more complex and have more dynamic representations. The article presents the methods and tendencies in cyberspace cartography.

Keywords: *cyberspace; map; cartography; Internet; technology*

în care existau surse de apă și hrană. În jurul anului 6 200 î.H., egiptenii efectuau măsurători de teren și le reprezentau pe hartă pentru a putea reconstitui granițele locale după inundații.

I. Referințe istorice privind cartografierea

Cartografia reprezintă arta, știința și tehnologia întocmirii hărților, precum și studiul acestora ca documente științifice sau lucrări de artă. *Harta*, elementul central al cartografiei, este o reprezentare grafică sau un model, la scală, al conceptelor spațiale, care facilitează înțelegerea lucrurilor, conceptelor, condițiilor, proceselor sau evenimentelor în contextul spațial, constituind, totodată, un mediu universal de comunicare. Istoria cartografiei a început cu primele indicații de navigare terestră transmise pe cale orală sau desenate în nisip. Încă de atunci, omul a încercat să reprezinte cât mai bine felul în care înțelege lumea înconjurătoare. Cele mai vechi exemple de hărți provin din Paleolitic, aproximativ 25 000 î.H. Acestea sunt o formă rudimentară de a reprezenta caracteristici topografice și geografice precum dealurile, râurile și așezările umane. Hărțile primitive reprezentau suprafețe mici de teren, locale și erau folosite, în principal, pentru a ilustra zone de vânătoare sau zone

Ing. Alexandra Dinulescu, ing. Gheorghe Ursulean – Ministerul Apărării Naționale.

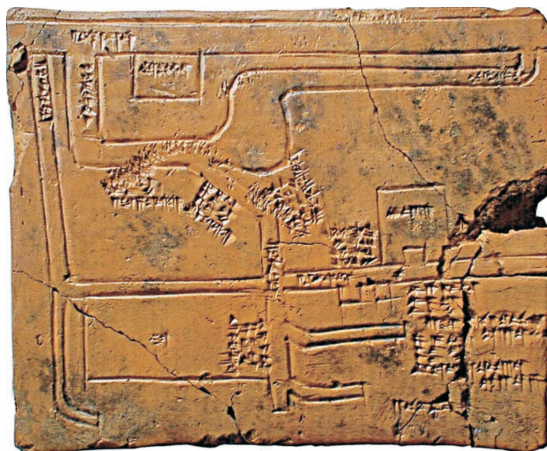

Figura 1: Hartă babiloniană, canale de irigații, 1 684 î.H.

Prima hartă a lumii a fost creată de babilonieni în secolul VI î.H. și ilustrează Babilonul înconjurat de o suprafață circulară de pământ și alte câteva orașe alăturate, reflectând credințele religioase ale vremii. De la picturile din peșteri, la hărțile antice ale Babilonului, Greciei sau Asiei, până la cele din zilele noastre, oamenii au creat și au folosit hărți ca unelte de bază, care să îi ajute să definească, să explice și să se orienteze în lumea în care trăiesc.

Diversificarea rutelor comerciale, necesitatea de a descoperi și cuceri noi teritorii reprezintă motive care i-au determinat pe oameni, de-a lungul timpului, să desfășoare expediții de explorare pe mările și oceanele globului. Navigarea pe mări sau oceane necesită atât îndemânare, cât și curaj, iar graficele de navigație maritimă au reprezentat unelte prin care navele comerciale, de transport sau de cucerire își stabileau cursuri sigure și precise¹. Graficele de navigație maritimă au evoluat, în tot acest timp, de-a lungul a sute de ani. Începând cu portulanele² Mării Mediterane, de la sfârșitul secolului al XIII-lea, către primul atlas cu grafice de navigație din 1584, la începutul secolului al XVIII-lea, reprezentarea oceanelor și a liniilor de coastă devine o cerință navală și comercială strategică, iar astăzi

¹ John Blake, *The Sea Chart: The Illustrated History of Nautical Maps and Navigational Charts* (Graficul mării: istoria ilustrată a hărților nautice și a graficelor de navigație), 2009, pe site-ul <http://gpspathfinder.work/racks/T/The-Sea-Chart-The-Illustrated-History-Of-Nautical-Maps-And-Navigational-Charts-Paperback.pdf>

² Portulan – o hartă de navigație folosită în Evul Mediu, inventată de italieni, pentru utilizarea căreia era nevoie de o busolă și, eventual, de un rutier, adică o lucrare ce indica natura și profunzimea fundului mării/oceanului, precum și accesul la porturi. La apariția lor, în secolul al XIII-lea, portulanele erau desenate pe pergament, uneori chiar de către marinari, corectate și actualizate permanent. Portulanul indica distanțele dintre principalele porturi și puncte de acostare, potrivit site-ului <https://ro.wikipedia.org/wiki/Portulan> (N.R.).

avantajele tehnologice îmbunătățesc studiile hidrografice și asigură crearea unor grafice de navigație complexe și precise.

Figura 2: Hartă de navigație în Marea Mediterană, în anul 1745

La începutul anilor 1900, frații Wright au efectuat primele zboruri istorice, dând, astfel, startul dezvoltării aviației. Vizibilitatea directă reprezenta, la momentul respectiv, principala unealtă de navigație a piloților. Aeronavele erau limitate la zboruri pe distanțe mici, în condiții de cer senin, iar piloții foloseau pentru navigație rutele de transport și bornele de hotar, fiind obligați să zboare la joasă înălțime de-a lungul căilor ferate, în condiții de vizibilitate redusă. Primii piloți au început să folosească notițe personale care să îi ajute în navigație. De la primul manual de navigație aeriană, „*Graficele Jepp*“, din 1930, realizat de pionierul căpitan Jeppesen, care a înglobat notițele sale referitoare la locuri de aterizare, obstacole, înălțimi ale dealurilor și alte caracteristici semnificative ale rutelor, la graficele de navigație moderne constant monitorizate, îmbunătățite și actualizate de către Organizația Aviației Civile Internaționale (International Civil Aviation Organization – ICAO), graficele aeronautice au evoluat continuu, pentru a ține pasul cu dezvoltarea tehnologică și cerințele actuale.

Hărțile actuale ale traficului aerian sunt actualizate în timp real. Frecvența de actualizare a pozițiilor este de ordinul fracțiunilor de secundă, iar acoperirea este globală. O multitudine de hărți dinamice ale traficului aerian sunt disponibile *online*, în opinia noastră fiind reprezentative două site-uri³. În *figura 3* este prezentată o captură statică a unei astfel de hărți.

³ Pe site-ul <http://www.flightradar24.com> și <http://planefinder.net>

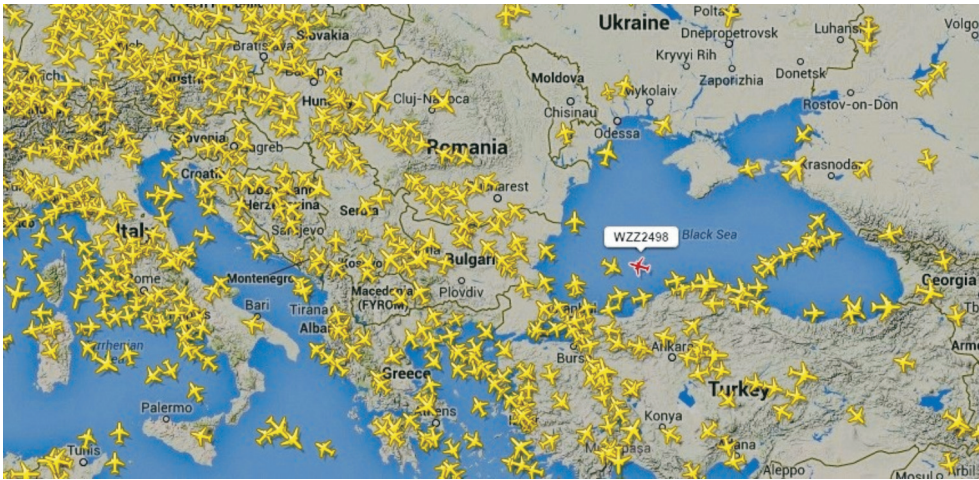

Figura 3: Captură statică de pe o hartă dinamică a traficului aerian⁴

Aceste hărți sunt, de obicei, interactive, cu meniuri contextuale și cu bogate posibilități de raportare instantanee și sincronizată a statisticilor și evenimentelor relevante selectate. De exemplu, un click pe simbolul unui anumit avion poate declanșa afișarea, într-o fereastră, a datelor detaliate ale cursei respective. În plus, pot fi setate filtre care să evidențieze anumite curse sau cursele care se abat de la anumite culori sau grafice de zbor.

Aproape simultan cu hărțile de orientare și de navigație, care au roluri utilitare foarte importante, dar sunt orientate preponderent pe reproducerea simbolică a unei zone de interes, au apărut hărțile militare, care utilizează categoriile menționate doar ca *background* pentru reprezentarea forțelor proprii, a forțelor inamice, a elementelor de teren cu utilitate tactică, operativă și strategică, a concepțiilor și intențiilor proprii și inamice, a situațiilor rezultate și a prognozelor. Cu alte cuvinte, harta militară combină, într-o imagine unică, elementele de teren cu cele situaționale, conceptuale și cu decizia comandantului. Succesul operației este condiționat de valoarea deciziei comandantului, iar aceasta este, la rândul ei, condiționată, în afară de pregătirea și geniul comandantului, de calitatea și claritatea hărții situaționale.

Harta operativă are un rol foarte important și în comunicarea deciziilor și a cursului de acțiune către subordonați. Faptul că harta sau extrase din harta operativă se atașează ordinului de luptă permite transmiterea rapidă, de la decident la executanți, a unui volum foarte mare de informații, cu reducerea posibilității interpretării greșite sau a confuziilor, care, în teatrul de operații, ar avea consecințe grave.

⁴ Pe site-ul <http://www.flightradar24.com/>

Harta militară operativă a unei operații poate fi interpretată ca radiografie a întregii operații. Din acest motiv, în afara rolului central pe care îl are pe timpul derulării operației în sine, hărțile militare operative sunt foarte importante pentru analiza post-conflict și pentru pregătirea ofițerilor și a comandanților. Nu întâmplător, multe dintre aplicațiile militare se desfășoară doar pe hartă și se bazează pe operații simulate sau pe jocuri militare. Odată cu informatizarea hărților militare și a generalizării utilizării de capacități ale sistemelor informaționale geografice (*Geographic Information System – GIS*) în comandamentele militare, apare posibilitatea testării și comparării diverselor scenarii operative chiar pe timpul procesului de luare a deciziei.

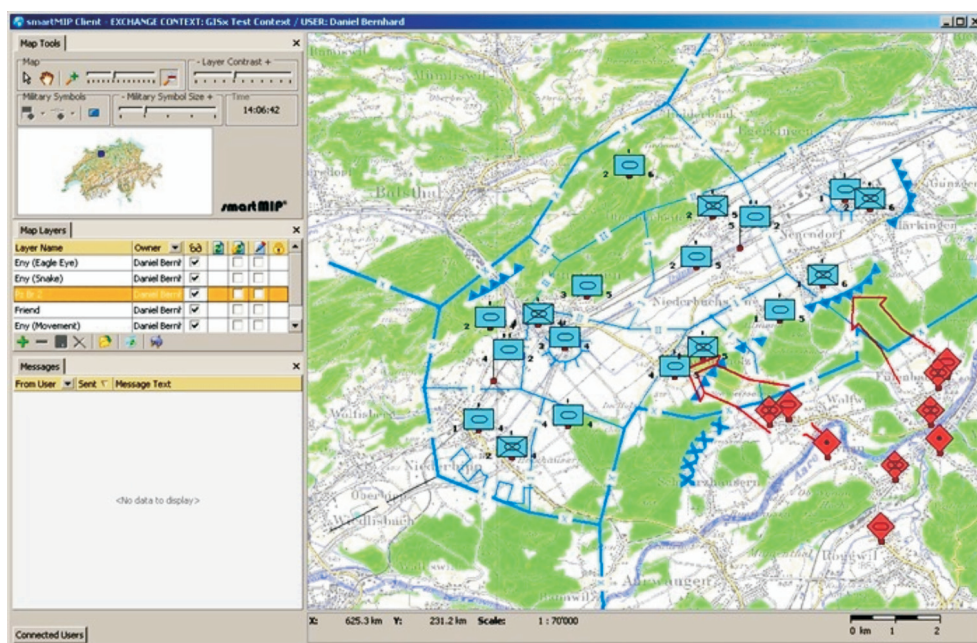

Figura 4: Hartă militară operativă – în varianta GIS

II. Utilitatea hărților ciberneticice

De-a lungul anilor, au fost propuse mai multe definiții ale spațiului cibernetic, în funcție de diversele perspective ale surselor. În „*Strategia Departamentului Apărării pentru Operații în Spațiul Cibernetic*“ a SUA, spațiul cibernetic este prezentat ca mediul caracterizat prin utilizarea mijloacelor electronice și a spectrului electromagnetic pentru a stoca, modifica și transfera date prin intermediul unor sisteme aflate în rețea și al infrastructurii fizice asociate⁵. În plus, prima inițiativă strategică

⁵ Departamentul american al Apărării, *doc. cit.*, decembrie 2006, pe site-ul http://www.dod.mil/pubs/foi/joint_staff/jointStaff_jointOperations/07-F-2105doc1.pdf

prezentată în documentul menționat arată că SUA vor trata spațiul cibernetic ca pe un domeniu operațional și, ca urmare, vor dota, pregăti și împuternici Departamentul Apărării pentru a apăra interesele naționale în acest domeniu, la fel cum o fac în domeniul terestru, maritim, aerian și cosmic.

Pentru a indica natura dinamică a spațiului cibernetic, acesta poate fi definit ca un set dependent de timp de sisteme informatice interconectate și utilizatori care interacționează cu aceste sisteme⁶. Dinamica impresionantă ce caracterizează acest mediu stă la baza stabilirii unui nou obiectiv în cartografia tradițională: cartografierea spațiului cibernetic. Cartografierea este o modalitate de externalizare a conceptelor din spațiului cibernetic cu scopul de a le da o semnificație, de a le face ușor de înțeles și de utilizat, oferind, totodată, un context pentru fiecare concept și relațiile acestuia cu alte concepte. Expune, de asemenea, aspecte importante legate de cine anume controlează infrastructura, cine are acces în spațiul cibernetic, cum poate fi supravegheat, cum și de unde poate fi accesat. Diverse hărți tematice au fost create în încercarea de a defini geometriile spațiale complexe din spațiul cibernetic, Lumea Nouă a secolului XXI. Numeroasele hărți și elemente de vizualizare similare hărților create până acum se concentrează pe localizarea elementelor de infrastructură, determinarea fluxului de date și a statisticilor privind utilizatorii, stabilirea serviciilor de internet pe piață, asigurarea unui management eficient al resurselor internet, îmbunătățirea căutărilor *web* și identificarea unor potențiale interfețe de acces în spațiul cibernetic.

Progresele înregistrate în tehnologia informației, în contextul social, politic și militar actual, au transformat spațiul cibernetic într-o adevărată zonă de război, unde statele lumii se luptă pentru supremația digitală într-un nou și aproape invizibil teatru de operațiuni. Operațiunile ciberneticе reprezintă deja un capitol semnificativ al apărării suveranității naționale și al proiectării puterii. Capacitatea de a desfășura cu succes operațiuni și de a asigura un avantaj strategic în spațiul cibernetic sunt puternic influențate de abilitatea de a înțelege, reprezenta și analiza acest teritoriu complex, cu o evoluție dinamică. Principiul enunțat de Sun Tzu în „*Arta războiului*” – „*Dacă îți cunoști adversarul și te cunoști pe tine însuși, nu trebuie să îți fie frică de rezultatul următoarelor o sută de bătălii. Dacă te cunoști pe tine însuși, dar nu îți cunoști adversarul, pentru fiecare victorie vei suferi o înfrângere. Dacă nu îți cunoști adversarul și nu te cunoști nici pe tine, vei pierde fiecare bătălie pe care o vei purta*” – este valabil integral și în spațiul cibernetic.

⁶ Rain Ottis și Peeter Lorents, *Cyberspace: Definitions and Implications (Spațiul cibernetic: definiții și implicații)*, Proceedings of the 5th International Conference on Information Warfare and Security, Ohio, SUA, 2010, pp. 267-270.

De la campaniile strategice de spionaj cibernetic *Moonlight Maze*, *Titan Rain* sau *Dragonfly* la distructivele atacuri cibernetic militare din Estonia, Georgia sau Iran, oamenii și conflictele internaționale trec într-o altă fază a istoriei. Pe acest câmp de luptă, vag definit, reprezentat de spațiul cibernetic, bătăliile sunt purtate cu biți în locul gloanțelor, *malware* în locul trupelor și *botnets* în locul bombelor. Cunoașterea, în timp real, a situației resurselor proprii și a capacității, acțiunilor și intențiilor inamicului este vitală pentru apărarea și promovarea intereselor naționale, iar aceasta impune alocarea atenției și a resurselor necesare cartografierii și monitorizării corespunzătoare a zonelor de responsabilitate din spațiul cibernetic.

Figura 5: CO 624 Lackland – una dintre zecile de unități americane destinate operațiilor în spațiul cibernetic

III. Particularități ale hărților cibernetic

1. *Natura elementelor reprezentate.* Față de hărțile tradiționale, care includ simboluri ale unor elemente palpabile, hărțile cibernetic operează cu elemente destul de abstracte, unele chiar virtuale. Conform definiției la care s-a făcut referință în prima parte a lucrării, canalele de comunicații dintre cele mai diferite, fizice sau virtuale, inclusiv undele electromagnetice, fac parte din spațiul cibernetic; de asemenea, spațiile de stocare, structurile și bazele de date. Fluxurile de date, sistemele aplicative, elementele de autentificare și securitate, sistemele de *backup* și *disaster-recovery* sunt elemente ale spațiului cibernetic. Unele elemente sunt protejate prin criptare, *firewall*-uri, zone demilitarizate – DMZ, management al accesului etc. Toate acestea sunt particularități care fac ca misiunea de cartografiere a zonelor de interes din spațiul cibernetic să fie provocator de dificilă.

cibernetic. Martin Dodge și Rob Kitchin examinează modalități de cartografiere a infrastructurii internetului și ale traficului fluxului de date, inovații în cartografia interactivă a *web*, hărți ale conversațiilor și comunităților din mediul.

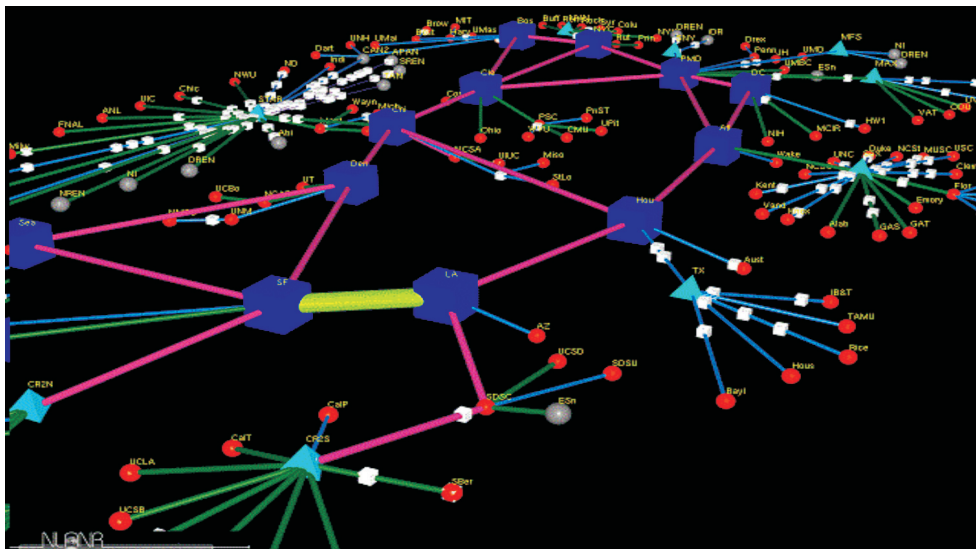

Figura 7: Versiune de reprezentare topologică⁸

2. Varianta modernă a „Atlasului spațiului cibernetic“ este „Atlas RIPE“, o rețea globală de sonde, care măsoară conectivitatea și accesibilitatea la internet, oferind o imagine a stării internetului în timp real. Orice individ care conectează o sondă înregistrată adaugă o nouă sondă la rețeaua *Atlas RIPE*. Miile de sonde active în Europa, Orientul Mijlociu și Asia Centrală colectează date din rețea și creează hărți și grafice din rezultatele agregate. Rețeaua *Atlas RIPE* poate fi utilizată și pentru efectuarea de măsurători asupra propriei rețele.

3. Compania *NORSE* oferă *online* hărți ale internetului, actualizate în timp real, care conțin informații despre atacuri inițiate în diverse zone ale globului, momentul de timp, organizația atacatoare, locația atacatorului, IP-ul atacator, locul țintei, serviciul și porturile atacate.

4. Compania *Kaspersky*, interesată de promovarea soluțiilor de securitate pe care le produce, a proiectat și publicat *online* o hartă interactivă în timp real a atacurilor cibernetice la nivel global. Harta evidențiază o serie de principii ale cartografierii spațiului cibernetic.

5. Vizualizarea legăturilor între entități. Reprezentarea întregului spațiu cibernetic, după modelul „*Harta lumii noi*“, pe lângă dificultatea în întocmire, ar avea și o utilitate

⁸ Pe site-ul <http://www.atlasofcyberspace.com/>

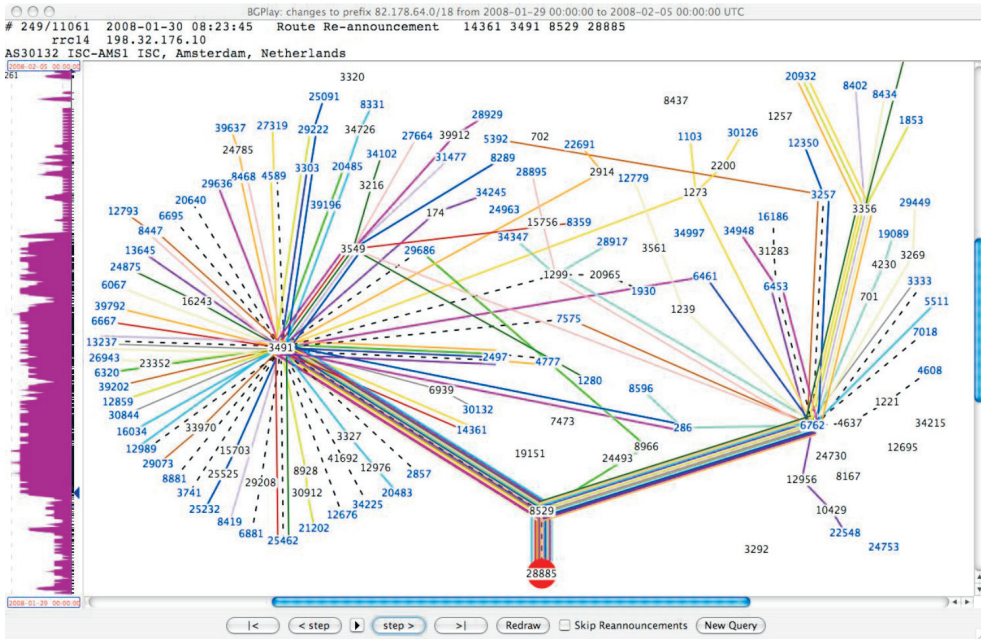

Figura 8: Variantă de reprezentare RIPE⁹

Figura 9: Captură statică¹⁰

greu de pus în valoare. Cele mai întâlnite cerințe de cartografiere a spațiului cibernetic sunt pentru realizarea de hărți tematice, specializate și filtrate în funcție de interes și de zona de responsabilitate.

⁹ Pe site-ul <http://www.ripe.net>

¹⁰ Pe site-ul www.map.ipviking.com

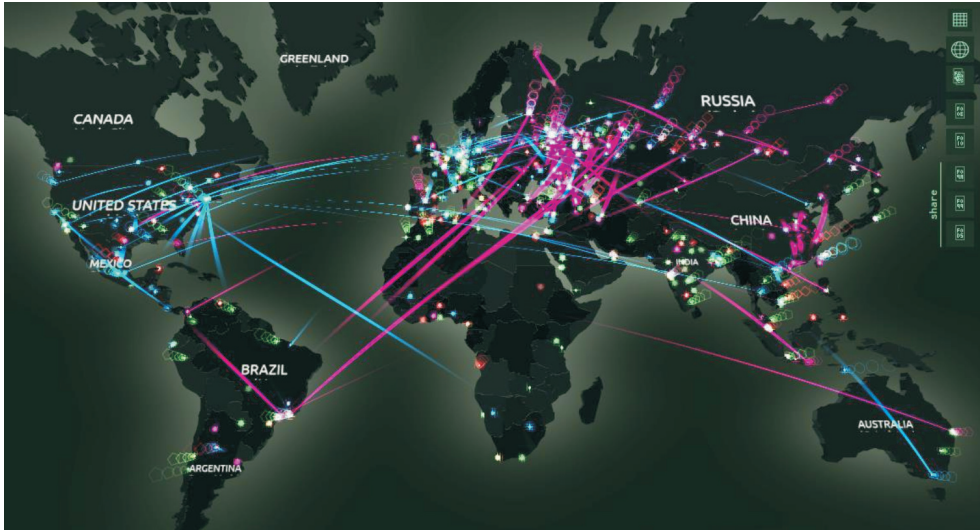

Figura 10: Captură statică¹¹

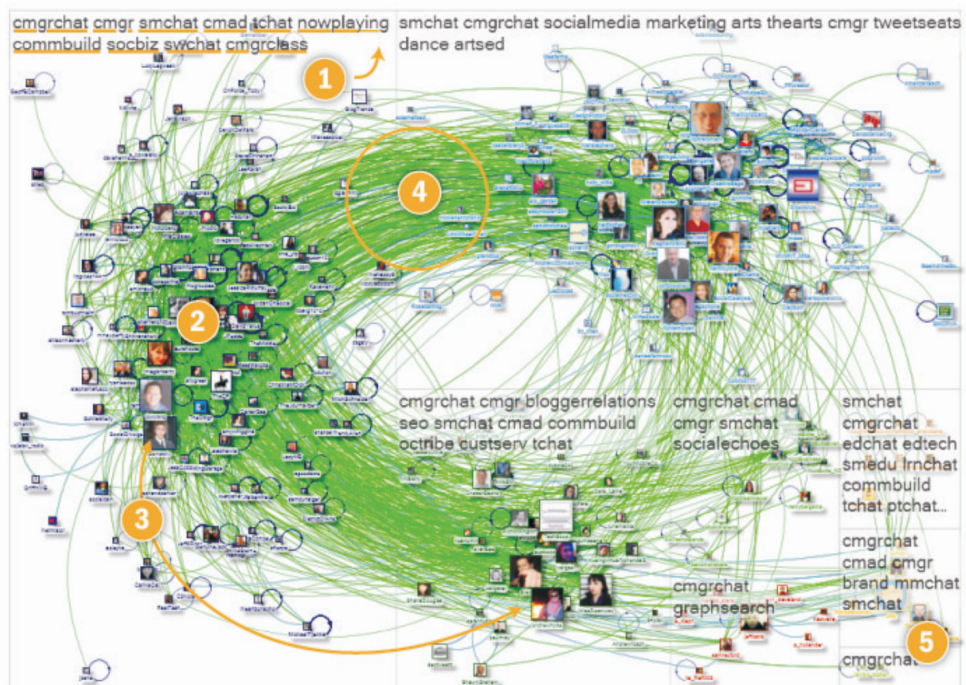

Figura 11: Exemplu de diagramă de relații într-o rețea socială

¹¹ Pe site-ul <http://cybermap.kaspersky.com/>

V. Tendințe și provocări în cartografierea spațiului cibernetic

Hărțile sunt mijloace puternice de comunicare selectivă a mesajelor. Acest lucru se datorează faptului că harta este, în principal, rezultatul unui proces de creație, care cuprinde numeroase decizii subiective, referitoare la elemente incluse sau excluse din hartă, simbolică și mesajul ce se dorește a fi comunicat. Cu alte cuvinte, hărțile reflectă contextul cultural, istoric și politic al celui care creează harta. Prin urmare, o hartă nu este în totalitate obiectivă și este construită pentru a-i oferi o anumită impresie destinatarului mesajului. Mark Monmonier susținea, în cartea sa, „*Cum să minți prin intermediul hărților*“, că „... hărțile, la fel ca discursurile sau tablourile, sunt colecții propriietare de informații și sunt, de asemenea, supuse deformării cauzate de ignoranță, lăcomie, orbire ideologică ori sarcasm”¹².

Pentru a ilustra relațiile semnificative dintr-un spațiu *n-dimensional* în spațiul *bidimensional* al unei foi de hârtie sau al unui monitor, o hartă trebuie să deformeze realitatea. Fiind un model la scală, harta utilizează simboluri, care sunt, de cele mai multe ori, mai mari decât caracteristicile reprezentate. Pentru a evita ascunderea informațiilor critice în ceața detaliilor, harta trebuie să ofere o vedere selectivă, incompletă a realității. Nu există, astfel, modalitate de evitare a paradoxului cartografic: pentru a prezenta o imagine utilă și adevărată, o hartă precisă trebuie să recurgă la minciuni albe. Modelarea informațiilor de către un bun propagandist poate transforma harta în mijloc de manipulare a opiniei. Obiectivele persuasiunii vizează mândria națională, poziții strategice, vectori de atac, mijloace de apărare, sfere de influență, dezechilibre regionale și alte aspecte ale spațiului cibernetic, care pot fi, în mod convenabil, manipulate. Propagandistul modelează mesajul transmis prin intermediul hărții punând accent pe anumite caracteristici, suprimând informațiile contradictorii și alegând o anumită simbolică¹³. Hărțile spațiului cibernetic reprezintă o armă incontestabilă de manipulare. Sunt create hărți ale spațiului cibernetic care pun în lumină doar anumite aspecte, modelate diferit, în funcție de obiectiv. Acest lucru se datorează faptului că o hartă nu ia naștere într-un vacuum cultural sau politic, ci este produsul aspirațiilor individuale. Pentru a înțelege cu adevărat informația transmisă de hartă, trebuie să luăm în considerare contextul local și global în care harta este proiectată și utilizată.

¹² Mark Monmonier, *How to Lie with Maps*, the University of Chicago Press, 1991, p. 2.

¹³ *Ibidem*.

Între numeroasele hărți tematice create pentru a vizualiza spațiul cibernetic se disting hărțile care prezintă diferite statistici, cum ar fi numărul utilizatorilor de internet, numărul de conturi *Facebook*, numărul abonaților telefonici, densitatea atacurilor cibernetică pentru fiecare stat. Acestea reprezintă o unealtă puternică de manipulare și dezinformare. Atunci când hărțile sunt folosite pentru a afișa informații statistice, cel care întocmește harta trebuie să descrie cât mai precis posibil datele. Scopul cartografierii datelor statistice este de a generaliza datele pentru a facilita identificarea unor tipare spațiale, dar, prin generalizarea și simplificarea datelor, anumite distribuții pot fi ușor ascunse. Nivelul tehnologic actual permite combinarea mijloacelor de supraveghere, a bazelor de date geospațiale și a altor unelte *GIS* pentru a produce hărți, care detaliază, în timp real, diferite statistici. Monitorizarea, identificarea și obținerea datelor statistice aflate la baza acestor hărți sunt supuse unor legi și regulamente pentru spațiul cibernetic, care sunt esențiale în discuțiile din arenele politice, prin urmare, statul stabilește obiective politice care sunt atinse prin modelarea statisticilor redată prin intermediul hărților.

În spațiul cibernetic sunt cunoscute numeroase tehnici de păcălire folosite de către atacatori, cu diferite obiective. Metodele de păcălire ale atacatorului în scop defensiv au început abia recent să fie intens cercetate. Utilizând sisteme *honeypot* sau simple tactici, cum ar fi inserarea de informații false în fluxul de date, false întârzieri în transferul datelor, mesaje de eroare nereale și mascarada, de fapt, ascundem adevărata imagine a zonei din spațiul cibernetic pe care dorim să o protejăm, prin urmare adversarul va iniția atacul pornind de la o imagine incorectă asupra țintei. Hărțile pot fi bune sau rele, în funcție de cine le deține, cui se adresează, cum sunt folosite și de ce. Utilizatorii hărților trebuie să țină cont de faptul că, oricât de realiste ar părea, acestea sunt simple reprezentări, vulnerabile prejudecăților atât prin ceea ce arată, cât și prin ceea ce ignoră.

Concluzii

Șansele de succes în asigurarea securității zonei de responsabilitate sau în desfășurarea operațiilor defensive și ofensive în spațiul cibernetic depind, în mare măsură, de capacitatea de alimentare a sistemului decizional cu informații relevante, în timp util. În consecință, valoarea deciziei depinde nu numai de pregătirea, experiența și geniul comandantului, ci și de calitatea hărții operative, care afișează clar și sugestiv resursele proprii și pe cele inamice, elementele cheie tactice, operative și strategice, simularea rezultatelor celui mai probabil curs al acțiunii etc.

Cu alte cuvinte, pentru apărarea intereselor proprii în spațiul cibernetic, simultan cu contracararea intențiilor ostile, considerăm că este nevoie de construirea capacităților adecvate pentru cartografierea spațiului cibernetic și afișarea sugestivă, în timp real, a hărților operative ale zonelor de interes și responsabilitate.

Bibliografie selectivă

1. Deborah Bodeau, Richard Graubart și William Heinbockel, *Mapping the Cyber Terrain*, MITRE, noiembrie 2013, pe site-ul <http://www.mitre.org/sites/default/files/publications/mapping-cyber-terrain-13-4175.pdf>.
2. Gheorghe Ursulean, *Dezvoltări în spațiul cibernetic. Provocări și oportunități pentru serviciile de informații*, Simpozion al Direcției Generale de Informații a Apărării, noiembrie 2011.
3. Gheorghe Ursulean, *Colonizarea spațiului cibernetic*, în *Revista INFOSFERA*, nr. 1/2012, pp. 62-71.
4. ***, Department of Defense – DOD, *Strategy for Operating in Cyberspace*, 2011, pe site-ul www.defense.gov/news/d20110714cyber.pdf
5. ***, *Strategia de securitate cibernetică a României*, 2013, pe site-ul <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>

POLITICA SANȚIUNILOR ÎN TRE STATE

– o formă de război nedeclarat –

General (r.) dr. Mihail ORZEAȚĂ

Following a primary assessment of the impact of sanctions on the international community, the author notes that they were often imposed in contradiction with the UN Charter provisions, and the global organisation could not intervene, which has diminished its importance and credibility. In particular, the author presents the effects of imposing such sanctions in the political, economic-financial, social and security fields, starting with the goals set by the initiators and ending with the decline in the living standards of the people in the sanctioned states and their growing hostility towards the initiators of sanctions, which have led to internal and international tensions and reduced regional and even global security.

Keywords: Cold War; air strikes; Russian Federation; regional security; trade

1. Scurt istoric

Utilizarea noțiunii de *sanțiuni* pentru a reduce ori restricționa volumul schimburilor economice, financiare, culturale, științifice, tehnologice, militare și de altă natură între state este o modalitate de evitare a încălcării prevederilor Cartei ONU. Interzicerea importurilor ori a exporturilor, de orice natură, între state este o formă de embargo. Dar, pentru că aplicarea embargoului între state este permisă, conform Cartei ONU, doar cu autorizarea lui de către Consiliul de Securitate¹, s-a găsit „eufemismul” *sanțiuni*. Orice om bine informat înțelege că „*sanțiunile*” sunt o formă de embargo sau chiar de blocadă. Cu toate acestea, organizația mondială nu a putut reacționa decât prin rezoluții ale Adunării Generale², care nu au forța de a impune măsuri, așa cum o poate face Consiliul de Securitate.

General (r.) dr. Mihail Orzeată – fost locțiitor al șefului Statului Major General al Armatei României, prof.univ. la Universitatea *Apollonia* din Iași, conducător de doctorat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I” din București.

¹ UN Charter, Chapter VIII, pe site-ul <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter8.shtml>, consultat la 05.05.2015 („*But no enforcement action shall be taken under regional arrangements or by regional agencies without the authorization of the Security Council.../Dar nicio măsură de impunere, luată în cadrul unor acorduri regionale sau de agenții/organizații regionale, nu poate fi aplicată fără autorizarea ei de către Consiliul de Securitate*”).

² Joy Gordon, *The US Embargo against Cuba and the Diplomatic Challenges to Extraterritoriality*, *The Fletcher Forum of World Affairs*, Vol. 36:1, iarna, 2012, pp. 63-79, pe site-ul http://www.fletcherforum.org/wp-content/uploads/2013/12/Gordon_36-1.pdf, consultat la 03.05.2015 (SUA au fost condamnate

Situația este determinată de modul de organizare și funcționare a ONU, care dă dreptul membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate să blocheze, prin veto, orice decizie care le afectează interesele³. Istoria ne spune că „sancțiunile” sunt inițiate, de regulă, de către marile puteri, care sunt membre permanente ale Consiliului de Securitate, și rezoluțiile Adunării Generale a ONU nu le pot afecta decât în planul imaginii lor în raport cu celelalte state membre. Aceste rezoluții pot, de asemenea, să influențeze celelalte state să întreprindă măsuri legale (în spiritul reglementărilor internaționale) pentru a nu se conforma solicitării inițiatorilor de a se alătura „sancțiunilor”/embargoului⁴.

Războiul rece a fost un „lanț de sancțiuni” în planurile politic, diplomatic, economic, financiar, cultural și militar, „condimentate” cu o propagandă asiduă și din ce în ce mai sofisticată și eficientă, pe măsura acumulării experienței și a evoluției mijloacelor și metodelor de influențare a oamenilor și a comunităților.

Blocada Berlinului de Vest de către URSS, urmată de construirea gardului și, apoi, a zidului de separare a celor două părți ale orașului au fost printre primele și cele mai cunoscute „sancțiuni” între Est și Vest⁵.

Obiectivele declarate ale blocadei Berlinului – ocuparea părții de vest a orașului de către forțele sovietice și eliminarea prezenței forțelor americane, britanice și franceze – nu au fost atinse, pentru că SUA, care au contribuit decisiv la obținerea victoriei în al Doilea Război Mondial, ar fi trebuit să se recunoască învinse de rivala lor la dominarea lumii – URSS. Pentru a evita reducerea credibilității sale de mare putere în arena internațională, SUA au realizat un pod aerian⁶ prin care le-au asigurat locuitorilor din Berlinul de Vest cele necesare traiului și, implicit, suportul moral pentru a nu se preda sovieticilor. Nici gardul și, apoi, nici zidul Berlinului,

de toate rezoluțiile Adunării Generale a ONU din 1992 și până în prezent pentru embargoul impus Cubei, care se răsfrânge și asupra altor state ce au relații comerciale și de altă natură cu statul cubanez.); vezi și *Backing Ukraine's Territorial Integrity, UN Assembly Declares Crimea Referendum Invalid, UN News Centre*, 27.03.2014, pe site-ul <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=47443#.VT9DfdGdKM9>, consultat la 10.04.2015.

³ *UN Security Council Action on Crimea Referendum Blocked, UN News Centre*, 15.03.2014, pe site-ul <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=47362#.VT9CTtGdKM8>, consultat la 10.04.2015.

⁴ Joachim Roy, *Cuba, the United States and the Helms-Burton Doctrine: International Reactions*, University Press of Florida, Gainesville, 2000, p. 84, apud Joy Gordon, *The US Embargo against Cuba and the Diplomatic Challenges to Extraterritoriality, The Fletcher Forum of World Affairs*, Vol. 36:1, iarna, 2012, p. 71, pe site-ul http://www.fletcherforum.org/wp-content/uploads/2013/12/Gordon_36-1.pdf, consultat la 03.05.2015.

⁵ Editors of Encyclopaedia Britannica, *Berlin Blockade and Airlift, Europe (1948-1949), Encyclopaedia Britannica*, updated 24.02.2015, pe site-ul <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/62154/Berlin-blockade-and-airlift>, consultat la 04.05.2015.

⁶ D.M. Giangreco și Robert E. Griffin, *The Berlin Airlift*, Harry S. Truman Library and Museum, pe site-ul http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/berlin_airlift/large/, consultat la 04.05.2015.

construite de autoritățile est-germane, nu au rezolvat problema imigrării ilegale a est-berlinezilor în partea de vest a orașului și, ulterior, în Republica Federală Germană. Este adevărat că imigrația ilegală a fost redusă și că mulți dintre cei care au încercat să treacă gardul⁷ sau zidul au sfârșit în închisoare sau împușcați, dar dorința est-berlinezilor de a evada din „*lagărul comunist*“ nu a putut fi stopată definitiv (foto 1).

**Foto 1: Evadarea est-berlinezilor,
prin gardul ce separa Berlinul de Est de cel de Vest⁸**

Criza rachetelor din Cuba a fost un episod important din *războiul rece*, în care s-a folosit *blocada* – un alt termen care obligă inițiatorul sau inițiatorii să ceară și să aibă acordul Consiliului de Securitate pentru a impune restricții de orice natură, în relațiile cu alte state.

Descoperind o bază de rachete cu rază medie de acțiune de producție sovietică, aflată în construcție pe teritoriul Cubei⁹, Administrația Kennedy a decis instituirea unei „*carantine*“ într-un perimetru ce interzicea accesul și ieșirea oricărei nave spre și dinspre insula Cuba, fără permisiunea marinei militare americane (detalii în *foto 2*)¹⁰.

⁷ *Before the Berlin Wall, People Escaped through a Wire Fence*, [pinterest.com](https://www.pinterest.com/pin/100486635411375676/), pe site-ul <https://www.pinterest.com/pin/100486635411375676/>, consultat la 03.05.2015.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Cuban Missile Crisis*, John F. Kennedy Presidential Library and Museum, pe site-ul <http://www.jfklibrary.org/JFK/JFK-in-History/Cuban-Missile-Crisis.aspx>, consultat la 03.05.2015.

¹⁰ Sursa: *What Cuban Missile Crisis Can Teach Us about the Nuclear World War 3*, 29.07.2014, pe site-ul <http://www.investwithalex.com/what-cuban-missile-crisis-can-teach-us-about-the-nuclear-world-war-3/>, consultat la 03.05.2015.

Foto 2: Criza rachetelor din Cuba, 1962

Folosirea noțiunii de „*carantină*” avea un dublu scop. Primul era cel practic – de a controla conexiunile maritime ale regimului de la Havana. Al doilea scop era unul politico-strategic și consta în evitarea utilizării noțiunii de „*blocadă*”, pentru a nu fi acuzate de încălcarea Cartei ONU și de avertizare a URSS că SUA au stabilit „*linia roșie*”, a cărei încălcare ar fi însemnat confruntarea militară. „*Carantina*” a concretizat intenția președintelui Kennedy de a reduce mărimea impactului psihologic al măsurii asupra liderilor de la Kremlin și de a menaja orgoliul acestora. Dacă URSS ar fi încălcat „*carantina*”, atunci ar fi fost vinovați de declanșarea confruntării militare, ce ar fi putut evolua chiar spre un război nuclear. Dacă navele sovietice s-ar fi conformat „*carantinei*”, atunci Kremlinul s-ar fi recunoscut învins în plan diplomatic, situație care s-a și întâmplat,

diminuând prestigiul URSS și determinând înlăturarea de la putere a lui Nikita Hrușcirov, în 1964¹¹.

SUA au continuat măsurile punitive împotriva Cubei, sub forma unui embargo total (sanctiuni economice, politice, diplomatice, militare și culturale¹²), aplicat și în prezent, fără să contribuie la modificarea regimului politic al țării sau la răsturnarea de la putere a regimului instaurat de Fidel Castro¹³. Președintele SUA, Barack Obama, a solicitat Congresului să ridice embargoul pe 15 ianuarie 2015¹⁴, dar există opoziție la această inițiativă¹⁵, iar legislativul american nu s-a pronunțat încă.

Sanctiuni politice, economice, financiare și militare au fost impuse și Irakului de către ONU¹⁶, după ce regimul de la Bagdad a decis invadarea Kuweitului în noaptea de 1 spre 2 august 1990, sub pretextul ajutorării unui grup de revoluționari care încerca să-l detroneze pe emir, considerat corupt. Scopul declarat al sancțiunilor era eliberarea emiratului de trupele irakiene, dar nu a fost atins, și Consiliul de Securitate a decis utilizarea forței pentru a îndeplini obiectivul stabilit. Intervenția armată, numită *primul război din Golf* (ianuarie-aprilie 1991), a fost îndeplinită de o Coaliție Multinațională de forțe, condusă de SUA, în urma căreia armata irakiană a fost silită să se retragă din Kuweit¹⁷. Sancțiunile asupra Irakului au continuat și după încheierea primului război din Golf¹⁸, pentru a-l determina pe Saddam Hussein să renunțe la dezvoltarea programelor de obținere a armelor de distrugere în masă,

¹¹ Nikita Khrushchev, *History Learning Site*, 2014, pe site-ul http://www.historylearningsite.co.uk/nikita_khrushchev.htm, consultat la 03.05.2015.

¹² Gerhard Peters și John T. Woolley, *Proclamation 3447 – Embargo on All Trade with Cuba*, John F. Kennedy, President of the United States, 3 februarie 1962, *The American Presidency Project*, pe site-ul <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=58824>, consultat la 04.05.2015.

¹³ Daniel Griswold, *Four Decades of Failure: The US Embargo against Cuba*, Cato Institute, 12.10.2005, pe site-ul <http://www.cato.org/publications/speeches/four-decades-failure-us-embargo-against-cuba>, consultat la 04.05.2015.

¹⁴ *President Asks Congress to Lift Embargo against Cuba*, ABC NEWS, 20.01.2015, pe site-ul <http://abcnews.go.com/Politics/president-congress-lift-embargo-cuba-sources/story?id=28358404>, consultat la 03.05.2015.

¹⁵ News Released by Staff, *Governor Scott: Lifting Cuban Embargo Could Hurt Florida Agriculture*, Florida Governor, 22.04.2015, pe site-ul <http://www.flgov.com/2015/04/22/governor-scott-lifting-cuban-embargo-could-hurt-florida-agriculture/>, consultat la 03.05.2015.

¹⁶ *UN Arms Embargo on Iraq*, Stockholm International Peace Research Institute, Stockholm, last updated 24 octombrie 2012, pe site-ul http://www.sipri.org/databases/embargoes/un_arms_embargoes/iraq, consultat la 03.05.2015.

¹⁷ Thomas E. Ricks, *Fiasco. The American Adventure in Iraq*, Penguin Books London, Marea Britanie, 2007, p. 3.

¹⁸ *UN Security Council Resolution 687 (1991)*, Stockholm International Peace Research Institute, Stockholm, actualizat pe 24 octombrie 2012, pe site-ul http://www.sipri.org/databases/embargoes/un_arms_embargoes/iraq/un-security-council-resolution-687-1991, consultat la 03.05.2015.

în special a armei nucleare. Nici după 12 ani de sancțiuni, obiectivul nu a fost atins¹⁹ și atunci s-a utilizat, din nou, forța militară împotriva Irakului, de această dată fără acordul ONU de către o „coalitie de voiște”²⁰, condusă tot de SUA, în cadrul acțiunii numite *al doilea război din Golf* (2003).

Tot prin sancțiuni politice, economice, financiare și militare s-a încercat soluționarea crizelor succesive din spațiul ex-iugoslav ce au avut loc în perioada 1991-1999. Obiectivele nu au fost atinse și atunci s-a decis folosirea intervenției militare în Bosnia-Herțegovina (1992-1995)²¹ și Kosovo (1999)²².

Siria, Libia, Coreea de Nord și Iranul au fost incluse în așa-numită „axă a răului”, pentru că sponsorizau terorismul și dezvoltau programe de obținere a armelor de distrugere în masă. Au fost supuse unor sancțiuni politice, economice, financiare și militare pentru a le determina să respecte reglementările internaționale. Obiectivele nu au fost atinse decât în cazul Libiei, care a renunțat la obținerea armelor de distrugere în masă, de teama că va fi următoarea țintă a „coalitiei de voiște”, după intervenția militară a acesteia în Irak, în 2003²³.

Siria a fost supusă sancțiunilor din 1979²⁴ până în prezent²⁵ și a fost ținta mai multor lovituri aeriene ale Israelului asupra locațiilor suspectate că ar fi elemente de infrastructură ale programelor de obținere a armelor nucleare²⁶.

¹⁹ Eric Laurent, *Războiul familiei Bush*, Editura Vivaldi, București, 2004, pp. 223-225 (Deși era supus embargoului decis de ONU, care trebuia respectat de toate statele membre ale organizației, Irakul a vândut petrol prin intermediul Iordaniei și a obținut fondurile trebuincioase pentru achiziții de tehnică militară, armament și muniții necesare instruirii armatei și creșterii capacității combative a acesteia din Rusia, China, Germania și alte state.)

²⁰ Steve Schifferes, *US Names 'Coalition of the Willing'*, *BBC News Online Washington*, 18.03.2003, pe site-ul https://www.google.ro/?gws_rd=cr,ssl&ei=LfKVdTtO8OvygPZgYGwCA, consultat la 03.05.2015.

²¹ *The War in Bosnia, 1992-1995, Office of the Historian*, actualizat pe 31 octombrie 2013, pe site-ul <https://history.state.gov/milestones/1993-2000/bosnia>, consultat la 03.05.2015.

²² Robert Bideleux, *Kosovo's Conflict, History Today*, vol. 48, nr. 11, noiembrie 1998, pe site-ul <http://www.historytoday.com/robert-bideleux/kosovos-conflict>, consultat la 01.05.2015.

²³ *UN Arms Embargo on Libya*, Stockholm International Peace Research Institute, Stockholm, last updated 25 octombrie 2012, pe site-ul http://www.sipri.org/databases/embargoes/un_arms_embargoes/libya/libya-1992, consultat la 03.05.2015.

²⁴ Holly Fletcher, *State Sponsor: Syria, Council of Foreign Relations*, 01.02.2008, pe site-ul <http://www.cfr.org/syria/state-sponsor-syria/p9368>, consultat la 01.05.2015.

²⁵ *EU Arms Embargo on Syria*, Stockholm International Peace Research Institute, Stockholm, last updated 13 noiembrie 2013, pe site-ul http://www.sipri.org/databases/embargoes/eu_arms_embargoes/syria_LAS/eu-embargo-on-Syria, consultat la 01.05.2015.

²⁶ David Makovsky, *The Silent Strike, The New Yorker*, pe site-ul <http://www.newyorker.com/magazine/2012/09/17/the-silent-strike>, consultat la 01.05.2015 (Aviația israeliană – 4 F-16 și 4 F-15 – a distrus reactorul nuclear sirian de la Al Kibar, în noaptea de 5 septembrie 2007, într-o acțiune similară cu cea din iunie 1981, când a distrus reactorul nuclear irakian de la Osirak.); vezi și John Kettler, *Nuclear Strikes! Syria Nuked Fourth Time by Israel!*, John Kettler Investigates, pe site-ul <http://www.johnkettler.com/nuclear-strikes-syria-nuked-fourth-time/>, consultat la 01.05.2015.

Iranul a fost și încă mai este ținta unor sancțiuni din partea statelor occidentale, după criza ostaticilor din 1980 și după acuzațiile SUA și ale Israelului că ar dezvolta programe de obținere a armei nucleare și a rachetelor purtătoare a acesteia. Din 2006, este supus unui embargo parțial asupra importului de tehnologie nucleară militară, completat în 2007 cu embargoul împotriva exportului de armament din Iran, iar din 2010, de un embargo asupra importului de armament greu (*major conventional weapons*)²⁷. Cu toate acestea, nu a renunțat la programul nuclear. Republica Islamică nu a fost atacată militar direct, dar liderii de la Teheran au acuzat, în repetate rânduri, SUA și Israelul că au cooperat pentru a-i sabota programul nuclear, a-i ucide pe unii dintre cei mai valoroși savanți în domeniul energiei atomice²⁸ și a implanta programe informatice distructive în rețelele de calculatoare ale armatei și ale altor instituții iraniene²⁹. Republica Islamică a mai acuzat și Azerbaidjanul că și-a oferit teritoriul și unele baze militare din sudul țării Israelului, pentru a executa lovituri aeriene asupra infrastructurii programelor iraniene de dezvoltare a armelor de distrugere în masă.

Istoria sancțiunilor se repetă în criza din Ucraina, după secesiunea Peninsulei Crimeea și integrarea acesteia în Federația Rusă³⁰, urmată de autoproclamarea independenței republicilor Donețk și Lugansk. Având ca obiectiv sprijinirea Ucrainei pentru reconstituirea integrității teritoriale, Occidentul (SUA, UE, Canada și Australia) a cerut Rusiei să retrocedeze Peninsula Crimeea și să nu mai sprijine mișcările separatiste din Donețk și Lugansk. Rusia a negat implicarea militară în sprijinirea separatiștilor din estul Ucrainei și a refuzat retrocedarea Crimeei. În aceste condiții, Occidentul a impus sancțiuni politice, economice, financiare și militare Rusiei, în mai multe „*valuri*”³¹.

²⁷ *UN Arms Embargo on Iran*, Stockholm International Peace Research Institute, Stockholm, last updated 11 octombrie 2012, pe site-ul http://www.sipri.org/databases/embargoes/un_arms_embargoes/iran, consultat la 03.05.2015.

²⁸ Julian Borger, Saeed Kamali Dehghan, *Attack on Iranian Nuclear Scientists Prompts Hit Squad Claims*, în *The Guardian*, 29 noiembrie 2010, pe site-ul <http://www.theguardian.com/world/2010/nov/29/iranian-nuclear-scientists-attack-claims>, consultat la 01.05.2015.

²⁹ David E. Sanger, *Obama Order Sped Up Wave of Cyberattacks against Iran*, în *The New York Times*, 01.06.2012, pe site-ul http://www.nytimes.com/2012/06/01/world/middleeast/obama-ordered-wave-of-cyberattacks-against-iran.html?_r=0, consultat la 01.05.2015.

³⁰ *Backing Ukraine's Territorial Integrity*, loc. cit.

³¹ Tatia Dolidze, *EU Sanctions Policy towards Russia: The Sanctioner-Sanctionee's Game of Throne*, CEPS Working Document, Centre for European Policy, nr. 402, ianuarie, 2015, pe site-ul <http://www.ceps.be/system/files/WD%20402%20TD%20Sanctions.pdf>, consultat pe 10.04.2015; vezi și Jeroen Jansen and Valerijus Ostrovskis, *EU Sanctions against Russia: New Targets and State of Play*, DLA PIPER, 11.02.2015, pe site-ul <https://www.dlapiper.com/en/us/insights/publications/2015/02/eu-sanctions-against-russia/>, consultat la 03.05.2015.

Rusia a răspuns sancțiunilor occidentale cu măsuri similare, inspirându-se parcă din istoria *războiului rece* sau din „*legea talionului*“ („*dinte pentru dinte, ochi pentru ochi*“). Procesul administrării reciproce de sancțiuni între Moscova și Occident este în plină desfășurare și ar putea escalada, dar este dificil de prognozat rezultatul final.

2. Efectele sancțiunilor

2.1. Aspecte generale privind sancțiunile între state

În plan politic, sancțiunile au facilitat **pierderea unității**. În plan intern, cetățenii deveniți șomeri și patronii care înregistrează pierderi financiare cer guvernelor stoparea sancțiunilor și compensații financiare. În plan internațional, statele „*sancționate*“ caută soluții pentru a răspunde cu aceleași măsuri inițiatorilor de sancțiuni, iar populațiile din acele state devin din ce în ce mai ostile față de inițiatorii sancțiunilor, pentru că sunt „*pedepsite*“ să suporte consecințele măsurilor punitive. Este cazul statelor musulmane din Orientul Mijlociu și din Africa de Nord³², dar și al sârbilor. Acest efect este opusul celui scontat de inițiatorii sancțiunilor, care cred că pot influența populațiile statelor sancționate să se revolte împotriva conducătorilor statelor lor și să favorizeze venirea la putere a unor lideri care se vor conforma cerințelor. În Africa de Nord, schimbările regimurilor autoritare din Libia, Egipt și Tunisia au facilitat ascensiunea partidelor islamist-extremiste în structurile de conducere ale statelor respective³³.

În planurile economic și financiar, sancțiunile s-au materializat în pierderi ale unor piețe de desfacere și în pierderea parțială sau integrală a sumelor investite pentru producerea bunurilor destinate statelor supuse sancțiunilor. Produsele devenite excedentare au fost vândute sub prețul pieței ori au fost stocate și au necesitat costuri suplimentare. Pentru a-și reduce pierderile și a-și vinde produsele, unii dintre patronii afectați de sancțiunile economice au recurs la contrabandiști și la piețele negre și gri³⁴. Pe ansamblu, se poate spune că sancțiunile au favorizat dezvoltarea crimei organizate internaționale în domeniile economic și financiar.

³² Murtaza Hussain, *The Roots of Global Anti-Americanism*, Aljazeera, 11.12.2012, pe site-ul <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2012/12/201212108205749534.html>, consultat la 03.03.2015.

³³ *Arab Spring. Has It Failed?*, în *The Economist*, 13.07.2013, pe site-ul <http://www.economist.com/news/leaders/21581734-despite-chaos-blood-and-democratic-setbacks-long-process-do-not-give-up>, consultat la 06.05.2015.

³⁴ Tatia Dolidze, *EU Sanctions Policy towards Russia: The Sanctioner-Sanctionee's Game of Throne*, CEPS Working Document, loc. cit. (Belarusul și-a dublat importurile de fructe de mare din Norvegia, Lituania și Polonia, pe care le vinde în Rusia cu etichete „*made in Belarus, deși nu are ieșire la mare*“. Același Belarus importă carne din Olanda, Germania și Polonia, pe care o vinde în Rusia cu etichete „*made in Brazil*“).

În plan social, restrângerea volumului schimburilor comerciale a fost la originea diminuării până la sistare a producției de bunuri și servicii în domeniile vizate de sancțiuni, fapt care s-a reflectat în creșterea șomajului și reducerea nivelului de trai al multor sute de mii de oameni.

În planul securității, sancțiunile au stimulat cursa înarmărilor și cheltuirea unor sume importante de bani pentru întărirea capacității combative a armatelor, determinând amânarea sau poate chiar anularea unor programe sociale, creșterea neîncrederii între statele vecine și a ostilității între state, diminuând nivelul securității regionale și chiar al celei globale.

2.2. Aspecte specifice sancțiunilor reciproce dintre statele occidentale, cele ale UE și NATO, de o parte, și Federația Rusă, de cealaltă parte

Estimările efectelor sancțiunilor asupra Rusiei, a statelor membre ale UE, a SUA, a Canadei și a Australiei, efectuate de unii analiști economici și de unii experți în domeniu, sunt destul de contradictorii. Dat fiind intervalul de timp relativ redus de la impunerea sancțiunilor, estimarea efectelor acestora este dificilă, mai ales că unele măsuri vor avea influențe cumulate și pe termen lung. De exemplu, întreruperea legăturilor comerciale UE-Rusia și SUA-Rusia, în multe domenii de activitate, vor impune reorientarea investițiilor și a producției spre alte piețe, generând cheltuieli suplimentare și modificări ale procesului de producție pentru a satisface noii consumatori.

2.2.1. Efectele sancțiunilor asupra Federației Ruse

Ministrul finanțelor din Rusia, Anton Siluanov, aprecia, într-un raport prezentat în fața Dumei de Stat, pe 28.01.2015, că țara sa ar putea înregistra pagube de aproximativ 40 de miliarde de dolari din cauza sancțiunilor directe și cam 200 de miliarde de dolari din cauza reducerii prețurilor petrolului și al gazului natural. Pe aceeași temă, Vladislav Inozemțev, director al Centrului de Studii Post-Industriale din Moscova și cercetător asociat al Centrului de Studii Strategice Internaționale din Washington, consideră că pierderile directe ale Rusiei se vor cifra la aproximativ 100 de miliarde de dolari, la care mai trebuie adăugate încă 200 de miliarde de dolari din retragerile de capital străin³⁵.

Comisia Europeană a estimat că sancțiunile aplicate Rusiei îi vor determina reducerea creșterii economice cu 1,1% în 2015, deprecierea rublei pe piețele internaționale și retragerea a aproximativ 130 de miliarde de dolari din capitalul străin³⁶.

³⁵ Vladislav Inozemtsev, *Yes, Sanctions Work*, *The American Interest*, 02.02.2015, pe site-ul <http://www.the-american-interest.com/byline/vladislav-inozemtsev/>, consultat la 01.05.2015.

³⁶ Jeroen Jansen și Valerijus Ostrovskis, *EU Sanctions against Russia: New Targets and State of Play*, *DLA PIPER*, loc. cit.

Într-o analiză publicată pe 3 aprilie 2015, Agenția Internațională Independentă de Informații *STRATFOR* menționa că Rusia a disponibilizat 154 800 de locuri de muncă în 2014 și încă 127 000 în primele luni ale anului 2015, rubla se depreciază, inflația crește într-un ritm destul de alert, iar unele regiuni au probleme de finanțare care au condus la proteste de mică amploare, care, în viitor, s-ar putea amplifica dacă situația economică nu se îmbunătățește și salariile nu vor fi plătite la timp. Ideea secesiunii, în unele zone ale Federației, ar fi revenit în actualitate, din cauza problemelor economice și sociale³⁷. Cu toate acestea, sondajele de opinie indică percepția unei părți importante a populației că sancțiunile sunt menite să umilească Federația³⁸ și sunt îndreptate preponderent împotriva oamenilor simpli, nu a oligarhilor. Sentimentele antioccidentale, în special antiamericane, au înregistrat creșteri importante, la fel ca și încrederea în președintele Vladimir Putin³⁹.

Sancțiunile împotriva Rusiei au determinat reorientarea comerțului acesteia spre state din Asia⁴⁰ și America Latină și inițierea unor măsuri de detronare a dolarului din poziția de monedă universală de schimb⁴¹.

După decizia Consiliului Nord-Atlantic de sistare a colaborării militare dintre NATO și Rusia, președintele Putin a semnat o nouă doctrină militară a țării sale, în care Alianța este considerată cel mai mare risc de securitate pentru Federație⁴² și a decis creșterea cheltuielilor militare și intensificarea exercițiilor reale ale Forțelor Armate⁴³. La dese cereri ale statelor occidentale de a retroceda Crimeea Ucrainei, președintele Putin răspunde că va lua toate măsurile pentru a apăra peninsula, dacă va fi nevoie chiar cu folosirea armelor nucleare⁴⁴.

³⁷ *Amid an Economic Crisis, Russia Contains Dissent, Analysis, STRATFOR*, 03.04.2015, pe site-ul <https://www.stratfor.com/analysis/amid-economic-crisis-russia-contains-dissent>, consultat la 10.04.2015.

³⁸ Matthew Dal Santo, *The Shortsightedness of NATO's War with Serbia over Kosovo Haunts Ukraine*, *The National Interest*, 2 septembrie 2014, pe site-ul <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/the-shortsightedness-natos-war-serbia-over-kosovo-haunts-11180>, consultat la 03.05.2015.

³⁹ Elizabeth Pond, *Russia vs. The West: The Consequences of Putin's Invasion of Ukraine*, *New Statesman*, 05.03.2015, pe site-ul <http://www.newstatesman.com/politics/2015/03/russia-vs-west-consequences-putin-s-invasion-ukraine>, consultat la 10.04.2015.

⁴⁰ Timothy Heritage și Vladimir Soldatkin, *Putin Looks to Asia as West Threatens to Isolate Russia*, *Reuters*, 21.03.2014, pe site-ul <http://www.reuters.com/article/2014/03/21/us-ukraine-crisis-russia-insight-idUSBREA2K07S20140321/>, consultat la 04.01.2015.

⁴¹ Asad Ismi și Peter Koenig, *De-Dollarization: Is BRICS a Viable Alternative to the U.S. Dominated World Economic System?*, *Canadian Centre for Policy Alternatives Monitor*, 22.11.2014, pe site-ul <http://www.globalresearch.ca/is-brics-a-viable-alternative-to-the-u-s-dominated-world-economic-system/5415375>, consultat la 22.03.2015; vezi și Tyler Durden, *Vladimir Putin Proposes „Eurasian“ Currency Union*, *Zero Hedge*, 21.03.2015, pe site-ul http://www.talkmarkets.com/content/global-markets/vladimir-putin-proposes-eurasian-currency-union?post=61304&utm_source=outbrain&utm_medium=referral, consultat la 22.03.2015.

⁴² Joshua Noonan, *On Russia's New Military Doctrine*, *Silkroad Reporters*, 17.01.2015, pe site-ul <http://www.silkroadreporters.com/2015/01/17/on-russia-new-military-doctrine/>, consultat la 03.03.2015.

⁴³ James T. Quinlivan, *Yes, Russia's Military Is Getting more Aggressive*, *Rand Corporation*, pe site-ul <http://www.rand.org/blog/2014/12/yes-russias-military-is-getting-more-aggressive.html>, consultat la 03.03.2015.

⁴⁴ John Hall, *Putin Threatens Nuclear War: Russian Leader Will Take any Necessary Step to Drive NATO out of Baltics and Defend Crimea*, *Mail Online*, 02.04.2015, consultat la 05.04.2015.

2.2.2. Efectele sancțiunilor asupra Uniunii Europene

Evaluând impactul sancțiunilor asupra UE, Serghei Glaziev, consilierul economic al președintelui Rusiei, aprecia, în noiembrie 2014, că statele Uniunii vor pierde aproximativ 1,2 trilioane de dolari⁴⁵.

Raportul Comisiei Europene, referitor la impactul sancțiunilor aplicate Rusiei, estimează că efectul de bumerang al acestor măsuri punitive, cumulat cu acțiunile similare, impuse de Rusia statelor din UE, vor fi la originea reducerii creșterii economice a Uniunii cu 0,2-0,3% și o diminuare a comerțului cu Federația Rusă de până la 60%⁴⁶.

Efectuând o analiză similară a pierderilor UE din cauza sancțiunilor aplicate Rusiei, Vladimir Inozemțev considera că acestea nu vor fi mai mari de 20-25 de miliarde de euro pe an⁴⁷, sumă considerată de el ne semnificativă față de Produsul Intern Brut de 13 000 de miliarde de euro al Uniunii. Aprecierile directorului Inozemțev par să fie mai optimiste decât ale analiștilor germani. Aceștia consideră că numai în Germania ar putea fi afectate 25% din companii și s-ar putea pierde cel puțin 25 000 de locuri de muncă⁴⁸.

Tatia Dolidze crede că cel mai grav efect al sancțiunilor asupra UE este „pierderea unității”, pentru că statele în care „efectul de bumerang” este resimțit cel mai acut cer Consiliului Europei să renunțe la sancțiuni și încheie tranzacții comerciale directe cu Rusia. „Întreprinzătorii” din mai multe state ale UE au ales soluția exportării produselor lor în Federația Rusă prin intermediul Belarusului, Kazahstanului, Muntenegrului și al altor state care nu sunt supuse sancțiunilor⁴⁹.

⁴⁵ Valery Sharifulin, *EU May Lose 1 Trillion Euros over Sanctions against Russia – Kremlin Advisor*, ITAR-TASS, 13.11.2015, pe site-ul <http://tass.ru/en/economy/759450>, consultat la 01.05.2015.

⁴⁶ Jeroen Jansen și Valerijus Ostrovskis, *EU Sanctions against Russia: New Targets and State of Play*, DLA PIPER, 11.02.2015, *loc. cit.*

⁴⁷ Vladislav Inozemtsev, *Yes, Sanctions Work*, *The American Interest*, *loc. cit.*

⁴⁸ Matthias Schepp și Cornelia Schmergal, *The Boomerang Effect: Sanctions on Russia Hit German Economy Hard*, *Spiegel Online*, 21.07.2014, pe site-ul <http://www.spiegel.de/international/business/german-economy-hit-by-us-eu-sanctions-on-russia-a-982075.html>, consultat la 10.04.2015.

⁴⁹ Tatia Dolidze, *EU Sanctions Policy towards Russia: The Sanctioner-Sanctionee's Game of Throne*, *CEPS Working Document*, Center for European Policy, nr. 402, pp. 8-9, ianuarie, 2015, pe site-ul <http://www.ceps.be/system/files/WD%20402%20TD%20Sanctions.pdf>, consultat la 10.04.2015 (Prim-ministrul maghiar Orban descrie efectul sancțiunilor UE asupra Rusiei ca „o împușcătură în propriul picior” și că nu va mai vota noi sancțiuni. Ungaria a semnat cu Rusia, în 2014, un acord pentru construirea unui reactor nuclear și un împrumut de 10 miliarde USD. Președintele slovac Robert Fico apreciază că sancțiunile UE asupra Rusiei sunt „contraproductive și lipsite de sens”, de aceea a semnat, în octombrie 2014, un acord de furnizare a petrolului de către Rusia pe o durată de 15 ani. Polonia a decis să aibă o „politică pragmatică” față de Rusia. Prim-ministrul ceh și-a exprimat dezacordul față de sancțiunile împotriva Rusiei, considerându-le o nouă „Cortină de Fier”. Într-o notă similară, prim-ministrul finlandez Alexander Stubb aprecia că nu este momentul pentru continuarea sancțiunilor.).

3. Concluzii

În plan politic, sancțiunile s-au dovedit ineficiente în cea mai mare parte a cazurilor, dacă ne raportăm la obiectivele declarate ale inițiatorilor, pentru că acestea nu au fost atinse ori au fost atinse doar parțial.

Dacă evaluăm impactul sancțiunilor asupra comunității internaționale constatăm că, de cele mai multe ori, acestea s-au aplicat în contradicție cu prevederile Cartei ONU, fără ca Organizația Mondială să poată interveni, fapt ce i-a diminuat din importanță și din credibilitate.

În planurile economic și financiar, sancțiunile au produs pierderi atât inițiatorilor, cât și „sanționaților”, situație considerată de către un oficial al UE că se încadrează în categoria „lose-lose game”.

În plan social, sancțiunile au produs șomaj, reducerea nivelului de trai al populației statelor sancționate și creșterea ostilității acestora față de inițiatorii sancțiunilor, generând tensiuni interne și internaționale și reducerea nivelului securității regionale și chiar mondiale.

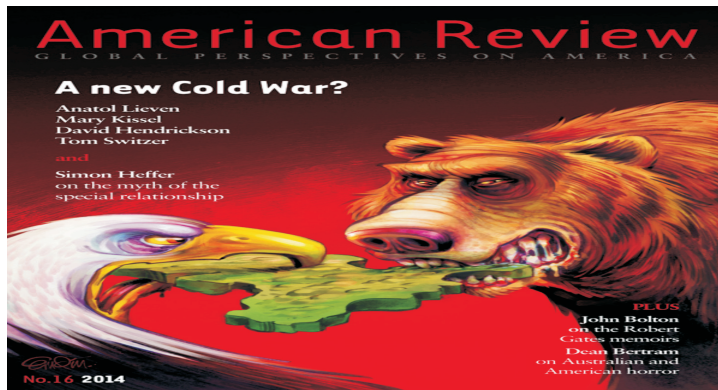

Foto 3: SUA și Rusia se luptă pentru Crimeea⁵⁰

În planul securității, sancțiunile ar putea conduce la un nou război rece⁵¹, iar „efectul” Crimeea ar putea „contamina” unele regiuni ale Rusiei care au mai cerut secesiunea și în alte rânduri, dar ar putea constitui și precedentul pe care să îl folosească și alte comunități etnice, încorporate în state multinaționale, iar consecințele sunt greu de estimat.

⁵⁰ Sursa: *A New Cold War?*, coperta *American Review*, nr. 16, 02.05.2014, pe site-ul <http://blog.antonemdin.com/2014/05/a-new-cold-war/>, consultat la 01.05.2014.

⁵¹ Simon Tisdall, *The New Cold War: Are We Going back to Bad Old Days?*, in *The Guardian*, 19.11.2014, pe site-ul <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/19/new-cold-war-back-to-bad-old-days-russia-west-putin-ukraine>, consultat la 30.12.2014; vezi și Rakesh Krishnan Simha, *Why Putin Is Winning the New Cold War*, in *Global Research*, 30.11.2014, pe site-ul <http://www.globalresearch.ca/why-putin-is-winning-the-new-cold-war/5417041>, consultat la 30.12.2014.

OPINII PRIVIND ÎNFIINȚAREA REGIMENTULUI DE CERCETARE LA EȘALONUL DIVIZIE

General-maior Adrian TONEA

Colonel Ionel IRIMIA

Colonel Marius MELENCIUC

The increased speed of military operations requires timely, reliable and relevant intelligence support. In this respect, as part of the armed forces transformation process, the majority of NATO member states have developed their tactical level collection capabilities to face the evolving nature of operational environment and the threats present on the battlefield. Designing and building adequate intelligence collection entities, particularly at tactical echelons, is a constant concern for Romanian military decision-makers as well as for intelligence, surveillance and reconnaissance professionals. In the context of the operational environment foreseen for the next 10 to 15 years, at tactical echelons, especially at division level, the areas of intelligence responsibility, and subsequently the intelligence requirements will increase. These aspects determine the reconsideration of current intelligence collection entities.

Keywords: *collection; division; capabilities; reconnaissance; intelligence; operational environment; regiment; surveillance; transformation*

Experiența conflictelor militare recente demonstrează că viteza de desfășurare a acțiunilor militare impune ca toți comandanții să primească informații oportune, precise și relevante pentru a-i sprijini în procesul de luare a deciziei. Suplimentar față de capacitatea de a asigura informații oportune și precise, forțele și mijloacele de culegere a informațiilor trebuie să fie disponibile la timp, capabile să supraviețuiască pe câmpul de luptă, fiabile, adecvate pentru misiune, standardizate, apte să execute o acoperire continuă, dacă este necesar, și protejate față de exploatarea inamicului. În acest sens, proiectarea și realizarea unor structuri de culegere a datelor și informațiilor care să răspundă cerințelor menționate anterior reprezintă o preocupare constantă a factorilor de decizie și a specialiștilor din domeniul informații, supraveghere și cercetare.

Majoritatea armatelor statelor membre ale NATO au parcurs, în ultima decadă, ample procese de transformare ale căror rezultate conduc

General-maior Adrian Tonea – locțiitorul șefului Statului Major General al Armatei României.
Colonel Ionel Irimia, colonel Marius Melenciuc – Direcția informații militare, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

către următoarele concluzii: efectivele forțelor armate au fost reduse, punându-se accentul pe generarea de pachete de capacități pentru constituirea structurilor de forțe multinaționale, care pot să desfășoare misiuni în toate tipurile de operații; în majoritatea statelor, structurile de comandă de nivel armată, corp de armată, divizie au fost redimensionate, transformate sau desființate. De asemenea, a fost regândit modul de asigurare a capacităților de sprijin de luptă, în unele armate structurile de un anumit tip (geniu, CBRN etc.) fiind comasate într-o singură entitate, care asigură capacitățile necesare structurilor de manevră, în funcție de situație.

Transformările au vizat și capacitățile de culegere a informațiilor. Cu excepția unor state, capacitățile de culegere specializate – *HUMINT*, cercetare în adâncime, *UAV*, război electronic, radare de diferite tipuri etc. – au fost, în general, comasate în cadrul unor unități de tip batalion, centru, brigadă etc., în funcție de particularitățile armatelor respective. Totuși, structurile de cercetare apropiată au fost menținute, în principiu, în structura unităților de manevră. Deși activitatea de culegere a datelor și informațiilor a rămas misiunea de bază a structurilor de cercetare, a existat totuși o dezbatere constantă cu privire la organizarea, dotarea și misiunile acestora: Să fie în măsură să execute cercetarea, cercetarea prin luptă și acțiuni de siguranță/acoperire sau să fie angajate adoptând metode pasive și acțiuni în ascuns, cu evitarea pe cât posibil a confruntării?

Câteva exemple de realizare a capacităților de culegere în unele armate ale statelor membre ale NATO sunt prezentate mai jos.

- *Olanda*¹ – A fost constituită o structură întrunită, „*ISTAR Joint Command*“, care asigură sprijinul de informații al structurilor combatante, prin detașamente *ISTAR*, cu valoare și compunere specifice fiecărei misiuni. Comandamentul are în subordine: 2 Cp. Cc.; 1 Cp. RE; 1 Cp. *HUMINT*; 1 Bt. *UAV*; 1 Cp. Analiză.

- *Marea Britanie*² – În procesul de restructurare a forțelor terestre britanice („*Army 2020*“), a fost avută în vedere și reorganizarea sprijinului de informații la nivelul marilor unități luptătoare. În acest sens, toate structurile *ISR* ale forțelor terestre au fost reunite într-o singură brigadă, denumită Brigada 1 *ISR*, compusă din 7 R. Info.Mil. (3 cu militari activi, 4 cu rezerviști); 3 R. *UAS* (2 cu militari activi, 1 cu rezerviști); 2 R. *STA* (1 cu militari activi, 1 cu rezerviști); 1 R. *RE* (cu militari activi); 2 R. *SAS* (cu rezerviști), la care se adaugă și structura de analiză integrată a forțelor terestre („*Land Intelligence Fusion Centre*“). Această brigadă

¹ Pe site-ul <http://currentops.com/units/KL/JISTARC>

² Pe site-ul <https://britisharmedforcesreview.files.wordpress.com/2013/11/force-troops-command-overview-and-brigades.pdf>; <http://www.army.mod.uk/intelligence/intelligence.aspx>

generează, pentru structurile de manevră, pachete de capacități *ISR*, constituite în detașamente dimensionate în funcție de misiune.

- *Franța*³ – Structurile specializate în culegerea informațiilor din forțele terestre au fost integrate în cadrul Brigăzii de cercetare („*Brigade de renseignement*“), compusă din: 1 R. Cc. (4 Cp.Cc.Bld.; 2 Cp. HUMINT; 1 Cp. Analiză); 1 R. UAV (4 Bt. UAV; 1 Bt. Analiză); 1 R. RE nivel operativ; 1 R. RE nivel tactic; 1 Gp. Geografic.

- *Polonia*⁴ – În contextul transformării structurale parcurse de forțele armate poloneze, structurile de informații, supraveghere și cercetare (3 R.Cc., 1 B.RE, 1 B.UAV) au intrat în subordinea Comandamentului General și vor fi puse la dispoziția Comandamentului Operațional, pentru a asigura informațiile necesare acestui comandament sau structurilor de manevră subordonate.

- *SUA*⁵ – Specialiștii militari americani au regândit modul de asigurare a sprijinului de informații la nivelul diviziei; astfel, capacitățile de informații, supraveghere și cercetare sunt asigurate de o brigadă de supraveghere a câmpului de luptă, care are în componere 1-2 B.Info.Mil. (1 Cp. UAV; 1 Cp. SIGINT; 1 Cp. HUMINT; 1 Cp. CI); 1 B.Cc.Sp. (1 Cp.Cc.Ad.; 2 Cp.Cc.; 1 Cp. Pază).

Din datele prezentate, rezultă că nu există un model general cu privire la structurarea capacităților de culegere a informațiilor la nivel tactic, fiecare armată dezvoltându-și capacitățile de culegere pentru a răspunde cerințelor operaționale, în funcție de particularități și factori specifici. Totuși, se pot observa aspecte comune privind capacitățile de culegere, în sensul menținerii, în cadrul acelorași unități, atât a capacităților de informații militare, cât și a celor de supraveghere și de cercetare apropiată și în adâncime.

În cadrul armatei noastre, capacitățile tactice de culegere a informațiilor au fost dezvoltate la toate eșaloanele: batalion, brigadă și divizie. În principiu, acestea sunt capacități de cercetare și supraveghere, precum și pentru descoperirea, identificarea și localizarea țintelor, capacitățile de informații militare fiind dezvoltate unitar în cadrul Brigăzii de informații militare.

Conceptual, divizia de infanterie își asigură datele și informațiile din zona de responsabilitate informativă cu structuri de culegere din organică sau primite în control operațional. Batalionul de cercetare este principala structură din organica diviziei pentru culegerea datelor și informațiilor necesare cunoașterii situației și are în componere, în principiu, companii de cercetare pe transportoare

³ Pe site-ul <http://www.defense.gouv.fr/terre/presentation/organisation-des-forces/brigades/brigade-de-renseignement>

⁴ Pe site-ul http://en.wikipedia.org/wiki/18th_Reconnaissance_Regiment

⁵ Pe site-ul http://relievedofcommand.com/images/142_BFSB_Overview.pdf; http://www.globalsecurity.org/military/library/report/call/call_10-06.pdf

sau pe vehicule blindate și în dispozitiv, din cadrul cărora sunt generate elementele de culegere: patrule de cercetare, patrule de cercetare independente și grupuri de cercetare. Unitățile/subunitățile de asigurare de date din regimentul de artilerie, subunitățile de cercetare de armă din unitățile/subunitățile de geniu, CBRN, rachete și artilerie antiaeriană, completează structurile de culegere, iar în funcție de contextul operațional, divizia poate primi în sprijin subunități HUMINT, UAV și de război electronic din cadrul Brigăzii de informații militare.

Construcția structurilor de culegere pentru îndeplinirea cerințelor de capacitate prevăzute în codul de capabilități al NATO constituie o premisă de realizare a interoperabilității procedurale și tehnice și de îndeplinire a misiunilor specifice într-un mediu operațional întrunit și aliat/multinațional, iar necesitatea disponibilității capabilităților HUMINT, IMINT și de război electronic la toate eşaloanele a determinat unele armate să realizeze aceste capabilități în cadrul unei unități din organica eşalonului respectiv. Considerăm că o asemenea abordare poate fi luată în calcul și pentru dezvoltarea structurilor tactice de UAV, război electronic și, în perspectivă, HUMINT, în organica diviziei și brigăzii de manevră.

Misiunile diviziei, în contextul mediului de conflict și cel operațional, previzionate pentru următorii 10-15 ani, vor determina creșterea zonei de responsabilitate informativă și, implicit, a cerințelor de informații pentru cunoașterea situației, precum și pentru planificarea, execuția și evaluarea operațiilor. Considerăm că, pentru realizarea unui sprijin de informații adecvat, oportun și eficient la nivelul diviziei, este necesar să fie menținute/dezvoltate următoarele tipuri de capabilități de informații, supraveghere și cercetare: comandă-control și fuziune, cercetare apropiată, cercetare în adâncime, război electronic, cercetare radar, IMINT, HUMINT.

În opinia noastră, la nivelul diviziei, capabilitățile de culegere specifice de informații, supraveghere și cercetare, cu excepția celor specifice cercetării de armă și HUMINT, se pot realiza în cadrul unei structuri de tip regiment de cercetare (R.Cc.), care să integreze, pe lângă actualul batalion de cercetare, și alte elemente specializate de culegere. Din punct de vedere organizatoric, propunem două variante: R.Cc. organizat pe batalioane (*figura 1*); R.Cc. organizat pe companii (*figura 2*).

Privind dezvoltarea capabilităților, apreciem următoarele:

- capacitatea de comandă-control și de fuziune poate fi dezvoltată în cadrul comandamentului R.Cc.; funcțiile pot fi încadrate de către personalul S2-Informații și S3-Operații și, în funcție de contextul operațional, de către personal din cadrul unităților/subunităților subordonate R.Cc.;

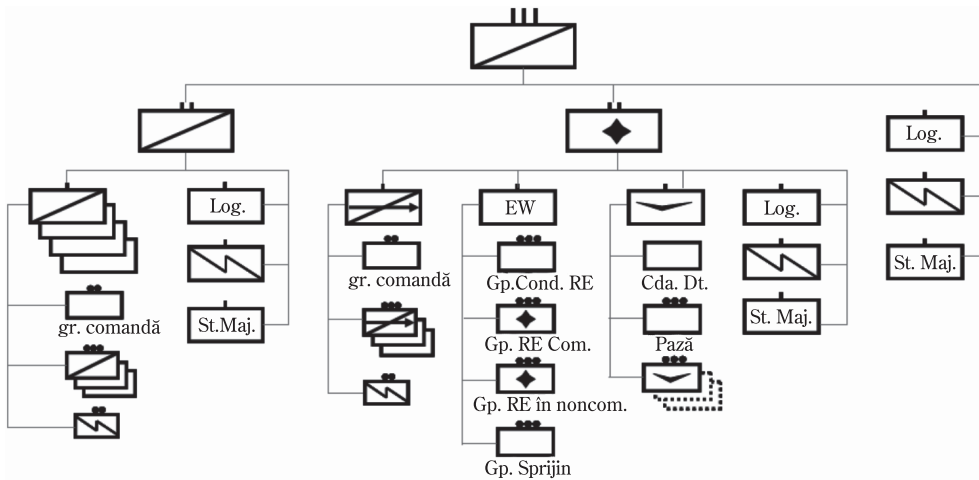

Figura 1: Regimentul de cercetare organizat pe batalioane

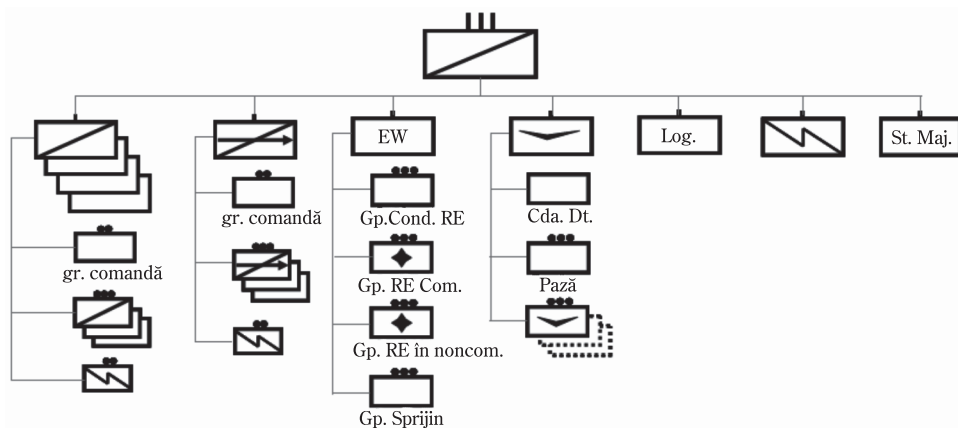

Figura 2: Regimentul de cercetare organizat pe companii

- capacitățile de cercetare apropiată pot fi dezvoltate în cadrul unui batalion de cercetare (B.Cc.) sau în cadrul unor companii de cercetare (Cp.Cc.), structuri organizate și dotate pentru a îndeplini cerințele de capabilitate specifice B.Cc. de tip ușor, conform cerințelor din Codul de capabilități NATO;
- B.Cc. poate să aibă în componere 4 Cp.Cc., cu misiunea principală de a culege date și informații despre adversar, dar să fie organizat și dotat și pentru a angaja lupta, dacă situația impune, atunci când acționează ca forță de acoperire în fâșia de asigurare, pentru siguranța/protecția unui flanc sau când execută cercetarea prin luptă;
- dacă R.Cc. este organizat pe companii, cele 4 Cp.Cc. trebuie să se poată constitui într-un detașament de cercetare (Dt.Cc.) în măsură să angajeze

lupta, iar planificarea și conducerea acțiunilor Dt.Cc. pot fi realizate de un element de comandă-control generat de statul major al R.Cc.;

- capabilitățile de cercetare în adâncime pot fi dezvoltate în cadrul unei companii de cercetare în adâncime (Cp.Cc.Ad.), organizată pe plutoane; elementul acțional va fi grupa de cercetare, organizată și dotată similar actualului grup de cercetare; prin această schimbare, comanda elementului de cercetare va fi realizată de un subofițer; în acest fel se poate realiza/menține operaționalizarea unui număr mai mare de elemente de cercetare în adâncime, o stabilitate mai mare pe funcție și o pregătire pluridisciplinară, pe parcursul mai multor ani, a comandanților acestora;
- capabilitățile IMINT pot fi dezvoltate în cadrul unui detașament (Dt. UAV), capabil să acționeze până la distanța de cel puțin 50 km în adâncimea dispozitivului adversarului;
- capabilitățile de război electronic pot fi dezvoltate în cadrul unui detașament (Dt. RE) care să cuprindă elemente de RE în comunicații și în noncomunicații;
- Dt. UAV, Dt. RE și Cp.Cc.Ad. se pot constitui într-un batalion ISTAR, subordonat R.Cc., sau pot fi în compunerea R.Cc., dacă acesta este organizat pe companii;
- capabilitățile HUMINT să fie asigurate, în funcție de contextul operațional, de Brigada de informații militare;
- capabilitățile de cercetare prin radar pentru localizarea sistemelor de armament să fie dezvoltate în cadrul batalionului/bateriei de asigurare date din organica regimentului de artilerie al diviziei.

Reconfigurarea unităților și subunităților de culegere a datelor și informațiilor este o consecință firească a progresului tehnologic, dar și a naturii evolutive a mediului operațional și a amenințărilor prezente pe câmpul de luptă. Indiferent de soluția adoptată pentru configurarea regimentului de cercetare, acesta trebuie să asigure culegerea de informații din zona de responsabilitate informativă a diviziei, pentru cunoașterea situației, planificarea, execuția și evaluarea tuturor tipurilor de operații.

Referințe bibliografice

1. ***, I.A.-2.3 – *Doctrina întrunită pentru cercetare și supraveghere*, 2011.
2. ***, 5000 TSC FRX 0030/TT-7673/Ser:NU0053, *Bi-SC Agreed Capability Codes and Capability Statements*, 14 octombrie 2011.

RĂZBOIUL DE TIP NOU: PERSPECTIVA RUSĂ

General de brigadă (r.) dr. Viorel BUȚA
Colonel Valentin VASILE

The article presents the Russian military theorists' current views on the main features of modern war, analysing specialised articles and taking into consideration the new Russian military doctrine, which was published on 30 December 2014. Defined as a new type of war, it is characterised in the 21st century by the integration and synchronisation of military operations with different non-military measures, implemented gradually across the entire spectrum of conflict in order to avoid armed confrontation or, at least, to reduce the level of violence. The authors conclude that demonstrating the convergence of hybrid war with the new type of war may contribute to a better understanding by all the parties involved of the prevailing trends and the possibilities to settle the conflicts in the world.

Keywords: *new type of war; Russian military doctrine; hybrid war; military threats*

Introducere

Progresul științific și dezvoltarea noilor tehnologii militare, accesul mai multor actori statali și chiar nonstatali (ex. mișcări separatiste, organizații teroriste) la sisteme de arme performante, dinamica echilibrelor de putere în cadrul sistemului internațional și impactul evoluțiilor politice, economice, sociale și demografice asupra capacității de luptă a forțelor armate se află în egală măsură în atenția teoreticienilor militari ruși, preocupați de identificarea noilor trăsături și particularități ale războiului în secolul XXI.

Definit ca război de tip nou, acesta se caracterizează prin integrarea și sincronizarea operațiilor militare cu diferite acțiuni și măsuri nonmilitare, aplicate gradual la nivel politic, diplomatic, economic, informațional, cultural, umanitar, pe întregul spectru al conflictului, corespunzător fazelor sale de desfășurare.

Contrapusă perspectivei occidentale asupra hibridității conflictelor contemporane, perspectiva rusă asupra războiului de tip nou relevă numeroase similitudini, identități și conținuturi echivalente cu cele ale războiului hibrid, evidențiate în articole tematice, dar și pe timpul confruntărilor dintre forțele armate ucrainene și formațiunile înarmate ale autoproclamatelor republici populare Donețk și Lugansk.

General de brigadă (r.) prof.univ.dr. Viorel Buța – Universitatea Națională de Apărare, „Carol I”, București.
Colonel Valentin Vasile – locuitorul șefului Direcției informare și relații publice, Ministerul Apărării Naționale.

Intervenția rusă (disimulată – de tip nou) în Crimeea, anexarea acesteia ca subiect al Federației Ruse și declanșarea secesiunii sângeroase din provinciile estice ale Ucrainei au avut un rol decisiv în popularizarea amenințărilor hibride și a războiului hibrid, care au ajuns din paginile ziarelor și ale publicațiilor de specialitate în textul *Declarației summitului NATO din Țara Galilor*¹.

Fără a reprezenta o noutate absolută în teoriile și în doctrinele² militare, dar nici în practica desfășurării conflictelor interstatale, conceptul de *război hibrid*³ a fost consacrat internațional de izbucnirea conflictului atipic din Ucraina, susținut din tribune, dar și de suporteri, deghizați sau nu, care au intrat pe terenul de joc din greșeală, în misiune pe timpul concediului de odihnă sau cu ajutoare umanitare.

Datorită implicării sale mai mult sau mai puțin evidente, *manu militari*, și prin utilizarea pârghiilor de presiune politică, diplomatică, economică și informațională, Federației Ruse îi este atribuit scenariul conflictului din Ucraina și un rol principal între actorii acestui război hibrid, așa cum este denumit în intervențiile oficialilor NATO.

Natura hibridă a conflictului din Ucraina este rezultanta suprapunerii, în același mediu operațional, a demonstrațiilor populației și a incidentelor interetnice, a presiunilor politice și a demersurilor diplomatice, a sancțiunilor economice și a eforturilor de legitimare publică, prin mass-media, cu acțiunile militare ale forțelor guvernamentale și ale forțelor separatiste.

Identitatea confirmată, controversată sau lipsa identității unora dintre actorii implicați direct sau indirect în desfășurarea acțiunilor militare, definirea diferită a acestora de către autoritățile de la Kiev și de către liderii insurgenței separatiste din Donețk și Lugansk, negarea și nerecunoașterea implicării în conflict a militarilor ruși sunt, de asemenea, elemente care atestă hibriditatea conflictului din Ucraina.

¹ *Declarația summitului din Țara Galilor* (5 septembrie 2014) menționează necesitatea adoptării unor măsuri care să-i permită Alianței Nord-Atlantice „să abordeze eficient provocările specifice ale amenințărilor războiului hibrid, care implică utilizarea unei game largi de măsuri militare, paramilitare și civile, deschise și sub acoperire, într-o arhitectură cu un grad înalt de integrare“.

² Paul Latawski, profesor la Academia Militară Regală Sandhurst, consideră că, „în realitate, nu este nimic nou în ceea ce privește natura hibridă a războiului..., toate războaiele sunt hibride și ceea ce se schimbă de-a lungul timpului este doar proporția diferitelor caracteristici hibride“. Paul Latawski, *The Inherent Tensions in Military Doctrine*, Royal Military Academy Sandhurst Occasional Papers, nr. 5, 2011, p. 23.

³ Conform lui Frank Hoffman, prima utilizare a sintagmei de *război hibrid* îi este atribuită, în SUA, lui Robert Walker, autorul unei teze masterale realizate la Naval Postgraduate School, din Monterey, California, în 1998, pe tema „*US Marine Corps and Special Operations*“, în care descrie capacitatea expediționară a Corpului Pușcașilor Marini ca fiind „*a hybrid force for a hybrid war (o forță hibridă pentru un război hibrid)*“. Frank G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, Virginia, decembrie 2007, p. 9.

Accentuate propagandistic, diferențele de percepție împiedică realizarea unui consens atât la nivel național, cât și la nivelul principalelor organizații internaționale de securitate, asupra căilor de urmat pentru a preveni extinderea conflictului și transformarea acestuia într-un război interstatal.

Miza obținerii controlului teritorial și disputarea obiectivelor strategice (localități, porturi și aeroporturi, căi de comunicații, resurse naturale și capacități industriale), inclusiv prin folosirea pe scară largă a tehnicii militare grele, artilerie, tancuri și aviație, depășesc cu mult cadrul unei operații antiteroriste, așa cum este calificat de autoritățile ucrainene conflictul din Donbas.

Acesta este motivul pentru care ne propunem efectuarea unei incursiuni printre conceptele rusești referitoare la războiul modern, a căror înțelegere poate oferi noi posibilități de interpretare a conflictului din regiunile separatiste ale Ucrainei: operație antiteroristă, război civil, hibrid, de tip nou, de secesiune, intrastatal sau interstatal?

Război și pace în secolul XXI

Un articol programatic, relevant pentru perspectiva rusă asupra războaielor moderne, de tip nou, aparține generalului de armată Valerii Gherasimov, șeful Statului Major General al Forțelor Armate ale Federației Ruse. Intitulat *Valoarea științei în previziune*, articolul a fost publicat în *Curierul Militar-Industrial*, nr. 8/2013, și a cunoscut preluări și comentarii în diferite publicații occidentale.

Articolul reflectă ideile de bază din expunerea *Principalele tendințe de dezvoltare a formelor și mijloacelor de utilizare a Forțelor Armate, sarcinile actuale ale științei militare pentru perfecționarea acestora*, susținută de generalul Gherasimov la sfârșitul lunii ianuarie 2013, în cadrul adunării generale a Academiei de Științe Militare, în plenul reprezentanților guvernamentali și ai conducerii militare superioare. Articolul este, totodată, o demonstrație concisă a necesității de reanalizare a formelor și mijloacelor de desfășurare a acțiunilor militare pentru a face față noilor tipuri de amenințări din mediul de securitate.

Dezideratul de a evita confruntarea armată deschisă aduce în prim-planul atenției teoreticienilor militari forme nonmilitare de confruntare, mai mult sau mai puțin atenuate, aflate sub limita stării de beligeranță. Acestea constau în aplicarea coordonată și sincronizată a instrumentelor puterii naționale, cu precădere a celor politice, diplomatice, economice și informaționale, urmărindu-se prevenirea sau reducerea pe cât posibil a utilizării forței armate. În cazul în care conflictul armat nu poate fi evitat, formelor nonmilitare de confruntare le revine un rol complementar, de sprijin, și sunt aplicate anterior, pe timpul și după încetarea ostilităților/operațiilor militare, suprapunându-se astfel stării de pace, stării de război și perioadei de tranziție de la starea de război la starea de pace.

Analiza generalului Gherasimov pornește de la observația că, „În secolul XXI, continuă să se manifeste tendința de ștergere a diferențelor dintre starea de pace și starea de război. Deja războaiele nu se mai declară și, odată ce au început, nu se mai desfășoară conform unui model consacrat”⁴.

Deoarece diferențele dintre război și pace nu pot fi eludate, au existat și vor exista întotdeauna, afirmația generalului Gherasimov este mai degrabă o figură de stil. Aceasta evidențiază recursul la justificări politice, legale, economice și de altă natură, subterfugii folosite de statele implicate în conflicte pentru a refuza recunoașterea juridică a existenței stării de război, preferând încadrarea acesteia cu termeni aproximativi, de tipul incidente armate, operații antiteroriste, contrainsurgență...

Destabilizarea unui stat poate fi realizată prin exploatarea vulnerabilităților sale, prin provocarea și susținerea din exterior a turbulențelor sociale, marcate de proteste ample, demonstrații și confruntări violente între populația nemulțumită și forțele de ordine, inclusiv prin stimularea conflictelor interetnice și/sau interconfesionale. Datorită anvergurii efectelor asupra organizării politico-administrative și economiei statelor expuse destabilizării, intervenția în afacerile interne ale acestora se impune ca o caracteristică a conflictelor de tip nou. Referindu-se la acestea, generalul Gherasimov remarcă faptul că: „*Experiența conflictelor armate, inclusiv a celor asociate cu așa-numitele revoluții colorate din Africa de Nord și Orientul Mijlociu, confirmă că un stat funcțional și prosper, într-un interval determinat de luni și chiar zile, se poate transforma într-o arenă de luptă armată acerbă, pentru a deveni victima intervenției externe și a se afunda în haosul catastrofei umanitare și al războiului civil*”⁵.

Nesupunerea civică, protestele populației, confruntările violente dintre demonstranți și forțele de ordine, rebeliunea armată și războiul civil au accelerat, începând cu anul 2010, transformările politice și sociale din țările Africii de Nord și ale Orientului Mijlociu. Accesul rapid la informații din mai multe surse, utilizarea tehnologiilor de comunicare și a rețelelor de socializare s-au dovedit a fi factori determinanți pentru sensul evoluțiilor, coerența manifestărilor de protest și amplitudinea presiunilor exercitate de populație asupra autorităților și structurilor guvernamentale, polițienești și militare. Remanierea și căderea guvernelor, înlocuirea regimului politic și modificarea raporturilor lor externe (politice, economice și, nu în ultimul rând, militare) au avut drept consecințe re poziționarea țărilor

⁴ Valerii Gherasimov, *Тенност науки в предвидении/Valoarea științei în previziune*, în *Военно-промисленнй курьер/Curierul militar-industrial*, nr. 8 (476), 2013, p. 2.

⁵ *Ibidem*, p. 2.

respective în cadrul sistemului relațiilor internaționale și modificarea echilibrelor regionale de putere.

În baza observării transformărilor din țările Africii de Nord și Orientului Mijlociu, generalul Gherasimov conchide că: *„Din perspectiva numărului de victime și a anvergurii distrugerilor, a consecințelor catastrofice în plan social, economic și politic, astfel de conflicte de tip nou sunt comparabile din punctul de vedere al urmărilor lor cu războiul tradițional. Înseși legile războiului s-au schimbat în mod substanțial. În îndeplinirea obiectivelor politice și strategice a crescut rolul mijloacelor nonmilitare, în unele cazuri acestea depășind semnificativ, din punctul de vedere al eficacității, utilizarea forței armate”*⁶.

Analiza conflictelor militare recente relevă utilizarea unor noi metode de creștere a eficacității operațiilor militare propriu-zise ca urmare a aplicării simultane a unor măsuri nonmilitare. În acest sens, ilustrativă este intervenția militară multinațională împotriva Libiei, din 2011, autorizată de Consiliul de Securitate al ONU, care a determinat înlocuirea de la putere a regimului Gaddafi. Impunerea unei zone de interdicție aeriană și a unei blocade navale, efectuarea de lovituri aeriene împotriva forțelor armate libiene, utilizarea pe scară largă a companiilor private de securitate, care au acționat în strânsă colaborare cu grupările armate ale opoziției, au fost susținute de țările participante la intervenție atât cu ajutorul mijloacelor militare, cât și cu ajutorul măsurilor de ordin politic, diplomatic, economic și informațional.

În ceea ce privește fizionomia noului tip de război și metodele nonmilitare de confruntare, Gherasimov afirmă că se constată *„o deplasare a accentului de la măsurile militare la aplicarea pe scară largă a măsurilor nonmilitare, politice, economice, informaționale, umanitare și de altă natură, pe fondul valorificării potențialului de protest al populației. Toate acestea sunt completate cu măsuri militare desfășurate în ascuns, inclusiv prin punerea în aplicare a măsurilor specifice războiului informațional și a acțiunilor forțelor de operații speciale. La folosirea deschisă a forței, de cele mai multe ori sub forma misiunilor de menținerea păcii și gestionarea crizelor, se trece doar într-o anumită etapă, în principal pentru obținerea succesului final în conflict”*⁷.

Remarcăm aici menționarea complementarității și a fuziunii dintre măsurile militare și măsurile nonmilitare de confruntare (politice, diplomatice, economice, informaționale), integrarea și aplicarea sincronizată a acestora pe întregul spectru de desfășurare al conflictului fiind, în accepțiunea teoreticienilor militari occidentali,

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

caracteristica definitorie a hibridității⁸ războiului modern. Acesta are în comun cu războiul de tip nou atât protagoniștii (state, state autoproclamate nerecunoscute internațional, entități nonstatale, aripi militare ale unor partide politice extremiste sau ale unor mișcări de secesiune, formațiuni paramilitare, grupări insurgente, teroriste sau infracționale), cât și mijloacele convenționale și neconvenționale la care recurg pentru a-și îndeplini obiectivele politice și militare (figura 1).

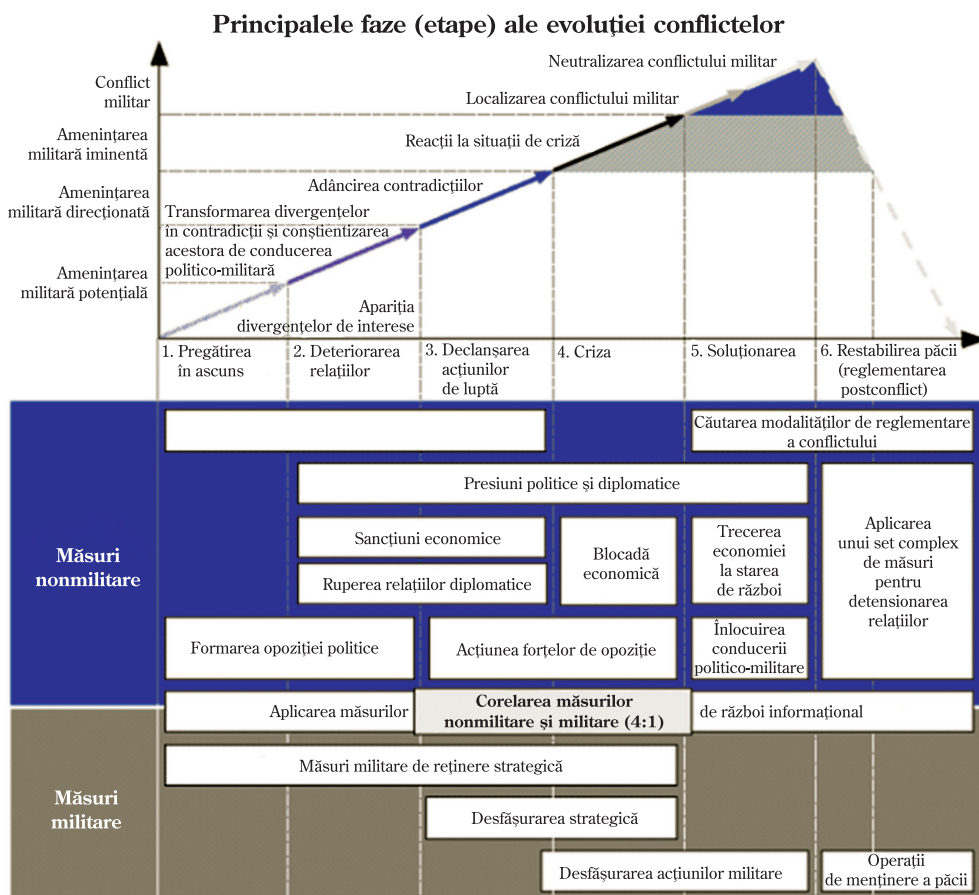

Figura 1: Rolul metodelor nonmilitare în soluționarea conflictelor interstatale⁹

⁸ Conform *NATO Allied Joint Doctrine AJP-01 (D)*, promulgată în decembrie 2010, analiza conflictelor contemporane relevă „existența a numeroase argumente în favoarea continuării procesului de estompare a limitelor dintre actorii statali și nonstatali (grupări insurgente, teroriste sau infracționale), conducând la concluzia că NATO s-ar putea confrunta cu adversari capabili să utilizeze atât mijloace convenționale, cât și neconvenționale. Amenințările ar putea fi compuse, atunci când actorii care le exercită acționează nesincronizat și necoordonat, sau hibride, când sunt puse în practică simultan și coordonat de un anumit adversar”.

⁹ Sursa: *Voeno-promișlennii kurier/Curierul militar-industrial*, loc. cit., p. 3.

Înțelegerea caracterului conflictelor moderne este esențială pentru definirea strategiei de dezvoltare pe termen lung a Forțelor Armate ale Federației Ruse din punctul de vedere al organizării, înzestrării și pregătirii, inclusiv prin exersarea unor noi forme și modalități de luptă. Generalul Gherasimov menționează că, în condițiile utilizării simultane a mijloacelor tradiționale și nontradiționale, militare și nonmilitare, „*crește rolul grupărilor mobile de arme întrunite, care acționează în același spațiu de cercetare și informațional datorită posibilităților noilor sisteme de conducere și asigurare de luptă. Operațiile militare devin din ce în ce mai dinamice, mai active și mai eficiente. Dispar pauzele tactice și operative, pe care inamicul ar putea să le folosească*”¹⁰.

Performanța echipamentelor de observare, identificare și localizare, optimizarea conducerii trupelor proprii și capacitatea crescută de lovire a obiectivelor inamice au provocat transformări succesive în modul de ducere a războiului, reflectate în doctrinele și regulamentele militare.

Referindu-se la trăsăturile noului tip de război, Gherasimov observa că: „*Noile sisteme de comunicații au permis reducerea considerabilă a decalajelor temporale, informaționale și spațiale dintre unitățile luptătoare și structurile de conducere. Ciocnirile frontale între mari grupări de forțe armate, de nivel strategic și operativ, devin gradual tot mai puțin probabile, găsindu-și locul în cărțile de istorie militară. Acțiunea de la distanță asupra inamicului, fără a avea contact cu acesta, va deveni principalul mijloc de îndeplinire a obiectivelor luptei/operației. Lovirea țintelor inamice se poate realiza pe întreaga adâncime a teritoriului acestuia. Se șterg diferențele dintre nivelurile strategic, operativ și tactic, între operațiile ofensive și cele defensive. Utilizarea armelor de înaltă precizie capătă un caracter de masă. În activitățile militare vor fi introduse activ arme care funcționează în baza unor noi principii fizice și sisteme robotizate*”¹¹.

Forțele Armate ale Federației Ruse, conform aprecierilor lui Gherasimov, trebuie să valorifice, în primul rând, experiența proprie. Aceasta are ca momente de referință utilizarea detașamentelor de partizani în anii celui de-al Doilea Război Mondial, confruntarea cu formațiunile insurgente din Afganistan și din Caucazul de Nord, Cecenia și Daghestan, la care putem adăuga intervenția din Georgia din vara anului 2008 și sprijinul acordat (fără a fi recunoscut, cu excepția celui umanitar) separatiștilor din autoproclematele republici populare Donețk și Lugansk.

Anticiparea planurilor inamicului, realizarea surprizei, mobilitatea ridicată și viteza mare de deplasare, valorificarea puterii de foc superioare, utilizarea cu iscusință

¹⁰ Valerii Gherasimov, *op. cit.*, p. 2.

¹¹ *Ibidem.*

a desantului aerian tactic și a detașamentelor de întoarcere pentru a-i provoca inamicului pierderi și distrugeri semnificative sunt completate de „*utilizarea extinsă a acțiunilor asimetrice pentru a anula superioritatea inamicului în lupta armată... , roluri deosebit de importante revenind forțelor de operații speciale, sprijinirii opoziției interne pentru crearea unui front activ permanent pe întregul teritoriu al statului inamic, ca și operațiilor informaționale, ale căror forme și mijloace se perfecționează permanent*”¹².

Organizarea, dotarea și instruirea unităților luptătoare, pregătirea personalului de stat major, planificarea, conducerea și evaluarea operațiilor de către comandamentele militare sunt realizate în baza unor modele și principii corespunzătoare războiului convențional, fără integrarea corespunzătoare a formelor și metodelor asimetrice de luptă.

Caracterizate de conservatorism și inerție, proceduri standardizate și adaptabilitate scăzută, comandamentele militare tradiționale sunt solicitate să reconsidere impactul pe care îl pot avea asupra acțiunilor militare folosirea pe scară largă a dronelor aeriene și maritime pentru misiuni de supraveghere, localizare și lovire a țintelor, ca și a roboților pentru asigurarea securității perimetrului sau pentru detecția și neutralizarea dispozitivelor explozive improvizate.

De asemenea, este necesară și reconsiderarea procedurilor de război informațional, a căror perfecționare, în opinia lui Gherasimov, „*oferă posibilități asimetrice foarte largi de reducere a capacității de luptă a inamicului..., inclusiv pentru asigurarea protecției propriilor obiective*”¹³.

Invocând pericolele reprezentate de intensificarea pirateriei în apele internaționale, de atacurile teroriste asupra rezidențelor diplomatice/altor obiective și de răpirea personalului acestora, precum și experiența misiunilor de coaliție din Irak și Afganistan, generalul Gherasimov sublinia necesitatea protecției intereselor statului și în afara teritoriului acestuia, inclusiv prin mijloace militare.

Generalul Gherasimov recunoaște coerența conceptelor doctrinare americane și, implicit, influența acestora nu doar asupra doctrinelor militare ale Alianței Nord-Atlantice și ale aliaților Statelor Unite, dar și asupra proceselor de adaptare și actualizare a doctrinei militare ruse. În articolul său, sunt menționate succesiv conceptele americane *Global Reach – Global Power (acoperire globală – putere globală)* și *Air-Land Battle (Bătălia aero-terestră)*, reflectate în modul de acțiune al forțelor americane participante în 1991 la operația de coaliție *Desert Storm*, desfășurată în baza mandatului Consiliului de Securitate al ONU pentru a sancționa invadarea și anexarea Kuweitului de către Irak.

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

Un alt concept experimentat în Irak, în anul 2003, pe timpul operației de coaliție *Iraqi Freedom, Joint Vision 2020 (Viziunea întrunită 2020)*, a fost elaborat de Departamentul Apărării din SUA în anul 2000 și preciza imperativele integrării diferitelor tipuri de operații în vederea realizării dominației complete asupra câmpului de luptă. De asemenea, generalul Gherasimov opinează că teoreticienii militari ruși trebuie să ia în considerare conceptele doctrinare americane *Globally Integrated Operations (operațiile integrate global)* și *Global Strike (lovitura globală)*. Acestea prevăd constituirea și operaționalizarea rapidă a grupărilor de forțe întrunite cu o mobilitate foarte ridicată, precum și dezvoltarea capacităților de lovire a obiectivelor principale ale inamicului, trupe și echipamente esențiale, aflate oriunde în lume, într-un interval de timp cât mai scurt, de maxim câteva ore, simultan cu prevenirea și contracararea eventualelor atacuri inamice asupra obiectivelor SUA și ale statelor aliate.

De aici rezultă numeroase cerințe pentru dezvoltarea unei abordări unitare și integrate cu privire la folosirea Forțelor Armate ale Federației Ruse în afara teritoriului național. Această abordare presupune completarea cadrului legal, perfecționarea cooperării dintre ministerele și agențiile guvernamentale cu responsabilități în domeniul securității naționale, stabilirea formelor și mijloacelor optime pentru participarea la misiuni externe, de tipul operațiilor de menținere a păcii, salvare și evacuare, intervenție umanitară și protecție sanitară.

Comandamentele militare sunt solicitate să dispună măsuri de pregătire a trupelor regulate pentru îndeplinirea obiectivelor specifice misiunilor externe menționate. Totodată, pe timpul planificării operaționale trebuie să prevadă regulile de angajare și necesitățile de coordonare cu celelalte ministere și agenții guvernamentale.

Coordonarea interinstituțională contribuie la simplificarea procedurilor de trecere a frontierei de stat, justificarea folosirii spațiului aerian și a apelor teritoriale ale altor state, stabilirea modului de interacțiune cu autoritățile din țara gazdă, a rolului și a nivelului de participare al trupelor ruse la managementul crizelor, restabilirea păcii și stabilizarea situației postconflict, precum și a limitelor de utilizare a forței armate.

Pentru a reliefa transformarea continuă a caracterului conflictelor militare, Gherasimov amintește lucrarea *Noi forme de luptă*, publicată în perioada interbelică de colonelul George Isserson, profesor la Academia Statului Major General. Deși contrare opiniilor predominante în epocă, desfășurarea evenimentelor politico-militare a confirmat ipotezele avansate de Isserson, conform căruia: „Războiul, în general, nu se declară. Acesta, pur și simplu, începe din timp cu desfășurarea forțelor armate. Mobilizarea și concentrarea forțelor nu se referă la perioada ulterioară

declarării stării de război, așa cum a fost în 1914, ci sunt realizate treptat, pe neobservate, cu mult timp înainte de aceasta¹⁴.

Dezvoltarea tehnologică, exploatarea potențialului noilor sisteme de arme și echipamente militare, posibilitățile sporite de asigurare a acțiunilor de luptă și de protecție a forțelor, integrarea acțiunilor militare cu acțiuni nonmilitare, desfășurate la nivelurile politic, diplomatic, economic și informațional, determină modificarea formelor și a mijloacelor de luptă și, implicit, transformarea caracterului luptei armate (figura 2).

Realizarea scopurilor politice

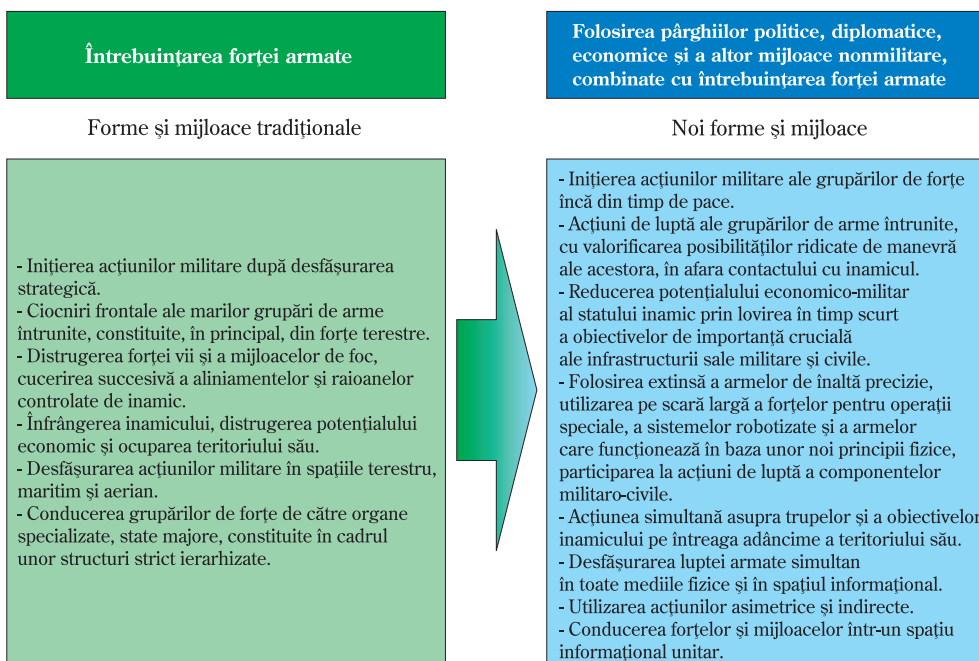

Figura 2: Transformarea caracterului luptei armate¹⁵

Această percepție asupra sensului transformărilor inerente conflictelor militare este similară concepțiilor referitoare la hibridizarea războiului prin combinarea acțiunilor militare cu acțiuni nonmilitare.

În condițiile reducerii efectivelor Forțelor Armate ale Federației Ruse, pentru contracararea amenințărilor războiului de tip nou, apărarea obiectivelor și liniilor de comunicații împotriva forțelor de operații speciale ale inamicului, blocarea și anihilarea grupărilor teroriste pot fi efectuate, în opinia generalului Gherasimov,

¹⁴ *Ibidem*, p. 3.

¹⁵ Sursa: *Voenna-promișlennii kurier/Curierul militar-industrial*, loc. cit., p. 3.

„doar prin folosirea completă și integrată a tuturor structurilor de forță ale statului”¹⁶. În acest sens, un rol important îi revine îmbunătățirii cadrului legal referitor la organizarea apărării teritoriale, care încetează a mai fi obligația exclusivă a Ministerului Apărării.

Redefinirea atribuțiilor de conducere, precizarea categoriilor de trupe și formațiuni militare, stabilirea responsabilităților celorlalte ministere și agenții guvernamentale și a modalităților de cooperare și de integrare a forțelor și mijloacelor la dispoziție arată importanța apărării teritoriale în concepția de securitate națională a Rusiei. Exerțarea controlului asupra propriului teritoriu, simultan cu integrarea acțiunilor militare și nonmilitare concură la creșterea capacității de respingere a noilor tipuri de amenințări, asimetrice sau hibride, care nu se mai încadrează în modelele tradiționale.

Pentru a atrage atenția asupra pericolelor ce decurg din incapacitatea de a sesiza particularitățile diferitelor tipuri de război în care statul poate fi implicat (având ca efect imediat inadecvarea reacțiilor sale politice, diplomatice, informaționale, economice și, nu în ultimul rând, militare), Gherasimov readuce în actualitate opinia teoreticianului militar sovietic Aleksandr Svecin, conform căruia: „*Condițiile de desfășurare a războiului... sunt extrem de dificil de anticipat. Pentru fiecare război trebuie definită o linie distinctă de conduită strategică, fiecare război este un caz particular, care necesită elaborarea propriei sale logici, nicidecum aplicarea unui anumit șablon*”¹⁷.

Datorită dificultăților de anticipare a caracteristicilor viitoarelor conflicte militare, generalul Gherasimov subliniază importanța funcției prospective a științelor militare și recomandă studierea noilor tipuri de amenințări și de războaie prin examinarea abordărilor atipice de către Academia de Științe Militare și Statul Major General al Forțelor Armate ale Federației Ruse. Faptul că războaiele moderne nu sunt declarate, nu sunt asumate juridic de părțile implicate, necesită un alt tip de analiză a circumstanțelor în care acestea se manifestă. Aceasta trebuie să ia în considerare prevederile legislațiilor naționale, strategiilor și doctrinelor naționale și aliate, respectarea normelor dreptului internațional în opoziție cu realitățile câmpului de luptă, ale cărui dimensiuni exced simpla confruntare militară prin utilizarea de mijloace și resurse politice, diplomatice, economice, informaționale, umanitare.

În concluzie, generalul Gherasimov afirmă că: „*Oricât de puternic este adversarul, oricât de perfecte sunt forțele și mijloacele sale de luptă, formele și metodele de utilizare a acestora, va avea întotdeauna și vulnerabilități, care reprezintă tot atâtea posibilități de aplicare a unor contramăsuri adecvate. În același timp, noi nu trebuie să copiem*

¹⁶ Valerii Gherasimov, *op. cit.*, p. 3.

¹⁷ *Ibidem.*

*experiențe străine și să încercăm să ajungem din urmă principalele puteri militare, ci să ne dezvoltăm capacitatea de anticipare și să fim noi înșine în poziția de a determina cursul evenimentelor. Iar aici știința militară joacă un rol esențial*¹⁸.

Noua doctrină militară a Federației Ruse

Ideile expuse de generalul Gherasimov sunt confirmate de noua doctrină militară a Federației Ruse, document publicat la 30 decembrie 2014. Ca și versiunea anterioară, adoptată în 2010, noua doctrină militară rusă își păstrează caracterul defensiv, formulând principiile de bază ale politicii militare cu privire la dezvoltarea și utilizarea Forțelor Armate ale Federației Ruse în scopul apărării statului. Noua doctrină militară subliniază *„angajamentul Federației Ruse de a recurge la măsuri militare pentru apărarea propriilor interese naționale și ale aliaților săi numai după epuizarea tuturor posibilităților instrumentelor nonmilitare – politice, diplomatice, economice, informaționale și de altă natură*¹⁹.

Noua doctrină militară rusă prezintă pericolele și amenințările la adresa Federației Ruse, posibilitățile de contracarare a acestora, caracteristicile conflictelor contemporane, condițiile care ar putea determina implicarea Rusiei într-un război, intensitatea riposteii, tipurile de operații și modul de angajare în luptă al Forțelor Armate, necesitățile de sprijin economic, cerințele de dezvoltare a cooperării în cadrul organizațiilor internaționale, parteneriatelor strategice și relațiilor bilaterale.

Pericolele și amenințările la adresa Federației Ruse se datorează concurenței și rivalității dintre principalii actori ai sistemului internațional pe fondul creșterii influenței noilor centre de putere economică, manifestării tendințelor de redistribuire a puterii la nivel mondial și existenței a numeroase conflicte înghețate. Pericolele și amenințările sunt accentuate de blocajele suferite de sistemul internațional de securitate colectivă, care conduc la decredibilizarea acestuia și la imposibilitatea asigurării de garanții de securitate reale și egale pentru state, cu consecințe grave în planul menținerii ordinii mondiale.

Între principalele pericole militare externe, noua doctrină militară rusă menționează *„creșterea potențialului militar al Alianței Nord-Atlantice și asumarea de către aceasta a unor funcțiuni globale, exercitate cu încălcarea normelor dreptului internațional, apropierea infrastructurii militare a statelor membre ale NATO de granițele Federației Ruse, inclusiv prin continuarea procesului de extindere a blocului militar*²⁰.

¹⁸ *Ibidem*, p. 3.

¹⁹ *Военная доктрина Российской Федерации/Doctrina militară a Federației Ruse*, pct. 5, pe site-ul <http://www.rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html>.

²⁰ *Ibidem*, pct. 12, lit. a.

Raportate la efectele lor negative asupra securității regionale și mondiale, pericole militare externe sunt considerate și procesele de destabilizare internă din unele țări, dislocarea de efective, echipamente și tehnică militară în țări învecinate Federației Ruse, presiunile politice, economice și militare exercitate asupra autorităților ruse, operaționalizarea sistemelor strategice de apărare antirachetă, dezechilibrarea raportului de forțe în domeniul nuclear, creșterea preciziei vectorilor purtători de încărcături nucleare sau convenționale, dezvoltarea tehnologiilor corespunzătoare conceptului *Global Strike* și intenția de amplasare a unor sisteme de arme în spațiu. O altă categorie de pericole include proliferarea armelor de distrugere în masă și încălcarea acordurilor internaționale încheiate pentru a limita sau reduce arsenalele statelor care dețin astfel arme, precum și pentru a interzice accesul altor state la tehnologiile de producere a acestora.

Pericolele militare externe le sunt circumscrise, de asemenea, terorismul, inclusiv cu mijloace chimice și radioactive, criminalitatea organizată transnațională, traficul de arme și de narcotice, tensiunile etnice și religioase, intensificarea mișcărilor separatiste și extremiste, escaladarea conflictelor armate, cu sprijinul unor companii private de securitate și al unor grupări extremiste internaționale, în zone aflate în apropierea frontierelor de stat ale Federației Ruse, în condițiile încălcării prevederilor Cartei Națiunilor Unite și ale dreptului internațional.

În noua doctrină militară rusă sunt identificate ca pericole militare externe și „pretențiile teritoriale exercitate față de Federația Rusă și aliații săi, imixtiunea în treburile lor interne”²¹, „instaurarea în statele vecine Federației Ruse, inclusiv prin răsturnarea organelor legitime ale puterii de stat, a unor regimuri a căror politică amenință interesele Federației Ruse”²², precum și „activitățile subversive împotriva Federației Ruse ale organizațiilor și serviciilor speciale ale unor state străine sau coaliții de state”²³.

În categoria amenințărilor militare sunt incluse agravarea bruscă a situației politico-militare și apariția condițiilor de utilizare a forței armate, perturbarea și blocarea funcționării sistemelor de conducere statale și militare ale Federației Ruse, dezorganizarea și întreruperea funcționării sistemelor forțelor nucleare strategice, de avertizare antirachetă, de control al spațiului cosmic, de protecție a depozitelor de muniții nucleare, a capacităților de producție a energiei atomice, a industriilor chimică, farmaceutică și medicală.

Noua doctrină militară rusă definește ca amenințări militare „crearea și pregătirea grupurilor înarmate ilegale, activitatea acestora pe teritoriul Federației Ruse sau pe teritoriul aliaților săi”²⁴, „demonstrațiile de forță în cadrul exercițiilor militare

²¹ *Ibidem*, pct. 12, lit. d.

²² *Ibidem*, pct. 12, lit. n.

²³ *Ibidem*, pct. 12, lit. o.

²⁴ *Ibidem*, pct. 14, lit. c.

*desfășurate pe teritoriul statelor învecinate cu Federația Rusă sau cu aliații săi*²⁵, *„intensificarea activității forțelor armate ale unor state sau grupuri de state, prin efectuarea mobilizării parțiale sau generale și prin trecerea organelor de conducere ale administrației de stat și ale forțelor armate la regimul de lucru specific stării de război*²⁶.

Neutralizarea posibilelor pericole și amenințări militare cu ajutorul mijloacelor politice, economice și al altor mijloace nonmilitare contribuie la menținerea stabilității globale și regionale.

Conflictele militare moderne beneficiază de o minuțioasă descriere în noua doctrină militară rusă. Caracteristicile și particularitățile atribuite de teoreticienii militari ruși conflictelor moderne sunt similare până la a fi identice argumentațiilor din pledoariile partizanilor hibridității războaielor contemporane. În acest sens, *„menționăm utilizarea integrată a forței militare și a măsurilor nonmilitare, politice, economice, informaționale și de altă natură, puse în aplicare cu valorificarea potențialului de protest al populației și al forțelor pentru operații speciale*²⁷.

Înalta tehnologizare a câmpului de luptă este o altă caracteristică a conflictelor contemporane. Conducerea și desfășurarea operațiilor militare sunt în mod cert influențate de folosirea pe scară largă a armelor de înaltă precizie, a sistemelor perfecționate de informatică și comunicații, cu mari posibilități de utilizare în războiul electronic și informațional, a roboților și a dronelor, a armelor bazate pe noi principii fizice, a căror capacitate de distrugere poate fi comparabilă cu cea a armelor nucleare.

Totodată, noile sisteme de arme permit lovirea simultană a inamicului pe întreaga adâncime a teritoriului său, pe uscat, pe mare, în aer și în spațiul cosmic, precum și în mediul informațional. Se reduc perioadele necesare pentru pregătirea operațiilor militare, iar desfășurarea acestora este facilitată de automatizarea sistemelor de comandă și control, de capacitatea ridicată de identificare, selectare, lovire și distrugere a țintelor, de creșterea vitezei manevrei de foc, de forțe și mijloace.

Doctrina militară rusă menționează, între caracteristicile conflictelor militare moderne, *„crearea pe teritoriul părților beligerante a unor zone în care se desfășoară permanent acțiuni militare*²⁸, *„participarea la acțiunile militare a unor formațiuni militare neregulate și a unor companii de securitate private*²⁹, *„utilizarea unor modalități indirecte și asimetrice de acțiune*³⁰, precum și *„utilizarea unor partide politice și mișcări sociale, finanțate și conduse din exterior*³¹.

²⁵ *Ibidem*, pct. 14, lit. d.

²⁶ *Ibidem*, pct. 14, lit. e.

²⁷ *Ibidem*, pct. 15, lit. a.

²⁸ *Ibidem*, pct. 15, lit. g.

²⁹ *Ibidem*, pct. 15, lit. h.

³⁰ *Ibidem*, pct. 15, lit. i.

³¹ *Ibidem*, pct. 15, lit. j.

Noua doctrină militară rusă susține necesitatea dezvoltării capacității de descurajare non-nucleară, esențială pentru prevenirea conflictelor. Aceasta poate fi realizată prin înzestrarea unităților militare cu sisteme de arme și echipamente performante, prin păstrarea unui nivel înalt al pregătirii personalului și a sistemului de mobilizare, prin perfecționarea formelor și mijloacelor de utilizare a Forțelor Armate ale Federației Ruse, a categoriilor de trupe aparținând altor instituții cu atribuții pe linia menținerii ordinii publice și apărării teritoriale.

În același timp, capacitatea de descurajare non-nucleară are ca fundament și dezvoltarea cooperării cu organizațiile regionale de securitate la care Federația Rusă este parte, având prioritate Organizația Națiunilor Unite, Comunitatea Statelor Independente, Organizația pentru Cooperare de la Shanghai, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, precum și cooperarea cu statele membre ale grupului BRICS – Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud.

Conform noii doctrine militare ruse, capacitatea de descurajare nucleară este un factor esențial pentru prevenirea și interzicerea apariției unui conflict nuclear, ca și a unor conflicte regionale sau a unor războaie de mare anvergură.

Menținerea unui nivel dezirabil și suficient al potențialului de descurajare nucleară este și o formă de „*contracarare a încercărilor statelor (grupurilor de state) de a obține superioritatea militară prin intermediul desfășurării sistemului strategic de apărare împotriva rachetelor, dispunerea de arme în spațiul cosmic și desfășurarea unor sisteme de arme non-nucleare de înaltă precizie*”³².

În acest scop, „*Federația Rusă își rezervă dreptul de a folosi arsenalul nuclear ca răspuns în cazul utilizării împotriva sa și/sau împotriva aliaților săi a armelor nucleare sau a altor tipuri de arme de distrugere în masă, precum și în cazul agresiunii cu arme convenționale atunci când este amenințată însăși existența statului*”³³.

Noua doctrină militară rusă, în acord cu prevederile legii federale a apărării, precizează misiunile Forțelor Armate la pace, criză și război, cerințele organizării apărării teritoriale, necesitățile asigurării economice a apărării, precum și situațiile în care trupele ruse pot acționa în străinătate, în acord cu principiile și cu normele dreptului internațional, cu prevederile legislației federale și ale acordurilor internaționale la care Federația Rusă este parte.

Concluzii

Demonstrarea convergențelor dintre războiul hibrid și războiul de tip nou poate contribui la o mai bună înțelegere a particularităților mediului operațional, a tendințelor de evoluție în modul de desfășurare a conflictelor contemporane, dar și a posibilităților de soluționare a acestora.

³² *Ibidem*, pct. 21, lit. m.

³³ *Ibidem*, pct. 27.

Războiul de tip nou și războiul hibrid au ca axiomă comună faptul că operațiile militare sunt precedate,acompaniate, susținute, substituite și/sau continuate de o gamă foarte largă de acțiuni de sprijin, care țin de resortul mai multor ministere, instituții, organizații și agenții militare și civile. Sinergia acțiunilor întreprinse de acestea este esențială pentru promovarea legitimității propriilor operații militare, respectiv pentru demonstrarea ilegitimității operațiilor adversarului și exploatarea vulnerabilităților sale.

Rezultă de aici că realizarea unității de efort excede sfera operațiilor strict militare, făcând necesare abordări interinstituționale complexe, exersarea procedurilor comune și coordonarea proceselor de planificare operațională cu celelalte ministere, instituții, organizații și agenții care pot contribui semnificativ la îndeplinirea obiectivelor militare, potrivit atribuțiilor și domeniilor de competență ale acestora, specificate în legislația națională.

Din rațiuni pragmatice, de legitimitate și de imagine, războiul modern este menținut, pe cât posibil, la un nivel latent, nedeclarat și neasumat, rămânând – în înțelesul clausewitzian – o continuare a politicii prioritar cu mijloace politice, diplomatice, economice, informaționale pentru a substitui sau pentru a reduce la minim utilizarea mijloacelor militare.

Repoziționări și reconfigurări ale sistemelor de alianțe, presiuni și sancțiuni politice și economice, interzicerea sau condiționarea accesului la resurse, piețe de capital și de desfacere, sprijinirea organizațiilor extremiste și separatiste sunt măsuri a căror eficacitate poate fi potențată prin demonstrații de forță, amenințări și negocieri, prin dezghețarea „*conflictelor înghețate*“, prin aplicarea graduală și/sau discontinuă a forței, prin interpuși sau în mod direct.

Aceste circumstanțe favorizează utilizarea formațiunilor paramilitare, constituite pe plan local, adesea cu sprijin extern, constând în asigurarea de resurse financiare, arme și muniții, echipamente de comunicații și instructori. În funcție de desfășurarea conflictului, sprijinul extern poate fi extins prin desfășurarea unor operații de către forțele speciale, prin trimiterea de luptători și de subunități militare, fără recunoașterea apartenenței acestora la statul sponsor.

Reducerea amprentei militare a războaielor contemporane, aplicarea limitată și controlată a forței armate, accentuarea caracterului local al conflictelor, permanentizarea și înghețarea acestora sunt consecințe ale evitării asumării statutului de parte beligerantă de către țările implicate. Această atitudine de negare a oricărei implicări în conflict, chiar și în cazul apariției unor evidențe incontestabile, are ca fundament încercarea țărilor respective de a-și conserva resursele de legitimitate. Cu același scop, așa cum putem observa adesea în cazul conflictelor recente, este invocată (mimată) și preocuparea pentru respectarea dreptului internațional, care condamnă categoric amestecul în treburile interne,

nerespectarea integrității teritoriale, amenințarea cu forța și recurgerea la forță în relațiile dintre state.

Întrucât respectarea, de către toate statele, a Cartei Națiunilor Unite și a legislației internaționale este cheia de boltă a sistemului internațional postbelic, intervenția în afacerile interne ale unui stat nu poate avea loc decât în baza mandatului Consiliului de Securitate al ONU, în cazul în care acțiunile acestuia pun în pericol pacea și stabilitatea în lume, afectează grav respectarea drepturilor omului.

Intervenția în afacerile interne ale unui stat, inclusiv prin forme și modalități indirecte (activități subversive și teroriste, recrutarea, instruirea și folosirea mercenarilor, comiterea de daune deliberate, grave și durabile mediului natural ș.a.), reprezintă o amenințare la adresa păcii și contravine flagrant normelor dreptului internațional, conform cărora „toate statele trebuie să se abțină de la organizarea, sprijinirea, pregătirea, finanțarea, încurajarea sau tolerarea de activități armate subversive sau teroriste destinate să modifice, prin violență, regimul dintr-un alt stat sau să intervină în luptele interne dintr-un alt stat”³⁴.

BIBLIOGRAFIE

1. Matei Dobrovie, *Războiul non-linear al Rusiei în Ucraina și doctrina Gherasimov*, The Epoch Times Romania, 21 iulie 2014, pe site-ul <http://epochtimes-romania.com/news/razboiul-non-linear-al-rusiei-in-ucraina-si-doctrina-gherasimov-220816>.
2. Sam Jones, *Ukraine: Russia's New Art of War*, în *Financial Times*, 28 august 2014, pe site-ul <http://www.ft.com/cms/s/2/ea5e82fa-2e0c-11e4-b760-00144feabdc0.html#axzz3NycAA9QD>.
3. Peter Pomerantsev, *How Putin Is Reinventing Warfare*, în *Foreign Policy*, 5 mai 2014, pe site-ul <http://foreignpolicy.com/2014/05/05/how-putin-is-reinventing-warfare>.
4. Ana Stan, „Războiul hibrid” al lui Putin a început cu mult timp în urmă, în *Adevărul*, 2 septembrie 2014, pe site-ul adevar.ro/nb9y9f.
5. Lavinia Stanciu, *Rusia, o nouă „artă” a războiului*, 3 septembrie 2014, Reporter NTV, pe site-ul <http://www.reporterntv.ro/stire/rusia-o-noua-arta-a-razboiului>.
6. Ian Traynor, *Ukraine Crisis: NATO Plans East European Bases to Counter Russia. NATO Chief Announces Move in Response to Ukraine Crisis and Says Alliance is Dealing with a New Russian Military Approach*, în *The Guardian*, 27 august 2014, pe site-ul <http://www.theguardian.com/world/2014/aug/26/nato-east-european-bases-counter-russian-threat>.
7. Serghei Velenciuc, *Conflictul din Ucraina: între conflict intrastatal și război interstatal*, Fundația Universitară a Mării Negre, 13 noiembrie 2014, pe site-ul <http://fumn.eu/conflictul-din-ucraina-intre-conflict-intrastatal-si-razboi-interstatal/>.
8. ***, *Carta Națiunilor Unite*, San Francisco, 26 iunie 1945.
9. ***, *Военная доктрина Российской Федерации/Doctrina militară a Forțelor Armate ale Federației Ruse*, 30 decembrie 2014, pe site-ul <http://www.rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html>.
10. ***, *NATO Wales Summit Declaration/Declarația summitului NATO din Țara Galilor*, 5 septembrie 2014.

³⁴ I. Diaconu, *Curs de drept internațional public*, Casa de editură și presă Sașa, București, 1993, p. 280.

VÂNĂTORII DE MUNTE DIN ARMATA ROMÂNIEI

– între necesitate istorică
și repere ale prezentului –

Locotenent-colonel Nicolae USZKAI

During the First World War the Mountain Corps was established. It was a powerful unit, consisting of three mountain troops battalions, each of them having three mountain troops companies. They acted as a true independent unit against the German and Austro-Hungarian troops, for the first time in the campaign of 1917. Later, the author points out, during the campaign of 1918, the Mountain Corps was known as the Mountain Troops Battalion, consisting of 4,000 troops, which was considered an elite specialised force at the time.

Keywords: *Austro-Hungarian troops; Ribbentrop-Molotov Pact; cavalry; Transylvania*

După cum toți militarii din lume cunosc, acțiunile militare în teren muntos se referă la ducerea acestora în areal montan sau teren înalt deosebit de dificil. Acest tip de acțiuni militare mai poartă și numele de *acțiuni militare în mediu alpin*, după denumirea Munților Alpi. Acțiunile militare în areal montan reprezintă una dintre cele mai periculoase și dificile tipuri de acțiuni militare în condițiile în care structurile militare nu trebuie să facă față doar luptei cu inamicul, ci și climatului extrem aferent acestui areal, precum și terenului foarte dificil. Militarii aparținând unităților de munte sunt specialiști antrenați și echipați să acționeze cu precădere în zone montane. Structurile militare specializate acțiunilor în teren muntos reprezintă un fenomen relativ de dată recentă din punct de vedere istoric.

Istoria Europei a subliniat, cu pregnanță, nevoia de a putea duce acțiuni de luptă în zone montane înalte. Ca urmare, în Europa există structuri de acest tip, tradițional asociate mediului muntos. În acest context, putem spune că *Gebirgsjäger*-ii din Germania, *Alpini* din Italia și *Chasseurs Alpins* din Franța au reprezentat,

Locotenent-colonel Nicolae Uszkai – Brigada 2 Vânători de Munte „Sarmizegetusa“, Brașov.

încă de la formarea lor, entități distincte ca natură structurală și acțională. Similar, trupele românești de munte, *Vânătorii de munte (Mountain Hunters/Rangers* în engleză, într-o traducere liberă) au apărut în structura forțelor terestre românești ca o necesitate operațională începând cu Primul Război Mondial.

Nașterea vânătorilor de munte în armata română s-a făcut cu o întârziere inexplicabilă față de alte puteri militare europene, mai ales dacă ținem seamă de faptul că o importantă porțiune de graniță a României acelor timpuri era reprezentată de lanțul carpatin. Se poate invoca explicația Tratatului secret încheiat de Regele Carol I în 1883 cu Tripla Alianță, formată din Germania, Austro-Ungaria și Italia, astfel că România nu se aștepta la vreo agresiune peste Carpați, dar totuși, în 1883, se formează artileria de munte, câte o baterie la fiecare din cele patru corpuri de armată. Dar, în 1892, artileria de munte se diluează în cadrul regimentelor de artilerie existente. Abia în 1913 a fost înființat primul divizion de tunuri de munte (4 baterii de calibrul 75 mm), în 1915 al doilea (4 baterii de 63 mm). Cele două divizioane intră, în 1916, în compunerea Regimentului 1 Artilerie Munte cu garnizoana la Târgu Jiu. Artileria de cetate a orașului București fiind desființată, din piesele de calibrul 63 mm au fost constituite încă 8 baterii de munte, ajungându-se la 16 baterii de munte la intrarea în Primul Război Mondial, în august 1916.

Paradoxal, armata română avea 16 baterii de munte, dar nu avea trupe de vânători de munte, astfel că acestea au fost date ca întărire, pe divizioane sau baterii, diviziilor sau detașamentelor tactice constituite în campania anului 1916. Și totuși, încă nu fuseseră create trupele de vânători de munte, deși necesitățile o cereau demult. Ar fi fost suficient, poate, ca responsabilii militari români ai acelor vremuri să profite mai mult de cei doi ani de neutralitate și să analizeze atent desfășurarea luptelor de până atunci, sesizând necesitatea unor astfel de trupe pentru granița cu viitorul adversar.

Pe plan mondial, corpuri dedicate special luptei în munți au apărut în armata italiană în 1873, exemplul lor fiind urmat și de alte armate. În Primul Război Mondial, francezii aveau și ei trupe alpine, iar cu cei germani și austrieci ne vom întâlni curând, la Sibiu și Dragoslavele! Nu înseamnă că în armata română nu au fost unele inițiative în acest sens, publicate în revistele militare ale vremii. Ne întrebăm, totuși, de ce nu am urmat exemplul italienilor din timp, și ei parteneri în Tripla Alianță? Da, dar ei, înainte de acest moment, au luptat contra austriecilor în zilele premergătoare independenței din 1861. Și poate Carol I nu a dorit să fie interpretată ca o provocare față de un aliat întărirea frontierei carpatine cu trupe speciale de munte. Dar, Carol I a murit în octombrie 1914, la trei luni după izbucnirea războiului mondial, și armata ar fi putut fructifica învățămintele războiului european în multe moduri, inclusiv prin crearea trupelor specializate, mai ales că regele Ferdinand și soția sa, regina Maria, înclinau spre cauza Antantei. Oare, dacă vânătorii de munte

ar fi apărut și s-ar fi instruit conform specificului lor încă din 1914, campania din 1916 ar fi avut vreun alt deznodământ? Puțin probabil, ținând cont de conjunctura frontului, a lipsei de susținere de pe alte fronturi și a raportului de forțe, dar în mod sigur rezultatul multor lupte de pe Carpați ar fi putut avea un alt deznodământ. Să ne amintim numai de a doua bătălie de la Jiu, când străpungerea de la 1/14 noiembrie s-a făcut printr-un defileu îngust, prin care se scurgeau trupele germane; aici, în mod sigur, vânătorii de munte ar fi putut să-și pună amprenta asupra desfășurării ostilităților. Putem să judecăm văzând realizările lor din vara lui 1917, la câteva luni de la crearea lor, și de aici să tragem concluzia că, dacă am fi avut astfel de trupe din 1914, luptele de pe Carpați din toamna lui 1916 s-ar fi desfășurat, poate, altfel. Mai mult, trupele române au întâlnit pe front și au luptat atât împotriva alpinilor germani, cât și a celor austro-ungari; poate acesta să fi fost argumentul hotărâtor care a dus la crearea vânătorilor de munte români?!

Trupele de vânători de munte au fost înființate, deci, la 3 noiembrie 1916, în timpul Primului Război Mondial, și au reprezentat, încă de la începuturi, o specialitate de elită a infanteriei românești. Trupele de vânători de munte au fost, dintotdeauna, o forță foarte bine pregătită și, începând cu toamna anului 1916, luptătorii din aceste trupe s-au dovedit foarte eficienți și capabili în a-și îndeplini misiunea de apărare a țării atât în timpul Primului, cât și în cel de-al Doilea Război Mondial. Prin curajul, pricepera și puterea de sacrificiu au demonstrat că sunt capabili de a asigura securitatea poporului român prin îndeplinirea la standarde înalte a misiunilor pentru care au fost destinați.

În timpul Primului Război Mondial a luat ființă Corpul Vânătorilor de Munte, constituindu-se într-o unitate puternică, organizată pe trei batalioane de vânători de munte, fiecare dintre acestea având în organică trei companii de vânători de munte (cu o încadrare în personal de 1 980 de militari) și care a acționat ca o adevărată unitate, cu caracter independent, împotriva trupelor germane și austro-ungare, pentru prima dată, în campania anului 1917. Ulterior, pe timpul campaniei din 1918, Corpul Vânătorilor de Munte a fost cunoscut, transformându-se, ca Batalionul de Vânători de Munte. Chiar dacă acesta se numea batalion, avea în organică nu mai puțin de 4 000 de militari ce constituiau o forță specializată de elită la acea vreme. Pe timpul campaniilor din 1919 din Transilvania și Ungaria, denumirea a fost modificată în Regimentul de Vânători de Munte. În perioada interbelică, trupele de vânători de munte românești au fost organizate, inițial, pe două divizii, având în organică doar câteva brigăzi cu specializarea pregătirii pe acțiunile militare specifice arealului montan.

La data de 1 iulie 1923, a luat ființă noul Corp al Vânătorilor de Munte, odată cu apariția Diviziilor 1 și 2 Munte, mari unități ce au fost înființate ca o nevoie specifică în orientarea pregătirii pe ducerea acțiunilor militare

în terenul muntos-împădurit din Carpați. Astfel, după diverse transformări structurale în timp, generate de diverse opinii și inițiative, în preajma celui de-al Doilea Război Mondial, Corpul Vânătorilor de Munte avea în organică 4 brigăzi (de la 1 la 4), compuse din 12 Grupuri de vânători de munte (1-12), fiecare Grup având în organica sa câte 2 batalioane. Au existat, astfel, în perioada interbelică, în total, 24 de batalioane (1-24), dintre care primele 16 erau unități active, operaționale, foarte bine pregătite și dotate, iar celelalte 8 (17-24) erau proiectate structural și formate după mobilizarea generală, fiind mai puțin eficiente calitativ din punctul de vedere strict al pregătirii specifice de munte. În acest context, o brigadă de vânători de munte era organizată pe următoarele elemente principale: 6 batalioane de vânători de munte, un Grup de Artilerie de Munte (1 la 2 divizioane de tunuri de munte calibru 75 mm sau 76 mm și un divizion de obuziere de munte calibru 100 mm), precum și un batalion de pionieri de munte. Un batalion de vânători de munte era organizat pe 3 companii de vânători de munte, fiecare companie având trei plutoane a câte trei grupe de vânători de munte. Batalionul mai avea în organică o companie de armament greu ce era structurată pe 3 plutoane mitraliere (fiecare pluton fiind dotat cu 4 mitraliere Schwarzlose/ZB-53) și un pluton aruncătoare (având în dotare 4 aruncătoare Brandt calibrul 81.4 mm). Plutonul de vânători de munte avea în dotare câte un aruncător calibrul 60 mm Stokes Brandt și 3 puști-mitralieră ZB, câte una pentru fiecare grupă din organică.

La fel precum cavaleria românească, trupele de vânători de munte aveau o pregătire și un grad de eficiență cu mult mai ridicate decât infanteria. La nivelul batalioanelor de vânători de munte exista un grad de inițiativă în pregătire și independență în acțiune cu mult mai pronunțat decât la alte unități. Acestea erau, totodată, proiectate și adaptate acțiunii eficiente în areal montan, dar lipsa de suficientă artilerie le făcea mai vulnerabile în teren șes. La nivelul Corpului de Munte mai existau, ca unități de sprijin logistic, un batalion îmbarcat, un „*tren batalionar*“ și o companie spital de campanie.

La începutul celui de-al Doilea Război Mondial, Corpul de Munte era compus din Brigăzile 1, 2 și 4 Mixte Munte, iar Brigada 3 Mixtă Munte era staționată pe frontiera cu Ungaria. Începând cu 3 iulie 1941, Corpul de Munte și-a început acțiunile sale militare din cel de-al Doilea Război Mondial participând la eliberarea Bucovinei și Basarabiei, teritoriile românești răpite de Uniunea Sovietică drept urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov din anul 1940. După forțarea Prutului, împreună cu trupele germane aliate, brigăzile de vânători de munte au dus lupte grele și sângeroase pe teritoriul actual al Moldovei, ajungând, la un moment dat, până pe țărmul nordic al Mării de Azov. La finele campaniei anului 1941,

Brigada 2 Vânători de Munte a fost redislocată în țară pentru refacere, în timp ce Brigăzile 1 și 4 au rămas să lupte în Crimeea. Începând cu 15 martie 1942, brigăzile de vânători de munte și cele de cavalerie au fost transformate în divizii. Această măsură a fost luată de factorul politico-militar pentru a reliefa mai bine contribuția românească la efortul de război antisovietic. Ulterior, în iulie 1942, Diviziile 2 și 3 Munte au fost redislocate pe noile linii ale frontului în campaniile din zona Caucazului și Kubanului, ajungând, prin lupte, până la sudul Munților Caucaz, la Elbrus, Groznii și Vladikavcaz.

Trupele de vânători de munte, fiind percepute ca trupe de elită, eficiente, au luat parte, pe Frontul de Est, la cele mai grele bătălii, inclusiv la cele pentru Sevastopol și Stalingrad, acolo unde performanțele lor le-au reliefat și mai bine reputația. În fapt, toți comandanții lor de la brigadă în sus au fost medaliați cu cele mai înalte decorații românești și germane, Ordinul *Mihai Viteazul* și Ordinul *Cavaler al Crucii de Fier*. După multe alte grele bătălii de pe Frontul de Est, pe timpul campaniilor din anii 1943 și 1944, în august 1944, România a rupt alianța politico-militară cu Germania și s-a alăturat Coaliției Națiunilor Unite, cu toate forțele sale, împotriva trupelor germane și ungare, începând, astfel, campania de eliberare a Transilvaniei de Nord, teritoriu românesc pierdut prin *Diktatul* de la Viena, din 1940.

La 30 august 1944, Diviziile de Munte au început luptele cu trupele germano-ungare, eliberând teritoriul românesc și continuând luptele pe teritoriul Ungariei, iar ulterior, pe teritoriul Cehoslovaciei, în masivii muntoși Javorina și Tatra. Diviziile de Munte au încheiat participarea la cel de-al Doilea Război Mondial lângă Praga, la data de 12 mai 1945.

Cel de-al Doilea Război Mondial s-a încheiat cu prețul vieții a multor mii de soldați din trupele de vânători de munte. După redisolocarea pe teritoriul național, Diviziile de Munte au trecut la structura de pace în garnizoanele în care au fost dislocate. Dar, istoria lor a luat o turnură nedorită. Pentru că vânătorii de munte au fost foarte eficienți în luptele purtate împotriva sovieticilor, fapt pentru care aceștia i-au poreclit „*diavolii verzi*“, ocupanții sovietici au forțat noua conducere comunistă a Republicii Populare Române să desființeze, pas cu pas, trupele de vânători de munte. Așa s-a ajuns ca, la 14 aprilie 1961, să fie desființată ultima mare unitate din forțele armate române, Brigada 2 Vânători de Munte, desființare ce a reprezentat sfârșitul primei părți a istoriei acestor trupe. După circa trei ani de la desființarea abuzivă, datorită schimbărilor de ordin politic, Marea Adunare Națională, organul legislativ al României de la acea vreme, a decis ca, începând cu 14 octombrie 1964, să reînființeze trupele de vânători de munte, iar acest lucru s-a întâmplat prin reînființarea Brigăzii 2 Vânători de Munte,

brigadă care este azi una dintre unitățile reprezentative ale Forțelor Terestre ale Armatei României. Între anii 1964 și 1990, evoluția trupelor de vânători de munte s-a focalizat pe pregătirea specifică ducerii acțiunilor militare în teren muntos-împădurit și pe proiecția lor structurală tot mai pregnantă, ajungându-se ca numărul brigăzilor de vânători de munte să fie de șase în prima parte a anilor '90.

Primele nuclee de vânători de munte după reînființare au gravitat prin Brigada 2 Vânători de Munte în jurul orașului Brașov; ulterior, acestea s-au extins prin Brigada 4 Vânători de Munte pe lanțul Carpaților Meridionali în anul 1969, în nordul României prin Brigada 1 Vânători de Munte în anul 1977: pe Munții Apuseni în 1982 prin Brigada 5 Vânători de Munte, în zona Petroșanilor în 1990 prin Brigada 7 Vânători de Munte și, în final, în Carpații Orientali în 1991 prin Brigada 61 Vânători de Munte. Apogeul dezvoltării acestor trupe a fost atins în anul 1991, când armata română dispunea de șase mari unități de vânători de munte, totalizând 15 batalioane și 6 divizioane de artilerie de munte, o forță demnă de luat în considerare:

- Brigada 2 Vânători de Munte, 1964, la Brașov;
- Brigada 4 Vânători de Munte, 1969, la Curtea de Argeș;
- Brigada 1 Vânători de Munte, 1969, la Bistrița;
- Brigada 5 Vânători de Munte, 1983, la Alba-Iulia;
- Brigada 7 Vânători de Munte, 1990, la Petroșani;
- Brigada 61 Vânători de Munte, 1991, la Miercurea-Ciuc.

Ulterior, în perioada 1997-2006, s-au desființat, succesiv, Brigada 7 Vânători de Munte, Brigada 1 Vânători de Munte, Brigada 4 Vânători de Munte, Brigada 5 Vânători de Munte, o parte dintre unitățile acestora fiind resubordonate celor două brigăzi rămase sau altor mari unități din Forțele Terestre.

Actualmente, există în structura Forțelor Terestre ale Armatei României două brigăzi de vânători de munte, una subordonată Diviziei 1 Infanterie „DACICA” (Brigada 2 Vânători de Munte „SARMIZEGETUSA”) și una subordonată Diviziei 4 Infanterie „GEMINA” (Brigada 61 Vânători de Munte „GENERAL VIRGIL BĂDULESCU”).

În principiu, Brigada 2 Vânători de Munte este destinată să participe la misiuni NATO și în afara teritoriului național, în timp ce Brigada 61 Vânători de Munte are misiuni specifice, în principal, pentru apărarea teritoriului național. Ambele brigăzi își focalizează pregătirea structurilor și militarilor din organică într-o largă paletă de operații militare, de la operații specifice luptei la operații de stabilitate, dar, avându-se în vedere specificul lor structural, amândouă rămân destinate executării acțiunilor militare în teren muntos-împădurit, în teren dificil, în condiții grele de timp și anotimp.

Pentru a sublinia experiența bogată a trupelor românești de vânători de munte, trebuie spus că, în ultimii 50 de ani, Brigada 2 Vânători de Munte a primit vizita a peste 800 de delegații guvernamentale și militare străine de pe întreg mapamondul, delegații care au remarcat înaltele deprinderi specifice și profesionalismul apărătorilor creștelor carpatine.

După anul 1995, începând cu programele din cadrul Parteneriatului pentru Pace, structuri din Brigada 2 Vânători de Munte „*SARMIZEGETUSA*“ (la nivel de state majore de unități, companii și plutoane) s-au pregătit în comun cu militari din state membre ale NATO și non-NATO (Forțele Speciale ale SUA, Brigada 3 Comando din Marea Britanie, Forțe Speciale din Olanda, parașutiștii-comando din Belgia, Forțe Speciale din Grecia, Forțe Speciale din Iordania). De asemenea, o fructuoasă colaborare a fost dezvoltată, de-a lungul anilor, cu *Alpini* din Italia și cu *Chasseurs Alpins* din Franța în numeroase exerciții de instruire în comun la nivel de personal de stat major și la nivel de subunități luptătoare.

Actualmente, o brigadă de vânători de munte din Forțele Terestre ale Armatei României are în organica sa 3 batalioane de vânători de munte ca structuri de manevră, 1 batalion de artilerie de munte, 1 batalion de apărare antiaeriană, 1 batalion de sprijin logistic, precum și subunități de brigadă: Companie Comunicații și Informatică, Companie Geniu, Companie Apărare CBRN, Companie Cercetare și Companie Sprijin

Trupele de vânători de munte sunt proiectate astăzi pentru a putea acționa în condiții de climă extreme, în condiții dificile de timp și anotimp și în condiții dificile de teren puternic frământat, să escaladeze tactic culmi și vârfuri dificile, pentru a putea fi foarte buni trăgători cu toate categoriile de armament din dotare și foarte buni la acțiunile militare în areal montan, precum și la marșurile pe distanțe lungi în acest areal. Militarii din trupele de vânători de munte obișnuiesc a spune despre ei înșiși că sunt „*specialiști în arta improvizăției*“. Au fost și sunt capabili să folosească în sprijin caii, la nevoie, în areal montan, să participe la operații de luptă sau de stabilitate în afara teritoriului național, la misiuni de asistență umanitară ori la misiuni de căutare-salvare în mediul montan înalt. Vânătorilor de munte români s-ar putea să le lipsească multe dintre echipamentele și logistica disponibile altor armate din state membre ale NATO, dar trebuie spus că ei știu să treacă peste aceste posibile dezavantaje prin întrebuințarea vechilor însă mereu actualelor și eficientele metode și deprinderi de supraviețuire în orice mediu, precum și printr-o instruire dură, așa cum este și mediul în care acționează.

Pentru a sublinia experiența dobândită de trupele de vânători de munte în misiunile din afara teritoriului statului român, trebuie spus că militarii din Brigada 2 Vânători de Munte, în cea mai mare parte, dar și militari din Brigada 61 Vânători de Munte au participat, de-a lungul anilor, într-o paletă de misiuni în afara teritoriului statului român, în Angola, Somalia, Kosovo, Bosnia, Irak și Afganistan. Dacă în misiunile din Angola, Somalia și Bosnia, în timpul anilor '90, militarii din unitățile de vânători de munte au participat la nivel de pluton sau la nivel de personal încadrat în alte structuri militare românești, în perioada septembrie 2005-martie 2007 un detașament de nivel companie de vânători de munte din Batalioanele 21 și 33 Vânători de Munte a participat prin rotație, câte șase luni, în prima misiune, în zona Al Basrah, în teatrul de operații din Irak, sub mandat ONU (*Misiunea UNAMI*). Vânătorii de munte români și-au dovedit calitățile de a acționa rapid și eficient în orice tip de mediu de acțiune specific acestui teatru de operații. Principala misiune a companiei de vânători de munte a fost de a asigura securitatea în aria lor de responsabilitate prin patrulări pe rutele principale, puncte de control, escorte VIP, escorte convoaie, paza unor locații importante ale misiunii ONU din Irak. Tot în perioada 2005-2007, un alt detașament tip companie de vânători de munte din Batalionul 30 Vânători de Munte, „*DRAGOSLAVELE*“ a participat la o altă misiune de stabilitate, de această dată în zona Gorazdevac din teatrul de operații din Kosovo, în cadrul *misiunii ROFND*. Principala misiune a companiei de vânători de munte în Kosovo a fost de a asigura securitatea în aria lor de responsabilitate prin parcurgerea întregii panoplii de misiuni specifice operațiilor în sprijinul păcii.

Începând cu anul 2007, batalioanele de vânători de munte ale Brigăzii 2 Vânători de Munte, „*SARMIZEGETUSA*“ au fost dislocate în misiuni în afara teritoriului statului român în teatrul de operații din Afganistan, prin rotiri secvențiale și succesive. Între anii 2007 și 2010, această brigadă și-a rotit în acest teatru de operații toate cele trei batalioane de manevră. În provincia Zabul, la frontiera cu Pakistanul, batalioanele de vânători de munte ale Brigăzii 2 Vânători de Munte au acționat în scopul asigurării securității și stabilității în zona de responsabilitate, împreună cu aliații americani dislocați în această provincie.

În linii mari, batalioanele au avut misiunea de a asigura securitatea zonei și libertatea de mișcare pe principala autostradă ce face legătura între Kandahar și Kabul și în zonele adiacente acesteia, precum și de a asigura stabilitatea în provincia Zabul prin patrulări de prezență și alte tipuri de acțiune între bazele principale și bazele de operare înaintată, ca și prin acțiuni specifice misiunilor tip post-conflict în ceea ce privește reconstrucția și dezvoltarea. Militarii din aceste batalioane au avut de făcut față unor numeroase și periculoase situații specifice

acestui teatru de operații dificil și complex, dar au reușit să demonstreze că sunt foarte bine pregătiți pentru a acționa, chiar dacă, din păcate, au avut și câteva pierderi (căzuți la datorie și răniți în misiune). În ultima prezență în acest teatru de operații, brigada a dislocat, tot în provincia Zabul, începând cu luna iunie a anului 2012, două batalioane de manevră și un element de comandă în cadrul operațional al unei brigăzi americane, cu subordonare către RC-South. Trebuie menționat că structuri de tip companie și detașamente tip OMLT au fost asigurate și prin participarea cu militari din Brigada 61 Vânători de Munte începând cu anul 2009 în teatrul de operații din Afganistan. După toate aceste misiuni externe prezentate pe scurt, personalul de stat major, precum și cel din batalioanele de vânători de munte din brigadă au acumulat o puternică și bogată experiență operațională și, astfel, prin aceste lecții identificate și învățate, militarii Brigăzii 2 Vânători de Munte „*SARMIZEGETUSA*“ sunt capabili să execute misiuni în medii diverse la înalte standarde.

Ca multe alte entități militare de pe mapamond, trupele românești de vânători de munte au destule provocări cărora să le facă față, dar, aproape întotdeauna, vânătorii de munte reușesc să găsească modalitățile de a le depăși cu succes. Aceasta, poate pentru că aceștia sunt pregătiți să supraviețuiască și să lupte având un grad mai mare de independență în acțiune, în areal montan dificil, cu focalizare pe îndeplinirea întocmai a misiunilor primite. Vânătorii de munte sunt, prin ceea ce reprezintă acțiunile lor, o parte a elitei Armatei României. Este de menționat faptul că ei, vânătorii de munte, nu se numesc pe ei înșiși ca fiind o elită și nu acceptă ușor acest titlu. Una dintre autoaprecierile lor se poate rezuma așa: „*Nu ne spunem și nu suntem forțe de elită sau forțe speciale, dar ne place când ni se mai spune așa*“.

Trebuie spus că Brigada 2 Vânători de Munte a atins un avansat stadiu operațional și de experiență operațională implicită, fiind parte a pachetului de forțe destinat să execute misiuni sub comandă NATO. Toate unitățile și subunitățile sale au parcurs un amănunțit program de certificare NATO, proces care s-a definitivat, în primă etapă, la finele anului 2007 și s-a continuat, din trei în trei ani, conform prevederilor de evaluare operațională *CREVAL*.

Nu putem încheia această călătorie în istoria a ceea ce reprezintă vânătorii de munte români fără a spune că acestora le place să creadă despre ei că reprezintă poate cea mai dură și mai experimentată specialitate militară, instrucția lor fiind severă, viața lor fiind aspră, iar misiunile lor complexe.

REGIMENTUL 30 GARDĂ „MIHAI VITEAZUL“ LA ANIVERSARE

Colonel Bogdan CERNAT

La 1 iulie 1860, domnitorul Alexandru Iona Cuza semna *Ordonanța 63*, prin care era înființat la Iași *Batalionul 1 Tiraliori*, prima unitate destinată pazei și ceremoniilor la Palatul Domnesc. Pentru Regimentul 30 Gardă „*Mihai Viteazul*“, depozitarul și continuatorul tradițiilor istorice ale unităților de gardă, această dată reprezintă începutul istoriei sale.

Prioritatea faptelor înaintea cuvintelor – iată o deviză după care s-a călăuzit, de-a lungul vremii, personalul unității, indiferent că ea s-a numit Batalionul 1 Tiraliori, Batalionul 1 Vânători (după mutarea unității, în 1861, la București), Regimentul de Gardă „*Mihai Viteazul*“ (1930), Regimentul de Gardă Republicană

Colonel Bogdan Cernat – Comandantul Regimentului 30 Gardă „*Mihai Viteazul*“.

(1948), Regimentul 30 Gardă (1964), Brigada 30 Gardă (1990), Regimentul 30 Gardă și Protocol „Mihai Viteazul“ (2001), Regimentul 30 Gardă „Mihai Viteazul“ (2006).

Drapelul unității este încărcat, în același timp, și de gloria victoriilor din Războiul de Independență, din Primul și din cel de-al Doilea Război Mondial.

În timpul Revoluției din decembrie 1989, Regimentul 30 Gardă a îndeplinit misiunile de pază și intervenție la sediul Ministerului Apărării Naționale și la alte obiective centrale. Un număr de 15 militari au făcut sacrificiul suprem, alți 30 fiind răniți. Pentru recunoașterea meritelor unității, precum și în scopul schimbării concepției privind locul și rolul unității, cu extinderea responsabilităților și a structurii organizatorice, regimentul a fost transformat, la 1 martie 1990, în Brigada 30 Gardă.

Eforturile pentru aderarea României la NATO, cu restructurările inerente, au afectat și efectivele unității de gardă, care a redevenit regiment în 2001, dar care s-a dovedit suficient de flexibilă pentru a continua să-și îndeplinească, la nivel de maximă reprezentativitate, misiunile sale specifice.

Astăzi, când România este membră a NATO și a UE, într-un context internațional mult diferit de perioadele anterioare, multitudinea și diversitatea misiunilor pe care regimentul le execută îi conferă, în continuare, rolul de vector înaintat de imagine, nu doar al armatei, ci și al țării. Misiunilor de ceremoniale militare – cărora le este dedicată, prin exclusivitate și excelență – la nivelul

Președinției României, Parlamentului, Guvernului, Ministerului Apărării Naționale sau al categoriilor de forțe armate –, li se adaugă, cotidian și firesc, îndatoririle și preocupările specifice oricărei unități militare.

O multitudine de activități interne și externe la care a participat, prezentările pe care le-a făcut cu prilejul vizitelor unui număr impresionant de personalități și delegații politice și militare, ale multor jurnaliști din țară și din străinătate, toate acestea i-au oferit, de fiecare dată, personalului unității posibilitatea să se prezinte ca o frumoasă carte de vizită pentru Armata României. Putem afirma, fără teama de a greși, că militarii Regimentului 30 Gardă „Mihai Viteazul“ sunt adevărați

ambasadori ai instituției militare și ai cooperării armatei noastre cu alte armate. Este suficient să amintim defilările și retragerile cu torțe ale militarilor Regimentului de Gardă, în frumoasa lor uniformă, una dintre cele mai elegante și rafinate din spațiul european, exercițiile demonstrative ale *Detășamentului Drill-Team*, spectacole și concerte ale muzicii noastre militare, răsplătite cu aplauze de un public numeros, pentru a înțelege dimensiunea capitalului de imagine adus atât unității noastre, cât și Armatei României.

La orice activitate executată, apariția militarilor de la Gardă stârnește admirația tuturor. Dar, pentru ca toate acestea să se poată desfășura la standardele cele mai înalte, este nevoie de mult antrenament și dăruire, de multă muncă, de eliminarea oricărui compromis. Într-o unitate emblematică, în care ștacheta performanței a fost dintotdeauna foarte sus, este necesar să se tindă spre perfecțiune.

Nu trebuie uitată nici cealaltă componentă a activității noastre, care, deși pare umbrită de strălucirea ceremonialelor militare, dă un plus semnificativ de reprezentativitate unității. Vorbim aici de militarii Batalionului de Poliție Militară sau de cei ai Detășamentului de Pază și Intervenție, ambele subunități din cadrul Regimentului 30 Gardă, structuri care asigură paza unor importante obiective militare, ele însele reprezentative pentru Armata României.

Onoarea de a servi Patria sub Drapelul de luptă al unității de gardă a fost și rămâne un privilegiu, pe care toți cei care au lucrat sau lucrează în unitate l-au resimțit nu doar ca pe un onorant sentiment de mândrie, ci și ca pe o mare responsabilitate față de oștirea și națiunea română.

Când vorbim de Regimentul de Gardă, vorbim de o stare de spirit și de un prestigiu dobândit cu muncă, dar și cu dăruire, cu devotament, cu entuziasm, cu renunțare de sine, în cei 155 de ani de istorie. O istorie pe care au scris-o oamenii, în timpuri nu tocmai ușoare, și pe care avem datoria s-o ducem, cu mândrie și demnitate, mai departe.

Tradiția ne onorează și ne obligă.

La mulți ani!

ÎN AVANPOSTUL LUPTEI PENTRU SUPRAVIEȚUIRE – acțiuni de consolidare a apărării naționale a României în vâltoarea anilor 1938-1940 – (IV)

Colonel dr. Dan PRISĂCARU

After the conclusion of Ribbentrop-Molotov Pact, on 23 August 1939, Romania's geopolitical and geostrategic situation worsened considerably, culminating in the Soviet ultimatum on 26 and 27 June 1940, the Vienna Award on 30 August 1940, and the passing of Quadrilateral to Bulgaria on 7 September 1940, all resulting in disbanding Greater Romania.

Caught in the German-Soviet geopolitical "pliers" and devoid of any real possibility to receive military support from France and the United Kingdom, Romania was, in the summer of 1940, in the most dramatic situation – the conduct of defensive military actions on three fronts.

Keywords: *military threats on three strategic directions; political decisions to save the state; force ratio unfavourable to Romania*

Rolul și implicațiile factorilor geostrategic și militar în deciziile politico-militare și de siguranță națională din perioada iunie-august 1940

Prăbușirea României Mari și dezmembrarea sa teritorială în mai puțin de trei luni de zile, în vara anului 1940, continuă, la mai bine de șapte decenii de la producerea acestei drame naționale, să genereze întrebări, dezbateri, polemici și controverse între istorici, militari, politologi, oameni politici etc. În legătură cu această problemă, este cunoscut faptul că, de-a lungul timpului, s-au exprimat și cristalizat două direcții de abordat¹: prima, conform căreia cedarea în fața ultimatumurilor sovietice și a Dictatului de la Viena a constituit singura soluție de „supraviețuire a statului român” în acele împrejurări; cea de-a doua susține că rezistența armată în fața agresiunii vecinilor revizionști,

Colonel dr. Dan Prisăcaru – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.

¹⁷⁶ Petre Otu, *Îmbrățișarea anacondei. Politica militară a României în perioada 1 septembrie 1939-22 iunie 1941*, Editura Militară, București, 2006, p. 182.

în principal a ultimatumului sovietic, ar fi fost o soluție de onoare și demnitate, care, dacă ar fi fost adoptată, ar fi schimbat cursul evenimentelor ulterioare.

În continuare, nu vom detalia contextul general european și aspectele interne care au precedat evenimentele dramatice din perioada iunie-august 1940, ci vom evidenția sintetic unele aspecte tehnice referitoare la raportul de forțe dintre România și potențialii săi agresori din direcțiile Est, Vest și Sud, în contextul geostrategic din iunie 1940, precum și atitudinea și pozițiile adoptate de factorii de decizie, în special cei militari, față de cele două alternative – rezistență armată sau acceptarea ultimatumului sovietic.

La 22 iunie 1940, după dezastrul militar pe Frontul de Vest și capitularea Franței, la București **„starea de izolare era completă, deziluzia, confuzia și demoralizarea punând stăpânire pe segmente importante ale clasei politice românești”** (subl.a.)¹⁷⁷.

Dacă, pe plan extern, a trebuit să se prăbușească Franța pentru a conștientiza că nu vom avea niciun sprijin real militar pentru a rezista amenințărilor revizioniste sovietice, ungare și bulgare, factorii de decizie politici au realizat, în al doisprezecelea ceas, că singura soluție care mai rămânea în situația dată era rezistența armată prin efort propriu.

La 27 iunie 1940, după primirea și descifrarea la București a conținutului primei note ultimative sovietice, **„problemul strategic românesc”**, respectiv varianta cea mai dificilă, luată în calcul în perioada interbelică de Marele Stat Major român de a face față, din punct de vedere militar, unei agresiuni simultane din direcțiile Est, Vest și Sud, devenea, din posibilitate, certitudine.

Legile luptei armate, confirmate de știința militară de-a lungul a mii de ani, impuneau și acum, în iunie 1940, respectarea a două reguli de bază pentru obținerea victoriei pe câmpul de luptă: concentrarea forțelor și mijloacelor pe direcția principală de interzis și realizarea unui raport de forțe care să asigure ducerea acțiunilor militare în condiții favorabile pentru trupele proprii.

Din prezentarea care va urma, se va vedea că niciuna dintre aceste condiții nu era îndeplinită; la aceasta se adăugau și alte circumstanțe agravante: lipsa oricărui ajutor din partea aliaților, Franța fiind prăbușită, iar Marea Britanie se pregătea să respingă invazia germană; lipsa căilor de retragere a armatei și autorităților statului în cazul ocupării totale a României, întrucât frontiera iugoslavă era nesigură, Belgradul așteptând un moment favorabil pentru a ocupa Banatul; Germania nu era dispusă să sprijine România în iunie-august 1940, întrucât, în primul rând, pactul Ribbentrop-Molotov autoriza intervenția sovieticilor

¹⁷⁷ *Ibidem*, p. 183.

în Basarabia, iar, în al doilea rând, la acel moment, Reich-ul nu era nici dispus și nici pregătit pentru o confruntare militară în Est pentru a apăra România.

Astfel, în perioada iunie-august 1940, URSS avea concentrate la granițele de est și nord ale României următoarele forțe și mijloace: 43 de divizii de infanterie; 3 divizii de infanterie; 10 divizii de cavalerie; 11 brigăzi de tancuri; 5 brigăzi de desant aerian; 16 regimente de artilerie din rezerva generală a grupului de armate; 14 regimente de artilerie de corp de armată; 4 divizioane de artilerie independente¹⁷⁸.

Armata Română opunea pe *Frontul de Est* acestor forțe: un grup de armată, două armate (Armatele 3 și 4), șapte corpuri de armată, 24 de mari unități, din care 20 de divizii de infanterie, trei divizii de cavalerie, o brigadă mixtă de munte¹⁷⁹.

Analiza comparativă pe acest front indica un raport de 2/1 în favoarea sovieticilor.

Ungaria avea o armată formată din 41 de brigăzi (27 de brigăzi de infanterie, 2 brigăzi moto, 2 brigăzi de cavalerie, o brigadă de munte, 9 brigăzi de frontieră). Din totalul acestora, la sfârșitul lunii iunie 1940, împotriva României erau concentrate 17 brigăzi de infanterie, 2 brigăzi de cavalerie, o brigadă moto, o brigadă de munte¹⁸⁰. Pe *Frontul de Vest*, România avea dispuse: o armată (Armata 1), două corpuri de armată, șase divizii de infanterie, o divizie de cavalerie, trei brigăzi mixte munte, o brigadă moto¹⁸¹.

Pe acest front, raportul de forțe terestre era echilibrat (1/1), însă Ungaria avea o superioritate de 3/1 în avioane (600, față de 200, cu cât putea interveni Armata Română pentru apărarea frontierei de vest).

Bulgaria dispunea de forțe mai reduse, de aproximativ 15 mari unități de diferite arme, din care 2/3 erau concentrate la frontiera cu România. Pe *Frontul de Sud*, Armata Română avea dispuse patru divizii de infanterie, o divizie de cavalerie, o brigadă mixtă de grăniceri, o brigadă de cavalerie¹⁸². Și pe acest front raportul de forțe era echilibrat.

La o primă evaluare, s-ar putea concluziona că Armata Română ar fi putut rezista agresiunilor pe cele trei direcții strategice, dacă adăugăm la condițiile favorabile apărării existența unor obstacole naturale puternice: fluviul Dunărea, Munții Carpați și râul Nistru. La o analiză mai atentă, rezultau însă diferențe importante. Astfel, raportul de forțe de 2/1 pe *Frontul de Est* era irelevant, în condițiile în care URSS putea concentra împotriva României, într-un interval de maximum

¹⁷⁸ *Pactul Ribbentrop-Molotov și consecințele lui pentru Basarabia*, culegere de documente, Universitas, Chișinău, 1991, p. 81.

¹⁷⁹ AMR, fond 948, dosar nr. 455, f. 220.

¹⁸⁰ *Ibidem*, fond *Microfilme*, rola P.II 1.975, cadrul 30.

¹⁸¹ *Ibidem*.

¹⁸² *Ibidem*.

10-15 zile, alte 15 mari unități¹⁸³, iar, în situația în care nu era angajat pe alte direcții, raportul putea deveni de 5-6/1 și chiar și mai mult în favoarea sovieticilor. De asemenea, pe *Frontul de Vest* trebuia luată în calcul și varianta unei intervenții a armatei germane, care era vital interesată să ocupe înaintea sovieticilor resursele de petrol din zona Prahova, în ipoteza că teritoriul național s-ar fi transformat într-un teatru generalizat de război.

Problema cea mai dificilă din punct de vedere strategic era însă lipsa totală a rezervelor care să-i permită Marelui Stat Major executarea manevrei de forțe pe direcții interioare pentru a scoate succesiv din luptă pe fiecare dintre adversari¹⁸⁴. Fiind nevoit să-și dispună totalitatea forțelor disponibile pe toate cele trei fronturi amenințate, Marele Stat Major nu mai avea în rezervă acel procent de 30%, prevăzut de regulamentele și tratatele de știință militară (minim 10-12 mari unități în cazul concret al Armatei Române) pentru a le utiliza ca forță de lovire în momentul critic al angajării inamicului pe una dintre direcțiile strategice.

Analizând raportul general de forțe, rezultă că România putea respinge agresiunile declanșate simultan sau succesiv pe una sau două direcții (Vest și Sud), cu condiția obligatorie ca Ungaria și Bulgaria să nu fie sprijinite militar de Germania și Uniunea Sovietică. România nu putea însă rezista unei agresiuni simultane pe trei sau chiar mai multe direcții¹⁸⁵, fără nicio posibilitate de ajutor sau sprijin, de care totuși au beneficiat armata poloneză, în toamna anului 1939, și cea finlandeză, în iarna anului 1939/1940.

Potrivit legilor luptei armate, rezistența trupelor române în bătălia pe trei fronturi n-ar fi avut succes decât pe o perioadă limitată de timp și aceasta cu condiția unei înzestrări și instruirii perfecte, la care trebuia adăugată o foarte bună pregătire a teritoriului, populației și economiei pentru apărare. Din păcate, la toate aceste capitole se înregistrau lipsuri și deficiențe majore. Cu o armată în care existentul în muniții la armamentul de infanterie și artilerie, calculat în unități de foc, nu asigura, la unele categorii importante, nici măcar consumul pentru 10 zile de luptă, fără trupe motorizate, artilerie antitanc și artilerie antiaeriană, cu o aviație cantitativ și calitativ submediocră, fără posibilități de producție și reparare rapidă a armamentului și tehnicii de luptă distruse/deteriorate¹⁸⁶, rezistența putea fi dusă, însă rezultatul

¹⁸³ *Studiu referitor la operațiunile militare ce au avut loc cu prilejul pierderii Basarabiei, Bucovinei de Nord, Ardealului de Nord și Cadrilaterului, elaborat de Marele Stat Major în anul 1941*, pp. 13-16, apud Petre Otu, *op. cit.*, p. 185.

¹⁸⁴ AMR, fond *Microfilme*, rola P.II 1.1974, cadrele 735-736.

¹⁸⁵ Există indicii că, în vara anului 1940, în afară de forțele germane, sovietice, ungare și bulgare care ar fi fost angajate într-un atac asupra României, și trupele iugoslave așteptau un moment favorabil pentru a ataca statul român și a ocupa militar zona Banatului.

¹⁸⁶ Ioan Talpeș, *Diplomație și apărare. Coordonate ale politicii externe românești 1933-1939*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, pp. 333-334. În ședința Consiliului de Coroană

final, cel puțin pe direcția Est, era net defavorabil trupelor române. Este o analiză rece și realistă, care a fost însă înțeleasă de factorii de conducere politici în adevărata ei gravitate abia la 27 iunie 1940. Venea acum scadența celor 20 de ani de discrepanțe enorme între discursurile regelui, președinților de Consilii de Miniștri, parlamentari etc., care, în campanii electorale, promiteau că vor sprijini armata și înzestrarea ei, pentru ca ulterior, aflați la guvernare, să invoce lipsa de fonduri și alte priorități guvernamentale¹⁸⁷!

Chiar și în aceste condiții precare de dotare și înzestrare, marea majoritate a populației și armata, aproape în integralitatea ei, erau decise să lupte, fără ezitare, pe toate cele trei fronturi amenințate. Deciziile de cedare de teritorii atât în Est, cât și în Vest au fost, după cum bine se cunoaște, politice și nu militare. Acestea au dovedit, încă o dată, carențele sistemului politic românesc, care, angajat în dispute interne permanente, a neglijat și întârziat aproape două decenii să analizeze cu realism și pragmatism problematica apărării granițelor României Mari. O armată puternică, bine înzestrată, instituții ale statului solide, coeziune internă sporită și hotărârea fermă de a rezista împotriva agresorilor, ar fi constituit, cu siguranță, elemente care ar fi contat mult în conduita adversarilor României din iunie 1940.

În cadrul Consiliilor de Coroană din 27 iunie și 29/30 august 1940, printre cei care se vor pronunța pentru acceptarea ultimatumului sovietic și a „*arbitrajului*” de la Viena se vor afla, din păcate, și cei doi șefi ai Marelui Stat Major, generalii Florea Țenescu (27 iunie 1940) și Gheorghe Mihail (29/30 august 1940), generalul Ion Ilcuș, ministrul Apărării Naționale (27 iunie 1940), ministrul Aerului și Marinei, contraamiralul N. Păiș (29/30 august 1940), ministrii Înzestrării Armatei, Victor Slăvescu (27 iunie 1940) și Mihail Priboianu (29/30 august 1940).

Astfel, la 27 iunie 1940, generalul Țenescu a declarat, printre altele, următoarele: 1. armata își va face datoria, dar disproporția de forțe este copleșitoare în favoarea sovieticilor; 2. „*armata noastră ar putea rezista o vreme, retrăgându-se pe Siret, numai dacă ar putea conta pe sprijinul ulterior al unei mari armate aliate, pusă în mișcare de crearea unui front politic, care ar crea un front militar*”; 3. „*fără acest sprijin este de părere să acceptăm ultimatumul pentru a nu fi obligați să cedăm mâine mai mult decât ni se cere astăzi*”¹⁸⁸.

din 27 iunie 1940, generalul Florea Țenescu, șeful Marelui Stat Major, a arătat că, „*în loc de 15 unități de foc minimum necesare pentru intrarea în război nu avem decât 5 sau 6*” (I. Gîgurtu, *Politica externă a României prezintă o continuitate perfectă în care se vede precis țelul urmărit: păstrarea ființei statului și a armatei*, în Gh. Buzatu, *România cu și fără Antonescu. Documente, studii, relatări și comentarii*, Editura Moldova, Iași, 1991, p. 106).

¹⁸⁷ Petre Otu, *Apărarea națională în dezbaterile parlamentare din 1934-1937*, în *Revista de Istorie Militară*, nr. 4/2004.

¹⁸⁸ Valeriu Florin Dobrinescu, *Bătălia diplomatică pentru Basarabia*, Editura Junimea, Iași, 1991, pp. 179-180.

Conform însemnărilor lui Petre Andrei, participant și el la Consiliile de Coroană din 27 iunie 1940, datele prezentate de generalii Țenescu și Ilcuș ar fi fost „*uluitoare*“, decisive în a întări convingerea că România *nu putea* (subl. în textul original) să reziste unei agresiuni din partea URSS, combinată eventual cu atacurile Ungariei și Bulgariei. Astfel, la aviație, raportul între România și URSS era de 0 la 5, iar în ce privește forțele de infanterie, România dispunea de 40 divizii, comparativ cu 141 de divizii (URSS, Ungaria și Bulgaria laolaltă)! Totul trebuia să conducă (și a condus!) la întărirea concluziei celor prezenți că România „*nu avea altă cale de urmat decât acceptarea pretențiilor teritoriale ale Kremlinului*“¹⁸⁹ (subl. în textul original).

Referitor la acest aspect, istoricul Gheorghe Buzatu apreciază că generalul Țenescu, fie a încercat să dezinformeze participanții la Consiliul de Coroană pentru a determina acceptarea ultimatumului sovietic, fie a fost intoxicat¹⁹⁰ cu date false.

În legătură cu poziția generalului Țenescu în cele două ședințe ale Consiliilor de Coroană din 27 iunie 1940, în lucrarea „*Șefii Statului Major General român (1959-2000)*“ se menționează că acesta „*s-a oșus intrării României în război contra URSS*“¹⁹¹.

Acuzat de unii politicieni, pe timpul dezbaterilor din Consiliul de Coroană, că nu a pregătit armata pentru război, generalul Țenescu le-a răspuns: „*Mă acuzați pe mine? Atunci vă întreb eu: ce ați făcut timp de 20 de ani pentru țară și armată? Care sunt aliații mei? Cu cine avem tratate de amicitie sau ajutor militar? De la cine și pe ce graniță îmi intră armament, muniții, dacă dau bătăliile? Voi da patru lupte despre care va vorbi Europa și în cinci zile voi avea rușii la Turnu Severin! Eu îmi dau demisia (i-a fost refuzată – n.a.) și trec la postul de apărător al țării. Dumneavoastră numiți alt șef de stat major. Sunt artilerist și cunosc în cele mai mici amănunte înzestrarea armatei, armamentul ei, posibilitățile de rezistență. Refuz să duc țara la dezastru*“¹⁹² (subl. a.).

¹⁸⁹ Petre Andrei, *Jurnal. Memorialistică. Corespondență*, Editura Graphix, Iași, 1933, pp. 89-91.

¹⁹⁰ Gheorghe Buzatu, *Rolul factorului geopolitic în determinarea opțiunii României privind evacuarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord în iunie 1940*, în Emil I. Emandi, Gh. Buzatu, Vasile S. Cucu, *Geopolitica*, vol. I, pp. 492-494. Marele Stat Major român, în baza datelor furnizate de structurile informative din subordine, evalua, în preajma ultimatumului sovietic din 26 iunie 1940, că forțele sovietice care puteau fi îndreptate împotriva României erau următoarele: 35-40 de divizii de infanterie, șapte divizii de cavalerie, cinci divizii de cavalerie independentă, șapte brigăzi moto-mecanizate (*Studiu...*, pp. 55-56). Aceste date nu aveau cum să nu fie cunoscute de șeful M.St.M., în subordinea căruia se aflau cele două structuri informative ale Armatei.

¹⁹¹ *Șefii Statului Major General român (1859-2000)*, Teofil Oroian, Gheorghe Nicolescu (coordonatori), Editura Europa Nova, București, 2001, p. 211.

¹⁹² *Ibidem*. Atitudinea pe care a avut-o generalul Florea Țenescu în Consiliul de Coroană va avea urmări și pentru propria sa persoană. Cât va fi în viață, i se va reproșa că a cedat fără luptă Basarabia

Fără a intra în detaliile argumentației care l-au determinat pe generalul Țenescu de a nu opune rezistență militară ultimatumului sovietic, trebuie remarcat că rechizitoriul său la adresa politicianilor care îl acuzau de nepregătirea armatei constituie o radiografie devastatoare, însă plină de realism, a politicii de apărare și alianțe promovată de guvernele de la București în întreaga perioadă interbelică.

Rezultatul final din cadrul Consiliului de Coroană din seara zilei de 27 iunie 1940, de 21 de voturi pentru acceptarea ultimatumului sovietic din totalul celor 28 de consilieri regali și miniștri prezenți¹⁹³, evidențiază faptul că argumentul invocat de „*supraviețuire a statului român*“ a prevalat celui de rezistență armată, atât în cadrul dezbaterilor, cât și în decizia finală.

*

În partea a cincea a materialului, autorul va prezenta deciziile Consiliului de Coroană din 27 iunie 1940, subliniate de către Gheorghe Tătărăscu, Ion Gigurtu, Gheorghe Mihail și Ernest Urdăreanu.

și nordul Bucovinei. Pamfil Șeicaru îl va ataca foarte dur, cerând să fie dus în fața plutonului de execuție. Nu va mai fi nevoie, deoarece, la câteva luni după scoaterea sa din cadrele active ale armatei (10 septembrie 1940), în baza anchetei ordonate de generalul Antonescu, Țenescu moare, la 9 aprilie 1941. Conducătorul statului ordonă totuși să i se facă funeralii naționale, gest prin care se recunoștea personalitatea militară strălucită a generalului Țenescu. La 13 iunie 1945, în timpul guvernului condus de dr. Petru Groza, Florea Țenescu este avansat la gradul de general de armată post-mortem. Era o încercare abilă de a face din generalul Țenescu un prieten al URSS și, mai ales, de a-l condamna indirect pe mareșalul Antonescu. Țenescu a evitat războiul cu URSS din considerente strict militare și nu din sentimente de simpatie pentru bolșevism. Familia generalului nu s-a împotrivit și nu a luat vreo altă atitudine față de această „*atenție*“ a autorităților române instaurate la putere începând cu 6 martie 1945 (*Șefii Statului Major General român....*, p. 212).

¹⁹³ Gheorghe Buzatu, *Rolul factorului geopolitic....*, în *Geopolitica*, vol. I, pp. 486-487.

DIN ACTIVITATEA POLIȚIEI SPECIALE DE CAMPANIE DE LA ODESSA ~ 1943-1944 ~ (I)

Dr. Pavel MORARU

The counterintelligence missions of the campaign special police groups (GPSC) were assigned by the large unit staff (2nd Intelligence Bureau). It also set the missions that had to be carried out as well as the courses of action. The chief of the group established the number of participants in each mission and planned the missions in detail.

The author emphasises the importance of the pieces of information collected by GPSC, as they represented the basis on which the commander of the unit and the chief of staff developed a counterintelligence situation in the particular large unit area of responsibility. Moreover, it was necessary for the activity within GPSC to be performed in optimal conditions, abuses or misconduct being avoided, while the focus was on fulfilling the missions.

Keywords: *command point; Great General Headquarters; civilian postal service; Gendarmerie; Odessa*

După bătălia pentru Odessa, încheiată la 16 octombrie 1941 cu victoria trupelor româno-germane, asigurarea ordinii și siguranței în teritoriul dintre Nistru și Bug (Transnistria) a fost încredințată autorităților românești.

În această provincie, dispozitivul informativ și contrainformativ românesc era alcătuit din structurile Serviciului Special de Informații al Președinției Consiliului de Miniștri al României (SSI)¹, organele de informații ale Marelui Stat Major al Armatei române², legiunile de jandarmi³,

Conf.univ.dr. Pavel Moraru – Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu.

¹ Organele teritoriale ale S.S.I. din Transnistria erau: Centrul Nr. 3 Odessa, care avea în subordine subcentrele contrainformative Tiraspol, Ovidiopol, Oceacov, Berezovca și rezidențele Tiraspol, Dubăsari, Berezovca, Râbnița, Ananiev, Balta, Jugastru, Golta, Oceacov, Crivoe Ozero, Tulcin, Ovidiopol, Odessa și Iampol, P. Moraru, *România și bătălia informațiilor între Prut și Bug (1940-1944)*, Editura Militară, București, 2011, pp. 154-172.

² În această provincie, Marele Stat Major al Armatei române dispunea de Centrul de Informații „B”, precum și de birourile 2 informații ale marilor unități. Despre activitatea Centrului și „B”, vezi P. Moraru, *Informații militare pe frontul de est*, Editura Militară, București, 2005, pp. 135-139; *Idem*, *Armata lui Stalin văzută de români*, Editura Militară, București, 2006; *Idem*, *Serviciile secrete*

organele de poliție⁴, trupele de grăniceri⁵. De asemenea, activități informative și contrainformative au desfășurat serviciile pretorale⁶ ale marilor unități, prin grupele (sau echipele) poliției speciale de campanie (GPSC).

1. Înființarea și organizarea Poliției Speciale de Campanie

Ideea înființării Poliției Speciale de Campanie (PSC) a apărut în anul 1942, urmându-se modelul german al Poliției Secrete de Campanie (*Geheimfeldpolizei*)⁷. Crearea, misiunile și atribuțiile ei au fost stabilite de Marele Stat Major, Secția a II-a, prin Instrucțiunile nr. 275.835/1942 și 219.391/1942 pentru *Organizarea, funcționarea și întrebuințarea unităților Poliției Speciale de Campanie* (instrucțiuni comunicate

și *Basarabia (1918-1991). Dicționar*, Editura Militară, București, 2008, pp. 49-56. Despre activitatea birourilor de 2 informații ale marilor unități de pe Frontul de Est, vezi P. Moraru, *Informații militare pe frontul de est*, *ibidem*, pp. 146-150.

³ Inspectoratul de Jandarmi Transnistria avea în subordinea sa: Batalionul 1 Jandarmi (Prefectura Poliției Odessa); Batalionul 7 Jandarmi (Prefectura Poliției Odessa); Batalionul 4 Jandarmi (legiunile de jandarmi Odessa, Ovidiopol, Oceacov, Berezovca, legiunea mobilă de jandarmi Odessa); Batalionul 5 Jandarmi (legiunile de jandarmi Balta, Golta, Râbnița); Batalionul 8 Jandarmi (legiunile de jandarmi Tiraspol, Dubăsari, Ananiev); Batalionul 11 Jandarmi (legiunile de jandarmi Moghilev, Tulcin, Iampol); [*The Romanian Royal Army 1939-1945. Inspectoratul Jandarmi Transnistria (Odessa). The Transnistrian Gendarmery Inspectorate (Odessa)*, <http://reocities.com/motorcity/freeway/7333/JdTrsn.html>]. Inspectoratul de Jandarmi Transnistria, cu reședința la Tiraspol, a fost înființat la 12 noiembrie 1941, ulterior divizându-se în Inspectoratul de Jandarmi Odessa (cu 7 legiuni) și Inspectoratul de Jandarmi Balta (cu 6 legiuni); A. Andreescu, N. Munteanu, O. Burcin, V. Andronie, *Istoria Jandarmeriei române. Manual*, Editura Ministerului de Interne, București, 2002, p. 81. Spre sfârșitul anului 1943, Inspectoratul de Jandarmi Odessa avea în subordine legiunile de jandarmi Ananiev, Berezovca, Oceacov, Ovidiopol, Odessa, Tiraspol și Dubăsari, fără Prefectura Poliției Odessa, care era subordonată Subinspectoratului General de Jandarmi Chișinău – Odessa [Arhiva Națională a Republicii Moldova, Chișinău (în continuare – ANRM, Chșn.), Fond 706, inv. 2, dosar 20, fila 219].

⁴ Organele poliției erau reprezentate de Prefectura Poliției Odessa și circumscripțiile de poliție.

⁵ Batalionul de Grăniceri Transnistria, înființat la 31 decembrie 1941, cu punctul de comandă la Moghilev, având trei companii – Jmerinca, Kopai-Gorod și Vendiceani (S. Neagoe, *Grănicerii români în cele două conflagrații mondiale ale secolului al XX-lea*, Editura Ministerului de Interne, 1996, p. 121).

⁶ Serviciile pretorat ale *Diviziei 21 Infanterie* (divizia a luat parte la bătălia pentru Odessa, apoi a fost readusă în dreapta Nistrului, asigurând apărarea și paza litoralului între limanul Nistrului și brațul Sfântu Gheorghe și în județele situate la sud de linia ferată Prut – Românești; în octombrie 1943, a fost dislocată la Odessa, iar în aprilie 1944, a început retragerea – sub presiunea inamicului – în dreapta Nistrului), *Corpului 7 Armată* (a avut misiunea eliberării centrului Basarabiei, iar după trecerea Nistrului, la 7 august, a primit misiunea să urmărească inamicul de direcția Plosca – Razdelnaia – Egorovka – Odessa; la 1 noiembrie 1941, a revenit în țară, după care, în noiembrie 1943, a fost readusă în Transnistria); Al. Duțu, F. Dobre, L. Loghin, *Armata Română în al Doilea Război Mondial (1941-1945). Dicționar enciclopedic*, Editura Enciclopedică, București, 1999, pp. 111-112, 188-189.

⁷ Poliția Secretă de Campanie germană (P.S.C.g.) – era organul executiv polițienesc în timp de război, cu misiuni în contrainformații militare. Primele misiuni de la „*Abwehr-Sträinătate*“. Primele unități ale P.S.C.g. au acționat în timpul Războiului civil din Spania (1936-1939), fiind incluse în componența Legiunii „*Condor*“, care îi acorda armatelor lui Franco sprijinul aerian. Apoi, unitățile P.S.C. au fost folosite în ocuparea Austriei și Cehoslovaciei, pe Frontul din Răsărit etc. (Чуев С. Г., *Спецслужбы Третьего Рейха*. В 2-х томах, Издательский Дом „Нева“, Санкт-Петербург, 2003, vol. I, pp. 331-332).

tuturor marilor unități române). Potrivit documentului, nou înființatele formațiuni (grupe sau echipe) ale PSC trebuiau să fie unități mici, cu o instrucție specială, menite să contribuie în zona de operațiuni la activitatea contrainformativă și, în special, la acțiunea de contraspionaj, contrasabotaj, contraterorism și la combaterea propagandei defetiste. La divizie, o GPSC trebuia să fie alcătuită din șeful grupei (ofițer de rezervă provenit din jandarmerie sau poliție/asimilat/), ajutorul șefului grupei (subofițer de jandarmi sau agent de poliție), două echipe a câte trei oameni (subofițeri, agenți de poliție și grade inferioare din jandarmerie, care au urmat un curs de specialitate). La corpul de armată, grupa trebuia să fie constituită dintr-un șef (ofițer), un ajutor (subofițer) și trei echipe a câte trei oameni (ca la divizie). La armată sau la Marele Cartier General, grupa trebuia să aibă în compunere un șef (ofițer), două ajutoare (ofițer și subofițer) și șase echipe a câte trei oameni (ca la divizie).

Șeful Marelui Cartier General, precum și fiecare comandant de divizie, corp de armată și armată trebuiau să dispună de câte o GPSC. Ele urmau să funcționeze pe lângă serviciile pretorale⁸ ale marilor unități, alături de companiile de poliție.

⁸ Instituția pretorilor este veche, numele de „*pretor*” provenind de la romani, care aveau asemenea magistrați, dar cu o altă jurisdicție. Codul Justiției Militare române din anul 1873, inspirat din Codul Militar francez din 1857, a stabilit, pentru prima oară, competența pretorilor militari. Jurisdicția lor începea numai atunci când armatele naționale treceau pe un teritoriu străin (însă, utilitatea pretorilor a făcut ca ei să fie folosiți mai târziu și pe teritoriul național în timp de război: legea prevedea înființarea pretoratelor „*oriunde nevoia cerea, așadar, chiar la comandamente mai mici ca divizia*”). În jurisdicția pretorală au fost trecute o serie de fapte penale comise de toți cei care urmau armata cu autorizații militare, afară de militarii de orice grad sau de prizonierii ofițeri, care intrau în jurisdicția curților marțiale, pentru orice infracțiune (P. Zidaru, *Tribunalele militare. Un secol și jumătate de jurisprudență (1852-2000)*, Editura „*Universul Juridic*”, București, 2006, pp. 47-51). Serviciile pretorale din Armata română aveau următoarea compunere: un pretor cu gradul de ofițer superior sau inferior, un ajutor, un grefier subofițer, doi cercetași subofițeri sau sergenți, 2-3 dactilografi (soldați), un conducător auto, un motociclist și două ordonanțe ale ofițerilor. Atribuțiile pretorilor erau stabilite de *Regulamentul Jandarmeriei în Campanie*, dar și de legile și regulamentele emise în timpul Campaniei din Răsărit. În linii mari, ele constau în măsuri de poliție permanentă, legate de teritoriu și populație, de trupe și formațiuni de servicii, în colaborare cu organele locale (jandarmeria teritorială, jandarmeria operativă, poliția, organele de siguranță, autoritățile administrative). Pretorul fixa zonele de poliție și de competență, controlul circulației, controlul în gări și în trenuri, paza comunicațiilor din zonă, măsuri de poliție în localități, prin patrulă și posturi fixe; emitea ordonanțe ce trebuiau aplicate pe teritoriul armatei în interesul siguranței acesteia și al ordinii publice; executa poliție militară (poliția cantonamentelor, reținerea militarilor fără justificare legală, supravegherea și controlul persoanelor civile neautorizate a însoți armata); stabilea măsuri pentru supravegherea și controlul persoanelor civile autorizate a urma armata și măsuri pentru protejarea subzistențelor și materialelor. Pentru exercitarea atribuțiilor sale, pretorul avea în subordine companii de poliție și grupe (echipe) de poliție specială de campanie. Companiile de poliție, în general, erau întrebunțate în misiuni de ordine în cadrul marilor unități respective, iar grupele poliției speciale de campanie – în misiunile speciale privind contraspionajul, contrasabotajul, contraterorismul și contrapropaganda. Fiecare comandant de divizie, corp de armată, armată sau al Marelui Cartier General, dispunea de o grupă a poliției speciale de campanie. Organul suprem al Serviciilor pretorale era instituția „*marelui pretor*”, în frunte cu generalul Ioan Topor, care coordona întreaga activitate a pretorilor (A. Andreescu, N. Munteanu, O. Burcin,

Serviciile pretorale întrebuițau companiile de poliție în misiuni de ordine și siguranță în cadrul marilor unități respective, în timp ce GPSC trebuiau folosite în misiuni speciale de contraspionaj, contrasabotaj, contraterorism și contrapropagandă; la urmărirea și împiedicarea cazurilor de înaltă trădare; la urmărirea și descoperirea ostașilor sau agenților lăsați pe loc de inamic cu anumite misiuni; la descoperirea liniilor telegrafice și telefonice secrete, a aparatelor t.f.f. (telegrafie fără fir), a porumbeilor călători etc. ale inamicului; GPSC luau parte la interogarea prizonierilor, în vederea aflării amplasamentului comandamentelor, administrațiilor etc. sovietice, pentru a le putea cerceta imediat după ce localitatea respectivă era cucerită; după ocuparea unei localități, GPSC aveau misiunea imediată să ridice toate documentele găsite în comandamente, administrații etc., pe care trebuiau să le predea biroului 2 informații al mării unități respective; de asemenea, la ocuparea localității, urmau să sechestreze materialele poștale și corespondența aflată la oficii, gări și în cutiile poștale; trebuia să supravegheze poșta civilă, telefoanele și telegraful, populația civilă, circulația persoanelor, traficul rutier, feroviar și aerian.

Efectivul GPSC era alcătuit din militari, care purtau uniforma militară a jandarmeriei. Componentii grupelor puteau îmbrăca și ținută civilă, atunci când nevoile serviciului o cereau. Aveau toate drepturile și îndatoririle militarilor aflați sub arme. Dispuneau de o legitimație specială și trebuiau să poarte o insignă de metal numerotată. Unii dintre ei îndeplineau și funcția de ofițeri de poliție judiciară/ofițeri de jandarmi, comisari și comisari ajutari/, ceea ce se specifica în legitimația de serviciu. Ofițerii de poliție judiciară din GPSC aveau dreptul să procedeze la arestări, cercetări, sechestrări; puteau trece prin zonele cu acces interzis, să intre în clădirile militare, să le ceară comandanților de mari unități instituirea diverselor măsuri prohibitive (cum ar fi interzicerea, pentru o perioadă, a consumului de alcool).

Activitatea GPSC nu era limitată de linia zonelor de acțiune ale marilor unități. Pe teritoriul altor mari unități, lucrul urma să se desfășoare în colaborare cu GPSC respective.

Misiunile contrainformative ale GPSC erau fixate de statul major al mării unități (biroul 2 informații) și comunicate de către serviciul pretorat sub formă de misiuni;

V. Andronie, *Istoria Jandarmeriei române. Manual*, pp. 79-80). Numirea marelui pretor se făcea din timp de pace, prin ordinea de bătaie a Marelui Stat Major. El era ofițerul cel mai mare în grad din Jandarmerie, adică inspectorul general al Jandarmeriei. Dacă nu avea pregătirea juridică necesară, grefierul său – ofițer de rezervă, de profesie magistrat – trebuia să prevină eventualele erori, ca urmare a rapidității procedurale a acelor judecăți sumare. Ceilalți pretori militari erau ofițeri activi din Jandarmerie, de preferință juriști sau ofițeri de rezervă, căpitani, cu funcție de magistrați sau profesie de avocat, având zece ani de practică. Se căuta ca pretorii să fie juriști de profesie, având în vedere că sentințele pretorilor aveau caracter definitiv și executoriu, fără a putea fi atacate și aveau o motivare sumară [P. Zidaru, *Tribunalele militare. Un secol și jumătate de jurisprudență (1852-2000)*, p. 51].

de fapt, pretorul era cel ce ordona executarea misiunilor, stabilind modul de lucru. Șeful grupei fixa numărul executanților pentru fiecare misiune și organiza în detaliu realizarea misiunilor.

În baza informațiilor procurate de GPSC, pretorul – prin biroul 2 – trebuia să-i țină la curent pe comandantul unității și pe șeful de stat major cu întreaga situație contrainformativă din zona mării unități respective. În afară de aceasta, pretorul trebuia să urmărească lucrul GPSC, să-i dea îndrumările necesare, să supravegheze ca efectivul lui să nu comită abuzuri ori abateri și să-și îndeplinească într-un mod cât mai eficient misiunile.

Șeful GPSC era cel care răspundea de executarea misiunilor primite. Urmărea îndeaproape activitatea personalului din subordine. Trebuia să-i ceară unității pe lângă care era atașată grupa toate informațiile și mijloacele de care avea nevoie pentru îndeplinirea misiunilor. Șeful grupei „*va trebui să dea întotdeauna dovadă de: un spirit și simț de sacrificiu neprecupețit; să depună o conștiinciozitate deosebită și să probeze în toate ocaziunile că este călăuzit de onestitate*”⁹.

*

În partea a doua a materialului, autorul va prezenta organizarea Poliției Speciale de Campanie din Odessa, acolo unde, în anul 1943, a fost dislocată Divizia 21 Infanterie română.

⁹ P. Moraru, *Informații militare pe frontul de est, op. cit.*, pp. 128-131. Despre activitatea GPSC pe Frontul de Est, vezi *Ibidem*, pp. 128-135; *Idem*, *Armata lui Stalin văzută de români*; *Idem*, *Momente din activitatea serviciilor secrete ale armatei române pe frontul din răsărit. Istorie în documente. 1941-1944*, Colecția „*Documente*”. Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, București, 2009, pp. 51-53; *Idem*, *Serviciile secrete și Basarabia (1918-1991). Dicționar*, Editura Militară, București, 2008, pp. 212-216.

ION GHEORGHE (1893-1957) – generalul diplomat –

Alina-Cristina IANCU

Appointed military attaché in Berlin, in 1941, Colonel Ion Gheorghe provided the Romanian Armed Forces with important data related to the progress of operations on the Eastern Front, the conduct of battles in North Africa, the deployment of US, British and Soviet armed forces, the war potential of the countries involved in the conflict, the training, equipment and combat doctrine of the US and British troops and so on.

In 1943, promoted to the rank of General, Ion Gheorghe was appointed the Romanian Minister Plenipotentiary in Berlin, a position he filled until 23 August 1944. Being in office in Germany, the General expressed disagreement with the act on 23 August 1944, sending circulars to all subordinate consulates, inciting to disobedience and repudiation of the event that occurred in Romania.

Keywords: *Communist regime; Berlin; Romanian-German relations; combat doctrine*

În istoria militară sau în cea a diplomației se remarcă personalități care au servit cu prisosință Patria și interesul național.

O astfel de personalitate, ofițer de carieră și diplomat apreciat, a fost **generalul Ion Gheorghe**, ministrul plenipotențiar al României la Berlin în perioada 1943-1944.

Ion Gheorghe s-a născut la 6/19 februarie 1893¹, la Pitești, fiind al doilea fiu al lui Simion și al Mariei Gheorghe. După absolvirea cursurilor școlii primare, din toamna anului 1904, a devenit elev al Liceului „I.C. Brătianu” din Pitești, pe care l-a absolvit cu rezultate excepționale.

În anul 1911, a fost admis la Școala de Ofițeri de Geniu și Marină din București, unde, după primul an de studii, în octombrie 1912, a fost trimis ca bursier pentru continuarea studiilor militare în Germania, inițial la Regimentul 3 Căi Ferate din Hanau/Main, apoi la Școala de Ofițeri din Metz. A urmat, după aceea, cursurile Școlii de Ofițeri din Potsdam, obținând, la 8 august 1914, brevetul de ofițer german, fiind repartizat la Regimentul 3 Căi Ferate din Hanau/Main.

Alina-Cristina Iancu – Arhiva Ministerului Afacerilor Externe.

¹ Arhivele Militare Române (AMR), *Fond „Memorii bătrâni”*, litera G, dosar nr. 30, f. 2.

La 1 octombrie 1920, a fost la Școala Superioară de Război din București, pe care a absolvit-o ca premiant în iunie 1922. În anul următor, este trimis în Franța, pentru a urma cursurile de transmisiuni pentru ofițerii de Stat Major.

Funcții militare îndeplinite: adjutant al Regimentului de Pontonieri Brăila (1916-1917), comandant de companie pontonieri în același regiment (1917-1920), ofițer de stat major (1922-1927), profesor la Catedra de Fortificații, Transmisiuni și Tactică generală din cadrul Școlii Superioare de Război (1927-1930), comandant al Batalionului 1 Pionieri Munte (1930-1931), adjutant al generalului Constantin Ștefănescu-Amza (1931-1932), profesor, director al Cursului de Tactică generală la Școala Superioară de Război (1932-1933), comandant adjunct al Regimentului 2 Pionieri (1933-1935), atașat militar la Ankara (1935-1938), comandant al Regimentului 2 Căi Ferate (1938-1939), subșef de stat-major al Grupului de Armate Est (1939), comandant al Brigăzii 3 fortificații (1939-1941), atașat militar la Berlin (1941-1943), apoi ministru

Generalul Ion Gheorghe, ministru plenipotențiar al României la Berlin (1943-1944)²

Ofițerul Ion Gheorghe, comandant al Batalionului 1 Pionieri Munte (1930-1931)³

plenipotențiar al României la Berlin (1943-1944)⁴.

Funcții în exil: președintele „Organizației de Rezistență Națională a Românilor din Exil“, președintele „Asociației Românilor Liberi din Germania“, membru fondator și președinte al „Uniunii Asociațiilor și Instituțiilor Românești din Republica Federală Germania“⁵.

Numit atașat militar la Berlin, în 1941, colonelul Ion Gheorghe a furnizat armatei române date importante privind mersul operațiilor pe Frontul de Est, desfășurarea luptelor în nordul Africii, dislocarea forțelor armate americane, engleze și sovietice, potențialul de război al țărilor angrenate în conflict, instrucția și dotarea anglo-americanilor, doctrina de luptă a acestora etc.

² În Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (AMAE).

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, ff. 2-3.

⁵ *Standardul*, nr. 149, München, iulie 1983.

La data de 15 iunie 1943, după ce fusese avansat la gradul de general, Ion Gheorghe a fost numit ministru plenipotențiar al României la Berlin, funcție pe care o îndeplinește până la 23 august 1944.

Aflat la post în Germania, generalul Ion Gheorghe și-a manifestat dezacordul față de actul de la 23 august 1944, difuzând tuturor consulatelor din subordinea sa circulare prin care instiga la nesupunere și nerecunoașterea evenimentului petrecut în România.

În luna decembrie 1944 a participat, la Viena, la formarea guvernului român în exil, condus de Horia Sima, în cadrul căruia a primit o funcție de ministru. De asemenea, a lansat un apel la Radio „*Donau*“, prin care îi ataca dur pe sovietici și îndemna trupele române la rezistență alături de armata germană⁶.

După capitularea Germaniei, Ion Gheorghe a fost arestat de americani și internat în lagărul de la Ludwigsburg, de unde a fost pus în libertate la 23 aprilie 1947. Perioada de detenție a folosit-o pentru scrierea a două lucrări: *Les petits fils de l'oncle Sam*, publicată la Paris, în 1954, și *Automatic arest*, publicată la Starnberg, în 1956.

După ce a ieșit din lagărul de internare american, generalul Ion Gheorghe, împreună cu Octavian Bârlea, Vasile Dumitrescu și alții, a înființat, în 1948, „*Organizația de Rezistență Națională a Românilor din Exil*“, cea dintâi organizație din lumea liberă, absolut independentă, deschisă tuturor compatrioților doritori să acționeze în folosul cauzei românești, fără servituți nedemne sau compromisuri de complezență⁷. De la 2 iulie 1949, această organizație și-a continuat activitatea sub noua denumire, de „*Asociația Românilor Liberi din Germania*“.

În anul 1951, Ion Gheorghe și întregul comitet al „*Asociației Românilor Liberi din Germania*“ au aderat la „*Liga Românilor Liberi*“, înființată în anul 1950, la New York, avându-l ca președinte pe generalul Nicolae Rădescu. Generalul Ion Gheorghe a fost membru în comitetul executiv și vicepreședinte al acestei ligi.

În 1952, îi apărea, la Heidelberg, lucrarea *Rumanienweg zum Satelliten-Staat (Drumul României către statutul de stat-satelit)*, care a făcut senzație și care a fost citată de mulți autori care au analizat sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

În dorința de a da activităților românești din Germania o conducere unitară, generalul Ion Gheorghe a fost membru fondator și președinte al „*Uniunilor și Instituțiilor Românești din RFG*“. În multe dintre acțiunile sale, a avut alături exilați români cu dragoste de țară, cum ar fi: Mircea Orendovici, Alexandru Păunescu,

⁶ Arhiva Consiliului Național pentru Studiarea Arhivelor Securității (ACNSAS), *Fond SIE*, dosar nr. 20, f. 94.

⁷ *Stindardul, loc. cit.*

Constantin Nagacevski, Emil Apostol, Avram Macarie, Gheorghe Acrivu, dr. Ion Popa, Ion Emilian, Ion Dumitru, Gheorghe Stoica și mulți alții.

Generalul Ion Gheorghe a sprijinit Biblioteca Română din Freiburg, realizare unică a exilului românesc, fiind un participant activ la toate adunările acestei instituții. A sprijinit activ, de asemenea, toate congresele „*Societății Academice Române*“, înființată de monseniorul dr. Octavian Bârlea, la Roma⁸.

Împotriva generalului Ion Gheorghe, securitatea regimului comunist din România și-a concentrat eforturile încă de la constituirea sa.

Pentru exemplificare, într-o fișă a Securității, întocmită la 18 mai 1967, se menționau următoarele: „*Ion Gheorghe desfășoară activitate intensă pentru menținerea încordată a atmosferei negative față de țară în rândul emigrației române, cât și pentru unirea lor într-un front comun împotriva comunismului. În mai multe adunări ale emigrației române și în fișucile lor, a adus calomniile la adresa orânduirii de stat din țara noastră și a conducerii de partid. Ion Gheorghe speră într-un război mondial și răsturnarea prin forța armelor a orânduirii comuniste existente în România. În pofida vârstei înaintate, Ion Gheorghe se consideră conducătorul principal al emigrației române din R.F.G. și caută să grupeze în jurul său cele mai reacționare elemente, indiferent de coloratura lor politică*”⁹.

Din fericire pentru cercetătorul preocupat de decriptarea nuanțelor evoluției raporturilor româno-germane în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale, generalul Ion Gheorghe a lăsat posterității un volum de maxim interes pentru istoriografia militară: *Un dictator nefericit: mareșalul Antonescu (Calea României spre Statul satelit)*¹⁰.

Redăm, în paginile următoare, patru informări telegrafice transmise Ministerului Afacerilor Externe de către generalul Ion Gheorghe, în calitatea sa de reprezentant diplomatic al României la Berlin.

Primul document reprodus este telegrama transmisă de general la 1 august 1943, din capitala *Reich*-ului, cu referire la situația ostilităților în Europa (*Anexa 1*). Cel de-al doilea document este telegrama din 26 august 1943, prin care generalul I. Gheorghe face trimitere la situația Frontului de Est și la situația internă a Germaniei (*Anexa 2*). La 1 octombrie 1943, diplomatul român transmite

⁸ *Ibidem*.

⁹ ACNSAS, *Fond SIE*, dosar nr. 20, ff. 95-96. Pentru prezentarea personalității generalului Ion Gheorghe, a se vedea, în lucrarea semnată de Dumitru Dobre, *Personalități ale exilului militar românesc*, Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, București, 2008, pp. 48-53. Despre generalul Ion Gheorghe în evidențele Securității, a se vedea și volumul *Au ales libertatea! Dicționar. 2 265 de fișe personale din evidențele Securității*, ediție îngrijită de Veronica Nanu și Dumitru Dobre, Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, Editura „*Pro Historia*“, București, 2007, pp. 315-316.

¹⁰ Ediție și studiu introductiv de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1996, 375 pp.; prima ediție a lucrării: *Rumäniens Weg zum Satellitenstaat*, Heidelberg, 1952.

că presa germană „*abundă din nou de articole și informații favorabile României*“, remarcându-se însă că, în același timp, nu se menționează nimic despre Ungaria (Anexa 3). La 29 octombrie 1943, în urma unei întrevederi cu Karl Clodius, ministru al Reich-ului, se emite un document care exprimă stadiul relațiilor economice româno-germane. Din documentul expus reiese nemulțumirea autorităților de la Berlin față de stăruința României „*sub influența (...) unei ideologii economice de factură liberală și absolut neconcordanță cu situația și cu țelurile războiului comun întreprins*“, Clodius afirmând că „*Banca Națională este citadelă a liberalismului economic și care reprezintă o politică economică anacronică față de necesitățile războiului actual și cu ideologia legată de acest război*“ (Anexa 4). Sublinierile oficialului german dovedesc, încă o dată, că asocierea României cu Germania celui de-al Treilea Reich, în anii celei de-a doua conflagrații mondiale, nu a fost una de subordonare totală și necondiționată față de politica Berlinului. De la neînțelegerile economice până la sfârșitul „*camaraderiei de arme*“¹¹ nu mai era decât un pas.

Într-o altă informare, 14 februarie 1944, Ion Gheorghe transmite că, în cotidianul „*Boersenzeitung*“ din 11 februarie, Franz Riedl a publicat articolul *România cu țeluri clare*, în cadrul căruia sunt transmise aspecte pozitive legate de situația internă a statului român, România fiind „*conștientă de misiunea ei europeană*“, fiind „*hotărâtă a lupta contra bolșevismului*“. Articolul mai consemna că „*arbitrajul de la Viena [din 1940, n.a.] ar fi găsit calea de mijloc între noi și unguri*“ (Anexa 5), aspect fals, întrucât, la întrevederile dintre *Führer* și mareșalul Ion Antonescu, problema Transilvaniei ocupate de Ungaria a fost nu o dată ridicată de partea română, în perspectiva revenirii acestui ținut în granițele românești¹².

Ultima telegramă redată este datată 15 aprilie 1944, generalul diplomat transmițând că situația, la data respectivă, aduce un nou element „*agravant*“, în afară de „*retragerea precipitată*“ a trupelor româno-germane din Crimeea, cu pierderi grele, formarea de „*capete de pod*“ sovietice la Vest de Nistru, prin aceasta amenințându-se „*întreaga rezistență din masivul Cornești și Dealul Mare*“ (Anexa 6). Începutul sfârșitului pentru Germania nu mai era departe.

Cele din urmă două documente expuse sunt printre ultimele corespondențe telegrafice transmise de generalul Ion Gheorghe de la Legația României de la Berlin, înainte de momentul 23 august 1944. La 12 august, vicepreședintele Consiliului de Miniștri era informat că, după vizita mareșalului Ion Antonescu la Marele Cartier General german, desfășurată la începutul lunii august, în mediile germane se manifestă „*o oarecare răceală față de noi*“, considerându-se, între altele că „*Banca Națională*

¹¹ Ottmar Trașcă, *23 august 1944. Sfârșitul „camaraderiei de arme“ româno-germană*, în Anuarul Institutului de Istorie „G. Bariț“ din Cluj-Napoca, tom XLV, 2006, pp. 179-224.

¹² A se vedea Ion Calafeteanu, *Români la Hitler*, Univers Enciclopedic, București, 1999.

a României ar sabota finanțarea întreținerii forțelor germane de pe frontul românesc“ (Anexa 7).

Câteva zile mai târziu, la 19 august 1944, generalul Ion Gheorghe supunea atenției vicepreședintelui Consiliului de Miniștri atenția asupra unui articol publicat în ultimul număr al revistei „*Berlin-Rome-Tokio*“, semnat de Von Studnitz și intitulat *Cel de al treilea război mondial*. Autorul aprecia că, „*dacă la tratativele de pace nu vor fi admise toate Puterile, fie învinse, fie învingătoare cu drept egal, cam în genul Congresului de la Viena, pacea ce s-ar stabili ar fi una iluzorie, după care va veni, inevitabil, un al treilea război mondial. Europa va cădea, în acest caz, sub influența brutală a Rusiei și o Europă care n-a admis conducerea germană în fruntea ei nu va admite multă vreme o conducere moscovită*“ (Anexa 8).

Considerăm că reperele documentare inedite expuse aici întregesc perspectiva relațiilor româno-germane în ultimele luni ale colaborării regimului antonescian cu cel național-socialist.

În final, reproducem aprecierea generalului Ion Gheorghe referitoare la actul de la 23 august 1944: „*Salvându-se pe sine însăși, România ar fi putut deveni salvatoarea Europei de calamitatea sovietică. Acest lucru nu ar fi fost posibil însă decât cu următoarea condiție: rezistență până la limita extremă și anume nu pentru a câștiga războiul, ceea ce nu mai era posibil, ci pentru a ridica un dig în fața torentului bolșevic, care l-ar fi împiedicat să înainteze până în inima Europei*“¹³.

* * *

ANEXA 1

**MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE
DIRECȚIA CABINETULUI ȘI A CIFRULUI**

Nr. 4222
din 2 August 1943

TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ

Legățiunea din Berlin
Nr. 241/44136
Data 1.VIII ora 16
1943

Situația caracterizată astăzi printr-o puternică reafirmare a continuării luptei. Acesta este reflexul sigur al hotărârilor luate la Marele Cartier General German. În Italia au început să sosească trupe noi germane. Dacă Italia, după cum se spune aci, trebuie să devină câmp de luptă, este preferabil ca avantajele ce poate oferi acest câmp de luptă, să rămână în mâinile germanilor.

¹³ Generalul Ion Gheorghe, *Un dictator nefericit: mareșalul Antonescu (Calea României spre Statul satelit)*, ediție și studiu introductiv de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1996, p. 357.

Pe măsură deci ce scad speranțele în reînvierea autorității de conducere italiană, cresc speranțele că avantajul militar în Italia va putea trece de partea germanilor. Conducerea germană își trage puterile ei de voință și rezistență din morala splendidă a frontului. Știrile ce veneau din Est sunt din cele mai bune. Afară de micile cedări de teren de la Orel, frontul stă neclintit, iar elanul de luptă este mai presus de orice laudă.

Din nefericire, moralul interiorului nu este la aceeași înălțime. Ultimele atacuri aeriene anglo-americane au lăsat urme adânci de groază și demoralizare. Se așteaptă noi și mari atacuri în special asupra Berlinului. Aici sunt în curs măsuri intense de apărare. Se sapă la șanțuri și adăposturi în toate curțile, grădinile și parcurile orașului. Impresia populației este că Germania este mult depășită de mijloacele aeriene inamice, ceea ce și cauzează procesul de demilitarizare interior. Riposta promisă întârzie, iar majoritatea poporului nici nu mai crede în ea.

În tulburarea care domnește ca atare, se lasă curs liber celor mai fantastice zvonuri, ieșite din exaltări optimiste care merg până la afirmarea unei iminente invazii în Anglia, ca și din deprimări profunde care văd prăbușirea la doi pași (subl. n.).

Această stare de lucruri este caracteristică apropierii de mari evenimente, asupra cărora toată lumea este de acord că nu vor întârzia să se producă.

GENERAL GHEORGHE
241/44136

Sursa: *Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (AMAE), Fond 71/Germania, 1920-1944. Telegramme/ Berlin, 1943, vol. 6, f. 243.*

* * *

ANEXA 2

**MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE
DIRECȚIA CABINETULUI ȘI A CIFRULUI**

Nr. 4706
din 26 august 1943

TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ

În situațiunea frontului de Est nu a intervenit încă nici una din consecințele trâmbițate de propaganda inamică și socotite ca sigure în urma pierderii Harkovului și a Lebedinului. Însă, pătrunderea spre Poltava a fost din nou oprită și încleștată în fața noilor poziții germane de la sud și vest de Harkov.

În interiorul Germaniei, după liniștirea relativă a spiritelor, în urma pauzei intervenite în seria de atacuri aeriene inamice, o nouă grea lovitură cauzată de puternicul atac asupra Berlinului în noaptea de 23-24 august. Unele cartiere ale orașului prezintă un aspect dezolant. Străzi întregi și clădiri pe ambele laturi prăbușite sau arse. Mii de oameni fără adăpost, cu avutul ce a putut fi salvat îngrămădit pe stradă (subl. n.). Au luat parte la atac cca 800 avioane, dar asupra Berlinului nu au mai putut pătrunde decât 250-300 avioane, care au făcut totuși ravagii. Populațiunea Berlinului, calmă în general, dar adânc îngrijorată de eventualitatea repetării atacurilor după sistemul de la Hamburg.

Din sursă serioasă confirm știrea că șeful MSM al Aviației s-a sinucis, simțindu-se răspunzător de grava criză a aviației germane. În politica internă se prevăd mari schimbări în urma hotărârii

de a se trece frontul intern în mâna lui Himmler. Fostul ministru de interne, Frick, ar urma să fie numit Protectorul Boemiei.

GENERAL GHEORGHE

Nr. 282/44194

Sursa: *AMAE, Fond 71/1920-1944, Germania. Telegrama Berlin, 1943, vol. 6, f. 178.*

* * *

ANEXA 3

**MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE
DIRECȚIA CABINETULUI ȘI A CIFRULUI**

Nr. 5774

din 2 octombrie 1943

TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ

Legățiunea din Berlin

Nr. 374/44319

data 1/X orele 16.28.

1943

De câteva zile, presa germană abundă din nou de articole și informații favorabile României (subl. n.)

Semnalez articole elogioase la adresa noastră cu prilejul recunoașterii Guvernului fascist, comentarii favorabile în toată presa Capitalei și în cea importantă din provincie despre cuvântarea Domnului Vice Președinte al Consiliului de Miniștri la aniversarea Pactului Tripartit; articole detaliate și binevoitoare asupra Românilor din Peninsula Balcanică, în special pentru cei din Timoc; articole numeroase cu caracter economic; participarea strălucită a artileriei antiaeriene române la combaterea atacului sovietic asupra Constanței, loialitatea autorităților române cu prilejul împiedicării ieșirii din țară spre Turcia a personalului fostei legațiuni a Italiei, în cap cu Bova Scoppa etc. În același timp, mutism complet în întreaga presă germană asupra Ungariei.

GENERAL ION GHEORGHE

374/44319

Sursa: *AMAE, Fond 71/Germania, 1920-1944. Telegrama/Berlin, 1943, vol. 6, f. 366.*

* * *

MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE
Direcția Cabinetului și Cifrului

Nr. 6396
29 Octombrie 1943

TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ

De la Legațiunea din Berlin
Nr. 432/44398

Confidențial pentru domnul Vice-Președinte al Consiliului.

În convorbirea cu Dl. Clodius, D-sa ne-a comunicat că tratativele noastre economice merg foarte greu. Cauza esențială a dificultăților – după spusele D-sale – ar sta în nearmonia și în nesincronizarea principiilor noastre economice cu cele germane. Noi am dori lucruri ce nu ne pot fi de nici un folos, cum este, de exemplu, aurul. Bunurile Germaniei sunt puse total în serviciul luptei întreprinse, ceea ce nu fac ceilalți aliați ai Germaniei, printre care și România, afirmă D-sa. Căci Germania – susține Domnul Clodius – nu numai că nu are aur destul, dar și puținul pe care îl are, trebuie să-l utilizeze pentru cumpărături, în țările neutre, de materii indispensabile, cum este wolframul. Or, **România stăruie sub influența și presiunea unei ideologii economice de factură liberală și absolut neconcordanță cu situația și cu țelurile războiului comun întreprins, pretinzând pentru furniturile ei către Germania tocmai acest element de schimb prețios nu numai pentru Germania, dar și pentru toți aliații și inclusiv România, care este aurul și pe care România nu-l poate utiliza în folosul comun al războiului, ci numai a-l neutraliza prin tezaurizare** (subl. n.).

Domnul Clodius pretinde că tratativele ce D-sa duce cu România ar fi la fel cu acelea ce ar duce cu o țară neutră, Elveția sau Suedia, de exemplu. Aceste tratative ar fi duse adică pe bază pur comercială, ca între două State care nu ar avea nimic comun între ele și care n-ar fi legate printr-o luptă pe viață și pe moarte pentru un viitor comun al lor.

Domnul Clodius a ținut, apoi, să spună că D-sa este un prieten credincios al României și că D-sa este sincer îngrijorat de faptul că toată simpatia și toate drepturile pe care România și le-a câștigat pe câmpul de luptă sunt periclitate de o totală neînțelegere a politicii ei economice. Căci România – spune Dl. Clodius – a fost atât de largă cu sângele ei pentru victoria comună, pe cât de îngustă se arată cu mentalitatea economică, care ar fi tot atât de prețioasă pentru obținerea aceleași victorii.

Domnul Clodius pretinde că Führerul, care ar fi fost ținut permanent la curent cu tratativele noastre economice, ar fi dezolat de lipsa noastră de înțelegere a conlucrării pe teren economic și că, de câte ori aude că România ar vrea aur pentru schimburile ei economice, ridică brațele în sus în semn de compătimire pentru țara noastră, care nu se poate elibera de forțele ei oculte.

Domnul Clodius n-a ezitat să-mi spună că Banca Națională este citadelă a liberalismului economic și care reprezintă o politică economică anacronică față cu necesitățile războiului actual și cu ideologia legată de acest război (subl. n.). D-sa a pomenit chiar nume: D-nii Stoicescu și Bădulescu, care ar fi factori ai împiedicărilor unei orientări economice românești adaptată la necesitățile războiului actual.

Până aici Dl. Clodius;

Cum eu nu cunosc mersul tratativelor în chestiune, am cerut D-lui Clodius să-mi arate soluțiile D-sale, deoarece, după știința mea, nici furniturile germane și în special cele de armament

nu funcționează destul de satisfăcător. I-am sugerat, ținând seamă mai ales de situația și de nevoia noastră urgentă de înarmare, să ne ofere un lot important de armamente grele, în special blindate, fără, bineînțeles, să considere această sugestie ca o renunțare la cererea noastră de aur (...), dar pentru a ne da o bază de discuție mai lesnicioasă.

D-sa mi-a spus că pleacă la M.C.G., a raportat situația și a primit noi instrucțiuni după care crede că va fi în măsură să facă propuneri. Mi-a promis că va căuta să mă ia la înapoiere de la M.C.G și înainte de a pleca la București.

Trebuie să raportez, de asemenea, că numai Dl. Clodius afișează un vădit pesimism în legătură cu aceste tratative, dar că întreaga atmosferă de aici, cauzată de aceste tratative, ne este favorabilă.

General Gheorghe
432/44398

Sursa: AMAE, Fond 71/Germania, 1920-1944. *Telegrame/Berlin, 1943, vol. 6, ff. 212-215.*

* * *

ANEXA 5

**MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE
DIRECȚIA CABINETULUI ȘI A CIFRULUI**

Nr. 671
din 14 Februarie 1944

TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ

Legățiunea din Berlin
Nr. 46/ 44644
Data 14/II orele 14.25
1944

În ziarul „Boersenzeitung“ din 11 Februarie a fost publicat un editorial semnat Franz Riedl, intitulat, „România cu țeluri clare“ (subl. n.), în care descrie elogios stările de lucruri de la noi. Svonurilor false care circulă cu intensitate nu li s-ar da nici o crezare și România rezistă cu succes războiului nervilor deslănțuit asupra ei. Țara este conștientă de misiunea ei europeană și este hotărâtă a continua lupta contra bolșevismului. Cu vecinii, relațiile ar fi excelente. Autorul crede chiar că arbitrajul de la Viena ar fi găsit calea de mijloc între noi și Unguri și că, în prezent, ne-am găsi cu Ungurii într-o camaraderie de război în lupta contra bolșevismului și plutocrației. **De la Englezi n-ar fi nimic de sperat și chiar Domnul Tilea ar fi înștiințat prietenii D-sale politici că Anglia și America nu pot oferi nici o protecție României contra Sovietelor** (subl. n.). Sunt minciuni, afirmă autorul, ceea ce susțin ziarele suedeze că în România ar fi simptome pentru o retragere din război și că în Ankara s-ar fi întins noi tentacule pentru pace.

GENERAL ION GHEORGHE
46/44644.

Sursa: AMAE, Fond 71/Germania, 1920-1944. *Telegrame/Berlin, 1944, vol. 7, f. 78.*

* * *

ANEXA 6

**MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE
DIRECȚIA CABINETULUI ȘI A CIFRULUI**

Nr. 1952
din 17 Aprilie 1944

TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ

Legățiunea din Berlin
Nr. 154/ 44815
Data 15/IV ora 19
1944

Situația la 15 Aprilie aduce ca element nou agravant, în afară de retragerea precipitată a forțelor româno-germane din Crimeea în Sevastopol, cu pierderi grele inerente unei astfel de retrageri, formarea de capete de pod sovietice la Vest de Nistru în regiunea de deasupra limanului Nistrului (subl. n.). Dacă Rușii vor putea dezvolta aceste capete de pod, va fi amenințată cu *întoarcerea întreaga rezistență* din masivul Cornești și Dealul Mare, rezistență ce se consolidase atât de mult în ultimele zile. Frontul din Galiția se întărește din ce în ce mai mult, ceea ce însemnează o mare înlesnire a rezistenței noastre de la Nordul Moldovei și Basarabiei, dacă amenințarea rusă semnalată pe Nistrul inferior nu se va accentua.

Se pare că conducerea germană s-a hotărât acum, deși iarăși prea târziu, să evacueze în grabă ce se mai poate scăpa din Crimeea.

În noii comandanți: Model în locul lui Mannstein și Schoner în locul lui Kleist, se pun cele mai bune speranțe. Schoner în special, care comandă pe frontul nostru, este caracterizat aici ca un demn om al lui Rommel, posedând aceleași calități de vigoare, suplețe, îndrăzneală și inventivitate operativă.

GENERAL GHEORGHE
154/44815

Sursa: *AMAE, Fond 71/Germania, 1920-1944. Telegrama/Berlin, 1944, vol. 7, ff. 173-174.*

* * *

**MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE
DIRECȚIA CABINETULUI ȘI A CIFRULUI**

Nr. 3959
13 AUGUST 1944

TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ

LRGAȚIUNEA din BERLIN

Nr. 357/45147

Data 12 VIII ora 11

1944

Strict confidențial.

Pentru Domnul Vice Președinte al Consiliului.

Vă semnalez că după vizita D-lui Mareșal la Marele Cartier General german se înregistrează aci în cercurile în măsură a primi sugestiile conducerii o oarecare răceală față de noi (subl. n.). Îmi întăresc convingerile mai ales în urma unor recente informațiuni căpătate aci că vizita D-lui Mareșal a avut loc într-o atmosferă favorabilă pregătită în special de către organele germane de la noi. **Știrile trimise aci de aceste organe sunt din cele mai alarmante. Citez câteva:**

Că Banca Națională a României ar sabota finanțarea întreținerii forțelor germane de pe frontul românesc; că Guvernul român nu vorbește sau nu poate face ordine în această chestiune; că se opresc legumele pentru frontul din Germania, în timp ce în România legumele sunt aruncate la gunoi; că România nu așteaptă decât primul prilej pentru a trece de partea adversarilor; că Guvernul român ține Consilii cu diferite persoane, unde se discută modalitățile ieșirii din război; că inamicii comuni sunt ținuți în curent cu informațiuni chiar militare de către organele oficiale române; că asimilările Evreilor cu Românii se țin lanț și se fac ostentativ etc. (subl. n.).

Raportez, de asemenea, că am indicații certe cum că în birourile organelor oficiale de la noi se discută aprins despre măsurile ce trebuiesc luate pentru schimbarea Guvernului român.

Se dă chiar soluțiile pentru colaborare a elementelor cuziste, legionare moderate și grupul Dănulescu. Alte organe germane extremiste din România merg până a preconiza punerea țării sub administrație germană.

Atmosfera provocată de asemenea știri a făcut, după cât se pare, ca unele discuții ce au avut loc la Marele Cartier General german și care erau menite să arate dreptatea punctului nostru de vedere și să obțină o mai bună înțelegere a problemelor noastre, în special în sectorul economic, să fie interpretate de cercurile conducătoare germane ca o confirmare a informațiilor venite din București. Reproșul esențial ce ni se face este că, în acest moment critic al războiului, în loc de a face totul pentru a ajuta efortul german, am deschide și am întreține procese mai ales de ordin economic care, după cum se crede aici, ar fi cu totul lipsite de orice folos practic, pune în cumpănă totul pentru că războiul să fie câștigător.

General Ion Gheorghe
357/45147

Sursa: AMAE, Fond 71/Germania, 1920-1944. Telegrama/Berlin, 1944, vol. 8, ff. 139-140.

**MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE
DIRECȚIA CABINETULUI ȘI A CIFRULUI**

Înregistrată la nr. 4055
21 AUGUST 1944

TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ

LEGAȚIUNEA din BERLIN
Nr. 367/45166
Data 19 VIII orele 16.43
1944

Pentru Domnul Vice Președinte al Consiliului .

Recomand atențiunii Domniei Voastre articolul de fond din ultimul număr (August) al revistei „Berlin-Rome-Tokio“, intitulat „Cel de al treilea război mondial“ (subl. n.). Articolul este inspirat desigur de cercuri politice germane, revista aparținând acestei conduceri și apărând sub îngrijirea Ministrului Schmidt. Tema principală este că rezultatul militar al războiului nu mai interesează și că problema esențială acum este cum va fi organizată pacea. În această privință, autorul Von Studnitz, un colaborator al D-lui Schmidt, învederează că, dacă la tratativele de pace nu vor fi admise toate Puterile fie învinse, fie învingătoare cu drept egal, cam în genul Congresului de la Viena, pacea ce s-ar stabili ar fi una iluzorie, după care va veni inevitabil un al treilea război mondial. Europa va cădea în acest caz sub influența brutală a Rusiei și o Europă care n-a admis conducerea germană în fruntea ei nu va admite multă vreme o conducere moscovită. Din această cauză, Statele Europei, mici și mari, nemulțumite azi de Germania, iar mâine și mai mult de Rusia, se vor polariza atunci în jurul Germaniei, nemulțumite și ele ca Germania de o asemenea stare de lucruri.

Concluziunea este căutarea unei păci de adevărată înțelegere, nu de ură. O pace care să înlăture cauzele fundamentale ale conflictelor mondiale, nu cele apucate. O pace care să rezolve antiteza dintre națiunile, spații mici fără materii prime suficiente, dar supra populate și spații mici cu multe materii prime, slab populate. O rezolvare a acestei probleme nu se poate face decât prin participarea tuturor la tratatul de pace, cu drepturi absolut egale, fie că vor fi învinși sau învingători. Astfel, acest război nu va fi decât poarta spre un altul.

Găsesc că trebuie să se dea unor astfel de idei, când apar aici pentru prima oară, toată atențiunea, mai ales că, repet, ele sunt sigur inspirate de conducerea germană.

General Ion Gheorghe
367/45166

Sursa: *AMAE, Fond 71/Germania, 1920-1944. Telegrama/Berlin, 1944, vol. 8, ff. 162-163.*

ISTORIA DEVENIRII PUBLICAȚIILOR STATULUI MAJOR GENERAL – repere cronologice –

Alina PAPOI

România Militară and its successor, Gândirea militară românească, are publications that have accompanied the Great General Staff and then the General Staff for 151 years, namely since its establishment, capturing the development and transformation of this military body as well as its principles of organisation and functioning. The journal was a true pioneer in the field of military culture, grasping the problems faced by the military, analysing them, and providing solutions to improve different situations. Moreover, it has highlighted the main stages the Romanian armed forces and even the society as a whole have undergone, presenting all the events soon after their occurrence.

The author emphasises the role played by the publication in increasing the visibility of the General Staff in the context of connecting Romanian military thinking with universal military thinking.

Keywords: *military studies; Great General Staff; manifesto; military culture*

Organism superior de concepție și conducere militară, încă de la înființarea sa, la 12/24 noiembrie 1859, Statul Major General a reprezentat chintesența dezvoltării și consolidării Oștirii române. În peste un veac și jumătate de existență, această instituție-simbol a armatei noastre a cunoscut variate transformări structural-funcționale, așa după cum au fost rostuirile vremurilor. Dar, în tot acest timp, în care Istoria a fost trăită și scrisă în Războiul de Independență, în cele două conflagrații mondiale, precum și în recentele participări ale armatei române în teatrele de operații din Kosovo, Irak și Afganistan, Statul Major General și-a probat obiectivitatea și capacitatea de adaptare la noile realități și exigențe istorice și geopolitice.

Măsurile luate pe plan militar, într-o perioadă de șapte ani, de către Domnitorul Alexandru Ioan Cuza (Alexandru Ioan I) – acest „*om nou*“, ales pentru „*legi noi*“¹ – au vizat nu doar reformele adoptate și concretizate în crearea unor structuri, a elaborării unor legi importante pentru instrucția armatei, ci și fundamentarea activității teoretice, a unei gândiri

Alina Papoi – Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

¹***, *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, București, 1987, p. 397.

militare autohtone. Germeii acestui proiect existau încă din anul 1845, când generalul-inspector al Moldovei, Dimitrie M. Sturza, prin *Porunca nr. 122*, arăta: „*Luând în băgare de seamă că oștirea acestui principat este lipsită de scrierile militare pentru slujbă și că, din pricina aceasta, atât comandirii, cât și ofițerii se ocupă mai mult din practică cu învățătura exercițiilor (...) am socotit de neapărat a înzestra corpul militar cu toate scrierile trebuitoare spre a se putea aduce învățătura ofițerilor și a rangurilor de jos la rezultatele oștirii bine organizate. Stăruința mea nu va conțeni și în viitor de a se putea în curând traduce și tipări colecțiile scrierilor celor mai nouă și mai de folos*”².

În acest context, al evenimentelor sociale, politice și militare petrecute în jurul anului 1864, al schimbărilor organizatorice produse în timpul domniei lui Alexandru Ioan I, activitatea teoretică a Oștirii a prins contur, „*armata, care aparține țării, nerămânând indiferentă față de aceste plămădiri sociale și intelectuale*”³. Astfel, între anii 1859 și 1864, au apărut trei importante reviste militare: *Observatorul Militar* (1859), *Monitorul Oastei* (1860) și *România Militară* (1864), promotorul publicației de azi – *Gândirea militară românească*, revistă editată de către Statul Major General al Armatei României.

România Militară a fost rodul inițiativei unui grup de nouă căpitani, absolvenți ai celei dintâi promoții a Școlii de cadeți din București, înființată de către Barbu Știrbei: G. Slăniceanu, A. Gramont, G. Borănescu, G. Anghelescu, A. Anghelescu, Eraclie Arion, E. Boteanu, E. Pencovici și C. Barozzi, așa cum ne sunt ei prezentați în paginile lucrării jubiliare din anul 1939⁴. O idee „*îndrăzneț*”, după cum afirmă autorii lucrării menționate, această apariție a unei reviste militare românești în mijlocul unei armate tinere și destul de restrânse pentru acea perioadă, cu atât mai mult, cu cât revista era o publicație independentă, dar aflată sub egida Ministerului de Război! În aprecierea mea, în cei 151 de ani, cu întreruperile și dezamăgirile întâlnite și, de ce nu, inerente, cu denumirile mai mult sau mai puțin oportune alocate (*Revista militară generală* – 1947, *Cultura militară* – 1948, *Probleme de artă militară* – 1959, *Gândirea militară românească* – 1990), revista a reușit să ducă mai departe spiritul și sufletul acelor ofițeri, care au ales pentru revista *România Militară* deviza: „*Știință, artă și istorie militară*” – „*cuvinte care sintetizează, în conținutul și sobrietatea lor, întreg rostul pe care îl va îndeplini revista în viața noastră militară*”⁵.

² Colonel dr. Petre Otu (coordonator), colonel dr. Teofil Oroian și locotenent-colonel Ion Emil, *Personalități ale gândirii militare românești*, vol. 1, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997, pp. 8-9.

³ *Din trecutul României Militare cu prilejul comemorării a șaptezeci și cinci de ani dela apariția ei în viața armatei. 1864-1938*, București, 1939, p. 31.

⁴ *Ibidem*, p. 32.

⁵ *Ibidem*.

Deși, în anul 1866, *România Militară* și-a încetat, pentru un timp, apariția, celelalte publicații editate de către armata română au continuat să impulsioneze activitatea teoretică în domeniu: *Monitorul Oastei*, *Revista Armatei*, *Revista Artileriei*, *Revista Infanteriei*, *Revista sanitară militară*, *Marina*, *Revista maritimă*, *Buletinul Cercul publicațiilor militare*.

De la România Militară la Gândirea militară românească

Programul cultural al revistei, inclus încă din primul număr, apărut, potrivit documentelor⁶, la 15 februarie 1864, conținea idei novatoare, demersuri temerare, bazate pe experiența acestor fondatori, educați nu doar în România, ci și în străinătate și animați, după cum vremea ne-o va demonstra, de necesitatea dezvoltării, și în armata română, a unei activități teoretice. Un lucru care trebuie să ne rețină atenția, în opinia mea, este faptul că, la acea vreme, conducerea armatei a întâmpinat cu deschidere și chiar a sprijinit aceste demersuri ale tinerilor ofițeri. Astfel, generalul Ion Emanoil Florescu, șeful Statului Major General, pe lângă faptul că avea să impulsioneze armata, a fost și un susținător al activității teoretice în cadrul Oștirii, el subliniind, într-o circulară adresată comandanților de divizii și corpuri, că, „*oricare ar fi valoarea unei trupe, ea nu poate să dobândească în război succes dacă nu este comandată de ofițeri care posedă pe deplin cunoștințe militare pentru gradul cu care este investit. Trebuie, dar, să ne punem pe lucru și, fiecare în cercul său, să se îngrijească necontenit de instruirea ofițerilor ce-i are sub comandă, fără de care nu vom putea să ajungem la scopul ce ne propunem*”⁷. Este ceea ce au comprimat, în programul lor, cei șapte ofițeri, îmbinând armonios și eficient teoria cu practica.

Lucrurile nu au fost, la început, deloc facile, întrucât colegiul de redacție nu avea un local propriu, nici mijloace materiale necesare tipăririi revistei, iar abonamentele erau sporadice, deoarece numărul ofițerilor activi era atunci destul de restrâns. Trebuie remarcată stăruința acestor inițiatori, faptul că, în ciuda dificultăților, au mers mai departe, ei fiind și autorii celor mai multe dintre materialele apărute în numerele revistei. Ei erau deci și redactori, și colaboratori, și administratori! Acest lucru nu i-a împiedicat să respecte programul revistei, continuând să publice studii și documente de istorie militară, de organizare a armatei, precum și numeroase materiale „bine gândite, frumos stilizate și documentate, cerând stăruitor întemeierea unei armate puternice, pentru a răspunde

⁶ *Ibidem*, p. 31.

⁷ *Din trecutul României Militare...*, *ibidem*, p. 10, text preluat din I.E. Florescu, *Operațiunile și manevrele executate în toamna anului 1872*, Tipografia Socec, București, 1873, p. 12.

oricărei primejdii ce ar amenința existența țării⁴⁶. Redactorii pledau pentru o organizare cât mai bună a armatei, în funcție de necesitățile statului român, care, la 1864, potrivit surselor⁹, număra cinci milioane de locuitori! Cu atât mai mult, opinau redactorii, se simțea nevoia unei armate eficiente și puternice, a unei armate permanente, pe care țara să se sprijine, la nevoie! Dintre propunerile acestora aș dori să menționez: ideea înființării de fabrici și arsenale, de ateliere, de spitale pentru bolnavi și răniți, împărțirea cavaleriei pe două divizii, a infanteriei pe 4 divizii, organizarea artileriei pe trei regimente, probleme de administrație militară, iar aspectele privind educația în armată puneau accentul pe educația fizică, pe cea morală și pe cea intelectuală. Multe dintre aceste propuneri și-au găsit răspunsul „în sferile conducătoare ale țării”⁴⁰.

Totuși, din lipsă de fonduri și de abonați, în anul 1866 revista și-a încetat apariția, reluându-și existența în 1891. Un sfert de veac! Timp în care în viața social-politică a țării au avut loc transformări importante, marcante pentru destinul acestei țări, la cârma căreia s-a aflat Prințul, ulterior Regele Carol de Hohenzollern-Sigmaringen. Avea, la depunerea jurământului ca domnitor al românilor, 27 de ani. Era un „soldat de înclinațiune”⁴¹, după cum se autocaracteriza, și, așa cum istoria ne-a arătat, avea să contribuie în mod substanțial la dezvoltarea culturii militare, a publicisticii militare. „Reînvierea” *României Militare* s-a datorat tot unui grup de ofițeri, tot din statul major, absolvenți ai școlilor din străinătate: căpitanii M. Ghica, St. Cotescu, Al. Averescu, Gh. Cristodulo, N. Constantinescu, C. Rădulescu, C. Mihăescu, I. Mironescu, majorii Gh. Lambru, G. Teișanu, Al. Iarca și locotenent-colonelul R. Boteanu. Aceștia au venit cu un program axat pe progresul științei, al artei și tehnicii militare, cu mult mai realist decât precedentul, după cum menționează cronică vremii¹², dar cu eliminarea aproape în totalitate a studiilor de istorie militară! Posibil ca, prin această propunere, colectivul de conducere să fi urmărit stimularea aprofundării studiilor de strategie, de organizare, de artă militară, iar acest deziderat se adresa nu doar ofițerilor din Marele Stat Major (denumire adoptată în 1882), ci și celor din celelalte arme.

În decursul vremii, au loc o serie de schimbări în organigrama colectivului redacțional, în conformitate cu prevederile statutului elaborat în 1891¹³, pe lângă comitetul redacțional apărând și un comitet de direcție.

⁸ *Ibidem*, p. 51.

⁹ *Ibidem*, p. 54.

¹⁰ *Ibidem*, p. 65.

¹¹ *Ibidem*, p. 73.

¹² *Ibidem*, p. 80.

¹³ *Ibidem*, p. 141.

Pentru atragerea colaboratorilor, redacția a inițiat, în anul 1894, un concurs de premii, prin care încuraja și răsplătea „scrierile militare meritorii”¹⁴. Premiul astfel pus în joc, în valoare de 300 de lei, avea să-i revină celui autor care va studia și va alcătui „Un proiect de organizare al armatei noastre pe baza serviciului de 2 ani, ținându-se seamă de limitele resurselor actuale”¹⁵.

Deși publicație independentă, revista se afla sub cârmuirea Marelui Stat Major și a Ministerului de Război, care și-au manifestat autoritatea și, de cele mai multe ori, au intervenit în stabilirea unor norme de conduită redacțională și administrativă, aspect nu întotdeauna agreat de redactori și cititori!

Până în anul 1897, revista și-a desfășurat activitatea sub o cvasi-independentă funcțională, condusă de ofițeri de stat major, dar nefiind, oficial, revista Marelui Stat Major. Acest lucru s-a materializat prin *Înaltul Decret Regal nr. 3663* din 8 decembrie 1897, prin care *România Militară* devenea, de la 1 ianuarie 1898, „organul oficial de publicitate al Marelui Stat Major”¹⁶. În art. I al *Înaltului Decret* apărea menționată „înființarea, la Marele Stat Major, cu începere de la 1 ianuarie 1898, a unei reviste oficiale sub denumirea de ‘România Militară’, în care toți ofițerii din armată vor găsi studii militare, care să intereseze instrucțiunea lor. Prin organul acestei reviste, toți ofițerii, de toate armele, aflați în activitate de serviciu, își vor putea publica lucrările lor personale și care interesează armata”¹⁷. Așadar, din 1898, *România Militară* a devenit oficial revista Marelui Stat Major.

Deși nu a dispus întotdeauna de resursele financiare pe care și le-ar fi dorit, *România Militară* a încurajat și a și răsplătit, în măsura posibilităților, creațiile autorilor militari. Astfel, în anul 1900, redacția a distribuit, în urma aprobării Ministerului de Război, suma de 1 000 de lei pentru premiarea celor mai bune scrieri apărute, în cursul anului, în paginile revistei. Au fost premiate 7 lucrări!¹⁸. Redacția vedea, prin acest demers, un îndemn adresat autorilor de a citi, de a studia, apoi de a concepe, ei înșiși, o expunere, cu propriile opinii și propuneri.

În anul 1900, în cadrul *Expoziției generale* de la Paris, revista a fost reprezentată prin colecția sa, publicată în condiții grafice deosebite. Juriul de la Paris i-a acordat, pentru valoarea sa intelectuală, pentru ideile dezbătute în paginile revistei, *Medalia de aur* și *brevetul*, care, din păcate, au ars în timpul Primului Război Mondial.

Remarcabil este, în 1906, gestul generalului C.I. Brătianu, în mai multe rânduri președinte al Comitetului de conducere al revistei, care, pentru a-i atrage pe autori

¹⁴ *Ibidem*, p. 134.

¹⁵ *Ibidem*, p. 135.

¹⁶ *Ibidem*, p. 151.

¹⁷ *Ibidem*, p. 150.

¹⁸ *Ibidem*, p. 136.

să scrie, a donat publicației un premiu în valoare de 200 de lei pentru a fi acordat celei mai bune lucrări originale care avea să trateze un subiect în legătură cu pregătirea cadrelor, cu următorul cuprins: „*Pentru ca armata să fie totdeauna scutul țării și școala poporului, ce idei de organizare se impun instrucțiunii sub drapel, pentru formarea trupei și a ofițerului ca cetățean, cum și pentru pregătirea lor pentru războiu, atât în unitățile compuse din o singură armă, cât și în cele compuse din arme diferite*”¹⁹. Tot în acel an, a fost organizată „*Expoziția generală pentru comemorarea a 40 de ani de domnie ai regelui Carol I*”, Câmpia Filaretului fiind transformată într-un imens parc – *Parcul Regele Carol I. România Militară* a participat cu un istoric al armatei, într-un volum impresionant, alcătuit de către redactorii revistei, împreună cu referentul istoric al acesteia, Nicolae Densușianu. De asemenea, redacția a mai prezentat întreaga sa colecție de publicații, din 1864 până în 1906. Pentru toate acestea, revistei i s-a decernat *Medalia de aur cu diplomă specială*²⁰. Din nefericire, nici aceste „*relicve documentare*”, cum le denumeau autorii de la 1939, nu mai sunt astăzi în arhiva revistei, ele fiind distruse în timpul războiului.

În 1907, pe fondul unor nemulțumiri mocnite în cadrul Comitetului de direcție, în activitatea cotidiană redacțională, generalul Alexandru Averescu, ministru de Război, a răspuns solicitărilor grupului progresist care cerea ca revista să rămână independentă și i-a înaintat Regelui Carol I un raport pentru anularea decretului din 1897²¹. *România Militară* a redevenit independentă, prin Decretul nr. 2577 din 7 iunie 1907²².

Un alt eveniment semnificativ în viața revistei s-a petrecut în anul 1908, când Principele Ferdinand al României, succesorul la Tron, a luat sub patronajul său revista *România Militară*. În acest timp, publicația a apărut în mod regulat, condusă „*cumpănit și cu prevedere*”²³, după aceleași reguli administrative și culturale și devenind „*un organ de publicitate de primul ordin în dezvoltarea scrisului nostru militar*”²⁴. Începând cu anul 1912, un element de noutate în paginile revistei i-a adus și un plus de valoare acesteia: publicarea, la începutul fiecărui număr, a unui articol, intitulat „*Cronica*”, în care era prezentată desfășurarea evenimentelor militare din timpul războiului din Balcani.

Războiul european bătea la ușă... Prin redactorii și colaboratorii săi, revista și-a pus la punct un așa-zis „*serviciu de informațiuni care culegea de pretutindeni știrile și care, apoi, analizate cu discernământ, selecționate cu îngrijire și sintetizate în stil limpede, sub formă de cronică, erau publicate pentru orientarea cititorilor*”²⁵.

¹⁹ *Ibidem*, p. 138.

²⁰ *Ibidem*, p. 144, sursa originală în *Monitorul Oficial*, nr. 206, decembrie 1906, p. 7656.

²¹ *Ibidem*, p. 163.

²² *Ibidem*, p. 164.

²³ *Ibidem*, p. 114.

²⁴ *Ibidem*, p. 115.

²⁵ *Ibidem*, p. 120.

Revista și-a încetat apariția în august 1916. Colecția de manuscrise, arhiva, broșurile tipărite și neexpediate din pricina evenimentelor, corespondența, întreaga avere culturală a revistei au fost distruse în timpul conflagrației, neputând fi evacuate.

Timp de patru ani și patru luni, *România Militară* a încetat să existe. Dar, în ianuarie 1921, într-o perioadă de reconstrucție a țării, publicația a reapărut, „ca o necesitate firească în viața armatei, răscolind gânduri, frământând și răspândind idei pentru dezvoltarea spiritului și întărirea armatei, în acord cu realitățile și năzuințele neamului și ale țării”²⁶. De data aceasta, ideea reînființării revistei le-a aparținut ministrului de Război, generalul I. Rășcanu, și șefului Marelui Stat Major, generalul C. Christescu, cei care au conștientizat importanța și menirea acestei publicații pentru spiritul armatei și chiar al întregii țări. Astfel, în *Procesul-verbal* din 17 mai 1920, la punctul 7²⁷ se menționa reînființarea revistei *România Militară*, iar prin Decizia ministerială 605 din 8 octombrie 1920²⁸ se puneau bazele organizării sale, având în compunere un Comitet de direcțiune, un Comitet de redacție, personal administrativ, furieri, bicicliști și plantoane. Noul statut al revistei prevedea ca, din conducerea revistei, pe lângă președintele activ și cel de onoare, să facă parte și membri de onoare și membri activi, din rândul „*tuturor căpeteniilor oștirii*”. Redacția s-a confruntat cu o serie de probleme financiare, cu cheltuieli de întreținere și de ameliorare a condițiilor de lucru. În tot acest timp, Marele Stat Major a fost cel care a sprijinit activitatea revistei, din punct de vedere administrativ și material. De asemenea, trebuie remarcată contribuția adusă de abonamentele la revistă, deși, la vremea respectivă, costul era „*cel mai micșorat față de toate revistele noastre militare*”²⁹.

În articolul-program, intitulat „1916-1920” și apărut în primul număr din anul 1921, redacția aducea explicații relative la cauzele sistării revistei, precum și noile condiții și orientări impuse de către Comitetul de redacție, stabilind, prin aceasta, filonul neîntrerupt dintre trecut și prezent: „*După un război, ca acela pe care l-am purtat, proaspăt în mintea tuturor, sunt multe de zis și, mai ales, multe de învățat; revista este deschisă pentru toți aceia care, prin experiența lor, doresc și trebuie să dorească a contribui la scopul ce se urmărește: România mare și puternică printr-o armată tare și puternică, bine organizată și bine instruită*”³⁰. Programul era un apel adresat atât celor din armată, cât și cititorilor, de a contribui cu informații, cât mai multe detalii despre progresul militar al altor armate, studii întemeiate pe experiența războiului de-abia încheiat.

²⁶ *Ibidem*, p. 262.

²⁷ *Ibidem*, p. 267.

²⁸ Publicată în *Monitorul Oficial*, nr. 178, 1920, p. 6555, reprodusă în *Din trecutul...*, *op. cit.*, p. 270.

²⁹ *Ibidem*, p. 334.

³⁰ *Ibidem*, p. 284.

Într-un interval de aproape două decenii, revista a avut un rol substanțial în răspândirea culturii militare, în abordarea principalelor aspecte ale sistemului național de apărare, în crearea, în rândul cititorilor, a unui curent de opinie cât mai aproape de realitatea înconjurătoare. În 1939, la 75 de ani de la înființarea revistei *România Militară*, redacția a publicat un volum omagial – *Din trecutul României Militare cu prilejul comemorării a șaptezeci și cinci de ani dela apariția ei în viața armatei. 1864-1938*, în care a adunat întreaga istorie a devenirii sale, reconstituind, pas cu pas, materialul documentar cuprins în paginile colecției proprii, precum și din alte scrieri militare cu referire la *România Militară*. Acest volum poate fi considerat, în opinia mea, o adevărată Biblie a revistei, întrucât conține atât istoricul publicației, cât și norme și reguli de conduită redacțională și administrativă, concluzii, învățăminte desprinse de-a lungul vremii!

Între anii 1939 și 1943, revista a continuat să apară sub egida Marelui Stat Major. Potrivit *Planului de activitate* al revistei pe anul 1941, redacția considera că publicația „*trebuie să iasă din cadrul ei de până acum, de ideologie militară generală și oarecum teoretică, pentru a adopta, cel puțin pe durata actualului război, un aspect și un conținut în directă legătură cu evenimentele militare în curs*”³¹. În consecință, revista a cuprins două părți: *studii militare și actualități militare*, cu accent pe descrierea operațiunilor militare, a noilor tipuri de armament, de mijloace tehnice, a noilor directive și instrucțiuni, a legilor de organizare din alte armate, ca și pe relevarea celor mai importante reflecții despre cel de-al Doilea Război Mondial.

Prin Ordinul ministrului Apărării Naționale nr. 7916 din 18 martie 1943, *România Militară* a trecut în subordinea Direcției învățământului militar superior. În acest nou context, revista și-a structurat planul editorial pe trei secțiuni: 1. *Publicațiuni cu caracter de cultură generală și profesională*; 2. *Publicațiuni în legătură cu organizarea, instrucția, tactica și întrebuințarea armelor și serviciilor*; 3. *Publicațiuni referitoare la chestiuni din domeniul tehnic general și al apărării naționale*. Până la 23 august 1944, președinte al Comitetului de direcție a fost șeful Marelui Stat Major, generalul Ilie Șteflea.

În 1947, *România Militară*, ca, de altfel, întreaga armată română, a căpătat o nouă fizionomie, impunerile ideologice regăsindu-se și în paginile revistei. Marele Stat Major a reorganizat presa militară, iar publicația a fost denumită *Revista militară generală*, până în august 1948, când numele i-a fost schimbat în *Cultura militară*, organ central de teorie și ideologie militară al Ministerului Apărării Naționale. Obiectivul său consta în „*deslușirea, în primul rând, a elementelor de concepție militară a armatei populare române și îndeosebi a răsfrângerii*

³¹ *România Militară*, anul LXXIII, nr. 2-3, februarie-martie 1941, p. 3.

acestei concepții în arta militară tactică și operativă, dezbătând, în același timp, problemele concrete ale operațiunilor și tehnicii militare moderne³². În același timp, prin această publicație, cadrele superioare ale Armatei au fost supuse unor norme de însușire a științei militare sovietice, fiind orientate „să popularizeze, în lumina marxism-leninismului, arta militară a marilor comandanți de oști din trecutul istoric al popoarelor român și rus și lupta comună sovieto-română împotriva fascismului cuceritor”³³.

În perioada 1952-1989, revista a purtat denumirea de *Probleme de artă militară*. Răspunzând exigențelor regimului instituit, publicația s-a concentrat pe ilustrarea problemelor fundamentale ale apărării naționale, pe definirea caracterului defensiv al doctrinei militare românești.

Din 1990, revista se numește *Gândirea militară românească*, revistă de teorie și știință militară, editată de către Statul Major General al Armatei României. În prezent, revista are un consiliu editorial, alcătuit din conducerea Statului Major General, un colectiv de referenți științifici și colegiul redacțional.

Din anul 2005, publicația apare și în limba engleză – *Romanian Military Thinking*, realizându-se, astfel, conexiunea cu mediul științific internațional, cu noile tendințe în evoluția organismului militar pe plan mondial.

În fiecare an, din 1999, sub patronajul instituțional al Statului Major General, se acordă *Premiile revistei Gândirea militară românească*, eveniment deosebit în viața și activitatea publicației, prin care sunt premiate cele mai valoroase lucrări din domeniul științei militare.

*

* *

Apariția *României Militare* în 1864, anul prefacerilor organizatorice, al „reclădirii, din temelii, a structurii fizice și sufletești a armatei”³⁴, a reprezentat un stimulent „pentru gândirea și răspândirea culturii în armată”³⁵.

La sărbătoarea semicentenarului Unirii, la 24 ianuarie 1909, redactorii revistei au amintit că *România Militară* poate nu ar fi existat dacă Domnitorul Alexandru Ioan I nu ar fi venit în întâmpinarea creării acestei publicații: „Nu este locul aici, spuneau redactorii de atunci, să luăm firul înființării revistei, dar este locul să observăm că nu ar fi încolțit această publicațiune în timpul lui Alexandru Ioan Cuza

³² Revista *Cultura militară*, nr. 1, august, 1948, apud Constantin Antip, *Publicistica militară în serviciul apărării patriei*, Editura Militară, București, 1983, p. 216.

³³ Arhivele Militare Române, fond 4921, dosar nr. 220, 1952, fila 30.

³⁴ *Din trecutul României Militare...*, op. cit., p. 145.

³⁵ *Ibidem*.

*dacă el nu ar fi lucrat pentru înălțarea armatei și dacă armata nu ar fi simțit în sufletul ei că acel ce domnea atunci făcuse parte din cadrele armatei*³⁶.

În cei 151 de ani, revista a fost purtătoarea celor mai importante contribuții teoretice la progresul științei militare prin abordarea problemelor esențiale ale construcției militare românești, fiind, în același timp, un real forum de dezbatere a unor subiecte de interes pentru instituția militară. Revista a însoțit Marele Stat Major, respectiv Statul Major General, de la începuturile sale, reliefând întreaga dezvoltare și transformare a acestui organism militar, principiile sale de organizare și funcționare. A fost un real deschizător de drumuri în cultura militară, a sesizat problemele pe care armata le avea, le-a analizat, propunând remedii și soluții de ameliorare a situațiilor create. Un lucru demn de remarcat este acela că revista a marcat etapele principale prin care a trecut Armata Română și chiar societatea, în ansamblul ei, redând toate aceste evenimente la puțin timp de la producerea acestora.

În paginile *Gândirii militare românești* sunt abordate subiecte din domeniul științei militare, al cercetării științifice, al istoriei militare, al geopoliticii și securității internaționale, sub semnătura unor personalități din gândirea militară românească. În peste un secol și jumătate de existență, în paginile acestei publicații au scris peste cinci mii de autori!

BIBLIOGRAFIE

1. Colonel dr. Petre Otu (coordonator), colonel dr. Teofil Oroian și locotenent-colonel Ion Emil, *Personalități ale gândirii militare românești*, vol. 1, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.

2. ***, Colecția revistei *Probleme de artă militară*, 1952-1989, selectiv.

3. ***, Colecția revistei *România Militară*, anii 1864-1939, selectiv.

4. ***, *Din trecutul României Militare cu prilejul comemorării a șaptezeci și cinci de ani dela apariția ei în viața armatei. 1864-1938*, București, 1939.

5. ***, *Pagini din gândirea militară românească*, culegere de texte din lucrări apărute în perioada 1821-1916, Editura Militară, București, 1969.

³⁶ *Ibidem*, p. 145.

„Eficientizarea învățământului militar românesc pentru proiectarea Forței Întrunite – 2020“

Teză de doctorat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I“

La sfârșitul lunii martie 2015, colonelul Olivian Constantin STĂNICĂ, din Direcția Instrucție și Doctrină a Statului Major General, a susținut, în Amfiteatrul „Nicolae Iorga“ al Universității Naționale de Apărare „Carol I“, teza de doctorat cu titlul **„Eficientizarea învățământului militar românesc pentru proiectarea Forței Întrunite – 2020“**.

Pentru a evidenția valoarea acestui demers științific, realizat sub îndrumarea conducătorului de doctorat, generalul-maior (r.) prof.univ.dr. Florian RĂPAN, am selectat câteva din aprecierile referenților oficiali:

➤ Colonel prof.univ.dr. Ion ROCEANU, prorector al Universității Naționale de Apărare „Carol I“ București: „Alegerea temei a fost determinată de necesitatea remodelării și eficientizării sistemelor militare educaționale, în noul context geopolitic și militar, marcat de noile riscuri și amenințări la adresa securității statelor din Europa. [...] Meritul autorului crește când menționăm că o astfel de temă este prima dată abordată în cadrul pregătirii superioare prin doctorat. [...] Doctorandul a realizat o cercetare prin care determină care sunt trendurile de evoluție și dezvoltare la nivelul statelor membre ale NATO/UE, în domeniul educației

personalului militar, să facă o evaluare a sistemului național de învățământ militar și să identifice, prin comparare, asemănările și deosebirile dintre sistemul nostru educațional de formare a ofițerilor și celelalte sisteme educaționale militare de formare a ofițerilor din 25 de state membre ale NATO/UE, să valorifice cele mai eficiente modele de formare inițială a ofițerilor, care ar putea fi implementate sau adaptate la specificul național și să determine ce factori stau la baza proiectării noilor structuri de comandă sau forțe în țările respective, pentru atingerea obiectivului strategic Forța NATO – 2020. [...] Teza de doctorat abordează, curajos, un domeniu nou și, totodată, de perspectivă, dar deosebit de util viitoarelor arhitecturi ale sistemelor de educație și instruire din armată“.

➤ *General de brigadă prof.univ.dr.ing. Ghiță BĂRSAN*, rectorul Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu“ Sibiu: „Doctorandul a abordat un subiect deloc facil, mai degrabă extrem de dificil, a adoptat o cale de rezolvare modernă, eficientă, care nu poate fi accesibilă decât cercetătorilor cu o pregătire înaltă în domeniu și cu o tenacitate deosebită în documentare și cercetare. [...] Pregătirea profesională inițială a doctorandului, dar mai ales condițiile în care și-a desfășurat pregătirea și cercetarea științifică doctorală [...] explică nivelul științific ridicat al lucrării, abordarea cu profesionalism, într-o manieră interdisciplinară, utilizând cele mai noi procedee și mijloace de investigare experimentală, precum și un management adecvat al cercetării științifice, care au condus la o lucrare valoroasă, care va îmbogăți literatura de specialitate din domeniu. [...]

Constat că această teză de doctorat îl recomandă pe autor ca o personalitate științifică formată, bine conturată, cu o mare capacitate de analiză și sinteză, cu un bogat bagaj de cunoștințe științifice teoretice și practice, cu remarcabilă putere de muncă și dăruire, puse în slujba realizării obiectivului propus“.

➤ *General de brigadă prof.univ.dr.ing. Cristian BARBU*, rectorul Academiei Tehnice Militare: „Teza de doctorat reprezintă o lucrare completă în cadrul studiilor de specialitate, clară și valoroasă, fundamentată științific, elaborată la un nivel științific și tehnic remarcabil, redactată în condiții grafice de excepție. [...] Tratatul problemelor abordate a necesitat un volum de muncă însemnat, desfășurat în mod riguros și permanent de doctorand pe parcursul anilor de cercetare științifică. Teza de doctorat constituie o lucrare unitară, elaborată de autor cu o bogată experiență în activitatea de cercetare științifică, cu pregătire fundamentală temeinică, de specialitate și chiar multidisciplinară, cu o pasiune și o putere de muncă deosebite“.

 Colonel dr. Mircea TĂNASE

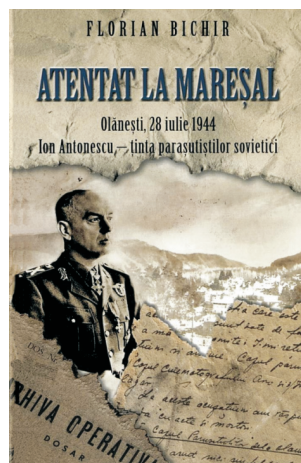
EVENIMENTE EDITORIALE

 Colonel dr. Mircea TĂNASE

Florian Bichir, un prieten al oștirii române – decorat de Ministerul Apărării Naționale cu *Emblema pentru Merit Partener pentru Apărare* –, reușește să ne dovedească, încă o dată, că apropierea sa de instituția militară nu este conjuncturală, ci rodește efectiv. Anul trecut a publicat două cărți, care îi pot face, într-o oarecare măsură, invidioși pe cercetătorii care nu mai au timpul fizic – sau motivația – să scormonească arhivele și să aducă la lumină istorii inedite. Mă refer aici la „*CORSARII UITAȚI AI ADÂNCURILOR: DELFINUL, RECHINUL ȘI MARSUINUL*” și „*PAMFIL ȘEICARU. UN CONDEI DE GENIU STRIVIT ÎNTRE DOUĂ DATE:*

23 AUGUST 1944-23 AUGUST 1976”, ambele apărute la *Editura Militară*. Documente inedite, mare parte din fondul Serviciului Istoric al Armatei, într-o abordare de condeier profesionist, cu opinii îndrăznețe și concluzii pertinente, iată câteva dintre ingredientele unei rețete editoriale de succes. Și cursa continuă, pentru că recent, la Salonul Internațional de carte *Bookfest 2015*, Florian Bichir a dat o nouă lovitură publicistică, prin cele două cărți pe care istoricii – dar nu numai – vor fi obligați să nu le ignore: ***ATENTAT LA MAREȘAL. Olănești, 28 iulie 1944. Ion Antonescu – ținta parașutiștilor sovietici și RĂZBOI ÎN ETER. 23 august 1944 pe unde radio.***

Mă voi referi, deocamdată, doar la prima dintre ele, deși am convingerea că și de-a doua merită o egală atenție. ***Atentat la Mareșal...***, lucrare apărută la *Editura RAO*, nu este un artificiu stilistic, nici măcar un titlu de tabloid, ci, pur și simplu, exprimă o realitate, o secvență a istoriei aproape recente, mai puțin cunoscută nu doar de publicul larg, ci chiar și de mulți istorici cu pretenții. Acțiunea parașutiștilor trimiși de sovietici în iulie 1944 să-l suprime pe mareșalul Ion Antonescu, aflat în acele zile într-o scurtă cură balneară la Olănești, Vâlcea, ratată ca misiune, dar consemnată riguros de serviciile de informații, devine un subiect palpitant, cu momente de suspans, dar și de lamentabil comportament al unor „*specialiști*” în acțiuni de acest gen. Un subiect pe care istoricul Florian Bichir, favorizat, aș spune, cu respect, dar și cu puțină invidie, de postura de membru

al Colegiului Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS), îl valorifică admirabil și îl susține prin forța documentelor de arhivă, mare parte inedite. Nu lipsește din lucrare nici dovada *fair-play*-ului autorului, care recunoaște și meritul unor camarazi de breaslă care au abordat, mai mult sau mai puțin documentat, acest subiect. Îi mulțumim lui Florian Bichir și îndemnăm cititorii și la lectura acestor cărți. Merită, fără nicio îndoială!

*

Simpozionul *INFO-PSIHO 2015*, organizat de Direcția Generală de Informații a Apărării în 23 aprilie 2015, ne-a oferit, pe lângă interesantele expuneri în plen și pe secțiuni, o abordare cuprinzătoare a acestui domeniu al psihologiei generale, într-un volum cuprinzător, bine întemeiat pe contribuțiile specialiștilor implicați în gestionarea sa.

În condițiile în care noile confruntări, de tip hibrid, comportă, din ce în ce mai mult, angajarea psiho-fizică a militarilor din teatrele de operații, solicitându-le un răspuns flexibil și avansat la situații imprevizibile, o personalitate puternică, cu abilități cognitive și intelectuale superioare, lucrarea ***Psihologia militară – componentă esențială a mediului de securitate actual*** poate constitui un instrument de certă utilitate teoretică și practică în efortul de îmbunătățire a cunoașterii mecanismelor psiho-sociale și sociologice, cu rezultate benefice asupra performanțelor cognitive, de eficientizare a deciziilor, adaptarea mai facilă a personalității la mediile ostile, la creșterea eficienței proceselor de relaționare și adaptare socială. Cristalizarea mai rapidă a coeziunii unor colective militare, dinamizarea și armonizarea unor organizații, rezolvarea și prevenirea conflictelor, dezvoltarea unor trăsături morale speciale la personalul din sistemul de apărare și securitate națională, precum și înțelegerea mai bună a entităților ostile, în context multicultural, cu scopul de a reduce riscurile de angajare, iată câteva dintre așteptările pe care le au organizatorii acestui simpozion și realizatori ai volumului de față. O lucrare în care se regăsesc punctele de vedere ale experților în psihologie din diferite structuri ale sistemului național de apărare și securitate națională, precum și specialiști din alte armate partenere.

Volumul, coordonat de **colonelul dr. psih. Cristian Dobre**, își propune să ofere, printre altele, o nouă viziune asupra psihologiei de război și a operațiilor psihologice, tehnici și procedee de asigurare psihologică eficiente, de evaluare multidimensională a personalității, de depistare a comportamentului simulat sau de prevenire a celui deviant, locul și rolul liderului în cadrul organizației, aspecte privind adaptarea la mediul militar, analiza climatului organizațional

în grupuri de militari sau polițiști, imperativele comunicării în organizație. Avem convingerea că lucrarea de față va conduce cititorul spre noi orizonturi cognitive, unde va găsi răspunsuri și soluții la multe întrebări și preocupări de ordin psihologic.

Lucrarea a apărut sub egida *Editurii Universității Naționale de Apărare „Carol I“*.

*

✍️ **Adelaida-Mihaela RADU**

În acest an, în luna martie, **Serviciul Român de Informații** a împlinit 25 de ani de activitate! Un sfert de secol de *intelligence*, marcat de puternice transformări sociale și geopolitice, timp în care această instituție emblematică a statului român a demonstrat că este „*un garant incontestabil al interesului național*“.

În nr. 29 al revistei *Intelligence* sunt prezentate mesaje aniversare ale directorului Serviciului Român de Informații (SRI), Eduard Hellvig, al fostului director al SRI, ambasadorul George Cristian Maior, al prim-adjunctului directorului SRI, generalul-locotenent Florian Coldea, precum și ale adjunctiilor directorului SRI, generalul-maior Ion Grosu, generalul-locotenent George-Viorel Voinescu și generalul-locotenent Dumitru Cocoru.

Din cuprinsul acestui număr al publicației vă semnalăm: *De la mIRC și „don't disturb“ într-o relație*; *Intelligence în Societatea cunoașterii*; *Alexander Dughin și „Ministerele de forță“ ale Federației Ruse*; *Sportul amenințat de terorism*; *Dezvoltarea durabilă – o componentă a securității alimentare*; *Arhitecturi și perspective operaționale – intelligence în prevenirea și combaterea terorismului*; *Constantin Brâncoveanu (1688-1714) – un precursor al diplomației secrete și al informațiilor*; *Investiție, securitate și prosperitate – trei piloni fundamentali în asigurarea și îmbunătățirea relațiilor interculturale transfrontaliere*; *I pak dau știre – Orele-Om-Efort*.

Pe parcursul a 10 pagini, suntem invitați să ne delectăm cu o suită de fotografii din istoria SRI, în care îi putem revedea pe foști și actuali președinți ai României, foști și actuali directori ai SRI, figura emblematică a Papei Ioan Paul al II-lea, aflat în vizită în țara noastră, în anul 1999, precum și aspecte din cadrul unor întâlniri la nivel înalt, între directorul FBI și actuala conducere a SRI.

În ultima parte a publicației, Diana Ivan realizează cronică de film „*L’Affaire Farewell*“, proiecție care are în centrul atenției figura ofițerului de informații, a celui om care, dincolo de meserie, este „*un idealist fără iluzii*“. De asemenea, *Colțul cu artă* ne incită să pătrundem, măcar pentru o secundă, în lumea artiștilor plastici Daniela Sticlaru, Bogdan Mihai Radu și Matei Stoian.

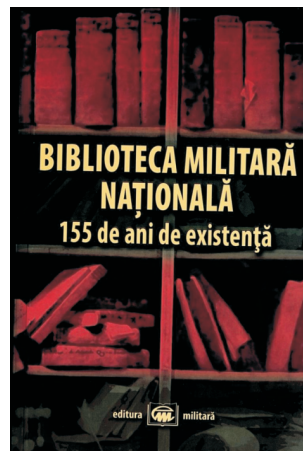
BIBLIOTECA MILITARĂ NAȚIONALĂ – 155 de ani în slujba Armatei Române –

 Alina PAPOI

25 mai 1860. Ministrul de Război, colonelul Ioan Emanoil Florescu, îi propunea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, spre aprobare, *Ordinul de zi pe toată Oastea nr. 93*, prin care se înființa Biblioteca Ministerului de Război. La peste un secol și jumătate, Biblioteca Militară Națională rămâne „*așezământul cultural emblematic al Oștirii Române*“, după cum sugestiv se exprima comandantul Comandamentului Logistic Întrunit, generalul-locotenent dr. Cătălin Zisu, sub a cărui cărmuire se află, din 2013, această instituție de cultură.

Despre acest secol și jumătate de istorie și cultură „*ne povestesc*“, în ***Biblioteca Militară Națională***

– ***155 de ani de existență***, colonelul (r.) dr. ing. Alexandru Mihalcea, directorul acestei instituții, colonelul (r.) și remarcabilul poet Liviu Vișan, dr. Mihai Popescu, Petre Florea, Iolanda Paraschivescu și Delia Petrache, o lucrare apărută, cu sprijinul *Comandamentului Logistic Întrunit*, la prestigioasa *Editura Militară*. Astfel, sunt amintite principalele etape ale evoluției Bibliotecii, plecând de la prevederile *Ordinului de zi* din 1860, potrivit căruia „*Biblioteca, colecția de modeluri de îmbrăcăminte și arme, precum și probele de materialuri de tot felul, urmând a lua o mare dezvoltare și, prin urmare, Ministeriul, simțind de a sa datorie a întocmi îngrijire (a) și controlul acestora într-un mod regulat încât manipularea lor să fie lesne și întreținerea asigurată, ordon (...): 5. Orice ofițer, în localul bibliotecii sau a colecțiilor, are dreptul de a consulta cărți și a examina obiecte, arme sau probe de materialuri, cerându-le de la conservator, care va constata mai întâi starea lor, spre a le primi și așeza la locul lor în aceeași stare*“, până în zilele noastre, când, în 2010, Bibliotecii i-a fost conferit, prin decret al președintelui României, *Ordinul Meritul Cultural, în grad de Mare Ofițer, categoria E – Patrimoniul Cultural Național*. În carte sunt reproduse și materiale „*de epocă*“, apărute în revista *România Militară*, în anii 1864, 1912, 1928 și 1937,

precum și în reviste de specialitate, precum *Revista bibliotecilor* sau revista *Biblioteca*. Sunt menționați directorii acestui for de cultură, dintre care m-am oprit asupra istoricului Nicolae Densușianu, aflat la conducerea instituției timp de 27 de ani, o perioadă considerată, așa cum precizează dr. Mihai Popescu, „cea mai înfloritoare din istoria veche a Bibliotecii, timp în care s-au realizat: catalogul modern pe fișe, unul din primele din țară, ultimul și cel mai complet catalog tipărit, două regulamente și s-a obținut dreptul de depozit legal parțial pentru lucrările editate în armată“. În revista *România Militară*, Nicolae Densușianu prezenta, într-o rubrică permanentă, cele mai importante lucrări românești și străine achiziționate de bibliotecă.

Lucrarea întregește gândurile și cuvintele de suflet, la acest ceas aniversar, ale trucidătorilor instituției Bibliotecii, acești oameni neobosiți și iubitori de carte, oarecum „ascunși“ între miile de file, care au reușit să creeze puntea, uneori atât de fragilă, între omul de zi cu zi și omul-cititor, aceste două importante trăsături ale existenței noastre firești.

La mulți, mulți ani Bibliotecii Militare Naționale!

ÎN ATENȚIA COLABORATORILOR NOSTRI !

Vă rugăm ca **textele** trimise redacției spre a fi publicate să fie însoțite de înregistrarea lor pe suport magnetic, să conțină maximum 8 *pagini*, să fie redactate în *Word*, font *Century* sau *Times New Roman*, size 14, spațiate la un rând și jumătate, utilizând opțiunea *justify*, și să fie semnate; **ilustrația grafică** – schemele, figurile, tabelele să fie realizate cu ajutorul programului *CorelDraw*, iar hărțile, imaginile – în format *JPEG*.

Manuscrisele vor respecta normele academice, utilizându-se ortografia Dicționarului Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române (Editura Univers Enciclopedic, 2005). Se vor evita, pe cât posibil, siglele și abrevierile sau vor fi explicate. Vă rugăm, de asemenea, ca articolele să fie însoțite de **varianta în limba engleză**, adoptând normele din Longman Dictionary of Contemporary English, accesabil la www.ldoceonline.com.

Pentru optimizarea colaborării cu Dumneavoastră, odată cu trimiterea articolelor, vă rugăm să precizați și modalitățile operative prin care putem lua legătura (telefon, fax, e-mail, adresa instituției etc.).

Articolele se trimit pe adresa redacției revistei **Gândirea militară românească** sau prin e-mail. Redacția își rezervă dreptul de a corecta stilul și gramatica manuscriselor și de a interveni asupra dimensiunii acestora, dar nu va recurge la schimbări majore atât în forma, cât și în fondul articolului fără a consulta autorul.

Reamintindu-vă că manuscrisele nu se înapoiază și mulțumindu-vă pentru înțelegere, așteptăm în continuare cu interes și speranță elaborările Dumneavoastră !

Redacția

Operațiunile de redactare și tehnoredactare
au fost încheiate la data de 29.06.2014.

„Cartea este o pasiune, iar pasiunea se împarte”

STATUL MAJOR GENERAL
Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei
ENCICLOPEDIA
ARMATEI
ROMÂNIEI REVISTE PUBLICATE

EDITARE, PROCESARE DIGITALĂ, TEHNOREDACTARE, CORECTURĂ,
TIPĂRIRE ȘI FINISARE LA STANDARDE SUPERIOARE DE CALITATE

B-dul Ion Mihalache nr. 124-125 ☉ Tel: 021 224.26.34 ☉ E-mail: ctea_armg@yahoo.com ☉ www.difense.ro/editurectea

Coperta 1: *Forțele pentru Operații Speciale – în acțiune, 14 octombrie 2014.*
Foto: Cristian Vlăsceanu, Grupul Mass-Media al Forțelor Navale.

Coperta 4: *Exercițiul multinațional ROUSOFEX 15, poligonul Capu Midia, iunie 2015.*
Foto: caporal clasa a III-a Nicușor Comănescu.

<http://www.smg.mapn.ro/gmr>